

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการศึกษาสำรวจสถานะต้นทุน ศักยภาพ
และทิศทางการพัฒนาจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมาลี พรหมรูกขชาติ และคณะ

16 มกราคม 2555

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การศึกษาสำรวจสถานะต้นทุน คักยภาพ และทิศทางการพัฒนาจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่

คณะผู้วิจัย

1. ผศ. สุมาลี พรหมรุกขชาติ
2. นางสาวภัทรา มาน้อย
3. นางสาวอังคณา ทาลัดชัย
4. ผศ. ไกรสิทธิ์ พิสิษฐกุล
5. ดร.สุชญา วรามิตร

สังกัด

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยความเอื้อเฟื้อ และความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและเครือข่ายจำนวนมากทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอขอบคุณ รศ.ดร.ศักดา จงแก้ววัฒนา ซึ่งผู้ให้ทุนมอบหมายให้เป็นผู้ทำการแทนผู้ให้ทุนในการติดตาม ประเมินการดำเนินการ รวมทั้งให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และเอื้อเฟื้อวิทยากรในการอบรมให้ความรู้การใช้ข้อมูลจากแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ขอขอบคุณที่ปรึกษาโครงการ ผศ.ดร.สาวิตร มีจ้อย ที่ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ แนวทางวิธีการในการดำเนินงาน และแนะนำแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน รวมทั้งนายภุชดา เขียวสนุก นางสาวมณีนรัตน์ เกิดเวียงใหม่ และเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปาง ในการช่วยเก็บ วิเคราะห์และช่วยบันทึกข้อมูล รวมทั้งช่วยในการจัดทำเวทีทุกครั้งตลอดโครงการ

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะในการสรุป ประมวลสถานการณ์ในแต่ละประเด็น รวมทั้งเครือข่ายนักวิจัยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการวิจัยนี้เป็นอย่างดี

สุดท้ายต้องขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ที่เห็นความสำคัญและสนับสนุนงบประมาณในการทำงานวิจัย ให้บุคคลากรทางด้านการศึกษาได้เรียนรู้การทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมทั้งให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานด้านต่างๆ ด้วยอริยาศัยไมตรีที่ดีเยี่ยมตลอดระยะเวลาในการดำเนินงาน

คณะผู้วิจัยหวังว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะมีส่วนในการช่วยพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยคำนึงถึงศักยภาพที่มีในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่แท้จริงของชุมชนตามแนวทางที่เหมาะสมกับของชุมชนเอง

คณะผู้วิจัย

มกราคม 2555

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Exclusive Summary)

1. ความเป็นมาของโครงการ

สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นข้อมูลสำคัญที่ควรศึกษาเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาในการพัฒนาพื้นที่ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยผลการสำรวจที่ได้จะสะท้อนถึงปัญหาที่แท้จริงในพื้นที่และสิ่งที่ชุมชนต้องการให้แก้ไข นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จะช่วยกระตุ้นใจในการนำไปใช้ในการวางแผนการวิจัย และการพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดได้ดำเนินการไว้บ้างแล้วแต่เป็นการดำเนินการแยกเป็นส่วนๆ ตามภาระหน้าที่ของหน่วยงาน ทำให้การมองในภาพรวมไม่ชัดเจน ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลสถานะต้นทุน ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่ โดยรวบรวมจากเอกสารที่หน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินการไว้แล้ว สัมภาษณ์แบบเจาะจงประเด็น (rapid interview approach) ในพื้นที่เป้าหมาย และจัดเวทีหรือการประชุมในพื้นที่เฉพาะประเด็นสำคัญเพื่อเจาะลึกถึงโจทย์และแผนปฏิบัติที่ชุมชนในพื้นที่กำลังดำเนินการอยู่(ถ้ามี) รวมทั้งจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเพื่อการวิพากษ์ผลการสำรวจข้อมูลที่สำคัญได้แก่ ความต้องการด้านการศึกษา เศรษฐกิจ การเกษตร ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ธุรกิจการท่องเที่ยว อุตสาหกรรม ข้อมูลดังกล่าวน่าจะมีประโยชน์ในการนำมาพัฒนาในภาพรวมของจังหวัดซึ่งจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชากร เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนดีขึ้น และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

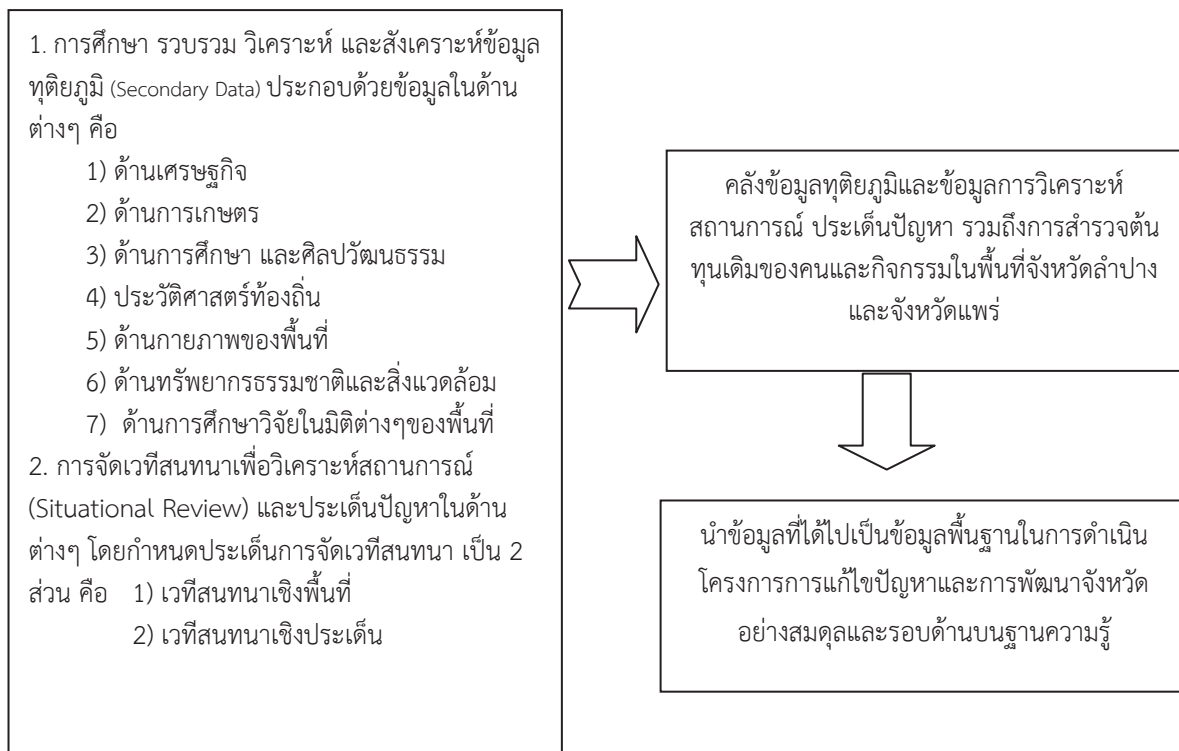
1. สำรวจและรวบรวม ข้อมูลทุติยภูมิและองค์ความรู้จากวรรณกรรม/การวิจัย เกี่ยวกับปัญหา ต้นทุนและศักยภาพ ในการพัฒนาชุมชน/ประเด็นที่เกี่ยวข้องของจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่
2. ประมวลสถานการณ์ความรู้งานวิจัยในมิติต่างๆ ของพื้นที่ ที่สะท้อนให้เห็นช่องว่างของงานวิจัยกับการพัฒนา
3. เสนอกรอบโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาและชุมชน/ประเด็นที่เกี่ยวข้องร่วมกับภาคีพัฒนากลุ่มต่างๆ ในจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่

3. ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่เป้าหมายที่จะดำเนินการทั้งหมด 13 อำเภอ ของจังหวัดลำปาง และ 8 อำเภอ และ 1 เทศบาลเมือง ของจังหวัดแพร่
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา สำรวจและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ด้านต่างๆ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเกษตร ด้านสังคม การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านการวิจัยในมิติต่างๆ ของพื้นที่

4. กรอบแนวคิดการดำเนินงานในโครงการ

กรอบและแนวคิดของโครงการ มุ่งเน้นการทำให้เกิดชุมชนทรัพยากรทางปัญญา (ต้นทุนและศักยภาพการพัฒนาในประเด็นต่างๆ) เพื่อนำไปสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและทางเลือกการพัฒนา จังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5. กระบวนการดำเนินงาน

1. สืบค้นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) รวบรวมประเด็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วน รวมถึงศักยภาพที่เป็นทุนเดิมของจังหวัดที่ได้จากการประชุม/ประชาคม จากแผนการดำเนินงานของแต่ละอำเภอ เครือข่ายภาคประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งฐานข้อมูลงานวิจัย ที่มีอยู่แล้ว
2. นำผลที่ได้มาจัดกลุ่มตามประเด็น คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเกษตร ด้านการศึกษา ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านกายภาพ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. ประชุมกลุ่มย่อย เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับศักยภาพ และประเด็นปัญหาในข้อมูลแต่ละด้านรวมถึงทิศทางการพัฒนาพื้นที่
4. จัดเวทีตัวแทนในพื้นที่ เพื่อการตรวจสอบประเด็นที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลแต่ละด้าน โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ คนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ภาคีเครือข่าย และกลุ่มผู้วิจัย ในการร่วมกลั่นกรองประเด็นและให้คำวิพากษ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ สภาวะทุน ศักยภาพ ประเด็นปัญหา และทิศทางการพัฒนาจังหวัดที่ผ่านมา ที่เป็นอยู่ และที่ควรจะเป็น
5. นำเสนอผลการดำเนินงานต่อ สกว.เชิงพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (ABC- UN) เพื่อการประเมินผลโครงการ ให้คำปรึกษาและแนะนำเพิ่มเติมการดำเนินงานโครงการในช่วงสุดท้าย
6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในเชิงพื้นที่ ภูมิศาสตร์ และจัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) ให้เป็นคลังข้อมูลที่แสดงให้เห็นศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาจังหวัดลำปางและแพร่ และมีความง่ายต่อการนำไปใช้ของพื้นที่ รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด
7. จัดเวทีการคืนข้อมูลให้กับพหุภาคี โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในมิติต่างๆที่เป็นประเด็นสำคัญเพื่อวิพากษ์สภาวะต้นทุน ศักยภาพ และทิศทางการพัฒนาในประเด็นที่สำคัญของจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่ รวมทั้งกรอบและโจทย์การวิจัยที่ค้นพบจากข้อมูล และเวทีวิเคราะห์ข้อมูล
8. สรุปและเขียนรายงานวิจัย

6. ผลการศึกษา

6.1 ในส่วนของจังหวัดลำปาง สามารถแบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ประเด็น คือ ด้านกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านเกษตร ด้านสังคมและการศึกษา ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และด้านการวิจัยในพื้นที่ ดังต่อไปนี้

6.1.1 ด้านกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ 12,533.961 ตารางกิโลเมตร *ลักษณะภูมิประเทศ* มีภูเขาสูงอยู่ทั่วไป ทอดตัวยาวตามแนวทิศเหนือไปทางทิศใต้ของจังหวัด บริเวณตอนกลางจังหวัดเป็นที่ราบโอปอลล้อมด้วยภูเขา ลักษณะเป็นแอ่งแผ่นดินที่ยาวและกว้างที่สุดในภาคเหนือ เรียกว่า “อ่างลำปาง” ทำให้อากาศร้อนอบอ้าวเกือบตลอดปี ฤดูร้อน ร้อนจัด และหนาวจัดในฤดูหนาว มีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 42.70 องศาเซลเซียส เฉลี่ยต่ำสุด 10.5 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 1,467.80 มิลลิเมตร *ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม* พื้นที่จังหวัดลำปางประกอบด้วย พื้นที่ลุ่มน้ำวังและลุ่มน้ำยมบางส่วน โดยแม่น้ำวังเป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านจังหวัดลำปางเพียงจังหวัดเดียวก่อนที่จะไหลไปบรรจบกับแม่น้ำปิงที่จังหวัดตาก 30 กิโลเมตรท้ายเขื่อนภูมิพล จังหวัดลำปางมีเขื่อนเก็บน้ำขนาดใหญ่ 2 แห่ง (เขื่อนกิ่วลมและเขื่อนกิ่วคอหมา มีปริมาณเก็บกักน้ำรวม 282 ล้านลูกบาศก์เมตร) อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง 5 แห่ง อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก 130 แห่ง และฝายน้ำล้น 144 แห่ง มีพื้นที่การเกษตรที่เป็นพื้นที่ชลประทานต่างๆ รวมทั้งหมด 941,275 ไร่ รวมทั้งการสร้างฝายชุมชนหรือฝายแม้วเพื่อช่วยในการขยายพื้นที่ป่า *ทรัพยากรที่สำคัญ* คือ *ถ่านหินลิกไนต์* ที่ อำเภอแม่เมาะ แม่ทะ งาว *ดินขาว* ที่ อำเภอเมือง แจ้ห่ม เกิน งาว *บอแล็กซ์* ที่ อำเภอเมือง แม่ทะ แจ้ห่ม รวมทั้งสายแร่ทองคำในสายน้ำตกวังแก้ว อำเภอวังเหนือ *ด้านทรัพยากรป่าไม้* จังหวัดลำปาง ถือเป็นแหล่งไม้สักคุณภาพดีที่สุด ได้มีการกำหนดพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติไว้ 33 ป่า พื้นที่ 5,514,000 ไร่ (ประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่จังหวัด) อุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง วนอุทยาน 1 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง *ปัญหาในประเด็น* คือ *ภัยธรรมชาติทางน้ำ* เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม รวมทั้งน้ำป่าและกิ่งไม้ไหลเข้าท่วมพื้นที่ ส่วนมากจะเกิดในพื้นที่ป่าต้นน้ำเช่น อำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม และเมืองปาน ในช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน เกี่ยวเนื่องกับการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ไม่มีระบบการการเตือนภัยในชุมชนที่ดี รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เน้นการขุดลอกลำน้ำ แทนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำในพื้นที่ ทำให้น้ำมาเร็วและไปเร็ว และก่อให้เกิดปัญหาภัยแล้งตามมา โดยจังหวัดลำปางมีพื้นที่เสี่ยงต่อภัยแล้งค่อนข้างสูงกว่าจังหวัดอื่นในภาคเหนือตอนบน *ปัญหาขยะ* ในแหล่งชุมชนในเขตเทศบาล และแหล่งท่องเที่ยว และ*ปัญหาหมอกควัน*จากการเกิดไฟป่า การเผาในที่โล่งทั้งขยะมูลฝอย หรือพื้นที่ทางการเกษตร ซึ่งในจังหวัดลำปาง อ.วังเหนือ ติดอันดับปริมาณฝุ่นละอองสูงที่สุด

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การปลูกจิตสำนึก การสร้างทัศนคติและการเห็นความสำคัญในการร่วมมือเพื่อลดปัญหาหมอกควัน การเผาพื้นที่ทางการเกษตรทั้งก่อนและหลังฤดูการเพาะปลูก กระบวนการจัดการขยะ การขยายผลเทคโนโลยีการคัดแยกและจัดการขยะชุมชนที่ถูกต้องจากต้นทางจนถึงปลายทาง รวมถึงการนำไปใช้ประโยชน์

- แนวทางการฟื้นฟูสภาพป่าและป่าต้นน้ำ ควรมองแนวทางการแก้ปัญหาในระดับลุ่มน้ำที่เชื่อมโยงกันทั้งพื้นที่ จากต้นน้ำถึงท้ายน้ำ รวมทั้งการทำฝายแม้วในลำน้ำขนาดเล็กหรือลำน้ำสาขาย่อย การปลูกต้นไม้ การจัดการป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์จากป่าที่สมดุล

- การจัดการการใช้น้ำ การพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำโดยเฉพาะแหล่งน้ำขนาดเล็กให้ขยายจำนวนครอบคลุมพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก เช่น งาว เถิน แม่ทะ และห้างฉัตร รวมทั้งพื้นที่ที่มีปริมาณการเก็บกักน้ำในลุ่มน้ำสาขาที่ต่ำ เช่น งาว วังเหนือ เมืองปาน เป็นต้น
- การจัดการข้อมูลสภาพน้ำ/ดิน เพื่อการป้องกันภัย รวมทั้งระบบการเตือนภัยเกี่ยวกับอุทกภัย ดินถล่ม โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าต้นน้ำ เช่น อำเภอลำปาง วังเหนือ แจ้ห่ม เมืองปาน และงาว
- กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเชื่อมโยงของเครือข่ายการทำงานในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- การแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ ทั้งน้ำทิ้งจากชุมชน ในพื้นที่ลุ่มน้ำวังตอนกลาง และปัญหาคุณภาพน้ำที่ปนเปื้อนสารเคมีทางการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ เช่น อ.วังเหนือ อ.แจ้ห่ม และ อ.เมืองปาน
- การหามาตรการแก้ไขปัญหามลพิษในระยะยาว เช่น การปลูกจิตสำนึกและสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องเพื่อสนับสนุนส่งเสริมเทคนิควิธีการผลิตทางการเกษตรทดแทนการเผา กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมในเครือข่ายการทำงานให้ทุกหน่วยงานมีบทบาทชัดเจน โดยเฉพาะองค์กรท้องถิ่น อันจะช่วยให้เกิดการจัดการอย่างเป็นระบบต่อไป
- การเคลื่อนงานวิจัยทางด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับปัญหาของการดำเนินชีวิตที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะ หมอกควัน ฝุ่นละออง หรือการปนเปื้อนของสารตกค้างในดิน โดยการสร้างความตระหนักในวิถีชีวิตที่ไม่เสี่ยงต่อมลพิษ ตัวอย่างของโจทย์วิจัยในด้านนี้ เช่น การปรับวิถี/แนวทางการดำรงชีวิตโดยอิงระบบการเกษตรแบบยั่งยืนโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ กระบวนการกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงการบริโภคและการดูแลสุขภาพตนเองให้ปลอดภัยจากโรค เป็นต้น

6.1.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า *ผลิตภัณฑ์มวลรวม* จังหวัดลำปาง เท่ากับ 39,974 ล้านบาท โดยภาคการผลิตที่ทำรายได้มากที่สุด คือภาคนอกเกษตร ได้แก่ การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน (GPP 11,482 ล้านบาท) ธุรกิจค้าส่ง-ค้าปลีก (GPP 8,376 ล้านบาท) และภาคเกษตร (GPP 6,770 ล้านบาท) แต่เป็นภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับแรงงานคนมากที่สุด เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันตามกิจการที่ทำรวม 88 กลุ่ม โดยอ.เกาะคา มีกลุ่มมากที่สุด จำนวน 17 กลุ่ม ส่วน อ.แม่พริก มีน้อยที่สุด (มีกลุ่มทำไร่ 1 กลุ่ม) และมีสหกรณ์ทั้งหมด 82 สหกรณ์ สำหรับ*การจ้างงาน* พบว่า อัตราการจ้างงานหรืออัตรากำลังแรงงานของจังหวัดลำปาง จะมีลักษณะการเคลื่อนย้ายแรงงานแบบเป็นวัฏจักร เพราะประชากรแรงงานส่วนมากจะช่วยครัวเรือนในการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะเคลื่อนย้ายไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและเคลื่อนย้ายกลับมาภาคเกษตรอีกครั้งในฤดูเพาะปลูกวนเวียนในลักษณะเช่นนี้เป็นวัฏจักรทุกปี จึงอาจทำให้ภาคส่วนอื่นขาดแคลนแรงงานในบางฤดูกาล สำหรับ*อุตสาหกรรมในครัวเรือน*ที่มีชื่อเสียงของลำปาง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา ไม้แกะสลัก เครื่องปั้นดินเผา และข้าวแต๋น โดยมีแหล่งผลิตที่สำคัญ เช่น ผลิตภัณฑ์กระดาษสาที่ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง หรือไม้แกะสลักที่ตำบลนาครัว อำเภอแม่ทะ เป็นต้น *ด้านการท่องเที่ยว* จังหวัดลำปางมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึงเกือบสองพันล้านบาท โดยสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ วัดพระธาตุลำปางหลวง อุทยานแห่งชาติแจ้ห่ม และ ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การลดช่องว่างระหว่างรายได้ของผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร

- การขยายผลเครื่องมือการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อลดภาระหนี้สิน โดยเฉพาะภาคเกษตรในพื้นที่อำเภอเสริมงาม แม่ทะ และเกาะคา
- แนวทาง/กระบวนการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน เพื่อลดการทิ้งบ้านเกิดของตนเอง และป้องกันปัญหาสังคมอันเนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นของคนในชนบท
- กระบวนการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงกับระบบการศึกษาทั้งในชุมชนและในจังหวัด ในด้านความรู้ การออกแบบการย้อนกลับข้อมูล เพื่อสืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและ story ในพื้นที่ รวมถึงการออกแบบโครงข่ายเส้นทางที่เชื่อมกันทั้งผลิตภัณฑ์หมู่บ้าน เส้นทางท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม หรือสถานท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ใกล้เคียง เพื่อส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนของชุมชน
- การพัฒนาสื่อ ระบบอินเทอร์เน็ต social network มาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การถ่ายทอดและเผยแพร่งานด้านการท่องเที่ยว
- การสร้างความตระหนักให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือในชุมชน ที่ตอบสนองคนในท้องถิ่นแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่ละทิ้งวิถีชีวิตของชุมชนแต่เดิม

6.1.3 ด้านการเกษตร พบว่า ประชากรในจังหวัดลำปางส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ร้อยละ 52.93 ของครัวเรือน อำเภอที่มีครัวเรือนประกอบอาชีพเกษตรมากที่สุดได้แก่ อำเภอแม่พริก เมืองปาน และแจ้ห่ม (ร้อยละ 100, 95.65 และ 86.98 ตามลำดับ) ส่วนอำเภอที่ประกอบอาชีพเกษตรน้อยที่สุดได้แก่ อำเภอสบปราบ เกาะคา และวังเหนือ (ร้อยละ 20.17, 20.91 และ 52.12 ตามลำดับ) **พื้นที่ทางการเกษตร**ของลำปาง มีประมาณ 1,293,000 ไร่ ยังคงมีพื้นที่อาศัยน้ำฝน ประมาณร้อยละ 27.19 ส่วนมากอยู่ในอำเภองาว แม่เมาะ วังเหนือ และเมืองปาน **พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ** ได้แก่ ข้าวนาปี มีพื้นที่ปลูก 497,450 ไร่ ผลผลิตรวม 279,585 ตัน เฉลี่ย 552 กก./ไร่ อำเภอที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดคือ เมืองลำปาง แม่ทะ และเถิน รองมาได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่ปลูก 210,597 ไร่ ผลผลิตรวม 186,205 ตัน เฉลี่ย 884 กก./ไร่ อำเภอที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดคือ วังเหนือ แม่ทะ และงาว ถั่วเหลือง มีพื้นที่ปลูก 38,850 ไร่ ผลผลิตรวม 10,741 ตัน เฉลี่ย 276 กก./ไร่ และอ้อยโรงงาน มีพื้นที่ปลูก 29,041 ไร่ ผลผลิตรวม 213,916 ตัน เฉลี่ย 7,366 กก./ไร่ อำเภอที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดคือ เมืองลำปาง เมืองปาน และห้างฉัตร แต่พบว่าใน 2-3 ปีที่ผ่านมา มันสำปะหลังโรงงาน มีการขยายพื้นที่ปลูกแทนการปลูกข้าวโพดและอ้อยโรงงาน อำเภอที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดคือ แม่ทะ เมืองลำปางและเถิน **สำหรับการเลี้ยงสัตว์** พบว่ามูลค่าผลิตด้านปศุสัตว์ ประมาณ 3,531 ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงเพื่อใช้งานและเพื่อการบริโภคภายในจังหวัด ส่วนการเลี้ยงในเชิงพาณิชย์หรือการเลี้ยงแบบฟาร์มมีจำนวนน้อย และเป็นฟาร์มขนาดเล็ก ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไก่พื้นเมือง ไก่เนื้อ และสุกร โดยส่วนใหญ่เป็นโคพื้นเมืองและเลี้ยงแบบปล่อยปละซึ่งจะมีแหล่งตลาดนัดปศุสัตว์ ที่อำเภอเกาะคา โดยอำเภอที่มีการเลี้ยงมากที่สุดคือ อำเภอเมือง แม่ทะ และเถิน สำหรับอำเภอที่มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองมากที่สุดคือ อำเภอเมือง แจ้ห่ม และเกาะคา **สำหรับด้านการประมง** สัตว์น้ำที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด คือ ปลานิล (พื้นที่ 5,215 ไร่ ผลผลิต 1,826 ตัน มูลค่า 83 ล้านบาท) และปลาดุก (พื้นที่ 2,128 ไร่ ผลผลิต 1,248 ตัน มูลค่า 57 ล้านบาท) แต่สัตว์น้ำที่ให้ผลตอบแทนต่อพื้นที่สูงที่สุดแต่กลับมีจำนวนผู้เลี้ยงและพื้นที่ในการผลิตค่อนข้างต่ำมาก คือ ปลาตะเพียน (พื้นที่ 0.6 ไร่ ผลผลิต 30 ตัน มูลค่า 4 ล้านบาท) และปลาตะเพียน (พื้นที่ 26.57 ไร่ ผลผลิต 264 ตัน มูลค่า 20 ล้านบาท) **ปัญหาใน**

ประเด็นเกษตร ไม่แตกต่างจากพื้นที่อื่นคือ ผลผลิตและราคาพืชผลตกต่ำ วิถีชีวิตการทำเกษตรแบบพึ่งพาตนเองในชุมชนลดหายไป พันธุ์พืชพื้นเมืองถูกทดแทนด้วยพืชลูกผสมมากขึ้น รวมทั้งพืชบางชนิดสูญหายไป และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการใช้เคมีเกษตรที่ไม่ถูกต้อง และที่สำคัญคือทัศนคติต่ออาชีพเกษตรว่าทุกข์ยาก ไม่สามารถเป็นอาชีพเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ พ่อแม่ไม่นิยมให้บุตรหลานทำอาชีพนี้ อีกทั้งปัจจุบันนักวิชาการในชุมชน มีการทำงานด้านการเก็บข้อมูลต่างๆ มากกว่าการให้องค์ความรู้ที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองเรื่องอาชีพเกษตรในอนาคตและการสร้างความตระหนักเรื่องความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร ทั้งกลุ่มเยาวชนในระบบที่ใช้ฐานการศึกษาสายการเกษตร และ กลุ่มเยาวชนนอกระบบ
- การออกแบบกระบวนการวิจัยให้กลุ่มเยาวชนมาเรียนรู้และทำอาชีพการเกษตร ได้เห็นวิถีการทำมาหากิน การวางแผนด้านผลผลิต จัดการรายได้และหนี้สิน การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยเพื่อให้รัก/เห็นคุณค่าของอาชีพเกษตร สร้างความเข้มแข็งในชุมชน รวมทั้งการสร้างทัศนคติที่ดีและการสร้างความเชื่อมั่นในอาชีพเกษตรว่ามีความมั่นคง สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้
- การพัฒนาเทคโนโลยีและการสร้างองค์ความรู้ในอาชีพเกษตร ให้มีความเข้าใจและรู้จักกับพืช/สัตว์ที่ตนเพาะปลูก พัฒนาศักยภาพของพืชและสัตว์เศรษฐกิจที่เป็นพันธุ์ท้องถิ่น ทั้งการเพิ่มผลผลิต การเพิ่มมูลค่า และอื่นๆ
- กลไก/ กระบวนการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทั้งในกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มคนในพื้นที่ เป็นการพัฒนาการรวมกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง เพื่อนช่วยเพื่อน เกิดการวิเคราะห์ทั้งความต้องการและปัญหา ร่วมกันวางแผนการผลิต การต่อรองด้านตลาดและปัจจัยการผลิต การจัดการผลผลิต การเข้าถึงแหล่งทุน เป็นการแก้ปัญหาร่วมกันแบบพึ่งตนเองและยั่งยืน
- ผลกระทบของการเปลี่ยนชนิดและพันธุ์ทั้งพืช-สัตว์จากต่างถิ่น เช่น การขยายพื้นที่ของการปลูกยางพารา มันสำปะหลัง เป็นต้น รวมถึงการสูญเสียความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชและสัตว์ที่เคยมีมา ทำให้เกิดการพึ่งพาเมล็ดพันธุ์ลูกผสมหรือพันธุ์การค้า ทำให้ขาดความยั่งยืน
- การสร้างความตระหนักในปัญหาสารเคมีทางการเกษตรที่ตกค้างในผลผลิตและสภาพแวดล้อม การเติมความรู้เทคนิควิธีการผลิต การใช้สารพิษทางการเกษตรอย่างถูกต้อง รวมทั้งการหาวัสดุทดแทนสารเคมีป้องกันกำจัด โรค แมลงและวัชพืช โดยเฉพาะในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่ดินน้ำต่างๆ เช่น วังเหนือ แจ้ห่ม เมืองปาน และ งาว

6.1.4 ด้านการศึกษา จังหวัดลำปางแบ่งเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 3 เขต มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งหมด 479 แห่ง ครู 6,539 คน และนักเรียน 112,122 คน อัตราส่วนเฉลี่ยครูต่อนักเรียนเป็น 1:17 และอัตราส่วนห้องเรียนต่อนักเรียน 1 : 21 การจัดการของสถานศึกษาพบว่าในอำเภอรอบนอก จะมีจำนวนครูไม่พอเพียง เช่น ที่ อ.วังเหนือ อ.แจ้ห่ม และ อ.เมืองปาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ 3) จังหวัดลำปางมีโครงการต่างๆ เพื่อให้เยาวชนมีการศึกษาในภูมิลำเนาไถ่บ้าน เป็นการช่วยลดปัญหาการแออัดของนักเรียนในเมือง เช่น โรงเรียนดีใกล้บ้านฯ รวมไปถึงโรงเรียนในฝันด้าน ICT ที่สนับสนุนโดย ปตท. ในการจัดการศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง มีโรงเรียนวอแก้ววิทยาที่เป็นโรงเรียนต้นแบบในการบริหารจัดการร่วมกันของหมู่บ้าน วัด และประชาชน มี

โรงเรียนเอกชนที่ถือเป็นโรงเรียนอันดับต้น ๆ ของประเทศที่สอนภาษาจีนได้ดีที่สุด คือ โรงเรียนประชาวิทย์ และมีศูนย์การเรียนรู้ปัญญาวิวัฒน์ ซึ่งเป็นสถานศึกษาของสถานประกอบการ ที่มีการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ พัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น-ทำเป็น มีศักยภาพทำงานได้ทันที

สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ถึงแม้จังหวัดลำปางจะมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา มีสถานศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนจำนวน 9 แห่ง แต่จากสภาพภูมิศาสตร์ ที่อยู่ใกล้เชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางอุดมศึกษาในภาคเหนือ ดังนั้นหลักสูตรจึงจำเป็นต้องแตกต่าง มีความเหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของจังหวัด และตอบสนองต่อความต้องการแรงงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

สำหรับการจัดการศึกษานอกระบบในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพมนุษย์โดยจัดการความรู้เฉพาะทางที่หลากหลายตามความต้องการของกลุ่มอาชีพ ชุมชน ผ่านหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การพัฒนาหลักสูตรหรือสาขาวิชาที่เป็นเรื่องเฉพาะ เหมาะสมกับท้องถิ่น สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของจังหวัด รวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการแรงงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
- จังหวัดควรมีการวางกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการศึกษา ที่มีการบูรณาการร่วมกันทั้งในเรื่องการศึกษา การประกอบอาชีพ การแก้ไขเรื่องสภาพสังคม การปรับทัศนคติและปลูกฝังในเรื่องการรักถิ่น เช่น การออกแบบเชื่อมโยงระบบการเกษตรให้สอดคล้องกับระบบการศึกษา การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพของนักเรียนและบุคคลในครอบครัว การส่งเสริมเรื่องรายได้เสริมของชุมชนฯ
- กลไกการปรับทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนในพื้นที่ ให้ตระหนักถึงสุขภาพ คุณธรรม การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม รวมทั้งการเห็นความสำคัญและคุณค่าของชุมชน
- การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่ให้มีมาตรฐาน มีความสะดวกในการจัดการได้รวดเร็วและทั่วถึง สามารถขยายโอกาสและฐานของการสร้างระบบดูแลทางการศึกษา ไม่ต้องไปแข่งขันในเมือง รวมทั้งโรงเรียนมีการจัดการศึกษาที่ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
- แนวทางการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่
- การประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัด ควรมีการประเมินคุณภาพของเด็ก และการจัดฐานระบบการศึกษาให้เหมาะสม ทั้งความรู้ทางโลก (แนวคิด-ทฤษฎี) ความรู้ทางธรรม (คุณธรรมและจริยธรรม) และการมีวินัยของนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งคุณภาพของอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนในระบบ

6.1.5 ด้านประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม จังหวัดลำปางมีศักยภาพโดยรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก กลุ่มเครือข่ายในการเคลื่อนงานด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวในยุคก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะและประเพณีวัฒนธรรม แต่ส่วนใหญ่ยังขาดการบริหารจัดการและการเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การต่อยอดประเด็นวิจัยจากโครงการ “พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้เมืองลำปางหรือ มิวเซียมลำปาง” เพื่อให้คนในพื้นที่ได้มีโอกาสสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน
 - **โซนเหนือ** (อ.วังเหนือ แจ้ห่ม เมืองปาน) โซนต้นแม่น้ำวัง มีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น เช่น เชียงใหม่ เชียงราย
 - **โซนตอนกลาง** (เกาะคา ห้างฉัตร เสริมงาม แม่เมาะ แม่ทะ งาว) มีแหล่งธรณีวิทยา แหล่งประวัติศาสตร์และซากดึกดำบรรพ์ แหล่งถ่านหินลิกไนต์ กลุ่มวัดและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้ง อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาลและศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย
 - **โซนตอนใต้** (อ.แม่พริก เกิน สบปราบ) ชุมทางเชื่อมต่อลำพูนกับแอ่งลำปาง ย่านเมืองเก่า สมัยจารีตและสมัยการค้าริมน้ำวัง
- การค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หรือการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความเชื่อมโยงกันในแต่ละยุค การเชื่อมโยงเรื่องราวในพื้นที่ต่างๆ ที่ใกล้เคียงกัน โดยมีหลักฐานเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับคนในพื้นที่ และมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
- การศึกษา การดำรงไว้ของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต เช่น วิถีชีวิต การรักษาวัฒนธรรม ประเพณี อันดีของชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายในชุมชนต่างๆ
- การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ/โบราณคดีแบบยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การยกระดับด้านเศรษฐกิจของชุมชนให้สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืนโดยอาศัยทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และแหล่งโบราณคดีที่ตั้งอยู่
- การนำงานวิจัยเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างการเรียนรู้ของชุมชน

6.1.6 ด้านการศึกษาวิจัยในมิติต่างๆ ตั้งแต่ปี 2551 – 2553 โดยใช้ข้อมูลงานวิจัยจากหน่วยงานในพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งเป็นไปตามภารกิจหลักหรือความถนัดของแต่ละหน่วยงาน พบว่าการกระจายตัวของประเด็นงานวิจัยต่างๆ ประเด็นด้านการเกษตรและเศรษฐกิจมีมากที่สุด ส่วนประเด็นด้านทรัพยากร มีค่อนข้างน้อย โดยจะเน้นด้านกระบวนการจัดการทรัพยากร

6.2 ผลการศึกษาในส่วนของจังหวัดแพร่ ได้แบ่งออกเป็น 6 ประเด็น คือ ด้านกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ-การพัฒนาอาชีพและวิสาหกิจชุมชน ด้านการท่องเที่ยว ด้านการเกษตร ด้านสังคม-วัฒนธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการกระจายอำนาจ และการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

6.2.1 ด้านกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดแพร่ร้อยละ 80 เป็นภูเขาและป่าไม้ มีพื้นที่ราบร้อยละ 20 อยู่ระหว่างหุบเขาลาดเอียงไปทางทิศใต้ตามแนวไหลของแม่น้ำยม คล้ายกันกระหะที่มีภูเขาล้อมรอบทั้ง 4 ทิศ มี 2 แหล่งใหญ่ คือ ที่ราบบริเวณพื้นที่อำเภอสอง ร้องกวาง หนองม่วงไข่ เมืองแพร่ สูงเม่น และเด่นชัย ซึ่งเป็นที่ราบแปลงใหญ่ และอีกแห่งคือ บริเวณที่ตั้งอำเภอลองและวังชิ้นซึ่งเป็นที่ราบลูกคลื่น ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบฝนเมืองร้อน ปริมาณน้ำฝน เฉลี่ย 1,226.94 มม. อุณหภูมิเฉลี่ย 26.43 องศาเซลเซียส **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ลุ่มน้ำที่สำคัญของแพร่ คือ **ลุ่มน้ำยม** โครงการชลประทานขนาดใหญ่ของแพร่ คือ

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่ยม และอื่น ๆ ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรประมาณ 564,460 ไร่ **ทรัพยากรแร่ที่สำคัญ** คือ **ตะกั่ว** ที่แก่งเสือเต้น **ดินขาว** ที่ร่องกวาง **แร่เหล็กและวุลแฟรม** ที่ลองรวมทั้งสายแร่รัตนชาติเช่น ไพสิน ทองคำ ที่วังขึ้นและเด่นชัย **สำหรับด้านทรัพยากรป่าไม้** ป่าเบญจพรรณในอุทยานแห่งชาติแม่ยมจัดเป็นแหล่งไม้สักทองที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ จังหวัดแพร่มีการกำหนดพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติไว้ 26 ป่า อุทยานแห่งชาติ 4 แห่ง วนอุทยาน 2 แห่ง สวนรุกขชาติ 3 แห่งและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2 แห่ง **ปัญหาสำคัญ** คือเรื่อง **น้ำ** ทั้งปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนและปัญหายากแล้งในฤดูแล้ง โดยเฉพาะปัญหาการบริหารจัดการน้ำ การกักเก็บน้ำในฤดูฝน รวมไปถึงการสร้างฝายแม้วเพื่อชะลอการไหลของน้ำ แต่มักมีปัญหาฝายพัง เนื่องจากการสร้างฝายห่างกันเกินไปและสร้างฝายกันในบริเวณที่น้ำไหลเชี่ยว และประเด็นการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ที่ยังหาข้อตกลงกันยังไม่ได้ เรื่องการอนุรักษ์ป่า ทั้งการปลูกป่า การป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการบุกรุกพื้นที่ป่า

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การแก้ไขปัญหาเรื่องการบริหารจัดการน้ำ ทั้งการขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง การป้องกันอุทกภัยทางธรรมชาติและการกักเก็บน้ำในฤดูน้ำหลาก
- แนวทางการจัดทำฝายแบบผสมผสานและกึ่งถาวร การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ป่าเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำ
- การหาแนวทางในการบูรณาการร่วมกันขององค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งการใช้ประโยชน์ การป้องกัน อนุรักษ์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ในท้องถิ่น
- การวิจัยเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่า และการป้องกันการเกิดไฟป่า รวมทั้งการหาแนวทางลดการตัดไม้เพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์ เช่นการปลูกป่า การส่งเสริมอาชีพอื่นให้กับคนในท้องถิ่นเพื่อชดเชยปัญหาการตัดไม้
- การวิจัยเพื่อพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ในท้องถิ่น

6.2.2 ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาอาชีพและวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแพร่มีสินค้า OTOP ที่จำหน่ายได้มากที่สุด ได้แก่ ผ้าหม้อห้อม ผ้าตีนจก ผลิตภัณฑ์จากไม้สัก เช่น ของชำร่วย เฟอร์นิเจอร์ ไม้สัก ไม้สักขี้เหล็ก ผลิตภัณฑ์จากไม้ยางพารา เฟอร์นิเจอร์หวายและ สุนัขพันธุ์ไทย โดยเฉพาะของดีเมืองแพร่ คือ เสื้อหม้อห้อม แต่พบว่า ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร มีรูปแบบการผลิตไม่มากนัก ทำให้ไม่สามารถแสวงหากลุ่มตลาดใหม่ๆ และเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ สำหรับในด้านการบริการ พบว่า การรวบรวมฐานข้อมูลของกลุ่มผู้ประกอบการในเชิงเศรษฐกิจมีไม่มากและขาดความต่อเนื่อง การจัดตั้งศูนย์ข้อมูล SMEs ขึ้นมาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อฐานข้อมูลเชิงเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ และพบว่าจังหวัดแพร่ได้มีการติดต่อค้าขายกับประเทศ เพื่อนบ้านมานานแล้วแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง จึงควรมีการสร้างเสริมพันธมิตรทางการค้า เพื่อส่งเสริมระบบการค้าภายในจังหวัดให้เข้มแข็งและสนับสนุนให้เกิดการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- งานวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้เฉพาะด้านสำหรับผู้ประกอบ เช่น การค้าระหว่างประเทศ การจัดทำแผนธุรกิจ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ การรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการสินค้าท้องถิ่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

- การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์หลักของจังหวัด ทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพของวัตถุดิบ การแปรรูปบรรจุภัณฑ์ การวิจัยพัฒนา การสนับสนุนด้านการเงิน และการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และมีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดทั้งระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ
- การศึกษาหาแนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน เช่น การผลิตผ้าหม้อห้อม การตีมีดทำดาบ การทำเครื่องจักรสาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้
- แนวทางในการสร้างความร่วมมือของคนชุมชนที่จะสร้างความรู้ และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน
- การศึกษาหาแนวทางการต่อยอดงานวิจัยออกสู่เชิงพาณิชย์
- การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่มผลผลิตของผลิตผลทางการเกษตรเพื่อการส่งออก
- การวิจัยเพื่อพัฒนาส่งเสริมการเกษตรปลอดภัยและอุตสาหกรรมเกษตรที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค การส่งเสริมให้จังหวัดเป็นเมืองอาหารปลอดภัย
- การวิจัยเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งรูปแบบของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น เพอร์นิเจอร์ไม้สัก และยกระดับสู่มาตรฐานสากล
- การวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพแรงงานในการผลิตสินค้าชุมชน และการลดต้นทุนผลิต

6.2.3 ด้านการท่องเที่ยว จังหวัดแพร่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ตำนาน ศิลปะพื้นบ้าน ชนเผ่าและวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น แต่ยังคงขาดการพัฒนา การบริหารจัดการ การเชื่อมโยงเป็นโครงข่าย การท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐและเอกชน

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- งานวิจัยพัฒนารูปแบบและเส้นทางท่องเที่ยวที่เป็นโครงข่ายของจังหวัดแพร่และล้านนา
- งานวิจัยพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยเน้นการร่วมมือกันระหว่างทุกภาคส่วนในการเข้ามาบริหารจัดการ
- งานวิจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา
- การวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การท่องเที่ยวชนเผ่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม
- การศึกษาเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสามารถจัดการการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นได้
- การศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

6.2.4 ด้านการเกษตร จังหวัดแพร่มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าวโพด ข้าว ถั่วเหลือง และพริก เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 5 ไร่ต่อครอบครัว ในอำเภอละงูและร้องกวาง จะมีระบบน้ำเพื่อการเกษตรดี มีพืชพรรณหลากหลายชนิด นับว่าเป็นอำเภอที่มีความอุดมสมบูรณ์ในระดับต้น ๆ ของ

จังหวัดแพร่ ปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคการเกษตร คือ ฝนแล้ง น้ำท่วม วาตภัย ศัตรูและโรคพืชระบาด คุณภาพผลผลิตและราคาผลผลิตตกต่ำ การพึ่งตัวเองของเกษตรกรลดน้อยลง เช่นการซื้อเมล็ดพันธุ์ทุกปี ไม่มีการเก็บเมล็ดพันธุ์เหมือนแต่ก่อน ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าเกษตรโดยปราศจากการใช้สารเคมี เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนในระยะเริ่มแรกของการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจะให้ผลผลิตที่น้อย เนื่องจากถูกแมลงศัตรูพืชทำลายผลผลิต สำหรับสถานการณ์ทางการเกษตรที่สำคัญในช่วงปี 2553 คือ ผลผลิตพริกของพื้นที่อำเภอเมือง และร้องกวางมีราคาตกต่ำ

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- งานวิจัยด้านการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร การบริหารจัดการแหล่งน้ำรวมทั้งระบบการส่งน้ำโดยการเรียนรู้จากต้นแบบคือ พุงกู่ล่องให้
- สนับสนุนการปรับปรุงแบบเป็นเกษตรผสมผสาน /เกษตรยั่งยืน/การผลิตพืชที่ปลอดภัยและเหมาะสม (GAP)
- พัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีการผลิตพืชปลอดภัยในพืชแต่ละชนิด
- การจัดการด้านการตลาด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

6.2.5 **ด้านสังคม วัฒนธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต** สถานการณ์ทางด้านสังคมของจังหวัดแพร่ พบว่า มีขนาดครอบครัวลดลง กลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น ขณะที่สัดส่วนประชากรวัยเด็กลดลง มีกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือมีปัญหาทางสังคมที่ต้องได้รับการพัฒนา ร้อยละ 13.98 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการและกลุ่มสตรีวัยทำงาน **ปัญหาการย้ายถิ่น** ทำให้เหลือกลุ่มผู้สูงอายุที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของสุขภาพะ ทำให้การเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ มีแนวโน้มที่สูงขึ้น **ปัญหาการกินเหล้า** ที่กลายเป็นวัฒนธรรมหรือเป็นปกติของคนทุกกลุ่มวัยที่ต้องมีเหล้าเข้ามาเป็นองค์ประกอบในทุกงาน รวมทั้ง**ปัญหาความพุ่มเพี้ยง**ในการจัดงานประเพณีต่างๆ เช่น การฉลองพัตยศ การทำบุญปอยหลวง การแห่ครัวต๋านเข้าวัด แม้แต่การจัดงานบวช หรือการจัดงานศพ ก็ต้องจัดให้ยิ่งใหญ่ ถือว่าเป็นการแสดงออกถึงการมีฐานะในสังคม หรือเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นบ่อเกิดของการเป็นหนี้สินตามมา **ด้านเด็ก เยาวชนและผู้สูงอายุ** พบว่า เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การจับกลุ่มกันดื่มสุราในวัยรุ่น (อายุต่ำกว่า 15 ปี) การติดเกมส์ เนื่องจากไม่สามารถควบคุมร้านเกมส์ให้อยู่ในกฎระเบียบได้ การติดยาและการเสพยาเสพติดในวัยรุ่น การก่ออาชญากรรมโดยพบเยาวชนอยู่ในสถานพินิจเพิ่มขึ้น รวมทั้งพบว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ปัญหาเรื่องคุณแม่วัยใสและการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นที่มีอายุลดน้อยลงเรื่อย ๆ โดยมีสถิติเด็กตั้งครรภ์ในอายุ 14 ปี เพิ่มขึ้นซึ่งพบมากในอำเภอเมืองและสูงเม่น

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การวิจัยหาแนวทางลดการย้ายถิ่นของประชากรวัยทำงาน การขายแรงงานนอกพื้นที่ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน
- การพัฒนาความรู้ ทักษะอาชีพและสมรรถนะแรงงานในท้องถิ่น หรือแนวทางอื่นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดปัญหาหนี้สินของคนในท้องถิ่น

- แนวทางในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมในการดื่มเหล้า ซึ่งประเด็นนี้ เป็นนโยบายเร่งด่วนของผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ด้วย
- การวิจัยเพื่อส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับคนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริมพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของท้องถิ่นให้คงอยู่
- การส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- การปรับทัศนคติของประชาชน ในด้านความเชื่อในศาสนาพิธีกรรมต่าง ๆ ในพระสงฆ์
- การศึกษาหาแนวทางการพัฒนา ส่งเสริม ให้ความรู้ในการดูแลเด็กและผู้สูงอายุในท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเอง ดูแลครอบครัวได้อย่างมีความสุข
- การวิจัยหาแนวทางป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนในท้องถิ่น เช่น ยาเสพติด การติดเกมส์ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การพนัน รวมทั้งการจัดทำโครงการให้เด็กและเยาวชนได้มีกิจกรรมและมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในพื้นที่ของตนเอง
- การสนับสนุนกิจกรรมสร้างความสุขกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมการพักผ่อน การเปิดโลกทัศน์ของผู้สูงอายุ กิจกรรมทัศนศึกษา ย้อนรอยอดีตให้ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงเรื่องเล่าและความเชื่อในสมัยก่อน กิจกรรมการไหว้พระธาตุ ฯลฯ
- แนวทางในการพัฒนาเรื่องคุณภาพชีวิตและสังคม ควรมีการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย ส่งเสริมการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณภาพชีวิตด้านการงาน และส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าถึงบริการทางสังคม

6.2.6 ด้านการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้กรอบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเน้นการดำเนินงานเชิงรุก การลดขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการ การพัฒนาคุณภาพและการอำนวยความสะดวกในการให้บริการ *การพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์* เพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ทางการบริหารทรัพยากรบุคคลในภาคราชการ ให้กับผู้บริหารของจังหวัดและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านบุคคล เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของจังหวัด และหน่วยงานไปสู่ความสำเร็จ ส่งเสริมกำลังคนให้มีความพร้อมในการบริหารราชการ โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การตอบสนองความต้องการของประชาชน ผู้รับบริการ และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่กำหนดให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี คือ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การวิจัยหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลคนในท้องถิ่นให้มีความสุข
- การวิจัยเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเรื่องต่างๆ ในพื้นที่จังหวัด
- การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อท้องถิ่นของตน
- การวิจัยเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็ง

สารบัญ

บทที่	หน้า
ปกใน	
กิตติประกาศ	
บทสรุปผู้บริหาร	
สารบัญ	
ผลการศึกษาสำรวจสถานะต้นทุน ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดลำปาง	
1. ข้อมูลภาพรวมจังหวัดลำปาง	1-1
1 ข้อมูลกายภาพและลักษณะภูมิประเทศ	1-1
2 การแบ่งเขตการปกครอง จำนวนประชากรและข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของแต่ละอำเภอ	1-3
3 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-16
2. การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประเด็น	2-1
1 ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2-1
ทรัพยากรน้ำ	2-1
ทรัพยากรแร่ธาตุ	2-7
ทรัพยากรป่าไม้	2-7
สิ่งแวดล้อมกับปัญหามลพิษ	2-10
ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นฯ ของกลุ่มต่างๆ	2-13
2. ผลการศึกษาและการสังเคราะห์ประเด็นเศรษฐกิจของลำปาง	2-14
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดลำปาง	2-14
ข้อมูลประชากรและกำลังแรงงาน	2-14
เศรษฐกิจนอกภาคการเกษตร	2-17
ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นเศรษฐกิจของกลุ่มต่างๆ	2-25
3 ผลการศึกษาและการสังเคราะห์ประเด็นด้านการเกษตร	2-26
การเพาะปลูกพืชและสถานการณ์การผลิตพืช	2-26
ข้อมูลด้านปศุสัตว์	2-29
ข้อมูลด้านการประมง	2-32
4. ผลการศึกษาและการสังเคราะห์ประเด็นทางการศึกษา	2-33
ข้อมูลประชากร	2-33
การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	2-35
การจัดการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา	2-38
การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา	2-39
การจัดการศึกษานอกระบบและการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์	2-39
ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นการศึกษาของกลุ่มต่างๆ	2-40
5 ผลการศึกษาและสังเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม	2-41
การลำดับเส้นทางเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคของเมืองลำปาง	2-41
ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ	2-51

สารบัญ

บทที่		หน้า
6	ประเด็นข้อมูลด้านการศึกษาวิจัยในมิติต่างๆ	2-52
3	บทสรุปและข้อเสนอแนะของจังหวัดลำปาง	3-1
	ยุทธศาสตร์จังหวัดลำปาง	3-1
	การวิเคราะห์ศักยภาพโดยรวมของจังหวัดลำปาง	3-1
	สถานการณ์โดยภาพรวมและความต้องการด้านงานวิจัยและพัฒนา	3-5
	1. ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3-5
	2. ประเด็นเศรษฐกิจ	3-7
	3. ประเด็นเกษตร	3-8
	4. ประเด็นทางการศึกษา	3-9
	5. ประเด็นประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม	3-10
	6. ประเด็นงานวิจัย	3-11
4.	กิจกรรมการนำผลจากการศึกษาไปใช้ประโยชน์	4-1
	ผลการศึกษาสำรวจสถานะต้นทุน ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดแพร่	
5	ข้อมูลภาพรวมของจังหวัดแพร่	5-1
6	ผลการศึกษาข้อมูลเชิงประเด็นต่างๆของจังหวัดแพร่	6-1
	1. ข้อมูลประเด็นด้านเศรษฐกิจ	6-1
	ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจจังหวัดแพร่	6-1
	อาชีพของประชากร	6-5
	สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์	6-10
	บทสรุป	6-14
	2. ข้อมูลประเด็นด้านเกษตร	6-15
	ปศุสัตว์และการประมง	6-24
	การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดแพร่	6-27
	3. ข้อมูลด้านสังคม การศึกษาและวัฒนธรรม	6-38
	ข้อมูลด้านสังคม	6-38
	ข้อมูลด้านการศึกษา	6-46
	ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม	6-49
	ข้อมูลด้านสาธารณสุข	6-53
	สถานการณ์ปัญหาทางสังคม	6-53
	มุมมองต่อสถานการณ์ทางสังคม การศึกษา วัฒนธรรมของผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่	6-57
	4. ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	6-61
	ทรัพยากรป่าไม้	6-61
	ทรัพยากรน้ำ	6-68
	ทรัพยากรธรณีและแร่ธาตุ	6-75
	ทรัพยากรดิน	6-75

สารบัญ

บทที่	หน้า
สถานการณ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่	6-77
บทสรุป	6-80
5 ข้อมูลประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดแพร่	6-81
6 ข้อมูลด้านการศึกษาวิจัยในมิติต่างๆ	6-91
7 ข้อมูลด้านยุทธศาสตร์และนโยบายในการพัฒนาจังหวัดแพร่	6-107
7 บทสรุปและวิเคราะห์ความต้องการงานวิจัยและพัฒนา	7-1
ศักยภาพของจังหวัด	7-1
สถานการณ์ในแต่ละประเด็นและข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา	7-4
แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดแพร่	7-11

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	ข้อมูลลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-16
2.1	พื้นที่รับน้ำฝนและปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยแต่ละลุ่มน้ำของจังหวัดลำปาง	2-3
2.2	ความต้องการใช้น้ำในอนาคตของจังหวัดลำปาง	2-3
2.3	ข้อมูลสภาพและปริมาณน้ำในอ่างในพื้นที่อำเภอต่างๆ ของจังหวัดลำปาง	2-4
2.4	พื้นที่ที่มีสภาวะแล้งซ้ำซากระดับหมู่บ้าน	2-5
2.5	การเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ป่าจังหวัดลำปาง เทียบกับพื้นที่ป่าระดับภาคและระดับประเทศ	2-8
2.6	ข้อมูลพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้	2-10
2.7	สรุปสถิติการจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ จังหวัดลำปาง	2-10
2.8	ปริมาณขยะมูลฝอย จำแนกตามเขตการปกครอง จังหวัดลำปาง 2548 – 2551	2-11
2.9	ปริมาณฝุ่นขนาดเล็กที่ตรวจวัดได้ในสถานีต่างๆ ของจังหวัดลำปาง ในช่วงมกราคม - เมษายน	2-12
2.10	โครงสร้างกำลังแรงงาน และการมีงานทำ จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2551 – 2552	2-15
2.11	จำนวนประชากรอายุ 15 ปี ขึ้นไปมีงานทำ จำแนกตามสภาพการทำงาน ปี 2552	2-15
2.12	จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ จำแนกตาม อุตสาหกรรม เปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ปี 2552	2-16
2.13	ชนิดเหมืองแร่ ปริมาณการผลิตและแหล่งผลิต	2-18
2.14	สถิติข้อมูลนิติบุคคล ณ สำนักงานทะเบียนการค้าจังหวัดลำปาง	2-18
2.15	จำนวนผู้เข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในช่วง 5 ปี ระหว่าง ปี 2547 – 2551	2-19
2.16	รายได้จากการจัดเก็บภาษีประเภทต่างๆ ของจังหวัดลำปาง	2-23
2.17	เกษตรกรลูกค้าเงินกู้และรายงานสรุปลูกค้าที่เข้าโครงการพักหนี้ของ ธกส.	2-24
2.18	ประเภทกลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอต่างๆ	2-25
2.19	ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน การใช้ประโยชน์พื้นที่ในการเพาะปลูกและจำนวนกลุ่มเกษตรกรจำแนกตามรายอำเภอ	2-27
2.20	พื้นที่ชลประทานในจังหวัดลำปางที่ดำเนินการโดยกรมชลประทาน	2-28
2.21	พื้นที่ปลูกและผลผลิตของพืชเศรษฐกิจในจังหวัดลำปาง	2-29
2.22	การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจชนิดต่างๆ ในแต่ละอำเภอ	2-30
2.23	การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (สัตว์ปีก) ในแต่ละอำเภอ	2-31
2.24	การเลี้ยงสัตว์น้ำจืดจำแนกตามชนิดสัตว์น้ำจืด	2-32
2.25	จำนวนประชากรที่จำแนกตามช่วงอายุ	2-33
2.26	จำนวนการเกิด การตาย การลงทะเบียนย้ายเข้า และการลงทะเบียนย้ายออก จำแนกตามเพศ เป็นรายอำเภอ และเขตการปกครอง พ.ศ. 2552	2-34
2.27	ข้อมูลการศึกษาของประชาชนจังหวัดลำปาง	2-35
2.28	จำนวนสถานศึกษา นักเรียน ครู-อาจารย์ จำแนกตามสังกัด ปีการศึกษา 2551	2-36
2.29	อัตราส่วนนักเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2551	2-36
2.30	มิตินงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆของจังหวัดลำปาง ในปี 2551-2553	2-53

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
5.1	แสดงจำนวนตำบล หมู่บ้าน เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล	5-4
5.2	แสดงจำนวนประชากรจังหวัดแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 – 2553	5-9
6.1	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) 16 สาขา (ณ ราคาปัจจุบัน)	6-2
6.2	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) 16 สาขา (ณ ราคาคงที่)	6-3
6.3	จำนวนโรงงานที่เปิดดำเนินการแยกตามรายอำเภอ	6-7
6.4	จำนวนสถานประกอบการ เงินทุน และคนงานจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม	6-8
6.5	จำนวนเหมืองแร่ กรรมกร และรายได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 – 2551	6-9
6.6	ข้อมูลการเพาะปลูกข้าว ไม้ผลและไม้ยืนต้น ปีเพาะปลูก 52/53	6-17
6.7	เนื้อที่ปลูกข้าวนาปี เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เป็นรายอำเภอ ปีเพาะปลูก 2551/2552	6-18
6.8	ข้อมูลเพาะปลูกพืชไร่ พืชผัก ปีเพาะปลูก 52/53	6-19
6.9	ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูก/ผลผลิต/ราคาถั่วเหลืองจังหวัดแพร่ ปี 2548/49 - 2552/53	6-20
6.10	ราคาเฉลี่ยถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ปี 2549 -2553	6-21
6.11	ข้อมูลพื้นที่ปลูก และผลผลิตเมล็ดกาแฟ ปีการผลิต 2547/48 – 2551/52	6-21
6.12	ข้อมูลพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีการผลิต 2547/48 – 2551/52	6-23
6.13	ข้อมูลแสดงราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2549 – 2551	6-23
6.14	รายชื่อผู้ประกอบการ รับซื้อข้าวโพด	6-24
6.15	ข้อมูลการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ ประจำปี 2552	6-25
6.16	ข้อมูลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ พ.ศ. 2552	6-27
6.17	การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดแพร่ พ.ศ. 2547 – 2551	6-27
6.18	ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตรจังหวัดแพร่ พ.ศ. 2546- 2550	6-28
6.19	แสดงจำนวนประชากรจังหวัดแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 - 2553	6-38
6.20	จำนวนโรงเรียน จำแนกตามสังกัด เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2552	6-54
6.21	จำนวนครู จำแนกตามสังกัด เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2552	6-55
6.22	จำนวนนักเรียน จำแนกตามสังกัด เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2552	6-55
6.23	จำนวนสถานศึกษา อาจารย์และนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา จำแนกตามเพศและสังกัด ปีการศึกษา 2552	6-56
6.24	จำนวนผู้เรียน/นักศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย จำแนกประเภทตามการศึกษาและเพศ เป็นรายอำเภอ ปี การศึกษา 2552	6-56
6.25	จำนวนวัด สำนักสงฆ์ โบสถ์คริสต์ มัสยิด พระภิกษุและสามเณร จำแนกเป็นราย อำเภอ พ.ศ. 2552	6-57
6.26	ที่ตั้งและการจัดสรรพื้นที่ในป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดแพร่	6-61
6.27	ทรัพยากรพื้นที่ป่าชุมชนจังหวัดแพร่ จำแนกตามรายอำเภอ ตั้งแต่ 2549 – 2553	6-64
6.28	แหล่งน้ำธรรมชาติจังหวัดแพร่ ปี พ.ศ. 2553	6-69
6.29	จำนวนบ่อน้ำบาดาลจังหวัดแพร่ที่ใช้ได้ในฤดูแล้ง เป็นรายอำเภอ ปี 2551-2553	6-71

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
6.30	แสดงปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละเดือนในจังหวัดแพร่ ในปี พ.ศ. 2550-2553	6.72

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-18
1.2	คำอธิบายแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-19
1.3	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-20
1.4	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-21
1.6	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-22
1.7	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแม่เมว จังหวัดลำปาง ปี 1.7พ.ศ. 2552	1-23
1.8	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-24
1.9	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-25
1.10	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-26
1.11	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-27
1.12	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-28
1.13	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-29
1.14	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-30
1.15	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552	1-31
2.1	พื้นที่ลุ่มน้ำสาขาต่างๆ ของลุ่มน้ำวัง	2-1
2.2	แผนที่แสดงทรัพยากรต่างๆ ของจังหวัดลำปาง	2-9
2.3	ย่านรถไฟที่คึกคักเต็มไปด้วยผู้คน	2-48
2.4	สะพานรัษฎาภิเศก	2-49
2.5	บรรยากาศการค้าบริเวณย่านรถไฟ-สบตุ๋ยที่คึกคัก	2-49
2.6	ขบวนรถไฟสายเหนือมาถึงลำปางครั้งแรก	2-49
2.7	อาคารสถานีรถไฟนครลำปาง มุมมองจากถนนสุเรนทร์	2-49
2.8	สะพานข้ามแม่น้ำวัง ใกล้สถานีรถไฟนครลำปาง หรือที่เรียกกันว่า "สะพานดำ"	2-50
5.1	ผังเมืองแพร์ในอดีต	5-1
5.2	เส้นทางการคมนาคมรอบเมืองแพร์	5-1
5.3	ประตูเมืองแพร์ในอดีต	5-1
5.4	ประตูเมืองแพร์ในอดีต	5-1
6.1	กราฟแสดงสัดส่วนร้อยละ GPP 2008p	6-1
6.2	เนื้อที่การเกษตรและการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่	6-15
6.3	จำนวนการเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดแพร่ ระหว่างปี 2544 - 2549	6-25
6.4	การใช้ประโยชน์ที่ดินในการเพาะปลูกของจังหวัดแพร่ในปี 2552	6-29
6.5	การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอเมืองแพร่ ในปี 2552	6-30
6.6	การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอเด่นชัย ในปี 2552	6-31
6.7	การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอร้องกวาง ในปี 2552	6-32
6.8	การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอลอง ในปี 2552	6-33
6.9	การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอวังชิ้น ในปี 2552	6-34
6.10	การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอสอง ในปี 2552	6-35

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
6.11	การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอสูงเม่น ในปี 2552	6-36
6.12	การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอนองม่วงไข ในปี 2552	6-37
6.13	โครงสร้างประชากรของจังหวัดแพร่ พ.ศ.2540	6-40
6.14	ทรัพยากรต่างๆของจังหวัดแพร่ (ปี 2552)	6-63
6.15	สภาพน้ำท่วมอำเภอวังชิ้น	6-73
6.16	การพยากรณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นอำเภอวังชิ้น	6-73
6.17	พื้นที่การทำงานด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายภาคประชาชนจังหวัดแพร่	6-80

บทที่ 1

ข้อมูลภาพรวมจังหวัดลำปาง

1. ข้อมูลกายภาพ ลักษณะทางภูมิประเทศ

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนบนของประเทศ ไทย ห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน ประมาณ 602 กม. ตามทางรถไฟประมาณ 625 กม. มีเนื้อที่ ประมาณ 12,533.961 ตร.กม. หรือประมาณ 7,833,726 ไร่ มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 5 ของภาคเหนือ รองจากเชียงใหม่ ตาก แม่ฮ่องสอน และเพชรบูรณ์ มีอาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดข้างเคียง 7 จังหวัด ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และพะเยา
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดตาก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดแพร่ และสุโขทัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดลำพูน

1.2 สภาพภูมิประเทศ

จังหวัดลำปาง อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 268.80 เมตร พื้นที่มีลักษณะเป็นรูปยาวรี ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีภูเขาสูงอยู่ทั่วไป ทอดตัวยาวตามแนวทิศเหนือไปทางทิศใต้ของ จังหวัด และในบริเวณตอนกลางของจังหวัดบางส่วนมีที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ และตามลักษณะทาง กายภาพทางด้านธรณีสัณฐานวิทยา จังหวัดลำปางมีพื้นที่เป็นที่ราบล้อมรอบด้วยภูเขา มีลักษณะเป็น แอ่งแผ่นดินที่ยาวและกว้างที่สุดในภาคเหนือ เรียกว่า “อ่างลำปาง” ลักษณะภูมิประเทศแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

บริเวณตอนบนของจังหวัด เป็นที่ราบสูง ภูเขา และเป็นป่าค่อนข้างทึบ อุดมสมบูรณ์ด้วยไม้ มีค่า ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองปาน แจ้ห่ม วังเหนือ และงาว

บริเวณตอนกลางของจังหวัด เป็นที่ราบและที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรม ที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ พื้นที่อำเภอห้างฉัตร เมืองลำปาง เกาะคา แม่ทะ และสบปราบ

บริเวณตอนใต้ของจังหวัด เป็นป่าไม้ร้าง บางส่วนเป็นทุ่งหญ้า ได้แก่ พื้นที่อำเภอเถิน แม่พริก บางส่วนของอำเภอเสริมงามและแม่ทะ

1.3 ลักษณะของที่ดินจังหวัดลำปาง

ลักษณะของที่ดิน สามารถกำหนดได้จากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดลำปาง ได้ดังนี้

(1) **บริเวณที่ราบที่ดิน** เป็นบริเวณที่สามารถปลูกพืชไร่ได้หลายชนิด ส่วนใหญ่เป็นดินตะกอนใหม่ และมีบางแห่งเป็นดินตะกอนเก่า ได้แก่ บริเวณตอนใต้ของอำเภอแจ้ห่ม

(2) **บริเวณที่ราบลุ่มดินตะกอนใหม่** ลักษณะโครงสร้างของดิน เป็นดินเหนียวและดินร่วน ประสิทธิภาพในการระบายน้ำต่ำถึงปานกลาง บางแห่งเป็นบริเวณดินตะกอนที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีความลาดชันน้อยกว่าร้อยละ 2 ที่ราบลุ่มลำธารระหว่างภูเขามีความสูงเหนือร่องน้ำไม่เกิน 30 เมตร ส่วนใหญ่โครงสร้างของดินสามารถเก็บน้ำและความชื้นไว้ได้เอง เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมตลอดปี ได้แก่ บริเวณบางส่วนของอำเภอเกาะคา เมืองลำปาง แม่ทะ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกัน นอกจากนั้นยังมีอยู่ในบางแห่งของอำเภอแจ้ห่ม งาว สบปราบ และแม่พริก

(3) **บริเวณที่ดินตะกอนเก่า** ส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทราย เป็นที่ราบสูงๆ ต่ำๆ ระหว่างที่ราบมีลำน้ำต่าง ๆ ไหลผ่าน ลักษณะโครงสร้างของดินมีความสมบูรณ์ระดับปานกลาง ได้แก่ บริเวณตอนกลางของจังหวัดลำปางตั้งแต่เหนือจรดใต้ คือ เขตอำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม เมืองลำปาง เกาะคา สบปราบ แม่ทะ แม่พริก เกิน และบางส่วนของอำเภองาว พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดคือประมาณร้อยละ 75 ของพื้นที่ทั้งหมด

(4) **บริเวณต้นน้ำลำธาร** มีความสูงเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตรขึ้นไป ความลาดชันของพื้นที่มากกว่าร้อยละ 30 เป็นแหล่งที่สงวนไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ได้แก่ เขตอำเภอวังเหนือ บริเวณทางตะวันตกของอำเภอแจ้ห่ม และเขตติดต่ออำเภอแจ้ห่มกับอำเภองาว และสงวนไว้เป็นเขตป่าไม้เพื่อการอุตสาหกรรม ได้แก่ บริเวณอำเภองาว ห้างฉัตร แม่มาะ และตอนใต้ของเกิน

1.4 สภาพภูมิอากาศ

จากลักษณะพื้นที่ของจังหวัดลำปางที่เป็นแอ่งคล้ายก้นกระทะ ทำให้อากาศร้อนอบอ้าวเกือบตลอดปี ฤดูร้อน ร้อนจัด และหนาวจัดในฤดูหนาว มีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 42.70 องศาเซลเซียส เฉลี่ยต่ำสุด 10.5 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 1,467.80 มิลลิเมตร (ปี 2552 มีอุณหภูมิอยู่ในช่วง 8.80-42.30 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 32.46 - 96.37%) ลักษณะภูมิอากาศ แบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มประมาณต้นเดือนมีนาคม จนถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนอบอ้าว ช่วงที่มีอากาศร้อนที่สุด คือ เดือนเมษายน

ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศจะหนาวเย็น ช่วงที่มีอากาศหนาวจัด คือ เดือนมกราคม

2. การแบ่งเขตการปกครอง จำนวนประชากร และข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของแต่ละอำเภอ

จังหวัดลำปางแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 100 ตำบล 912 หมู่บ้าน 19 เทศบาล 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 84 องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีประชากรทั้งสิ้น 770,613 คน เป็นชาย 380,361 คน หญิง 390,252 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง (รวมเขตเทศบาล) จำนวน 235,910 คน รองลงไปคือ เกาะคา แม่ทะ และเถิน อำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด คือ แม่พริก 16,943 คน และสบปราบ 28,390 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2552)

1) อำเภอวังเหนือ

อำเภอวังเหนือ เดิมเป็นกิ่งอำเภอในอำเภอแจ้ห่ม และยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเมื่อปี 2500 สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นภูเขาสูงและที่ราบระหว่างภูเขา มีเทือกเขาสูงโดยรอบ เช่น สันเขาผีปันน้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำวัง เทือกเขาดอยหลวง เป็นต้น

พื้นที่ประมาณ 1,034.323 ตารางกิโลเมตร หรือ 646,452 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 8 ตำบล 80 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 2 แห่ง (ในตำบลวังเหนือ) ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านใหม่ และเทศบาลตำบลวังเหนือ และ องค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 44,639 คน เป็นชาย 22,581 คน หญิง 22,058 คน จำนวน 14,621 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ ทำสวน รับจ้างค้าขาย ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วเหลือง โดยวังเหนือมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดในจังหวัดลำปาง คือ 67,290 ไร่ มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 1 แห่ง และสัตว์ปีก 3 แห่ง
2. อาชีพเสริม ได้แก่ ทอผ้า ปักผ้าชาวเขา ไม้แกะสลัก
3. จำนวนธนาคาร มี 3 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน และธนาคาร ธ.ก.ส.

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยหลวง
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือแม่น้ำวัง น้ำแม่หิ็ด น้ำแม่เย็น และน้ำแม่ป่ง
3. แหล่งแร่ดินขาว แร่บอลเคลย์ และแร่ทองคำ

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 28 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ ร.ร.วังเหนือวิทยา
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 10 แห่ง และคลินิก 9 แห่ง

2) อำเภอเมืองปาน

อำเภอเมืองปาน แต่เดิมรวมอยู่ในท้องที่อำเภอแจ้ห่ม ได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมืองปาน เมื่อปี 2535 ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าและเทือกเขาสูง สลับซับซ้อน มีที่ราบบริเวณเชิงเขาและบริเวณลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ เพียงเล็กน้อย สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปมี 3 ฤดู ฤดูหนาว อุณหภูมิต่ำสุด 6 องศา(พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์) ฤดูร้อน อุณหภูมิสูงสุด 36 องศา (มีนาคม – พฤษภาคม) ฤดูฝน (มิถุนายน - ตุลาคม)

พื้นที่ประมาณ 865.103 ตารางกิโลเมตร หรือ 540,689 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 5 ตำบล 56 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลเมืองปาน และองค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง มีจำนวนประชากรรวม 34,013 คน เป็นชาย 17,147 คน หญิง 16,866 คน มีจำนวนครัวเรือน 10,381 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครอง จังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

- อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ ทำสวน ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว อ้อย ข้าวโพดฝักอ่อน และการเลี้ยงสัตว์ ประเภท โคเนื้อ สุกร และกระบือ มีโรงฆ่าสัตว์ใหญ่ 5 แห่ง และโรงฆ่าสัตว์เล็ก 2 แห่ง
- จำนวนธนาคาร มี 2 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ และธนาคาร ธ.ก.ส.

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

- ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ และป่าดิบในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แม่ตุ้ยฝั่งซ้าย ป่าแม่สุก-แม่สอย และอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน
- แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ น้ำแม่เต๊ะ-แม่ต๋อม น้ำแม่สอย น้ำแม่มอน น้ำแม่ปาน น้ำแม่ก๋วม น้ำแม่บอม น้ำแม่ตุ้ย น้ำแม่닝
- แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สำคัญคือ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน น้ำตกและบ่อน้ำร้อนแจ้ซ้อน

ด้านสังคม

- ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 37 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ ร.ร.เมืองปานวิทยา ร.ร.แจ้ซ้อนวิทยา ร.ร.ทุ่งอุดมวิทยา ร.ร.ทุ่งกว๋าววิทยาคม และร.ร.เมืองปานพัฒนวิทย์
- ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 8 แห่ง และคลินิก 1 แห่ง

3) อำเภองาว

อำเภองาว มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นภูเขาสูงและมีที่ราบระหว่างภูเขา มีพื้นที่ประมาณ 1,815.313 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,134,375 ไร่ (เป็นลำดับที่ 1 ของจังหวัดลำปาง)

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 10 ตำบล 84 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลหลวงเหนือ และ องค์การบริหารส่วนตำบล 9 แห่ง ประชากรรวมทั้งสิ้น 57,112 คน เป็นชาย 28,514 คน หญิง 28,598 คน มีครัวเรือน 18,305 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำสวน ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว กระเทียม และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 1 แห่ง โรงสีข้าวขนาดใหญ่ 28 แห่ง และขนาดเล็ก 69 แห่ง
2. โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ โรงงานผลิตตะเกียบ, ไม้จิ้มฟัน ต.บ้านร้อง โรงงานอบลำไย ต.บ้านโป่ง และโรงงานผลิตเครื่องหนัง ต.หลวงเหนือ
3. จำนวนธนาคาร มี 3 แห่ง ได้แก่ ธนาคารทหารไทย ธนาคารออมสิน และธนาคาร ธ.ก.ส.

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ป่าสงวนแห่งชาติแม่จาวฝั่งซ้าย-ขวา ป่าสงวนแห่งชาติแม่โป่ง อุทยานแห่งชาติแม่ยม และถ้ำผาไท
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือแม่น้ำงาว
3. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สำคัญคือ อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท สวนรุกขชาติห้วยตาก และศูนย์วิจัยแมลงและจุลชีววิทยาป่าไม้ที่ 1
4. แหล่งแร่ดินขาว ที่บ้านหวด และถ่านหินลิกไนต์ บ้านแม่ต๋ี่

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียนรัฐบาล 33 แห่ง โรงเรียนเอกชน 2 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ ร.ร.ประชารัฐธรรมคุณ ร.ร.ประชาราชาวิทยา
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 12 แห่ง และคลินิก 4 แห่ง

4) อำเภอแจ้ห่ม

อำเภอแจ้ห่ม สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีป่าไม้ ล้อมรอบ มีที่ราบลุ่มบริเวณที่ราบใกล้แม่น้ำเป็นบางส่วน พื้นที่ป่าไม้ประมาณร้อยละ 76 ของพื้นที่ทั้งหมด มีพื้นที่ภูเขา ครอบคลุมโดยรอบของพื้นที่อำเภอ

พื้นที่ประมาณ 1,349.121 ตารางกิโลเมตร หรือ 843,256 ไร่ (เป็นลำดับที่ 3 ของจังหวัดลำปาง)

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 7 ตำบล 64 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาล ตำบล 3 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลแจ้ห่ม และเทศบาลตำบล บ้านสา และเทศบาลตำบลทุ่งผึ้ง และ องค์การบริหารส่วน ตำบล 5 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 41,255 คน เป็นชาย 20,519 คน หญิง 20,736 คน จำนวน 13,630 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการ ปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และค้าขาย ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว ผักกาดเขียวปลี ใบยาสูบ มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 1 แห่ง และหน่วยผสมเทียม 1 แห่ง
2. อาชีพเสริม ได้แก่ การทำผักกาดดอง การแปรรูปใบยาสูบ และการทำหัตถกรรมใน ครัวเรือน
3. จำนวนธนาคาร มี 2 แห่ง ได้แก่ ธนาคารออมสิน และธนาคาร ธ.ก.ส.
4. โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ บริษัทปูนซิเมนต์ไทย (ลำปาง) จำกัด

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ คือ ป่าแม่ ป้าย ป่าแม่ทรายคำ ป่าแม่เจ้าฟ้า ป่าแม่สุก-แม่สอย และป่าแม่ดำ-แม่มาย
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือแม่น้ำวัง แม่น้ำสอย และแม่น้ำมอญ
3. แหล่งแร่ดินขาว และแร่หินปูน

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 22 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ โรงเรียนแจ้ห่ม วิทยา
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 10 แห่ง และคลินิก 3 แห่ง

5) อำเภอแม่เมาะ

อำเภอแม่เมาะ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นภูเขาและที่ราบสูง ภูมิอากาศโดยทั่วไปค่อนข้างอบอ้าวและหนาวจัดในฤดูหนาว มีฝนตกน้อย มีแหล่งแร่ที่สำคัญ คือ ถ่านหินลิกไนต์

พื้นที่ประมาณ 855.044 ตารางกิโลเมตร หรือ 534,402 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 5 ตำบล 42 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่เมาะ และ องค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 39,534 คน เป็นชาย 19,901 คน หญิง 19,633 คน จำนวน 15,552 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อย ข้าว มีการเลี้ยงกระบือมาก
2. จำนวนธนาคาร มี 3 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน และธนาคาร ธ.ก.ส.

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่เมาะ และป่าแม่จาง
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำแม่จาง อ่างเก็บน้ำแม่ขาม น้ำแม่จาง
3. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สำคัญคือ ถ้ำอินทร์นรมิต
4. แหล่งแร่ เหมืองถ่านหินลิกไนต์ แร่หินปูน

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีโรงเรียน 24 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ ร.ร.แม่เมาะวิทยา และ ร.ร.สบจางวิทยา
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 5 แห่ง และคลินิก 2 แห่ง

6) อำเภอเมือง

อำเภอเมือง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ประมาณ 1,156.623 ตารางกิโลเมตร หรือ 722,889 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 15 ตำบล 176 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาล 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครลำปาง เทศบาลเมืองเขลางค์นคร เทศบาลตำบลพิชัย และเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว และ องค์การบริหารส่วนตำบล 11 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 233,447 คน เป็นชาย 112,823 คน หญิง 120,624 คน จำนวน 92,812 ครัวเรือน

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

(ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก และค้าขาย ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าวเหนียว สับปะรด อ้อย และถั่วเหลือง มีโรงฆ่าสัตว์ใหญ่ 1 แห่ง สัตว์เล็ก 1 แห่ง และหน่วยผสมเทียม 1 แห่ง
2. อาชีพเสริม ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การประมง และการทำหัตถกรรมในครัวเรือน
3. จำนวนธนาคาร มี 26 แห่ง
4. จำนวนห้างสรรพสินค้า มี 4 แห่ง
5. โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ เครื่องปั้นดินเผา เซรามิก อาหารกระป๋อง และผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ คือ ป่าแม่ทรายคำ ป่าแม่จาง ป่าแม่ต๋อนฝางซ้ายและฝางขวา และป่าแม่ดำ-แม่มาย
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือแม่น้ำวัง แม่น้ำต๋อน และเขื่อนกิ่วลม
3. แหล่งแร่พลวง ดินขาว และแร่ดินเบา

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีโรงเรียน 77 แห่ง (รัฐ 61 แห่ง เอกชน 14 แห่ง การศึกษาคนตาบอด 1 แห่ง และโรงเรียนนานาชาติ 1 แห่ง) มีโรงเรียนมัธยมในสังกัด สพม.35 จำนวน 8 แห่ง วิทยาลัยที่จัดการการศึกษาต่ำกว่าอุดมศึกษา 7 แห่ง และมีมหาวิทยาลัย 8 แห่ง
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 2 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน 1 แห่ง สถานีอนามัย 27 แห่ง และคลินิก 117 แห่ง

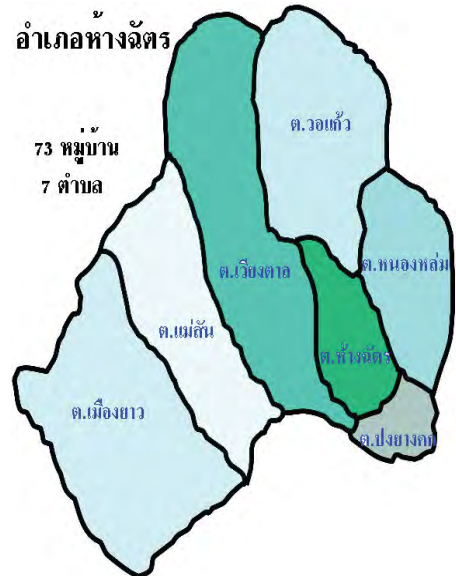
7) อำเภอห้างฉัตร

อำเภอห้วยฉัตร สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปเป็น แบบ ร้อนชื้น มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม - เดือน พฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน เดือนตุลาคม ฝน ตกชุกพอสมควร ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปานกลาง ฤดูหนาว เริ่ม ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือน กุมภาพันธ์

พื้นที่ประมาณ 684.758 ตารางกิโลเมตร หรือ 427,974 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 7 ตำบล 73 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาล ตำบล 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลห้วยฉัตร เทศบาลตำบล ห้วยฉัตร-แม่ตาล เทศบาลตำบลเมืองยาว และเทศบาลตำบล ปงยางคก และ องค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง มีจำนวน ประชากรรวมทั้งสิ้น 50,368 คน เป็นชาย 24,512 คน หญิง 25,856 คน จำนวน 18,265 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว อ้อย ถั่วลิสง มีการ เลี้ยงโคเนื้อและโคนมมากเป็นอันดับ 2 รองจากแม่ทะ มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 1 แห่ง ศูนย์รวม นม 1 แห่ง และหน่วยผสมเทียม 1 แห่ง
2. อาชีพเสริม ได้แก่ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและอาชีพเสริมในครัวเรือน
3. โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ โรงงานแปรรูปไม้ เซรามิก ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ที่สำคัญคือ อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล ซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์อนุรักษ์ช้าง ไทย สถานที่ฝึกลูกช้างแห่งเดียวในประเทศไทย นอกจากนี้เป็นป่าไม้ในพื้นที่ต่างๆ เช่น สวนป่าทุ่งเกวียน และป่าแม่ยาว
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ ลำน้ำแม่ตาล ลำน้ำแม่ไพร ลำน้ำแม่ยาว

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 28 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ โรงเรียนแม่สัน วิทยา โรงเรียนห้วยฉัตรวิทยา และโรงเรียนเวียงมอกวิทยา
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีนามัย 10 แห่ง และคลินิก 8 แห่ง

8) อำเภอเสริมงาม

อำเภอเสริมงาม สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา และ
ป่าไม้ผลัดใบส่วนใหญ่อยู่บริเวณตอนเหนือของอำเภอในเขต
ตำบลเสริมขวา มีที่ราบลุ่มบริเวณที่ราบใกล้แม่น้ำเป็น
บางส่วน พื้นที่ป่าไม้ประมาณร้อยละ 76 ของพื้นที่ทั้งหมด
พื้นที่ประมาณ 631.728 ตารางกิโลเมตร หรือ
394,830 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 4 ตำบล 42 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาล
ตำบล 3 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลเสริมงาม เทศบาลตำบล
ทุ่งงาม และเทศบาลตำบลเสริมซ้าย และ องค์การบริหาร
ส่วนตำบล 2 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 32,268 คน
เป็นชาย 16,249 คน หญิง 16,019 คน จำนวน 9,718
ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการ
ปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ผลผลิตทางการเกษตร
ที่สำคัญคือ กระเทียม ข้าว อ้อย ถั่วลิสง มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 1 แห่ง
2. อาชีพเสริม ได้แก่ หัตถกรรมผ้าทอ ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป และผลิตภัณฑ์ไม้
3. แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ คือ ศูนย์ศิลปาชีพแม่ต๋ำ ด้านกิจกรรมปลูกป่า และป้องกันรักษาพันธุ์
สัตว์ป่า แปลงสาธิตการเกษตร เซรามิค และการทอผ้า

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ คือ ป่าแม่เสริมและ
ป่าแม่เรียง
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ น้ำแม่เสริม น้ำแม่คำ น้ำแม่เลี้ยง และน้ำแม่ลา

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีโรงเรียน 23 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม 1 แห่ง คือ โรงเรียนเสริมงาม
วิทยาคม
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 6 แห่ง และคลินิก 2 แห่ง

9) อำเภอเกาะคา

อำเภอเกาะคา เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำวัง มีลำห้วยเป็นบางส่วน มีที่เนินสูงอยู่โดยรอบ และมีที่ดอนเล็กน้อย สภาพอากาศทั่วไป เป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู ฤดูร้อน (ก.พ.-พ.ค.) ฤดูฝน (มิ.ย.-ต.ค.) ฤดูหนาว (พ.ย.-ม.ค.) มีพื้นที่ประมาณ 551.152 ตารางกิโลเมตร หรือ 344,470 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 9 ตำบล 78 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 7 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลเกาะคา เทศบาลตำบลนาแก้ว เทศบาลตำบลไหล่หิน เทศบาลตำบลท่าผา เทศบาลตำบลศาลา เทศบาลตำบลลำปางหลวง และเทศบาลตำบลสบยาว องค์การบริหารส่วนตำบล 3 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 61,977 คน เป็นชาย 30,161 คน หญิง 31,816 คน จำนวน 20,942 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ด้านเกษตร เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว ,อ้อย,ถั่วเหลือง,ถั่วลิสง มีโรงฆ่าสัตว์ใหญ่ 1 แห่ง สัตว์เล็ก 5 แห่ง หน่วยผสมเทียม 1 แห่ง และตลาดนัดปศุสัตว์สำหรับสัตว์ใหญ่ 1 แห่ง และสัตว์เล็ก 1 แห่ง
2. อาชีพเสริม ได้แก่ อุตสาหกรรมในครัวเรือน/โรงงานเซรามิค กว่า 50 โรง
3. จำนวนธนาคาร มี 3 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารออมสิน และธนาคาร ธ.ก.ส.
4. โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ โรงงานน้ำตาลเกาะคา ม.7 ต.ศาลา เป็นโรงงานน้ำตาลแห่งแรกในประเทศไทย (บริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลแม่วัง จำกัด)

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ คือ ป่าแม่สะเลียม ป่าแม่จางใต้ฝั่งซ้าย ป่าแม่เรียง และป่าแม่ยาว
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำวัง ลำน้ำยาวและลำน้ำจาง
3. แหล่งแร่ฟอสเฟต และแร่ปูนขาว

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 31 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ ร.ร.เกาะคา วิทยาคม ร.ร.ไหล่หินวิทยา และ วิทยาลัยการอาชีพเกาะคา
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 12 แห่ง และคลินิก 11 แห่ง

10) อำเภอแม่ทะ

อำเภอแม่ทะ มีสภาพเป็นที่ราบสูง มีภูเขาล้อมรอบ มีที่ราบลุ่มเพียงเล็กน้อย และคลื่นลอนตื้นลึกสลับกับเนินเขา มีที่ราบเชิงเขา มีแม่น้ำลำธารไหลผ่านหลายสาย

พื้นที่ประมาณ 914.650 ตารางกิโลเมตร หรือ 571,656 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 10 ตำบล 94 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 4 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลป่าต้นนาครีว เทศบาลตำบลน้ำโจ้ เทศบาลตำบลแม่ทะ และเทศบาลตำบลศิริราช และ องค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 91,126 คน เป็นชาย 30,556 คน หญิง 30,570 คน จำนวน 20,007 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

- อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ และการเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว ข้าวโพด อ้อย มะเขือเทศ มีการเลี้ยงโคนมและโคเนื้อ มากที่สุดในลำปาง มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 1 แห่ง และหน่วยผสมเทียม 1 แห่ง ศูนย์รวมน้ำนม 2 แห่ง และโรงงานแปรรูปน้ำนม 1 แห่ง
- อาชีพเสริม ได้แก่ การแกะสลัก
- จำนวนธนาคาร มี 3 แห่ง ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย และธนาคาร ธ.ก.ส.
- โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ โรงงานเซรามิค ต.น้ำโจ้ อ.แม่ทะ

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

- ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ คือ ป่าแม่จาง และป่าแม่ไฮ
- แหล่งน้ำที่สำคัญ คือลำน้ำจาง ห้วยแม่พวก ห้วยแม่ทะ
- แหล่งแร่ดินขาว และถ่านหินลิกไนต์

ด้านสังคม

- ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 45 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ ร.ร.แม่ทะวิทยา ร.ร.แม่ทะ พัฒนศึกษา และ ร.ร.แม่ทะประชาสามัคคี
- ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 13 แห่ง และคลินิก 8 แห่ง

11) อำเภอสบปราบ

อำเภอสบปราบ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง มีบริเวณที่ราบระหว่างภูเขา และมีการทำประปาภูเขา สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป อากาศร้อนและแห้งแล้ง ในฤดูร้อน อากาศหนาวในฤดูหนาว ปริมาณน้ำฝนน้อยส่วนมากเป็นพื้นที่อับฝน จึงมักได้รับการประกาศเป็นพื้นที่ภัยแล้งเสมอ

พื้นที่ประมาณ 502.346 ตารางกิโลเมตร หรือ 313,966 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 4 ตำบล 46 หมู่บ้าน มีเทศบาลตำบล 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลสบปราบ และ องค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 28,095 คน เป็นชาย 13,865 คน หญิง 14,193 คน จำนวน 8,142 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก และรับจ้าง ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว อ้อย ถั่วลิสง ครั้ง มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 5 แห่ง หน่วยผสมเทียม 1 แห่ง
2. เป็นพื้นที่ที่มีการออกไปขายแรงงานต่างถิ่น หรือต่างประเทศ ในลำดับต้น ๆ ของจังหวัดลำปาง
3. อาชีพเสริม ได้แก่ กลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ เช่น ทอผ้า ทำไข่เค็ม ถั่วสมุนไพร ฯลฯ การปลูกพืชผักสวนครัว การ
4. จำนวนธนาคาร มี 3 แห่ง ได้แก่ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และ สหกรณ์การเกษตร
5. โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ บริษัทเหมืองบ้านปู จำกัด (มหาชน)

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

3. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ คือ ป่าแม่สะเลียม ป่าแม่ไฮ ป่าแม่ปราบ และป่าแม่ทาน มีอุทยานแห่งชาติดอยจาง
4. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำวัง และน้ำแม่ปราบ
5. แหล่งแร่ดินขาว เหมืองแร่ฟอสเฟตที่ ต.แม่กัวะ

ด้านสังคม

3. ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 20 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ โรงเรียนสบปราบพิทยาคม โรงเรียนนายางวิทยา (ขยายโอกาส) โรงเรียนชุมชนบ้านจัว (ขยายโอกาส)
4. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 4 แห่ง และคลินิก 5 แห่ง เป็นอำเภอที่งดเหล้าและการพนันในงานศพ

12) อำเภอเถิน

อำเภอเถิน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา มีภูเขาสูง ป่าไม้ล้อมรอบ มีอุทยานแห่งชาติแม่ละ สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไป อยู่ในเขตร้อน มีป่าไม้ ทิวเขา และหุบเขา ฝนจะตกตั้งแต่ เมษายน-พฤศจิกายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 878.16 มิลลิเมตร/ปี

พื้นที่ประมาณ 1,634.763 ตร.กม. หรือ 1,021,726 ไร่ (พื้นที่มากเป็นอันดับที่ 2 ของจังหวัดลำปาง)

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 8 ตำบล 95 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลเวียงมอก และเทศบาลตำบลล้อมแรด และ องค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 61,300 คน เป็นชาย 30,217 คน หญิง 31,083 คน จำนวน 19,761 ครัวเรือน

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

(ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ ปลุกผัก และค้าขาย ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าวเหนียว ถั่วลิสง ถั่วเขียว หอม-กระเทียม มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 2 แห่ง และหน่วยผสมเทียม 2 แห่ง
- 2.. จำนวนธนาคาร มี 4 แห่ง ได้แก่ ได้แก่ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารออมสิน ธนาคาร ธ.ก.ส.

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ คือ ป่าแม่มอก ป่าแม่ปะ-แม่เลิม ป่าแม่อาบ
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำแม่วัง ห้วยแม่ปะ ห้วยแม่มอก และห้วยแม่อาบ

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 22 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ ร.ร.เถินวิทยา ร.ร.เวียงมอกวิทยา และโรงเรียนขยายโอกาส คือ ร.ร.ล้อมแรดวิทยา ร.ร.แม่มอกวิทยา ร.ร.แม่ละม่อนวิทยา ร.ร.บ้านห้วยแก้ววิทยา ร.ร.บ้านวังหินวิทยา ร.ร.บ้านแม่ถอดวิทยา ร.ร.นาบ้านไร่วิทยา ร.ร.ปางกุ่มวิทยา วิทยาลัยการอาชีพเถิน และโรงเรียนเถินเทคโนโลยีพณิชยการ (ระดับ ปวช.ปวส.)
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 18 แห่ง และคลินิก 13 แห่ง

13) อำเภอแม่พริก

อำเภอแม่พริก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีป่าไม้ล้อมรอบ มีที่ราบลุ่มบริเวณที่ราบใกล้แม่น้ำเป็นบางส่วน พื้นที่ป่าไม้ประมาณร้อยละ 85 ของพื้นที่ทั้งหมด มีพื้นที่บางส่วนของอุทยานแห่งชาติแม่วะ

พื้นที่ 538.921 ตารางกิโลเมตร หรือ 336,825 ไร่

การปกครองและจำนวนประชากร

แบ่งเป็น 4 ตำบล 30 หมู่บ้าน ประกอบด้วยเทศบาลตำบล 3 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่ปู้ เทศบาลตำบลแม่พริก เทศบาลตำบลพระบาทวังตวง และ องค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 16,852 คน เป็นชาย 8,297 คน หญิง 8,555 คน จำนวน 5,160 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553 ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง)

จาก [http:// lampang108.com](http://lampang108.com)

ด้านเศรษฐกิจ

1. อาชีพหลัก ได้แก่ ทำการเกษตร อาทิ ทำนา ทำไร่ และค้าขาย ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญคือ ข้าว ข้าวโพด ส้มเกลี้ยง มีโรงฆ่าสัตว์เล็ก 1 แห่ง และหน่วยผสมเทียม 2 แห่ง

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

1. ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ในป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ คือ ป่าแม่ต๋อง ป่าแม่พริก และป่าแม่วะ
2. แหล่งน้ำที่สำคัญ คือแม่น้ำวัง ห้วยแม่พริก

ด้านสังคม

1. ด้านการศึกษา มีจำนวนโรงเรียน 10 แห่ง และมีโรงเรียนมัธยม ได้แก่ โรงเรียนแม่พริกวิทยา
2. ด้านสาธารณสุข มีโรงพยาบาลรัฐบาล 1 แห่ง และสถานอนามัย 6 แห่ง

3. ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

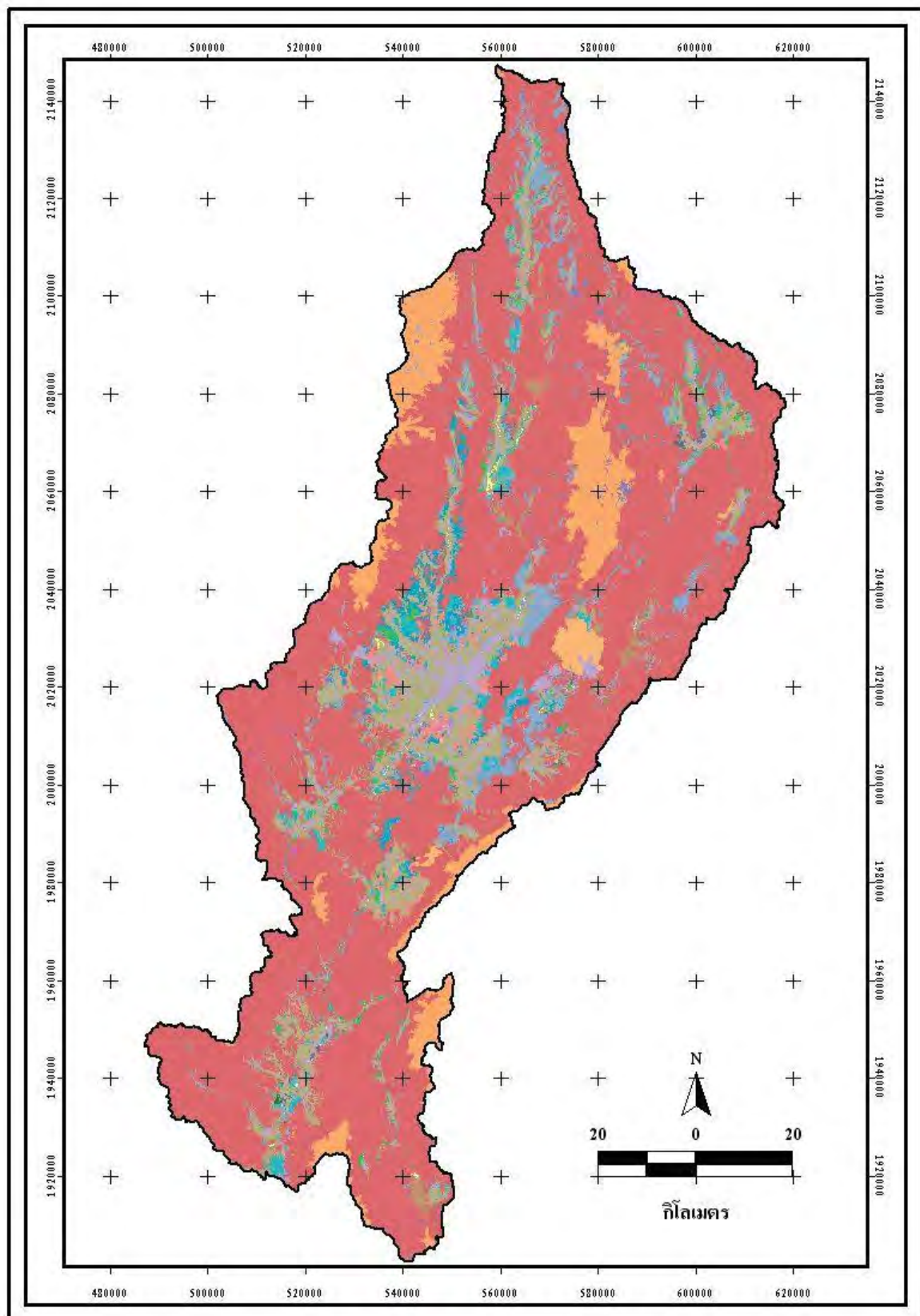
ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริเวณพื้นที่จังหวัดลำปางในปี พ.ศ. 2552 พบว่า พื้นที่ป่าโดยเฉพาะป่าผลัดใบสมบูรณ์มีพื้นที่มากที่สุด ประมาณ 5,251,161 ไร่ โดยคิดเป็นร้อยละ 67.28 ของพื้นที่ทั้งหมด รองลงมาเป็นพื้นที่นาข้าว มีพื้นที่ประมาณ 629,160 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.06 ส่วนพื้นที่ปลูกแก้งมีการมีพื้นที่น้อยที่สุด มีพื้นที่ 2 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.00003 ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดของลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552 ดังตารางที่ 2.1 และรูปภาพที่ 1

ตารางที่ 1.1 ข้อมูลลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552 (หน่วยเป็นร้อยละของพื้นที่)

ประเภทการใช้ประโยชน์	จังหวัดลำปาง	อำเภอวังเหนือ	อำเภอเมืองปาน	อำเภอวัง	อำเภอแจ้ห่ม	อำเภอแม่เงา	อำเภอเมือง
พื้นที่ป่า	75.7030	71.9214	86.6317	83.0039	83.4612	76.4201	52.1337
เหมืองแร่ บ่อขุด	0.8378	0.0594	0.0005	0.3092	0.0386	6.8176	0.2907
ไม้เศรษฐกิจ	1.2311	1.2801	0.4850	1.3253	0.9606	0.2782	1.2734
ตัวเมืองและย่านการค้า	3.5868	2.3024	1.6929	1.7790	1.6153	3.5681	11.9531
นาข้าว	8.0608	6.9554	4.5389	4.9764	4.0679	2.6375	14.8678
ข้าวโพด	3.8598	11.7035	2.9764	5.2936	3.1324	4.6602	2.2273
อ้อย	1.1052	0.0529	2.2815	-	0.0259	-	4.8362
สับปะรด	0.4639	-	-	-	0.5782	-	4.2739
พืชไร่อื่น ๆ	0.6769	1.4857	0.3111	0.5473	1.1762	0.1124	0.8846
พื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชผัก	1.4112	2.2809	0.5326	1.8166	1.7003	0.5065	1.4465
แหล่งน้ำ พื้นที่ลุ่ม ประมง	1.0035	0.3198	0.2073	0.1691	2.8554	0.1066	1.0727
พื้นที่ปศุสัตว์ และอื่น ๆ	1.9191	1.6386	0.3423	0.7796	0.3889	0.0038	4.7401

ตารางที่ 1.1 ข้อมูลลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552 (หน่วยเป็นร้อยละของพื้นที่) (ต่อ)

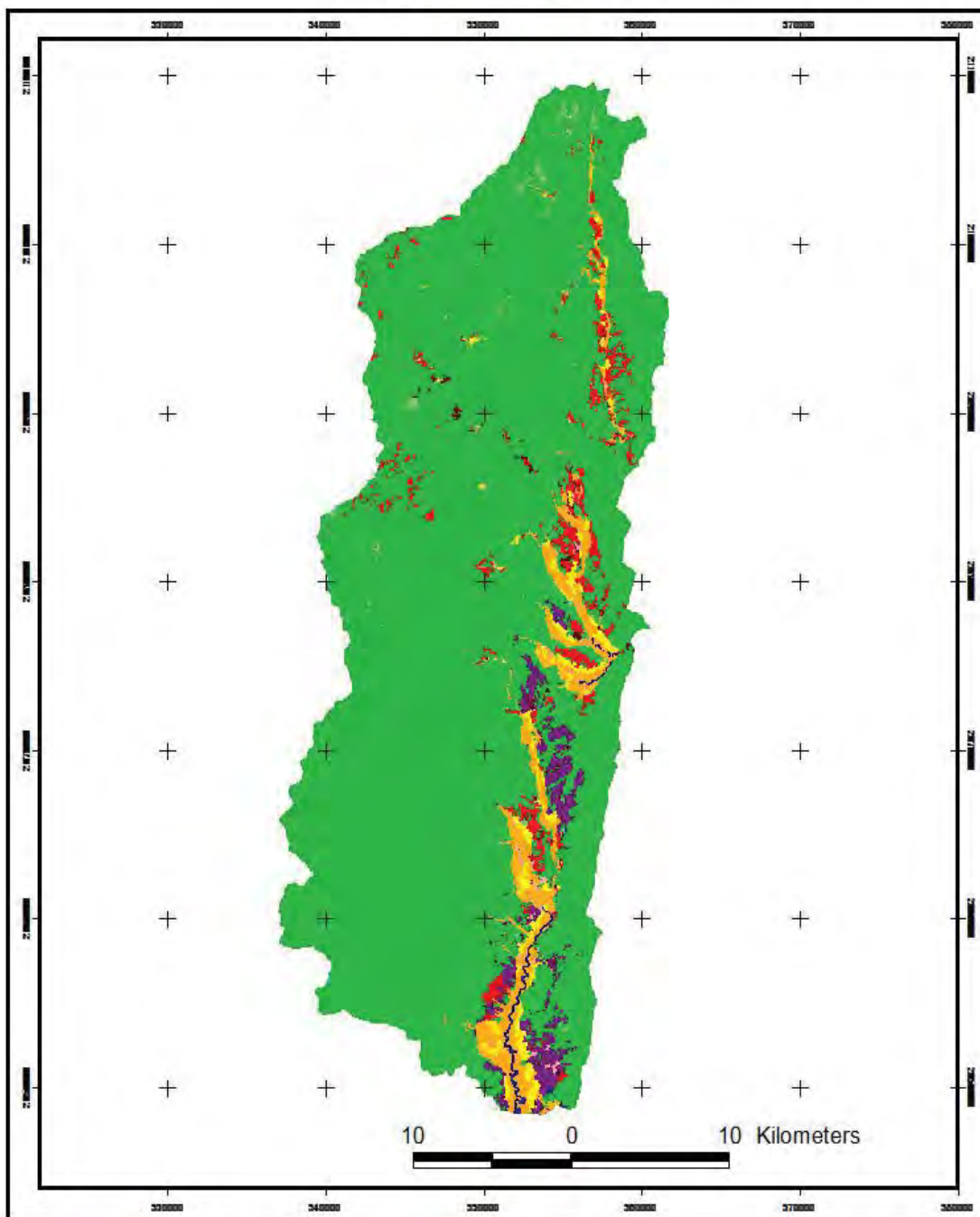
ประเภทการใช้ประโยชน์	อำเภอห้างฉัตร	อำเภอเสริมงาม	อำเภอเกาะคา	อำเภอแม่ทะ	อำเภอสบปราบ	อำเภอเถิน	อำเภอแม่พริก
พื้นที่ป่า	65.9864	82.5162	57.1764	58.6277	69.7196	86.9539	84.5160
เหมืองแร่ ป่อชุด	0.0502	-	0.1958	1.3457	0.8603	0.0562	0.1194
ไม้เศรษฐกิจ	1.6878	0.8747	2.8612	1.4722	2.5790	1.1330	1.6381
ตัวเมืองและย่านการค้า	6.9933	2.5221	5.1967	5.0321	2.0735	1.7635	1.6328
นาข้าว	13.3405	8.2634	18.4081	14.2904	14.3393	5.8335	6.2460
ข้าวโพด	0.8422	2.2279	2.4042	10.4611	0.7041	1.0243	1.4267
อ้อย	3.3433	0.0163	2.7295	1.4298	1.5267	0.0107	-
สับปะรด	-	-	-	0.0013	-	-	-
พืชไร่อื่น ๆ	0.4813	0.9664	1.1061	0.4481	0.0322	0.2974	0.2390
พื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชผัก	1.0714	1.1165	3.0403	1.9528	0.8368	0.6945	1.4123
แหล่งน้ำ พื้นที่ลุ่ม ประมง	1.2268	0.6114	1.7179	0.8937	1.1227	1.3898	1.2622
พื้นที่ปศุสัตว์ และอื่น ๆ	4.8866	0.7850	5.1629	3.9957	6.1058	0.1253	1.5073

ภาพที่ 1.1 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

คำอธิบายสัญลักษณ์					
	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม		ประตู		ส้มโอ
	เงาะ		ป่าดิบรอสภาพฟื้นฟู		สวนป่ารอสภาพฟื้นฟู
	ถั่วเหลือง		ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู		สวนป่าสมบูรณ์
	ไผ่		ป่าผลัดใบสมบูรณ์		สะเดา
	ฝรั่ง		ป่าสนแนวกัน		สัก
	ฝ้าย		พริก		ลำปะเทด
	พุทรา		พืชผัก		เสาวรส
	ลำไย		พื้นที่เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ		หม่อน
	กระถิน		พื้นที่ลุ่ม		เหมืองแร่ บ่อขุด
	กระท้อน		มะขาม		แหล่งน้ำ
	กฤษณา		มะนาว		อู้น
	กล้วย		มะปราง มะยงชิด		อ้อย
	กาแฟ		มะพร้าว		
	ถั่วมังกร		มะไฟ		
	ขนุน		มะม่วง		
	ข้าวโพด		มะม่วงหิมพานต์		
	ข้าวไร่		มะละกอ		
	ขิง		มันสำปะหลัง		
	งา		ไม้ดอก		
	จามจุรี		ไม้ผลผสม		
	ชา		ไม้ยืนต้นผสม		
	ตะกั่ว		ยมหอม		
	ตัวเมืองและย่านการค้า		ยางพารา		
	ถั่วลิสง		ยาสูบ		
	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์/โรงเรือนเลี้ยงสัตว์		ยูคาลิปตัส		
	ทุ่งหญ้าและไม้ตะเคียน		ไร่ร้าง		
	น้ำตก		ละหุ่ง		
	นาข้าว		ลิ้นจี่		
	นาทอผ้า		สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ		
	น้ำ		ส้ม		

ภาพที่ 1.2 คำอธิบายแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

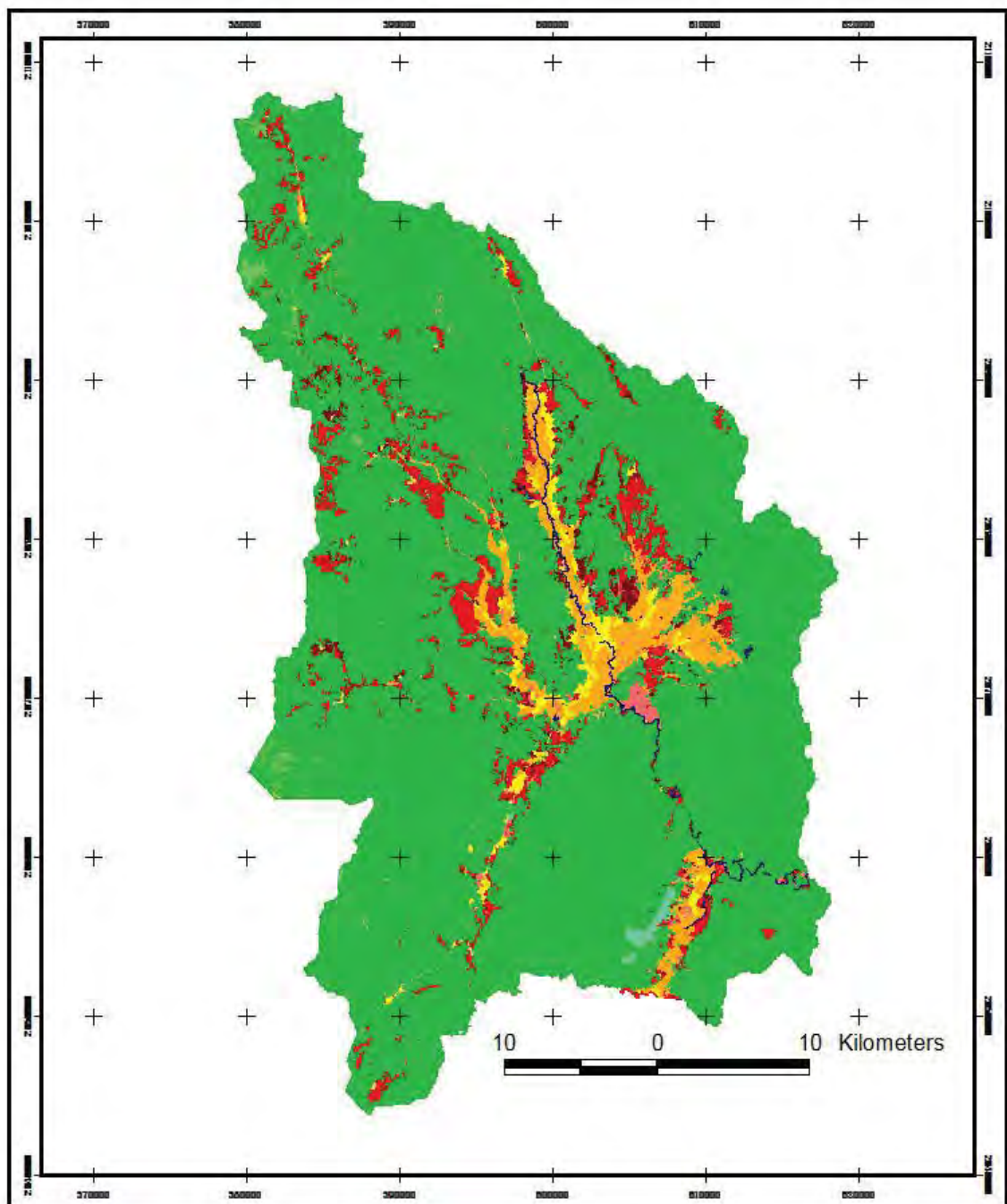

- ข้าวไร่
- ตัวเมืองและย่านการค้า
- นาข้าว
- พืชไร่อื่น ๆ
- พื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชผัก

- พื้นที่ปลูกสัตว์ และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ
- พื้นที่ป่าและไม่เศรษฐกิจ
- เหมืองแร่ บ่อขุด
- แหล่งน้ำ ที่ลุ่ม และประมง
- อ้อย

ภาพที่ 1.3 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

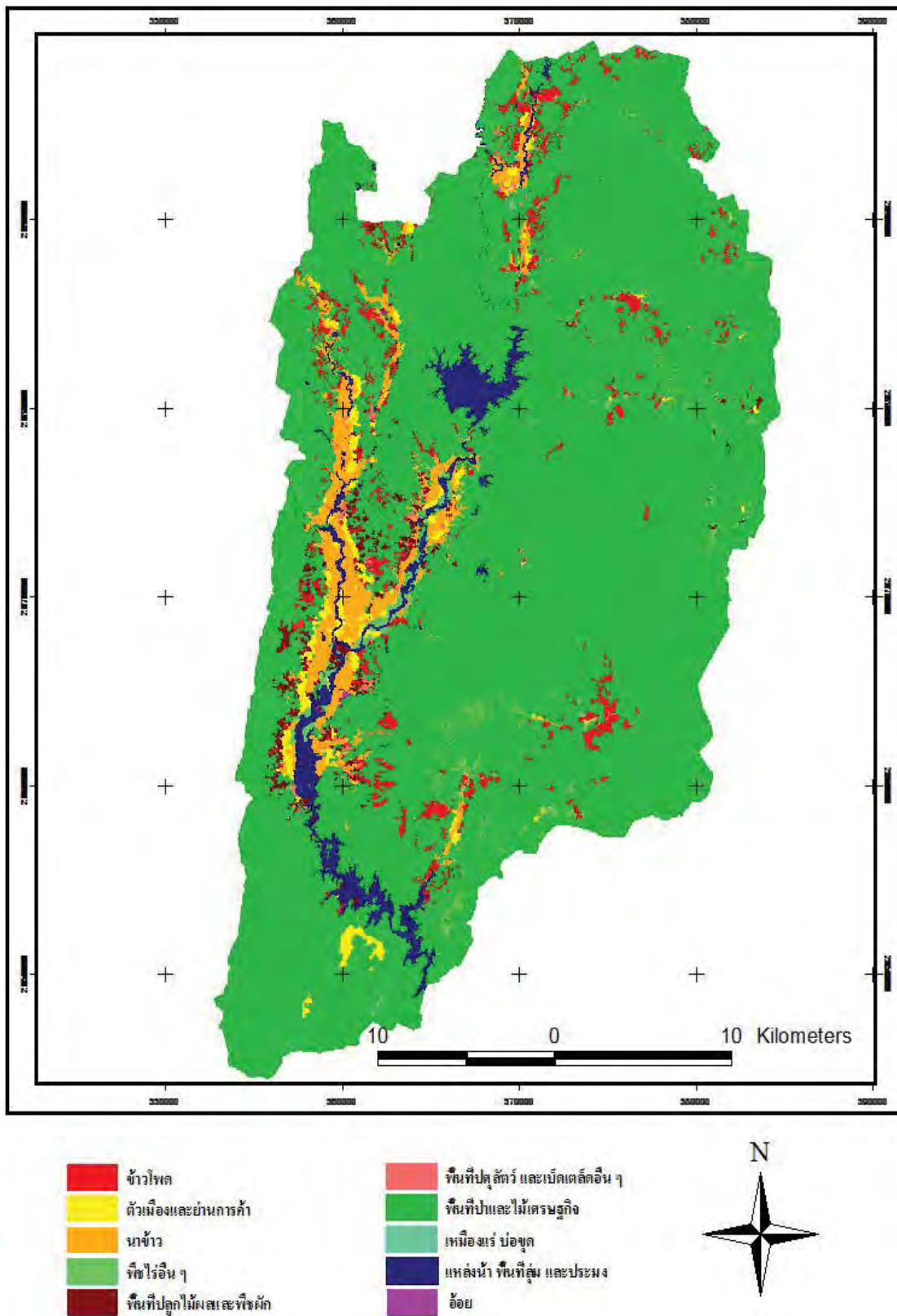

ข้าวโพด
 ตัวเมืองและย่านการค้า
 นาข้าว
 ไร่
 ไร่ปลูกไม้ผลและพืชผัก

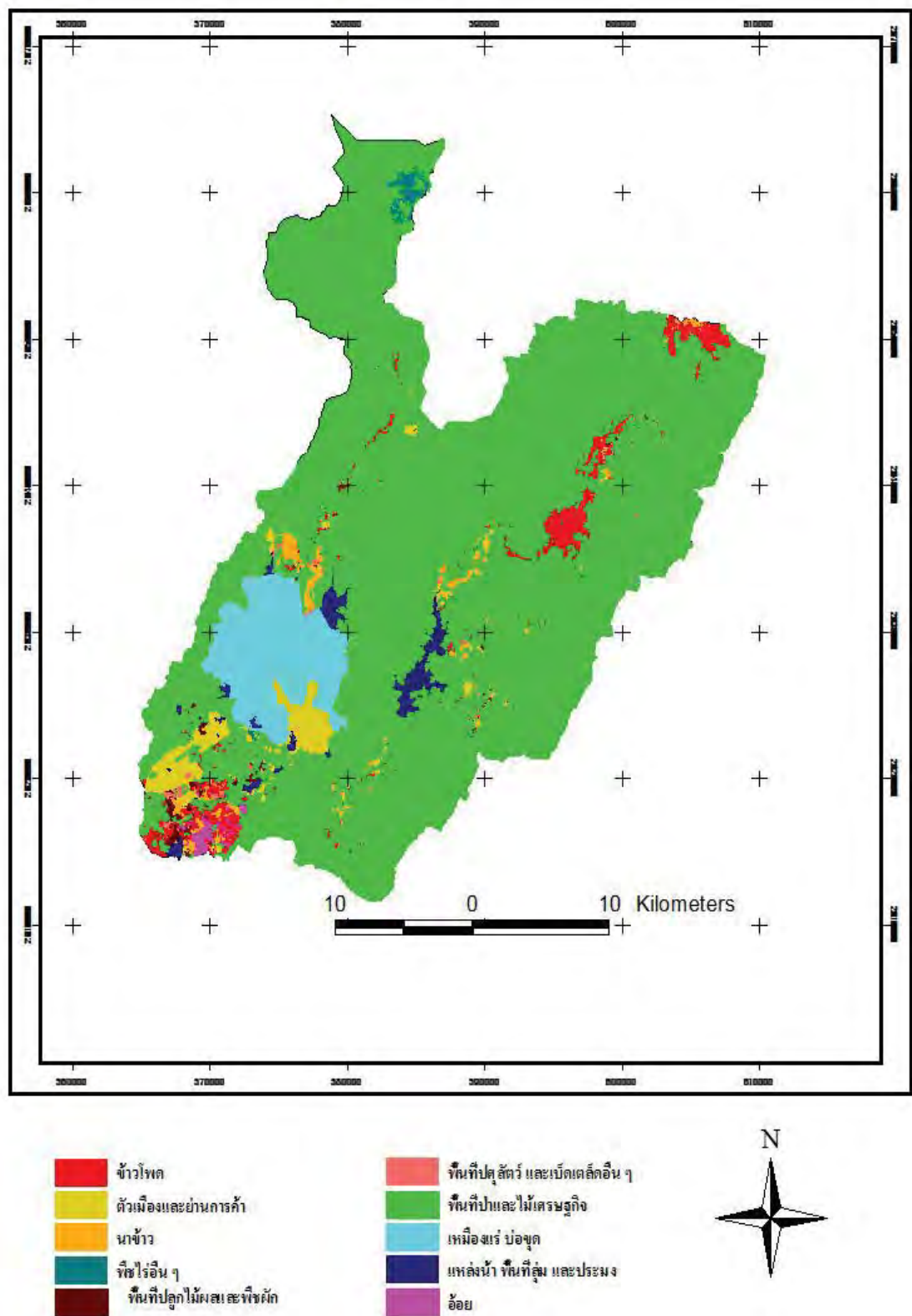
ไร่ปลูกสัตต์และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ
 ไร่ปลูกไม้เศรษฐกิจ
 ไร่ปลูกไม้ประดับ
 แหล่งน้ำ ไร่ปลูก และประมง

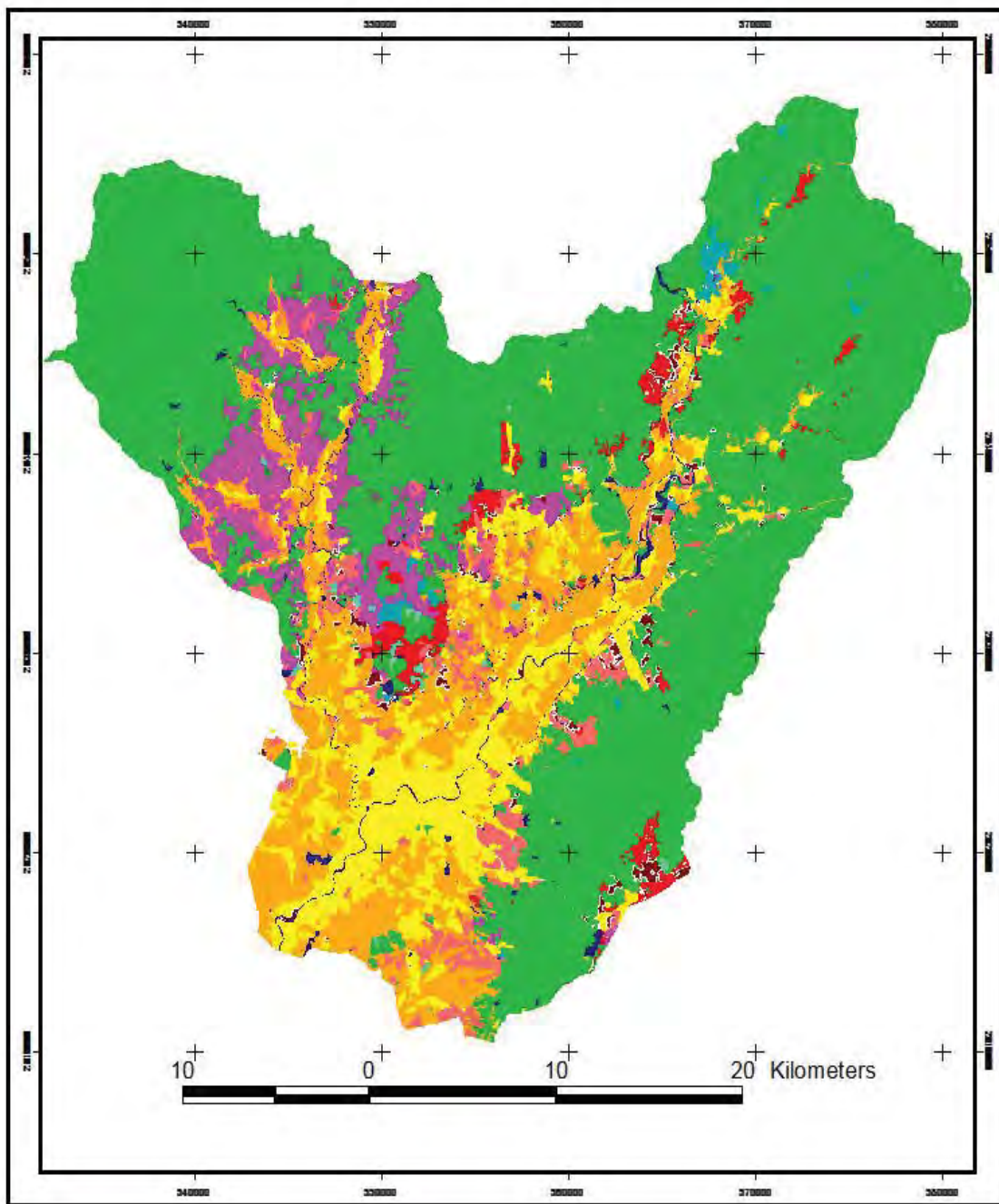
ภาพที่ 1.4 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอวัง จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

ภาพที่ 1.6 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

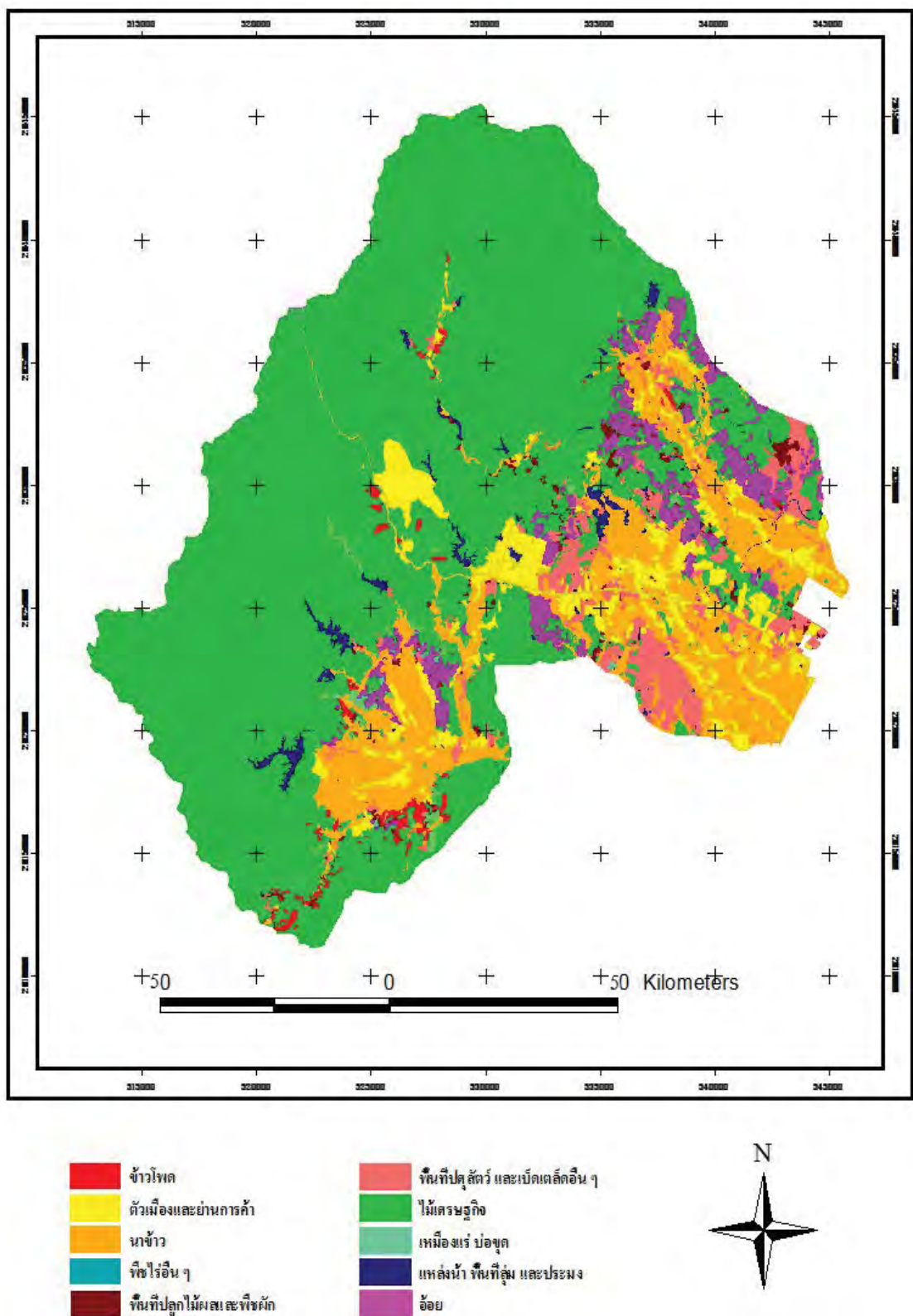
ภาพที่ 1.7 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

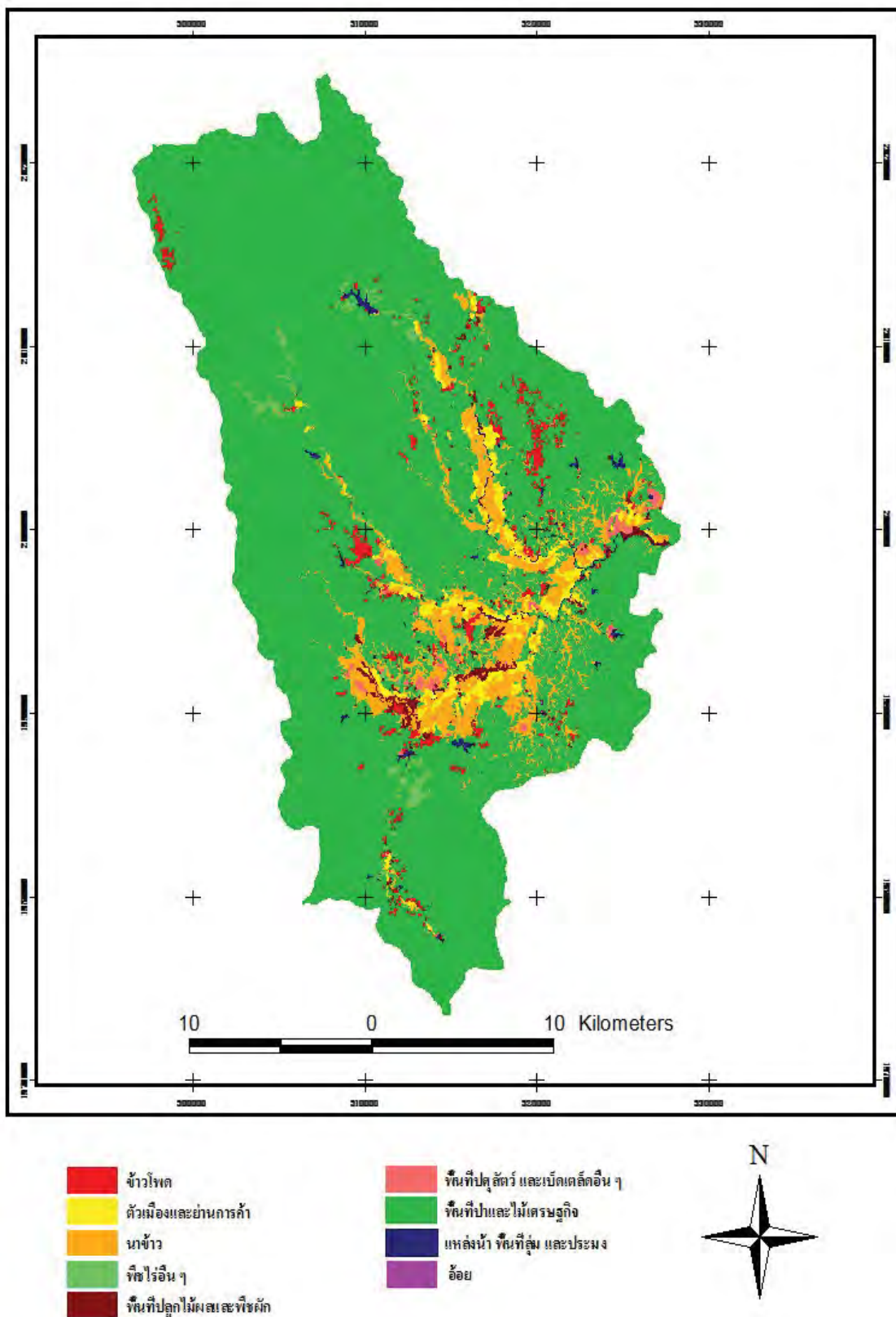
■ ข้าวโพด	■ พื้นที่ปลูกสัตว์ และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ
■ ตัวเมืองและย่านการค้า	■ ไม้เศรษฐกิจ
■ นาข้าว	■ เหมืองแร่ บ่อขุด
■ พืชไร่อื่น ๆ	■ แหล่งน้ำ พื้นที่ลุ่ม และประมง
■ พื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชผัก	■ อ้อย

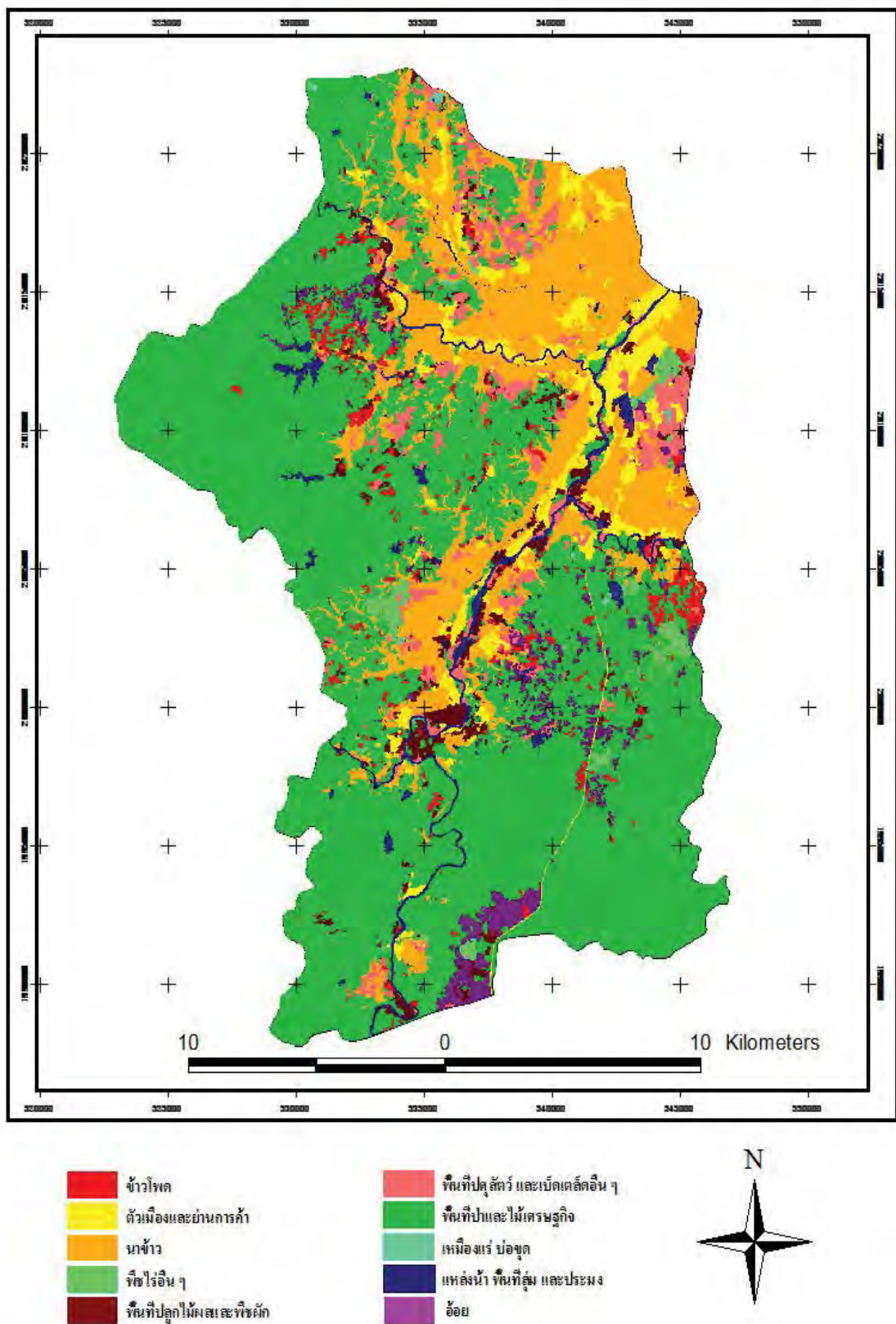
ภาพที่ 1.8 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

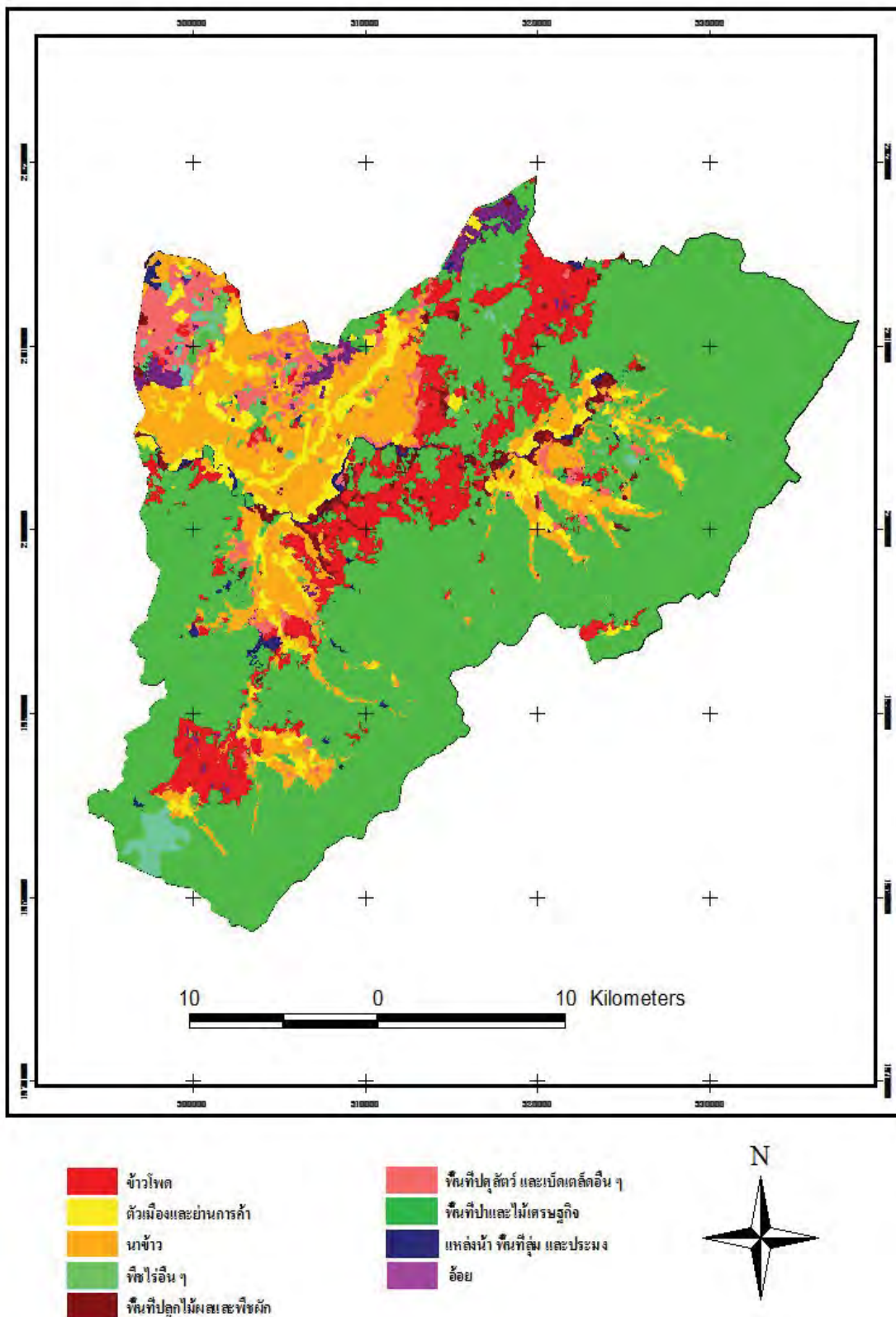
ภาพที่ 1.9 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

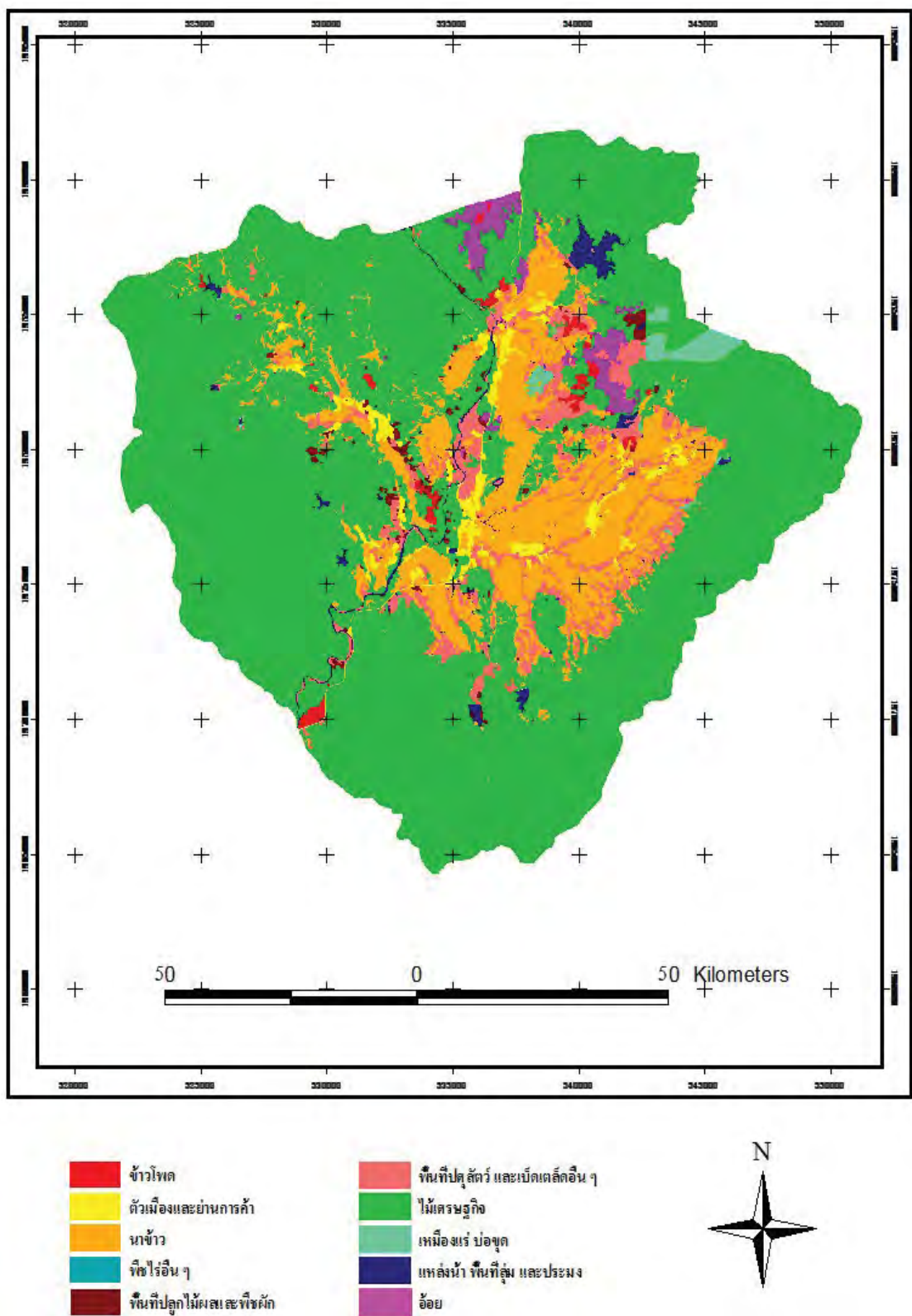
ภาพที่ 1.10 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

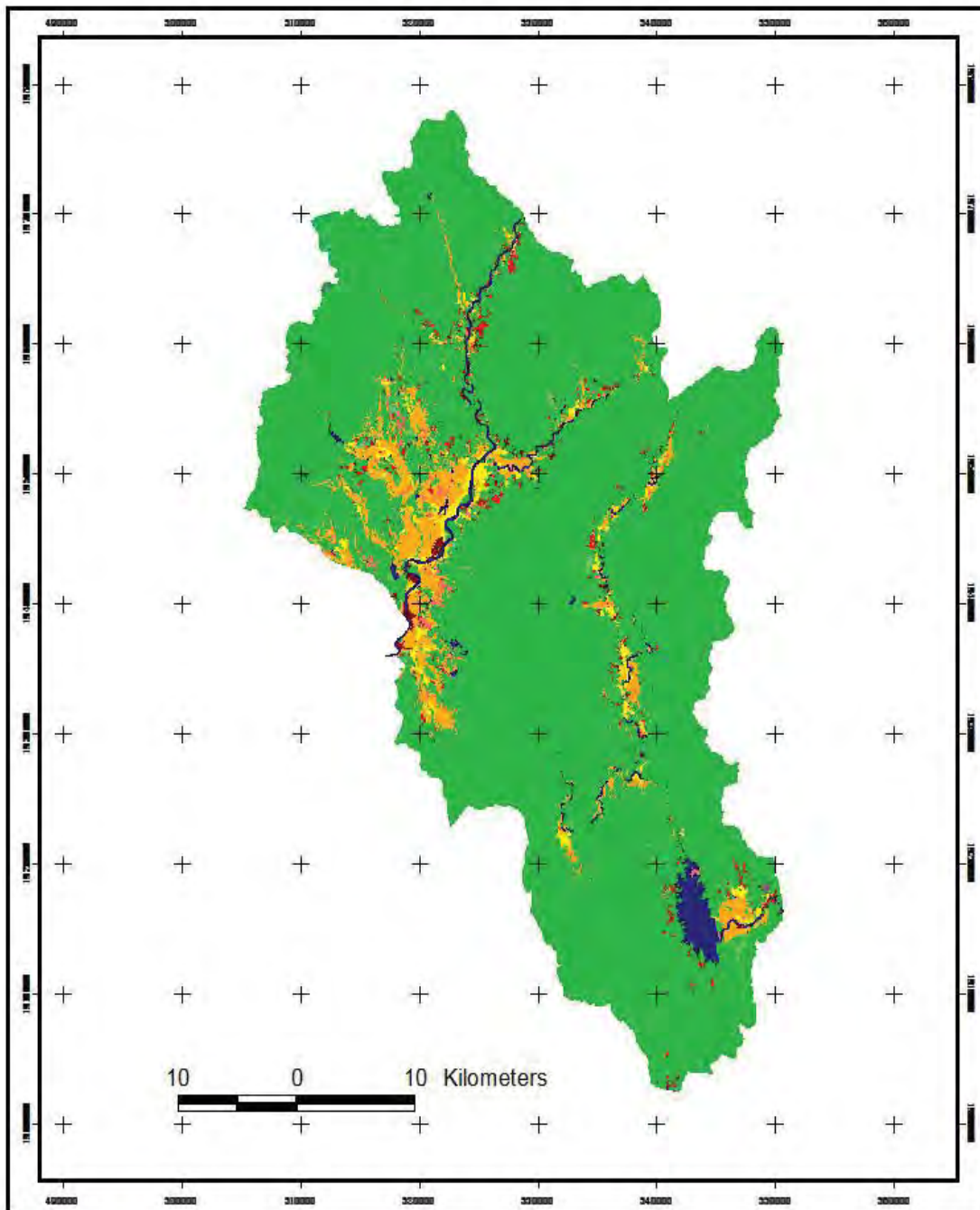
ภาพที่ 1.11 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

ภาพที่ 1.12 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

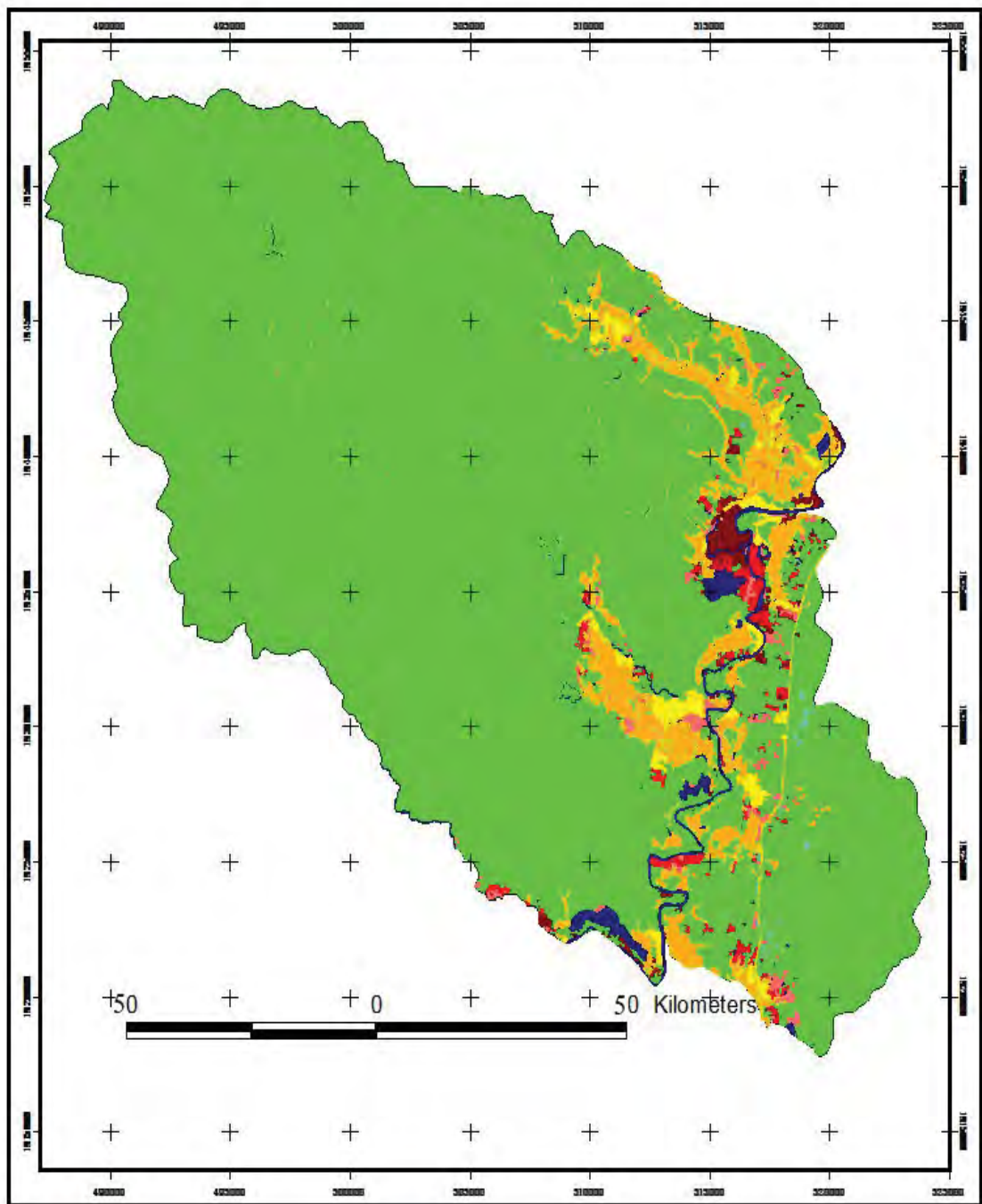
ภาพที่ 1.13 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

■ ข้าวโพด	■ พื้นที่ปลูกสัตว์ และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ
■ ตัวเมืองและย่านการค้า	■ ไม้เต็งและไม้ชนิดอื่น
■ นาข้าว	■ ไร่และนา
■ ที่น้ำอื่น ๆ	■ แหล่งน้ำ ที่น้ำดื่ม และประมง
■ พื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชผัก	■ อ้อย

ภาพที่ 1.14 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

- ข้าวโพด
- ตัวเมืองและย่านการค้า
- นาข้าว
- พืชไร่อื่น ๆ
- พื้นที่ปลูกไม้ผลและพืชผัก

- พื้นที่ปลูกสัตว์และเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ
- พื้นที่ป่าและไม้เศรษฐกิจ
- เหมืองแร่ บ่อขุด
- แหล่งน้ำ พื้นที่ลุ่ม และประมง

ภาพที่ 1.15 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2552

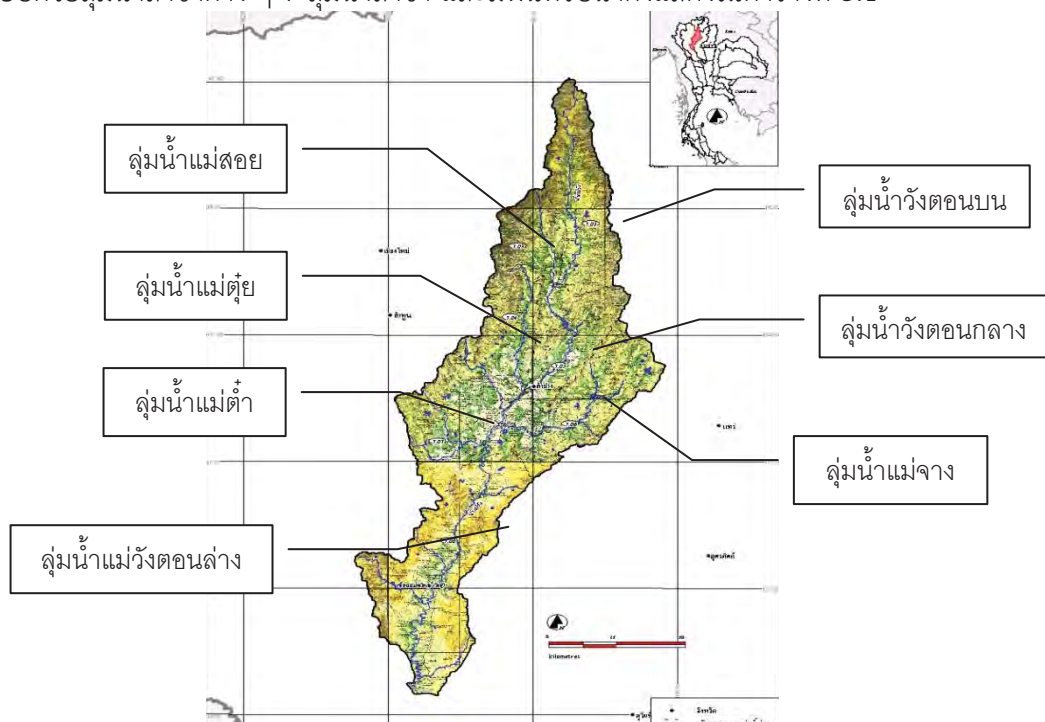
บทที่ 2

การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประเด็นจังหวัดลำปาง

จากการรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลทุติยภูมิและการจัดเวทีตัวแทนในพื้นที่ต่างๆ ได้นำมาสังเคราะห์เชิงประเด็นในด้านต่างๆ ทั้งข้อมูลทั่วไป ปัญหาสำคัญ และศักยภาพเชิงประเด็นซึ่งประกอบด้วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการเคลื่อนไหวเชิงประเด็นของกลุ่มคน หน่วยงานและงานโครงการต่างๆ ในแต่ละประเด็นของจังหวัดลำปาง โดยแยกเป็น 6 ประเด็น คือ ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นเศรษฐกิจ ประเด็นการเกษตร ประเด็นทางการศึกษา ประเด็นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และประเด็นมิติวิจัย โดยในแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการศึกษาและการสังเคราะห์ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.1) ทรัพยากรน้ำ จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย พื้นที่ลุ่มน้ำวังและลุ่มน้ำยมบางส่วน ลุ่มน้ำวังเป็น ลุ่มน้ำขนาดเล็ก มีเทือกเขาล้อมรอบตลอดแนว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสลับกับที่ราบแคบ ๆ ตามหุบเขา มีพื้นที่ลุ่มน้ำแคบ กิโลเมตร มีต้นกำเนิดมาจากเทือกเขาผีปันน้ำ บริเวณดอยหลวง บ้านป่าหุ้ง อำเภอบ้านตาก จังหวัดเชียงราย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 10,794 ตร.กม.หรือ 6,746,250 ไร่ มีความยาวตามลำน้ำประมาณ 460 กิโลเมตร ไหลผ่านหุบเขาและเข้าสู่ที่ราบในตัวเมืองจังหวัดลำปาง ไหลผ่านจังหวัดลำปางเพียงจังหวัดเดียวตลอดสาย และไหลไปบรรจบกับแม่น้ำปิงที่บ้านปากวัง ตำบลตากออก อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ห่างจากท้ายเขื่อนภูมิพลประมาณ 30 กิโลเมตร พื้นที่ลุ่มน้ำวังประกอบด้วยลุ่มน้ำสาขาต่าง ๆ 7 ลุ่มน้ำสาขา และมีพื้นที่รับน้ำดังแสดงในตารางที่ 3.1

ภาพที่ 2.1 พื้นที่ลุ่มน้ำสาขาต่างๆ ของลุ่มน้ำวัง

1. **ลุ่มน้ำแม่ น้ำวังตอนบน** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอวังเหนือ และแจ้ห่ม มีลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญ คือ น้ำแม่เย็น และน้ำแม่มา
2. **ลุ่มน้ำแม่สอย** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม และเมืองปาน มีลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญคือ น้ำแม่ปาน น้ำแม่อน และน้ำแม่สุก
3. **ลุ่มน้ำแม่ตุ๋ย** ครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปาน ห้างฉัตรและอำเภอเมืองลำปาง มีลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญได้แก่ น้ำแม่ไพร น้ำแม่เฟือง น้ำแม่ค่อม น้ำแม่닝และน้ำแม่กวม
4. **ลุ่มน้ำแม่ น้ำวังตอนกลาง** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอแจ้ห่ม ห้างฉัตร เมือง เกาะคา และอำเภอแม่ทะ มีลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญ คือ น้ำแม่ยาว น้ำแม่ตาล น้ำแม่เกียง
5. **ลุ่มน้ำแม่จาง** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอแม่ทะ กับอำเภอแม่เมะทั้งหมด และอำเภอเกาะคาบางส่วน มีลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญ คือ ลำน้ำแม่เมะ ลำน้ำแม่ทะ ลำน้ำแม่วะ
6. **ลุ่มน้ำแม่ต้า** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเสริมงาม และอำเภอเกาะคาบางส่วน และมีลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญ คือ น้ำแม่เลียง และน้ำแม่เสริม
7. **ลุ่มน้ำแม่ น้ำวังตอนล่าง** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเกาะคา สบปราบ เถิน และแม่พริก มีลุ่มน้ำสาขาที่สำคัญ คือ น้ำแม่ปู ห้วยแม่ปะ แม่อาบ ห้วยสมัย แม่พริก แม่ระวานและห้วยแม่สลิ

สำหรับพื้นที่ลุ่มน้ำยมที่ผ่านในจังหวัดลำปางประกอบด้วย

1. **ลุ่มน้ำยมตอนบน** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอปง อำเภอเชียงม่วน จ.พะเยา อำเภองาว และอำเภอลองบางส่วน
2. **ลุ่มน้ำงาว** ครอบคลุมพื้นที่อำเภองาว และอำเภอแม่เมะบางส่วน มีลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญ คือ น้ำแม่ต๊ิบ น้ำแม่หาด น้ำแม่แหง น้ำแม่หวด และน้ำแม่เมียง
3. **ลุ่มน้ำแม่มอก** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเถินบางส่วน
4. **ลุ่มน้ำแม่รำพัน** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเถินบางส่วน

ปริมาณน้ำฝนและน้ำท่า : จังหวัดลำปางมีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยวัดได้ 1,105.0 มิลลิเมตรต่อปี ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย 1,582.24 ล้าน ลบ.ม./ปี โดยมีร้อยละ 82.84 เป็นปริมาณน้ำท่าในฤดูฝน และในฤดูแล้ง ร้อยละ 17.16 ความต้องการน้ำจากทุกภาคส่วนในปี 2548 มีปริมาณ 1,141.50 ล้าน ลบ.ม. และประมาณการ ในปี 2568 จะมีความต้องการน้ำจากทุกภาคส่วนมากถึง 1,457.51 ล้าน ลบ.ม.

ตารางที่ 2.1 พื้นที่รับน้ำฝนและปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยแต่ละลุ่มน้ำของจังหวัดลำปาง

ลุ่มน้ำ ประธาน	ลุ่มน้ำสาขา	พื้นที่รับน้ำฝน (ตร.กม.)	ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย (ล้าน ลบ.ม.)	ปริมาณการเก็บ กัก (ล้าน ลบ.ม.) *	ปริมาณการเก็บ กัก (ร้อยละ) *
วัง	แม่วังตอนบน	1,687	320.97	7.67	2.43
	แม่สอย	743	189.21	1.35	0.67
	แม่ต๋อย	801	137.33	9.23	7.41
	แม่วังตอนกลาง	2,132	303.47	148.36	49.05
	แม่จาง	1,599	201.49	24.95	9.28
	แม่ต้า	738	93.32	6.12	6.58
	แม่วังตอนล่าง	3,091	336.45	42.4	13.20
ยม	แม่น้ำยมตอนบน	2,088.81	508.79	14.85	2.9
	แม่น้ำงาว	1,728.29	372.00	9.54	2.6
	แม่น้ำแม่มอก	1,451.40	162.55	96.79	59.7
	แม่น้ำแม่รำพัน	947.42	100.11	nd	nd

ที่มา : กรมทรัพยากรน้ำ , <http://www.dwr.go.th/> สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2552

* จากกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, <http://www.rid.go.th/> สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2552
อ้างอิงใน โครงการการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการศึกษาแบบและกลไกการจัดการเครือข่ายทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่า)
ผ่านเครื่องมือ Social Mapping ในจังหวัดลำปาง, 2553

ตารางที่ 2.2 ความต้องการใช้น้ำในขนาดของจังหวัดลำปาง

หน่วย : ล้าน ลบ.ม.

วัตถุประสงค์	ใน ลุ่มน้ำยมเฉพาะ		ในลุ่มน้ำวังเฉพาะ	
	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2568	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2568
การชลประทาน	184.53	331.08	608.48	788.58
การเกษตรนอกเขตชลประทาน	89.67	70.13	nd	nd
ผลิตไฟฟ้า	-	-	50.70	50.70
การอุปโภค-บริโภค	6.47	7.49	22.08	22.29
การอุตสาหกรรม	2.06	3.04	19.29	25.98
การรักษาสมดุลระบบ	94.09	94.09	64.13	64.13
รวม	376.82	505.83	764.68	951.68
อัตราการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)	34.24		24.45	
ปริมาณน้ำท่าตามธรรมชาติ	1,143.45		1,582.24	

ที่มา : สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ, <http://www.dwr.go.th/> เมื่อ 20 สิงหาคม 2552

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น สรุปลงปี 2553 จังหวัดลำปางมีอ่างเก็บน้ำ/ฝาย ทั้งอ่างเก็บน้ำตามโครงการพระราชดำริ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่ใช้ในเก็บกักน้ำไว้ใช้เพื่อการบริโภคในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้ เขื่อนเก็บน้ำขนาดใหญ่ 2 แห่ง (ปริมาณเก็บกัก

น้ำของเขื่อน กว๊าน 112 ล้าน ลบ.ม. และเขื่อนก๊วกอหมา 170 ล้าน ลบ.ม.) อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง 5 แห่ง อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก 130 แห่งและฝายน้ำล้น 144 แห่ง พื้นที่การเกษตรที่อยู่ในเขตโครงการชลประทานขนาดใหญ่ รวม 147,950 ไร่ โครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ เช่นโครงการพระราชดำริ โครงการขนาดกลางและขนาดเล็ก ศูนย์บริการ และการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า รวม 678,525 ไร่ และพื้นที่ชลประทานของหน่วยงานอื่น ๆ เช่น รพช. พัฒนาที่ดิน อีกประมาณ 114,900 ไร่ (ที่มา : ฝายส่งน้ำและบำรุงรักษา สำนักชลประทานที่ 2 ลำปาง)

ตารางที่ 2.3 ข้อมูลสภาพและปริมาณน้ำในอ่างในพื้นที่อำเภอต่างๆ ของจังหวัดลำปาง

อำเภอ	เขื่อน (แห่ง)	ความจุปริมาณน้ำ สูงสุด (ลบ.ม.)	อ่างเก็บ น้ำ(แห่ง)	ความจุปริมาณ น้ำสูงสุด (ลบ.ม.)	ฝาย (แห่ง)
เมือง	1	112,000,000	15	10,565,925	7
แจ้ห่ม	1	170,000,000	8	6,861,489	6
เสริมงาม	-	-	3	13,704,430	13
เถิน	-	-	7	105,909,000	14
แม่พริก	-	-	6	42,856,000	6
แม่ทะ	-	-	16	11,796,450	10
งาว	-	-	3	5,009,000	7
แม่เมาะ	-	-	8	5,595,100	-
เกาะคา	-	-	9	7,045,470	10
ห้างฉัตร	-	-	13	34,474,400	8
สบปราบ	-	-	12	19,282,567	8
วังเหนือ	-	-	5	3,408,300	8
เมืองปาน	-	-	7	2,206,200	6

ที่มา : โครงการชลประทานลำปาง

การสร้างฝายชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก บริษัทปูนซีเมนต์ SCG โครงการรักษาน้ำเพื่ออนาคต /โครงการหมื่นฝายถวายเป็นหลวง จากปี 2550-2552 ได้ร่วมกับชุมชนต่างๆ สร้างฝาย 13,999 ฝายใน 19 หมู่บ้าน และในปี 2553-2555 มีเป้าหมายในการสร้างฝายอีก 20,000 ตัว

ปัญหาสำคัญในพื้นที่

1. ปัญหาระบบภัยพิบัติ น้ำท่วม ดินถล่ม รวมทั้งน้ำป่าไหลหลาก ช่วง ส.ค. – ก.ย. สาเหตุจากการลักลอบตัดไม้ ทำให้ดินถล่ม กิ่งไม้ไหลมากับน้ำ เข้าท่วมบ้าน โรงเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าต้นน้ำ เช่น อำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม และเมืองปาน จากข้อมูลกรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย ปี 2550 ระบุพื้นที่เสี่ยงภัยธรรมชาติทางน้ำของจังหวัดลำปางว่า ลำปางมีหมู่บ้านเสี่ยงภัยจากน้ำป่าไหลหลาก 197 หมู่บ้าน น้ำท่วมขัง 94 หมู่บ้าน น้ำล้นตลิ่ง 151 หมู่บ้าน และภัยจากดินโคลนถล่ม 100 หมู่บ้าน ซึ่งตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ ของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาลุ่มน้ำแม่วัง โดยเน้น การขุดลอกลำน้ำ เพื่อให้น้ำมาเร็วและไปเร็ว แต่ ขาดแหล่งเก็บ

กักน้ำในพื้นที่ ควรเน้นการสร้างฝายโดยเฉพาะฝายชะลอน้ำ เช่น รูปแบบฝายแม้วโดยสร้างในลำน้ำสาขาย่อยๆ เพื่อชะลอน้ำ แทนการสร้างในห้วยขนาดใหญ่ซึ่งเมื่อน้ำมาจะเกิดความเสียหายมากกว่า

2. ปัญหาภัยแล้ง จังหวัดลำปางมีพื้นที่เสี่ยงต่อภัยแล้งค่อนข้างสูงกว่าจังหวัดอื่นในภาคเหนือตอนบน กล่าวคือ 736 หมู่บ้าน หรือ 77.47 % ของหมู่บ้านทั้งหมด โดยหมู่บ้านที่มีสถานะแห้งแล้งในระดับรุนแรงมาก หรือประสบความแห้งแล้ง 1-3 ปีต่อครั้ง มีดังนี้

ตารางที่ 2.4 พื้นที่ที่มีสถานะแห้งซ้ำซากระดับหมู่บ้าน

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
เกาะคา	นาแสง	บ้านนาแก้วตะวันออก
	ลำปางหลวง	บ้านจามเทวี บ้านจู้ดเหนือ
	ไหล่หิน	บ้านกิว
	ใหม่พัฒนา	บ้านทุ่งขาม
งาว	บ้านโป่ง	บ้านโป่งแก้ว บ้านสบพลึง
	บ้านร้อง	บ้านท่าเจริญ บ้านนาแรม บ้านแม่งาวใต้ บ้านร้องพัฒนา
	บ้านหวด	บ้านแม่พริ้ว
	บ้านแหง	บ้านทุ่งโป่ง
	ปงเตา	บ้านปิ่นเหนือ บ้านห้วยฮ่อม
	แม่ตึบ	บ้านน้ำหลง
ห้างฉัตร	เวียงตาล	บ้านใหม่แม่ปาง
	ห้างฉัตร	บ้านปางม่วง
แจ้ห่ม	แจ้ห่ม	บ้านศรีหลวงเหนือ
	ทุ่งผิ่	บ้านทุ่งผิ่
	ปงดอน	บ้านห้วยสะเน่า
	แม่สุก	บ้านปางดู่ บ้านผาซ่อ
	วิเชตนคร	บ้านทุ่งทอง ทุ่งปิ้ง ปงคอบ (ป่าปวย) สันกลาง สันมะเกลือ และบ้านหลุก
เถิน	เถินบุรี	บ้านวังหินพัฒนา บ้านหนองซาง
	แม่ถอด	บ้านท่าสามัคคี
	แม่ปะ	บ้านท่าผา
	ล้อมแรด	บ้านหนองเชียงราน
	เวียงมอก	บ้านหนองหอย
เมืองปาน	แจ้ซ้อน	บ้านช่วงกอม
	ทุ่งกวาว	บ้านถ้ำ
	บ้านขอ	บ้านแม่กองปิน บ้านหนอง
	เมืองปาน	บ้านทุ่งโป่ง บ้านสบปาน บ้านหลวงเมืองปาน
	หัวเมือง	บ้านกล้วย บ้านท่าเตือ บ้านหัวเมือง

เมือง ลำปาง	กล้วยแพะ	บ้านหัวฝาย
	ตันธงชัย	บ้านศรีดอนชัย บ้านใหม่จำบอน
	บ้านคำ	บ้านต้นอ่างพัฒนา
	บ้านแลง	บ้านแม่อาจน้ำล้อม บ้านดง
	บ้านเสด็จ	บ้านลู่
	บ้านเอื้อม	บ้านทุ่งเจริญ บ้านโป่งหลวง บ้านแม่ตำ บ้านแม่เฟือง
แม่ทะ	ดอนไฟ	บ้านนากวาง บ้านนาฟาน
	นาครัว	บ้านหนองถ้อย บ้านหลุก บ้านหลุกแพะ
	น้ำใจ	บ้านปาม่วง บ้านม่อนแสนศรี บ้านหนอง
	บ้านกิ้ว	บ้านทุ่ง บ้านเหล่า
	แม่ทะ	บ้านแม่ทะ บ้านสบเปาะ
	สันดอนแก้ว	บ้านด่าน บ้านแม่ทาน
	หัวเสือ	บ้านสบไร่ บ้านห้วยมะเกลือ บ้านหัวเสือ
แม่พริก	ผาปิง	บ้านผาปิงหลวง บ้านห้วยไร่
แม่เมาะ	จางเหนือ	บ้านนาแซ
	นาสัก	บ้านแม่หลวง
	แม่เมาะ	บ้านใหม่มงคล บ้านใหม่ห้วยรากไม้
	สบป่าด	บ้านสบป่าด บ้านห้วยรากไม้
วังเหนือ	ทุ่งฮั่ว	บ้านทุ่งปง (แม่ตวม) บ้านบนทุ่ง บ้านผาดิน
	ร่องเคาะ	บ้านผาซ่อ
	วังแก้ว	บ้านค่ายวัง
วังเหนือ	วังซ้าย	บ้านแม่สุกโน บ้านแม่สุกป่าสัก
	วังใต้	บ้านหมื่น
	วังทรายคำ	บ้านดง
	วังทอง	บ้านปงทอง
	วังเหนือ	บ้านแพะขันหอม บ้านห้วยข่อย
เสริมงาม	ทุ่งงาม	บ้านดอนงาม บ้านแม่ก๊ต บ้านแม่ตำใต้ บ้านใหม่
	เสริมกลาง	บ้านฮ่องฮี้
	เสริมขวา	บ้านปงแล้ง บ้านแม่ฝั้ง บ้านแม่ห้อม
	เสริมซ้าย	บ้านท่าโป่ง บ้านนาเตา

ที่มา : สำนักบริหารและพัฒนาการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

1.2) ทรัพยากรแร่ธาตุ

จังหวัดลำปางมีทรัพยากรแร่อยู่มากและหลายชนิด โดยมีแร่สำคัญพอสรุปได้ คือ

- ถ่านหินลิกไนต์ แหล่งผลิตอยู่ที่ อ.แม่เมาะ แม่ทะและงาว มีปริมาณสำรอง 1,544 ล้านตัน สามารถขุดมาใช้ในเชิงพาณิชย์ประมาณ 850 ล้านตัน กำลังการผลิตในปัจจุบันประมาณปีละ 17 ล้านตัน สามารถมีถ่านหินใช้ต่อไปได้นานถึง 50 ปี เพื่อใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า บ่มใบยาสูบ และเผาปูนขาว
- ดินขาว แหล่งผลิตอยู่ที่ อ.เมือง แจ้ห่ม เกิน และงาว มีปริมาณสำรองแร่ 107 ล้านตัน ซึ่งสามารถมีแร่ใช้ต่อไปได้อีกประมาณ 147 ปี ใช้ในการผลิตเซรามิก กระเบื้องเคลือบและเครื่องสุขภัณฑ์
- บอลเคลย์ แหล่งผลิตอยู่ที่ อ.เมือง อ.แม่ทะ อ.แจ้ห่ม มีปริมาณ 9 แห่ง ปริมาณสำรองแร่ 34.21 ล้านตัน ใช้ในอุตสาหกรรมเซรามิก กระเบื้องเคลือบ และ เครื่องสุขภัณฑ์
- แร่ทองคำ ในสายน้ำตกวังแก้ว อ.วังเหนือ

1.3) ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดลำปาง ถือเป็นแหล่งไม้สักที่มีคุณภาพดีที่สุดในภาคเหนือ ตามกฎกระทรวงต่างๆ จังหวัดได้กำหนดพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติไว้ 33 ป่า พื้นที่ประมาณ 5,514,000 ไร่ (ประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่จังหวัด) อุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง วนอุทยาน 1 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง

ในเขตจังหวัดลำปางมีอุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง ซึ่งบางส่วนคาบเกี่ยวกับจังหวัดข้างเคียง โดยมีพื้นที่ที่อยู่ในจังหวัดลำปางโดยรวม 3,034,198 ไร่ ดังนี้ *อุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย* มีพื้นที่ 167,912 ไร่ อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเถิน-สบปราบ-แม่ทะ เดิมเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้วประกาศทับซ้อนเป็นอุทยานแห่งชาติเต็มพื้นที่ของป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 4 ป่า ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติแม่จางใต้ฝั่งซ้าย ป่าสงวน ฯ แม่ทาน ป่าสงวน ฯ แม่เสิม - แม่ป่า และป่าสงวน ฯ แม่จางฝั่งซ้าย มีพื้นที่บางส่วนของอุทยาน ฯ อยู่ในเขตจังหวัดแพร่ *อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน* อยู่ในเขตอำเภอเมืองปาน มีพื้นที่ 480,000 ไร่ ประกาศทับซ้อนป่าสงวนแห่งชาติ 2 แห่งคือ ป่าสงวน ฯ แม่ต๋อยฝั่งขวา และป่าสงวน ฯ แม่สุกแม่สอย *อุทยานแห่งชาติแม่ยม* อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอวัง มีพื้นที่ 7,675 ไร่ ประกาศทับซ้อนเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่จาง ฝั่งซ้าย และมีบางส่วนอยู่ในเขตจังหวัดแพร่ *อุทยานแห่งชาติดอยหลวง* อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอวังเหนือ มีพื้นที่ 187,278 ไร่ ประกาศทับซ้อนเขตป่าสงวนแห่งชาติขุนวังแปลงที่ 1,2,3 ป่าแม่โป่ง และป่าแม่จางฝั่งซ้ายมีบางส่วนอยู่ในเขตจังหวัดพะเยาและเชียงราย *อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล* อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอห้างฉัตร พื้นที่ 120,350 ไร่ เดิมเป็นป่าสงวนแห่งชาติ บางส่วนอยู่ในเขตจังหวัดลำพูน *อุทยานแห่งชาติแม่วะ* อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเถิน-แม่พริก มีพื้นที่ 264,173 ไร่ บางส่วนอยู่ในจังหวัดตาก และอุทยานแห่งชาติ*ถ้ำผาไท* (เตรียมการ) อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอวัง-แจ้ห่ม-แม่เมาะ มีพื้นที่ 758,750 ไร่

สำหรับวนอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีอยู่อย่างละแห่ง คือ *วนอุทยานแห่งชาติม่อนพระยาแช่* อยู่ในเขตท้องที่ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง มีพื้นที่ทั้งหมด 18,579 ไร่ และ *เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง* อยู่ในพื้นที่อำเภอห้างฉัตร มีพื้นที่ 86,984 ไร่ ประกาศทับซ้อนป่าสงวน ฯ ป่าแม่ยาว และมีบางส่วนอยู่ในเขตจังหวัดลำพูน

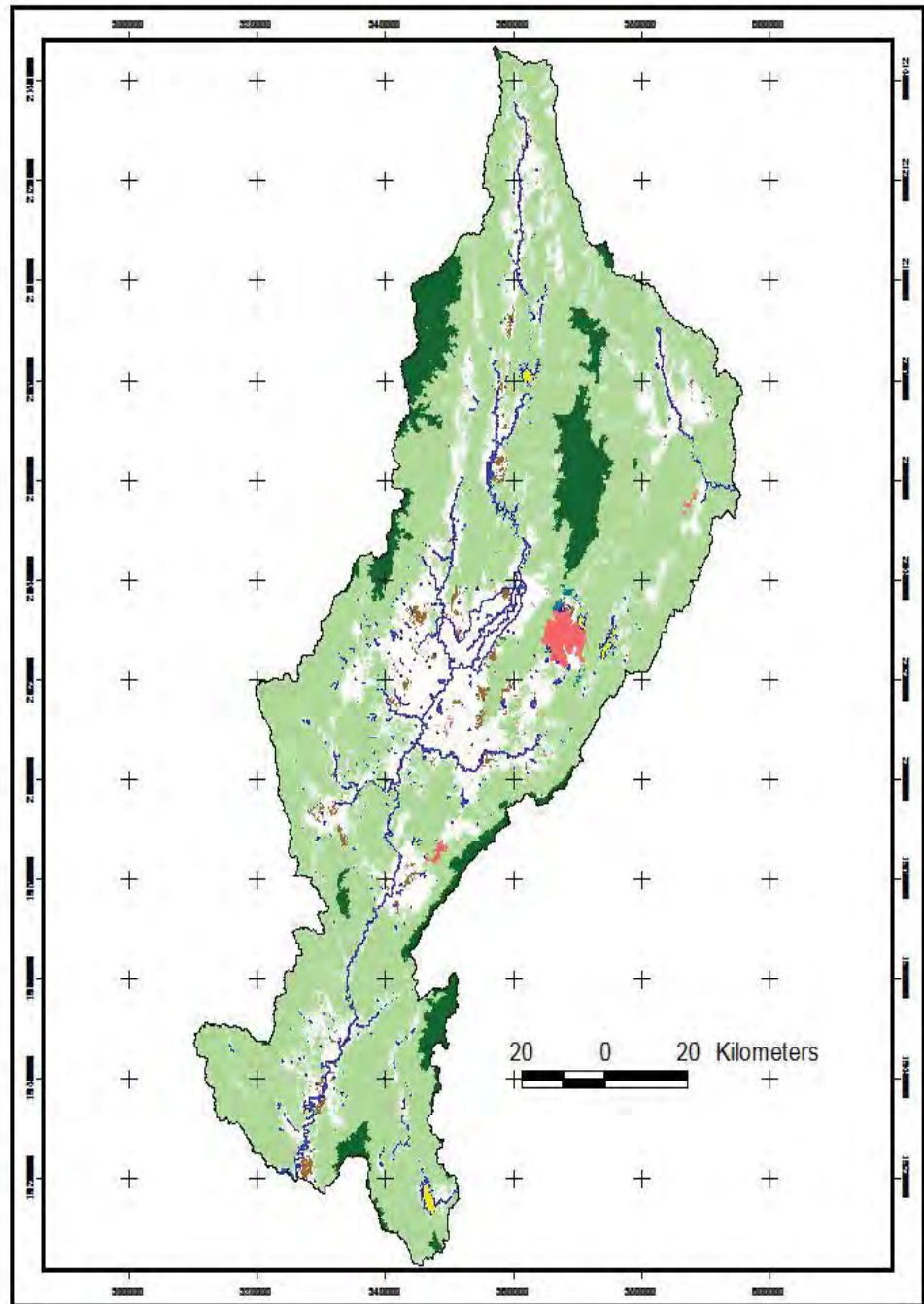
กรมป่าไม้ได้จัดตั้งหน่วยพัฒนาต้นน้ำในเขตจังหวัดลำปางขึ้น 4 หน่วยได้แก่ *หน่วยปรับปรุงต้นน้ำแม่วัง หน่วยที่ 1 (แม่เจ้าฟ้า)* อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอเมือง ฯ มีพื้นที่ประมาณ 136,000 ไร่ *หน่วยปรับปรุงต้นน้ำ หน่วยที่ 3 (แม่ห้อม)* อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และอำเภอวังเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 102,000 ไร่ *หน่วยพัฒนาต้นน้ำ หน่วยที่ 34 (ขุนงาว)* อำเภอวัง มีพื้นที่ประมาณ 136,000 ไร่ *โครงการพัฒนาป่าไม้ที่สูงหน่วยที่ 7 (แม่เมาะ)* อำเภอวัง พื้นที่ประมาณ 90,000 ไร่ (ที่มา สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง และสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ ๓ ลำปาง)

ตารางที่ 2.5. การเปลี่ยนแปลงเนื้อที่ป่าจังหวัดลำปาง เทียบกับพื้นที่ป่าระดับภาคและระดับประเทศ

ข้อมูล	พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดลำปาง			
	2519	2547	2548	2549
พื้นที่ป่า (ตร.กม.)	9,908	8,600.52	8,096.11	7,926.24
ร้อยละของจังหวัด	79.05	68.62	64.59	63.24
ร้อยละของภาคเหนือ	10.76	9.34	8.79	8.61
ร้อยละของประเทศ	5.84	5.07	4.77	4.73

ที่มา : กรมป่าไม้

พื้นที่ป่าสมบูรณ์ในปัจจุบันลดลงจากหลายสาเหตุ เช่น การบุกรุกพื้นที่เพื่อการเกษตร ไฟป่า การลักลอบตัดไม้ เป็นต้น สาเหตุของการเกิดไฟป่าส่วนใหญ่มาจากการกระทำของมนุษย์ โดยกิจกรรมที่ก่อให้เกิดไฟป่ามากที่สุด คือ การเก็บของป่า รองลงมาคือ การล่าสัตว์โดยใช้วิธีจุดไฟไล่ให้สัตว์หนีจากที่ซ่อน รวมถึงการเผาไร่เพื่อเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูก ซึ่งปราศจากการทำแนวกันไฟและการควบคุม สำหรับปี 2552 มีข้อมูลรายงานว่า เพียงช่วง เดือน ตุลาคม 2551 – พฤษภาคม 2552 พบว่า จังหวัดลำปาง เกิดไฟป่า จำนวน 303 ครั้ง มีพื้นที่ป่าเสียหาย จำนวน 1,830 ไร่ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยตลอด กรณีการบุกรุกลักลอบตัดไม้ ที่สามารถจับกุมดำเนินคดีก็มีพื้นที่ป่าเสียหายนับพันไร่เช่นกัน

ภาพที่ 2.2 แผนที่แสดงทรัพยากรต่างๆ ของจังหวัดลำปาง

ตารางที่ 2.6 ข้อมูลพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ (หน่วย : ไร่)

สภาการณ์	พื้นที่	2547	2548	2549	2550	2551	2552
พื้นที่ถูกไฟไหม้	ลำปาง	1,753	1,174	987	1,390	1,312	1,830
	ภาคเหนือ	115,683	67,523	26,436	54,777	28,999	
	ทั่วประเทศ	201,758	189,276	53,885	117,395	70,810	
จำนวนครั้งการดับไฟไหม้ป่า	ลำปาง	347	224	175	247	247	303
	ภาคเหนือ	6,847	5,149	3,189	4,845	3,628	
	ทั่วประเทศ	10,544	9,447	4,711	7,757	5,569	

ที่มา : ส่วนควบคุมไฟป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ตารางที่ 2.7 สรุปสถิติการจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ จังหวัดลำปาง

ปี พศ.	จำนวนคดี	ลักท่อน		ลักแปรรูป		กระยาเลยท่อน		กระยาเลยแปรรูป		พื้นที่บุกรุก (ไร่)
		จำนวน (ท่อน)	ปริมาตร ม. ³	จำนวน (ท่อน)	ปริมาตร ม. ³	จำนวน (ท่อน)	ปริมาตร ม. ³	จำนวน (ท่อน)	ปริมาตร ม. ³	
2551	741	4,839	415.04	18,194	117.65	2,095	448.92	7,946	134.53	1,610-1-87
2552	541	4,752	379.54	9,553	127.91	1,270	468.68	3,699	76.209	823-0-89
2553	476	2,905	246.07	6,557	58.728	1,113	275.98	3,688	71.853	1,023-0-92.3
รวม	1,758	12,496	1041	34,304	304.29	4,478	1452.58	15,333	282.59	2,818-3-75

ที่มา : สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ 3 จังหวัดลำปาง

1.4) สิ่งแวดล้อมกับปัญหามลพิษ

1.4.1 ปัญหาขยะ จังหวัดลำปางมีจำนวนประชากร 767,615 คน ก่อเกิดปริมาณขยะรวมโดยเฉลี่ย 756.1 ตัน/วัน ส่วนใหญ่เป็น เศษอาหาร (24.49%) กระดาษ (18.51%) พลาสติก (14.88%) ไม้/กิ่งไม้ (13.25%) แก้ว (6.48%) โลหะ(5.82%) และอื่นๆ (16.56%) ในปี 2552 มีร้านรับซื้อของเก่าในเขตเทศบาล จำนวน 39 ร้าน สามารถรับซื้อของเก่าได้ประมาณ 35.68 ตัน/วัน (คิดเป็น 16.95% ของปริมาณขยะทั้งหมด) จากปริมาณขยะมูลฝอยที่จัดเก็บโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล และ อบต.) พบว่า โดยเฉลี่ย ประชากรจังหวัดลำปางมีการสร้างปริมาณขยะมูลฝอย 0.96 กก./คน/วัน ยกเว้นในเขตอำเภอเมืองที่มีการสร้างขยะมูลฝอย 1.04 กก./คน/วัน (ดัดแปลงจาก ตารางปริมาณขยะมูลฝอยต่อวันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; กรมควบคุมมลพิษ) ซึ่งนับว่าเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญ โดยเฉพาะในแหล่งชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจากข้อมูล (ตารางที่ 3-8) จะเห็นว่าปริมาณขยะต่อวันมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยตลอด โดยเฉพาะในเขตเทศบาล หลายแห่งมีการรณรงค์ให้คัดแยกขยะจากบ้าน การส่งเสริมกิจกรรมธนาคารขยะ การใช้ประโยชน์จากขยะ เป็นต้น

ตารางที่ 2.8 ปริมาณขยะมูลฝอย จำแนกตามเขตการปกครอง จังหวัดลำปาง พ.ศ. 2548 – 2551

ปี	ปริมาณ (ตัน/วัน) Quantity (ton/day)		
	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล
2548	375	178	197
2549	385	180	205
2550	413	193	220
2551	482	267	215

หมายเหตุ: 1. ปริมาณขยะมูลฝอยในปี 2548-2550 ประมาณการโดยกรมควบคุมมลพิษ

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.4.2 ปัญหาหมอกควัน และฝุ่นละออง จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือที่ได้รับผลกระทบจากสภาพทรัพยากรถูกทำลาย ทำให้เกิดหมอกควันจากการเกิดไฟป่าและความแห้งแล้งจากการทำลายต้นไม้มารวมทั้งปัญหาหมอกควันจากการเผ้างและบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร ซึ่ง อ.วังเหนือ ติดอันดับปริมาณฝุ่นละอองสูงที่สุดในจังหวัดลำปาง

สถานการณ์หมอกควันเป็นปรากฏการณ์ด้านมลพิษทางอากาศ ที่มีความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดลำปาง ในช่วงฤดูหนาวจนถึงต้นฤดูร้อน หรือระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนเนื่องจากสภาพอากาศที่แห้งแล้งและลมสงบ รวมทั้งอุณหภูมิและความชื้นในอากาศอยู่ในระดับต่ำทำให้ฝุ่นละอองที่ฟุ้งกระจายในอากาศถูกแขวนลอยสะสมตัวได้เป็นเวลานาน ประกอบกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดลำปาง ที่มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะมีเทือกเขาล้อมรอบเป็นอุปสรรคต่อระบบการหมุนเวียนของอากาศในพื้นที่ ที่ส่งผลให้การลอยออกไปของฝุ่นละอองอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนั้นการเกิดไฟป่าและการเผาในที่โล่ง ทั้งในกรณีขยะมูลฝอย หรือวัสดุทางการเกษตร ก็ยังเป็นปัจจัยเสริมความรุนแรงของสภาวะหมอกควันระดับให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น จนอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ ทั้งในด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจ จนนำไปสู่การสูญเสียรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากการสำรวจปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) เฉลี่ยในทุก 24 ชั่วโมง ตลอดเดือนมกราคม – เมษายน ตั้งแต่ปี 2550 – 2552 พบว่า มีค่าเพิ่มขึ้นในทุกสถานี เช่น ในเมืองลำปาง จาก 255.3 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร เป็น 292.8 ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร เป็นต้น ในปี 2552 จังหวัดลำปาง ได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า ทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอขึ้น ตามแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า 2551– 2554 ในมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2550 โดยกำหนดให้มีมาตรการป้องกันหมอกควันไว้ในลักษณะของเครือข่ายการเฝ้าระวัง และรณรงค์ไม่ให้มีการเผาป่าและหญ้าแห้ง ควบคู่กับการใช้มาตรการทางกฎหมายกับผู้ฝ่าฝืนกระทำผิด

แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามกฎหมายดังกล่าว ยังไม่มีความเข้มงวดพอที่จะสร้างความตระหนักให้ประชาชนรับรู้ว่าเป็นเรื่องที่ควรกระทำภายใต้จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี เนื่องจากมีข้อปฏิบัติที่ยังเปิดโอกาสให้สามารถเผาไร่และเศษวัชพืชได้ หากมีความจำเป็นที่ถึงแม้ว่าจะมีการระบุให้ทำแนวกันไฟหรือควบคุมการลุกลามไปยังพื้นที่อื่น แต่ในทางปฏิบัติมักทำได้ค่อนข้างยาก ซึ่งทำให้ประชาชนไม่เห็นว่ปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญมากพอ ที่ควรได้รับความร่วมมือแก้ไขอย่างแท้จริง

เช่นเดียวกับการนำมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวไปบังคับใช้ในพื้นที่ ทั้งในส่วนของการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถือเป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบการแก้ไขปัญหาหมอกควันที่เกิดขึ้นในพื้นที่

โดยตรง ในฐานะหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ และหน่วยงานด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการเพาะวัสดุทางการเกษตร โดยเฉพาะการเผาอ้อยในขั้นตอนการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มความหวานและให้สะดวกต่อการตัด ที่ยังพบถึงการละเลยการควบคุม เหยื่อหรืออนุโลมให้เกิดการเผาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปลูกอ้อย ส่งผลให้ไม่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร นอกจากนั้นการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ยังมุ่งเน้นการเฝ้าระวังเฉพาะในช่วงเกิดวิกฤตปัญหา ซึ่งจะสามารถลดระดับความรุนแรงของปัญหาได้เพียงในระยะสั้นไปในแต่ละปี แต่ยังคงขาดมาตรการแก้ไขปัญหาในระยะยาว โดยสร้างระบบป้องกันการกระตุ้นให้เกิดหมอกควันจากพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ ผ่านการปลูกจิตสำนึกและสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน การสนับสนุนส่งเสริมเทคนิควิธีการผลิตทางการเกษตรทดแทนการเผา หรือการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง ที่ช่วยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมและลดการเผาในโรงได้ไม่เฉพาะแต่ในช่วงหน้าแล้งเท่านั้น แต่จะเกิดเป็นสำนึกที่ประชาชนปฏิบัติตามอย่างเข้าใจ รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมในเครือข่ายการทำงานให้ทุกหน่วยงานมีบทบาทชัดเจน โดยเฉพาะองค์กรท้องถิ่นที่มีบทบาทการทำงานที่ใกล้ชิดกับชุมชน อันจะช่วยให้เกิดจัดการอย่างเป็นระบบ ที่อาจไม่จำเป็นต้องมีมาตรการแก้ไขปัญหาในลักษณะไฟไหม้ฟางที่ปรากฏให้เห็นในทุกปี

1.4.3 ปัญหาการปนเปื้อนของสารตกค้างในดิน แหล่งน้ำอุปโภค บริโภค และผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ระบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว ปัญหามลพิษทางการเกษตร การใช้สารเคมีไม่ถูกต้อง ระบบการเกษตรเชิงเดี่ยวและปลูกต่อเนื่องโดยไม่มีการพักดิน มุ่งสู่การเกษตรแบบปลอดถัย (เนื่องจาก การทำเกษตรอินทรีย์ยังไม่สามารถจัดการได้เพราะทั้งดินและน้ำมีการปนเปื้อนสูง)

ตารางที่ 2.9 ปริมาณฝุ่นขนาดเล็กที่ตรวจวัดได้ในสถานี่ต่างๆ ของจังหวัดลำปาง ในช่วง มกราคม - เมษายน

สถานี	ปี 2550				ปี 2551				ปี 2552			
	ต่ำสุด	สูงสุด	*A	*B	ต่ำสุด	สูงสุด	*A	*B	ต่ำสุด	สูงสุด	*A	*B
1	24.4	255.3	25/96	26.04	14.9	196.2	17/119	14.29	27.6	292.8	28/93	30.11
2	20.2	169.5	8/77	10.39	23.3	143	2/96	2.08	13.6	220.3	14/120	11.67
3	21.8	209.1	28/106	26.42	22.5	175.9	9/109	8.26	8.2	259.0	20/111	18.02
4	16	187.5	17/118	14.41	15.8	165.3	11/107	10.28	-	-	-	-

ที่มา : สำนักจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษ <http://aqnis.pcd.go.th/>

สถานีที่ 1 คือ ศาลหลักเมืองลำปาง อำเภอเมือง 2 คือ สถานีอนามัยสบป่าด อำเภอแม่เมาะ

3 คือ การประปาส่วนภูมิภาค อำเภอแม่เมาะ 4 คือ สถานีอนามัยบ้านท่าสี่ อำเภอแม่เมาะ

*A = จำนวนครั้งที่มากกว่าค่ามาตรฐาน (ครั้ง > std) / จำนวนครั้งที่วัด

*B = ร้อยละที่เกินมาตรฐาน

1.5) ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มต่างๆ

- เครือข่ายสมัชชาสุขภาพลุ่มน้ำ ประเด็นลุ่มน้ำ จำนวน 25 เครือข่ายลุ่มน้ำ (ผู้ประสานงาน : คุณกาญจนา ประชาพิพัฒน์ 210 ถ.ลำปาง-เชียงใหม่ ต.ปงแสนทอง อ.เมือง ลำปาง 52100) ซึ่งเป็นเครือข่ายหลักในการพัฒนาลุ่มน้ำวัง และผลักดันนโยบายสาธารณะด้านการจัดการทรัพยากรของจังหวัดลำปาง

- เครือข่ายภาคประชาชน เช่น เครือข่ายคนรักสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง เครือข่ายลุ่มน้ำวัง เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชนในอำเภอต่างๆ
- สำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค 1 และ สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาค 2
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบลบ้านสา ร่วมกับ บริษัทปูนซีเมนต์ไทย ในการกำจัดขยะ คัดแยกขยะเป็นเชื้อเพลิงทดแทนของเตาเผาปูน รวมทั้งการจัดสรรเงินรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจแก่ชุมชนหรือผู้ที่จำหน่ายขยะโดยต่อเนื่อง แต่ยังมีปัญหาในกระบวนการแยกขยะพลาสติกกับขยะอินทรีย์ทำให้เกิดปัญหากลิ่นเหม็น จึงยังจำเป็นต้องนำกระบวนการเรียนรู้ หรือการสร้างจิตสำนึกในการจัดการแยกขยะของชุมชนให้เกิดผลดียิ่งขึ้น
- เครือข่ายกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ที่ทำกิจกรรมสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มต้นกล้าอาสา โรงเรียนลำปางกัลยาณี อ.เมือง โรงเรียนบ้านแม่ฮาว อ.ห้างฉัตร โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา โรงเรียนเมืองปานวิทยา กลุ่มเยาวชนอาสาสารี (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา และ มหาวิทยาลัยราชภัฏ) ฯลฯ
- บริษัทปูนซีเมนต์ไทย ในการสนับสนุนสร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่ต่างๆ การทำกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการผลิตปูนซีเมนต์โดยใช้เทคโนโลยีที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม
- สถาบันแสนพระยา ลำปาง ในการสนับสนุนของ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อการขับเคลื่อนทางสังคมโดยกระตุ้น สร้างความตระหนัก และเสริมพลังให้เกิดการแก้ไขปัญหาโดยชุมชนเอง เครือข่ายที่เชื่อมงานกัน ได้แก่ เครือข่ายลุ่มน้ำจาก ในการร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนต่างๆเห็นความสำคัญและตระหนักต่อการลุกขึ้นมาจัดการปัญหาทรัพยากรของชุมชนเอง
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา งานวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านเกษตรปลอดภัย การวิจัยหาสิ่งทดแทนการใช้สารเคมี เช่น ชีวภัณฑ์และสารสกัดสมุนไพรในการกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช การควบคุมศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน เป็นต้น การทำมาตรฐาน GMP
- ชุมชน เช่น ชุมชนบ้านดง ตำบลนาอาจมีรูปแบบของการจัดการทรัพยากรน้ำโดยชุมชนคือการผันน้ำจากป่าต้นน้ำเพื่อทำประปาภูเขา ทำให้มีค่าใช้จ่ายน้ำประปาลดลง รวมทั้ง อบต.สนับสนุนสร้างแท้งก์เก็บน้ำไว้ (งบอยู่ดีมีสุข) บริเวณวัด เพื่อรองรับสภาพปัญหาภัยแล้ง นอกจากนี้ชุมชนมีแนวคิดที่จะขยายพื้นที่แหล่งต้นน้ำเข้าไปอีก 1 กิโลเมตร เพื่อให้ได้น้ำประปาภูเขาที่สะอาดและมีปริมาณมากเพียงพอ จึงเป็นกุศโลบายให้ทุกคนมีส่วนร่วมรักษาป่าต้นน้ำ โดยปลูกป่า ทำฝายชะลอน้ำ และดูแลดับไฟป่า ซึ่งปี 2552-53 พื้นที่ป่าบ้านดง ยังไม่พบสถานการณ์ของไฟป่าแต่อย่างใด

2. ผลการศึกษาและการสังเคราะห์ประเด็นเศรษฐกิจของลำปาง

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี 2551 เท่ากับ 39,974 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.19 โดยภาคเกษตรมีการขยายตัวร้อยละ 0.46 จากที่หดตัวร้อยละ 1.13 ในปี 2550 ขณะที่การผลิตภาคนอกเกษตรขยายตัวร้อยละ 1.48 จากที่หดตัวร้อยละ 2.82 ในปี 2550 โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว(GPP per capita) เท่ากับ 48,951 บาทเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.97

- **ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรที่เพิ่มขึ้น** เนื่องจากพืชสำคัญหลายชนิดมีผลผลิตเพิ่มขึ้น เช่น ข้าวเหนียวนาปี อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และสับปะรด ตามความต้องการเพื่อใช้ผลิตอาหารและพลังงาน ประกอบกับภูมิอากาศเอื้ออำนวย โดยเฉพาะอ้อยโรงงานที่เกษตรกรเห็นว่าย่างคงได้รับผลตอบแทนสูงกว่าพืชอื่น รวมทั้งนโยบายส่งเสริมการผลิตเอทานอลของภาครัฐ เพื่อใช้เป็นพลังงาน

ทดแทน และมีแหล่งรับซื้อที่แน่นอนจากโรงงานน้ำตาล สำหรับผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจากความต้องการของโรงงานแปรรูปอาหารสัตว์ตามการเติบโตของหมวดปศุสัตว์ที่เพิ่มขึ้น ส่วนสับปะรดเนื่องจากราคาในปี 2550 อยู่ในเกณฑ์ดี จึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิต ประกอบกับโรงงานมีความต้องการวัตถุดิบอย่างต่อเนื่อง

- **การผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิก** ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของจังหวัด หดตัวร้อยละ 0.93 ปรับตัวดีขึ้น เมื่อเทียบกับการหดตัวร้อยละ 1.81 ในปี 2550 เนื่องจากค่าเงินบาทที่แข็งค่า ทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง เพราะสินค้าอุตสาหกรรมเซรามิก ประมาณร้อยละ 80 ในจังหวัดเป็นสินค้าส่งออก รวมทั้งได้รับผลกระทบจากราคาน้ำมัน ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ผู้บริโภคยังมีรายได้เท่าเดิมหรือเพิ่มขึ้นไม่มากนัก ทำให้ผู้ผลิตขายสินค้าได้น้อยลง จำเป็นต้องลดกำลังการผลิตและในบางรายต้องรับภาระขาดทุน จึงส่งผลให้มีการชะลอการลงทุนลง

- **การผลิตปูนซีเมนต์** หดตัวอย่างต่อเนื่องร้อยละ 19.23 จากการหดตัวร้อยละ 3.09 ในปี 2550 และการผลิตผลิตภัณฑ์จากคอนกรีต หดตัวร้อยละ 15.74 ปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อยเมื่อเทียบกับการหดตัว ร้อยละ 21.44 ในปี 2550 ตามภาวะการก่อสร้างโดยรวมของประเทศที่ลดลง (ที่มา : สำนักงานคลังจังหวัด, ผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดลำปาง 2551)

ข้อมูลประชากรและกำลังแรงงาน พบว่า จังหวัดลำปางมีประชากร 818,426 คน มากกว่าร้อยละ 58.71 เป็นผู้อยู่ในวัยกำลังแรงงาน (อายุ 15 ปีขึ้นไป) และมีงานทำเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.07) โดยร้อยละ 48.1 อยู่ในภาคเกษตร และที่เหลือร้อยละ 51.9อยู่นอกภาคการเกษตร เช่น การทำเหมืองแร่ และเหมืองหิน การไฟฟ้า ก๊าซ การประปา การก่อสร้าง การค้าและบริการ เป็นต้น เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ประกอบการอาชีพและผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด จะพบว่าในปี 2552 ประชากรในภาคเกษตร ร้อยละ 48.1 ทำเงินได้เพียงร้อยละ 12.19 ของ GPP ในขณะที่ประชากรนอกภาคเกษตร ร้อยละ 51.9 ทำเงินได้ถึง 48,612 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 87.81 ของ GPP

ในภาพรวม พบว่า อัตราการจ้างงานหรืออัตรากำลังแรงงานของจังหวัดลำปาง จะมีลักษณะการเคลื่อนย้ายแรงงานแบบเป็นวัฏจักร ทั้งนี้เพราะพื้นที่จังหวัดลำปางเป็นเขตเกษตรกรรม ประชากรกำลังแรงงานส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคส่วนของเกษตรกรรม เพื่อช่วยครอบครัวในการทำภาคเกษตร เมื่อหมดฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะเคลื่อนย้ายไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและเคลื่อนย้ายกลับมาภาคเกษตรอีกครั้งในฤดูเพาะปลูก วนเวียนในลักษณะเช่นนี้ทุกปี จึงส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานในบางฤดูกาล

ตารางที่ 2.10 โครงสร้างกำลังแรงงาน และการมีงานทำ จังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2551 — 2552

สถานภาพแรงงาน	ปี 2551			ปี 2552		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
ประชากรรวม	817,024	407,346	409,678	818,426	408,126	410,300
ผู้มีอายุ 15 ปี ขึ้นไป	673,189	333,889	339,298	679,121	337,074	342,076
1. ผู้อยู่ในกำลังแรงงาน	472,747	257,819	214,927	481,577	263,020	218,577
1.1 กำลังแรงงานในปัจจุบัน	471,160	257,819	213,340	480,530	263,020	217,510
1.1.1 ผู้มีงานทำ	467,544	256,216	211,327	476,047	261,830	214,217
1.1.2 ผู้ว่างงาน	3,616	1,603	2,013	4,483	1,191	3,293
1.2 ผู้ที่รอฤดูกาล	1,587	-	1,587	1,047	0	1,047
2. ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน	200,442	76,070	124,371	197,554	74,054	123,499
2.1 ทำงานบ้าน	44,811	1,981	42,831	52,457	3,218	49,238

2.2 เรียนหนังสือ	71,772	34,426	37,346	66,151	33,466	32,685
2.3 อื่นๆ	83,858	39,663	44,195	78,946	37,370	41,576
ผู้มีอายุต่ำกว่า 15 ปี	143,836	73,457	70,379	139,295	71,051	68,244

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดลำปาง

ตารางที่ 2.11 จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปมีงานทำ จำแนกตามสภาพการทำงาน ปี 2552

สถานภาพการทำงาน	ชาย	หญิง	รวม
นายจ้าง	6,355	2,309	8,664
ลูกจ้างรัฐบาล	26,944	22,753	49,697
ลูกจ้างเอกชน	85,156	57,074	142,230
ทำงานส่วนตัว	103,424	61,557	164,982
ช่วยธุรกิจครัวเรือน	39,611	69,773	109,384
การรวมกลุ่ม	339	752	1,091
รวม	261,830	214,217	476,047

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดลำปาง

ตารางที่ 2.12 จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่มีงานทำ จำแนกตาม อุตสาหกรรม เปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ปี 2552

	จำนวนประชากรวัยแรงงาน			GPP Million Baht
	ชาย	หญิง	รวม	
ภาคเกษตร				
สาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์น้ำ และการป่าไม้	130,353	98,671	229,024	6,770
สาขาประมง	-	-	-	125
ภาคนอกเกษตร				
การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	-	200	200	11,482
การผลิต	24,764	22,961	47,725	5,877
สาขาไฟฟ้า ประปา และโรงแยกก๊าซ	4,356	1,954	6,311	2,926
สาขาก่อสร้าง	32,757	2,496	35,253	2,174
สาขาขายส่ง ขายปลีก ซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน	31,956	38,088	70,044	8,376
สาขาโรงแรมและภัตตาคาร	6,151	15,279	21,430	399
สาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม	6,313	690	7,003	2,259
สาขาค้าปลีกทางการเงิน	1,303	2,333	3,636	1,918
สาขาบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและ	4,425	2,629	7,054	1,549

บริการทางธุรกิจ				
สาขาการบริหารราชการและการป้องกันประเทศ รวมทั้งการประกันสังคม	9,178	6,925	16,103	3,744
สาขาการศึกษา	3,617	9,997	13,614	5,150
สาขาบริการด้านสุขภาพและสังคม	1,536	5,396	6,933	2,293
สาขาการให้บริการด้านชุมชน สังคมและบริการ ส่วนบุคคลอื่นๆ	5,121	2,476	7,597	367
สาขาลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	-	4,121	4,121	100
รวม	216,830	214,217	476,047	55,507

ที่มา : สำนักงานสถิติการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดลำปางและสำนักบัญชีประชาชาติ สศช, 2552

เศรษฐกิจนอกภาคเกษตร

(1) การอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมที่สำคัญในลำปาง ได้แก่ โรงงานเซรามิค โรงงานผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือนจากไม้ และไม้ยางพารา โรงงานผลิตผักและผลไม้กระป๋อง โรงงานน้ำตาลทราย โรงงานปูนซีเมนต์ โรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ชนิดของอุตสาหกรรม	แหล่งจำหน่าย/กำลังการผลิต	ที่ตั้ง
โรงงานเซรามิค	ในและต่างประเทศ	อ.เมือง อ.ห้างฉัตร และ อ.เกาะคา
โรงงานผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือนจากไม้ และไม้ยางพารา	N.A.	อ.ห้างฉัตร และ อ.เมือง
โรงงานผลิตผักและผลไม้กระป๋อง	ส่วนใหญ่ส่งออก จำหน่ายในประเทศเพียงบางส่วน	ส่วนใหญ่อยู่บริเวณ อ.เมือง
โรงงานน้ำตาลทราย	มีกำลังการที่บอ้อย 2,500-3,000 ตัน/วัน	อ.เกาะคา
โรงงานปูนซีเมนต์	มีกำลังการผลิต 2.1 ล้านตัน/ปี	อ.แจ้ห่ม
โรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้า	มีกำลังการผลิต 2,400 เมกะวัตต์	อ. แม่เมาะ

สำหรับอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่มีชื่อเสียงของลำปาง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากกระดาศา ไม้แกะสลัก เครื่องปั้นดินเผา และข้าวแต่น เป็นต้น ซึ่งมีแหล่งผลิตดังนี้

- กระดาศาและผลิตภัณฑ์จากกระดาศา ที่ บ้านท่าล้อ บ้านฮ่องกอก ต. บ่อแฮ้ว อ.เมือง
- เครื่องปั้นดินเผา ที่ บ้านม่อนเขาแก้ว ต. พิชัย อ.เมือง
- ครกหิน ที่ บ้านไร่ ต.พิชัย อ.เมือง
- ไม้แกะสลัก ที่ บ้านหลุก ต.นาครี อ.แม่ทะ
- เครื่องดนตรีไทย (ขิม) ที่ บ้านแม่ทะ ต.ทุ่งผาย อ.เมือง
- ผ้าปัก/ผ้าทอ/ผ้าย้อมสีธรรมชาติ มีอยู่ทั่วไปใน อ.เมือง อ.เมืองปาน อ.เสริมงาม อ.แจ้ห่ม อ.วังเหนือ อ. แม่ทะ และ อ.สบปราบ

- กระเป๋านางวัวแท้ ที่ หมู่ 1 ต.หลวงเหนือ อ.งาว
- ผลิตภัณฑ์จักสาน ที่ บ้านจู้ด บ้านม้าไต้ อ.เกาะคา

- ผลิตภัณฑ์โคมไฟและเครื่องตกแต่งจากกะลา ที่ ต.ห้างฉัตร อ.ห้างฉัตร
- การตีมีด ตีดาบ แหล่งผลิต คือ บ้านขามแดง อ.ห้างฉัตร และบ้านศิลา อ.เกาะคา
- ข้าวแต่น้ำแดงโม มีการผลิตกระจายอยู่ทั่วไปใน อ.เกาะคา อ.เมือง อ.แจ้ห่ม และอ.แม่พริก ใน อ.เถินมีการผลิต ข้าวแต่น้ำส้มเกลี้ยง
- กาแฟสด ที่ บ้านปางมะโอ ต.วังเงิน อ.แม่ทะ

(2) เหมืองแร่ ปัจจุบันมีเหมืองเปิดทำการอยู่ 144 แปลง มีชนิดของแร่และปริมาณการผลิต ดังตารางที่ 2.13 ข้างล่างนี้ (ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2551)

ชนิดแร่	คนงาน	ปริมาณที่ผลิตได้ (เมตริกตัน)	ค่าภาคหลวงแร่ (บาท)	แหล่งผลิต
ดินขาว	118	339,106	5,222,232	เมือง แจ้ห่ม แม่ทะ และ จาว
บอลเคย์	170	284,508	6,259,187	เมือง แม่ทะ สบปราบ และ ห้างฉัตร
ถ่านหิน	88	18,008,299	360,165,980	แม่ทะ แม่เกาะ จาว และ สบปราบ
หินอ่อน/ลูกบาศก์เมตร	18	304	44,992	
หินอุตสาหกรรม (หินปูน-เคมี)	90	1,420,000	5,836,000	N.A.
หินอุตสาหกรรม (หินปูน-ซีเมนต์)	52	1,309,296	9,285,080	แจ้ห่ม และ แม่เกาะ
หินอุตสาหกรรม (หินปูน-ก่อสร้าง)	111	692,189	2,372,888	เมือง แม่ทะ และ เถิน
หินอุตสาหกรรม (หินดินดาน-ซีเมนต์)	30	35,651	311,553	
ดินเบา	10	4,400	79,200	แม่ทะ
ดินเหนียวสีและดินซีเมนต์	26	94,014	411,861	แม่ทะ และ เมือง

สำหรับจำนวนโรงโม่ บดหินในจังหวัดลำปางที่ได้รับอนุญาตและเปิดดำเนินการแล้ว มี 10 แห่ง
อยู่ที่ อำเภอแม่ทะ 6 แห่ง ที่อำเภอเถิน อำเภอเมือง อำเภอแม่พริกและอำเภอเกาะคา อย่างละ 1 แห่ง

(3) การพาณิชย์ ศูนย์กลางธุรกิจของลำปางอยู่บริเวณ ต.สบตุ๋ย และ ต.หัวเวียง

- ต.สบตุ๋ย เป็นศูนย์กลางธุรกิจค้าส่งข้าวสาร พืชไร่ต่าง ๆ วัสดุก่อสร้าง ห้างสรรพสินค้า ของใช้เบ็ดเตล็ด ของชำ รวมทั้งธนาคารและสถาบันการเงิน
- ต.หัวเวียง เป็นศูนย์กลางธุรกิจค้าปลีกทุกชนิด ตลาดเสื้อผ้า ตลาดสดและธนาคารหลายแห่ง

ตารางที่ 2.14 สถิติข้อมูลนิติบุคคล ณ สำนักงานทะเบียนการค้าจังหวัดลำปาง

ปี	ทะเบียนพาณิชย์	ทะเบียนนิติบุคคล				
		รวม	บริษัทจำกัด	ห้างหุ้นส่วนจำกัด	ห้างหุ้นส่วนสามัญ	บริษัทมหาชนจำกัด
2547	7,743	2,124	507	1,600	17	-
2548	8,995	2,162	559	1,588	15	-
2549	8,930	2,187	510	1,663	14	-
2550	10,239	2,230	573	1,643	14	-
2551	11,901	2,868	542	2,312	14	-
2552	14,324	2,458	542	1,902	14	-

ที่มา : สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้าจังหวัดลำปาง

(4) การบริการและการท่องเที่ยว การบริการและการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีโรงแรมที่ได้มาตรฐาน 5 แห่ง ร้านอาหารในโรงแรมและร้านอาหารชั้นดีและร้านอาหารระดับปานกลางกระจายอยู่ทั่วเมือง ลำปางมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายทั้งเชิงธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรม ปี 2550 จังหวัดลำปางมีรายได้จากนักท่องเที่ยวถึง 1,991.57 ล้านบาท โดยสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปมาก 3 อันดับแรก ได้แก่ วัดพระธาตุลำปางหลวง อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน และศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย

ตารางที่ 2.15 จำนวนผู้เข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ในช่วง 5 ปี ระหว่าง ปี 2547 – 2551 (หน่วย : ราย)

พื้นที่	2547	2548	2549	2550	2551
อุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย	19,976	19,615	20,199	16,169	15,876
อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน	153,721	137,205	155,712	134,737	104,134
อุทยานแห่งชาติดอยจาง	13,234	8,809	4,835	5,497	3,932
อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท	53,733	22,974	20,931	15,069	18,261
อุทยานแห่งชาติแม่วะ	2,883	1,357	3,268	4,759	3,441
อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาล	12,055	31,493	14,823	13,930	12,659
อุทยานแห่งชาติดอยหลวง	51,278	46,535	43,441	38,674	61,185
วนอุทยานม่อนพระยาแช่	-	44,039	59,869	17,776	15,705
รวม	-	85,847	207,200	191,599	130,523

ที่มา : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ก) แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

1. น้ำตกวังเหนือ ต.ทุ่งฮั่ว อ.วังเหนือ จัดเป็นน้ำตกที่สวยงามที่สุดในจังหวัดลำปาง มีชั้นของน้ำตกรวม 110 ชั้น ชั้นบนสุดเป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าเย้า คือ บ้านป่าคาหลวงและบ้านแม่ส้าน
2. อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน ต.บ้านหลวง อ.เมืองปาน สิ่งดึงดูดที่สำคัญคือ น้ำพุร้อน เป็นธารน้ำร้อนที่มีไอน้ำร้อนซึ่งเกิดจากน้ำพุระเหยขึ้นอยู่ตลอดเวลา น้ำร้อนในธารน้ำร้อน มีอุณหภูมิสูงสุดประมาณ 75 - 80 องศาเซลเซียส สามารถต้มไข่สุกได้ภายใน 10 นาที มีที่บริการอาบน้ำแร่ น้ำตกแจ้ซ้อนอยู่ถัดจากบริเวณน้ำพุร้อนขึ้นไป เป็นน้ำตกที่สวยงามมากแห่งหนึ่ง แอ่งน้ำอุ่น เกิดจากน้ำพุร้อนไหลมาบรรจบกับน้ำจากห้วยแม่ม่อนกลายเป็นน้ำอุ่นเหมาะสำหรับอาบ วายเล่น เป็นอย่างดี
3. เขื่อนกิ่วลม ตั้งอยู่ที่บ้านกิ่วลม ต.บ้านแลง อ.เมืองลำปาง เป็นเขื่อนที่เก็บกักน้ำไว้เพื่อการอุปโภค บริโภค การเกษตรกรรมเพื่อการเพาะปลูกฤดูแล้ง และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา เหนือเขื่อนเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่สามารถล่องแพเพื่อชมธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ถ้ำเหล็กไหล หน้าผาสวยงาม หมู่บ้านประมงสบปู
4. อ่างเก็บน้ำวังเฮือ เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ อยู่บนถนนสายลำปาง - เด่นชัย ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 17 กม. เป็นสถานที่สวยงามตามธรรมชาติสามารถไปพักผ่อนตกปลาเล่นน้ำได้
5. ถ้ำผาไท เป็นถ้ำที่สวยงามที่สุดของจังหวัดลำปาง ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยสลับซับซ้อน มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ และมีถ้ำน้อยอีกมากมาย ห่างจากตัวจังหวัด 53 กม.

6. ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย เป็นสถานที่ฝึกลูกช้างแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทย ตั้งอยู่ถนนสาย ลำปาง-เชียงใหม่ บ้านทุ่งเกวียน ต.เวียงตาล อ.ห้างฉัตร ห่างจากตัวจังหวัด 36 กม. เป็นสถานที่ที่ นำลูกช้าง อายุ 3-5 ปี มาฝึกก่อนนำไปใช้งานลากไม้ในป่า มีการแสดงของช้างให้เข้าชม
7. ดอยขุนตาล เป็นเทือกเขากั้นเขตติดต่อระหว่าง อ.ห้างฉัตร กับ อ.แม่ทา จ.ลำพูน มีอุโมงค์รถไฟ ยาว 1,352.10 เมตร เป็นอุโมงค์ที่ยาวที่สุดในประเทศไทย
8. ภูเขาไฟมาลาด ได้รับการยืนยันจากกรมทรัพยากรธรณีว่าเคยเป็นภูเขาไฟมาก่อน นักท่องเที่ยว สามารถแวะชมได้ บริเวณใกล้ปล่องภูเขาไฟที่ดับแล้วเป็นเนินเขาที่มีป่าไม้คลุมอยู่ ซึ่งมองเห็นปล่อง ไฟไม่ชัดเจนนัก นอกจากทางอากาศ ร่องรอยที่เกิดจากภูเขาไฟที่มีอยู่พอเห็นได้คือ ก้อนหินลาวา หินทำครก ดินขาว เป็นหินที่พ่นมาจากปล่องภูเขาไฟ พบได้ทั่วไปตามพื้นดิน

ข) สถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา ได้แก่

1. วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา สิ่งที่น่าสนใจ ได้แก่ วิหารหลวง เป็นวิหารเปิดโล่ง เป็นวัด เก่าแก่และเป็นที่ประดิษฐาน พระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองลำปาง และมีความสำคัญ อย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์ คือ เป็นสถานที่ที่หนานทิพย์ช้าง ได้ประกอบวีรกรรม กู้อิสรภาพจาก พม่า ซึ่งได้มายึดวัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นฐานทัพเพื่อครองเมืองลำปาง หนานทิพย์ช้างได้ใช้ปืน ยิงแม่ทัพพม่าตาย และต่อมาได้สถาปนาเป็นพระยาสุริยไชยสงครามครองเมืองลำปาง ต้นตระกูล เชื้อเจ็ดตน วัดนี้มีพระเจดีย์ที่สวยงามบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า มีความอัศจรรย์ คือการเกิดเงาสะท้อนของพระธาตุ ซึ่งจะปรากฏให้เห็นในพระวิหารตลอดเวลาที่มีแสงสว่าง เป็น ภาพจริงหัวกลับ เรียกว่าเงาพระธาตุ
2. วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม เป็นวัดเก่าแก่สวยงาม เคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตนาน ถึง 82 ปี จุดเด่นของวัดคือ พระเจดีย์มณฑป ซึ่งมีศิลปะจำลองมาจากประเทศพม่า มีฐานเจดีย์เป็นรูป เหลี่ยม แต่เจดีย์จะมีลักษณะกลมแหลม ยอดเจดีย์ปิดด้วยทองสัมฤทธิ์สวยงามมาก
3. วัดพระธาตุจอมปิง ตำบลนาแก้ว อ.เกาะคา ความอัศจรรย์ที่เกิดกับวัดนี้ คือการเกิดเงาพระธาตุ เช่นเดียวกับที่วัดพระธาตุลำปางหลวง
4. วัดศรีรองเมือง เป็นวัดที่มีความงดงามตามแบบศิลปะพม่า มีความประณีตอ่อนช้อย นอกจากนี้ ยังมี วัดอื่นที่มีศิลปกรรมเช่นนี้ เช่นวัดป่าฝาง วัดไชยมงคล และวัดม่อนสันฐาน ความสวยงามของวัด นี้อยู่ที่เสาพระวิหาร ซึ่งตกแต่งด้วยโลหะสีทอง ตัดเป็นลายก้านขดและลายเครือเถา ประดับ กระกระจกสีต่างๆ สวยงามมาก
5. วัดเจดีย์ขาว คำว่า “ขาว” เป็นภาษาพื้นบ้าน แปลว่า “ยี่สิบ” เจดีย์ขาว จึงหมายถึงเจดีย์ยี่สิบองค์ ความงามของวัดอยู่ที่องค์พระเจดีย์สีขาว และยังเป็นທີ່ประดิษฐานของพระแสนแห่งทองคำ ซึ่งเป็น พระพุทธรูปทองคำบริสุทธิ์ น้ำหนักรวม 95.5 บาท และเป็นแหล่งที่รวมของศิลปวัฒนธรรม วัดอุ โบราณ อีกมากมาย
6. วัดม่อนพญาแช่ ตั้งอยู่บนภูเขา ความงามของวัดอยู่ที่บันไดนาคทอดยาวขึ้นไปหาพระธาตุ มีตำนาน ว่าเป็นวัดในตำนานเก่าแก่ของนครลำปาง เป็นสถานที่ที่พระยาลัวะลงแช่ในอ่างยาชุบตัวให้หนุ่ม
7. บ้านแสนรัก เป็นบ้านทรงไทย สถาปัตยกรรมล้านนาผสมพม่า มีเสาทั้งหมด 116 ต้น เป็นสถานที่ ที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอยู่ประจำและเป็นที่ตั้งแสดงเครื่องใช้โบราณของไทยและของพม่า

ค) หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ในปี 2551 กรมพัฒนาชุมชนได้ขึ้นทะเบียนไว้ จำนวน 15 หมู่บ้าน กระจายไปในอำเภอต่างๆ ดังนี้ (<http://www.lampang.go.th/travel/otop/OTOP/t5.htm>)

1. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP บ้านฮ้างวังแก้ว อำเภอวังเหนือ
ที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ตำบลวังแก้ว
จุดเด่น สายน้ำตก 100 ชั้น อยู่ในอุทยานแห่งชาติวังแก้ว ท่องเที่ยวชมธรรมชาติด้วยจักรยาน มีโฮมสเตย์ และ บริการนวดสปา อากาศเย็นสบายตลอดปี
2. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP แกะสลักบ้านท่าเจริญ อำเภองาว
ที่ตั้ง หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านร้อง อำเภองาว ถนนซูเปอร์ไฮเวย์ ลำปาง-เชียงใหม่
จุดเด่น พิพิธภัณฑ์ไม้แกะสลักของศิลปินแห่งชาติ (อาจารย์คำอ้าย เดชดวงตา) ชิมซารสเลิศ
3. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP บ้านหนองนา อำเภोज้ำห่ม
ที่ตั้ง หมู่ที่ 8 ตำบลจ้ำห่ม ถนนลำปาง-วังเหนือ
จุดเด่น วัดอภัยชัยศรี มีเงาพระธาตุที่สวยงาม หมู่บ้านท่องเที่ยวที่ตระการตาตามวิถีชีวิตแบบคนเมือง ผลิตภัณฑ์ระดับ 3 ดาว ผ้าสักโครเซตหงส์ฟ้า น้ำปู ปลาต้ม และผลิตภัณฑ์จากเศษไม้ของโรงเรียนจ้ำห่มวิทยา ซึ่งได้รับรางวัล ในงานนักประดิษฐ์โลก Bussge Uraga 2005 เหรียญทองชั้นอัคริน จากประเทศเบลเยียม
4. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติบ้านศรีดอนมูล อำเภอเมืองปาน
ที่ตั้ง หมู่ที่ 2 ตำบลจ้ำฮ้อน
จุดเด่น วิหารวัดหลวง อายุ 1,300 ปี และนางข้าวอายุ 200 ปี พักโฮมสเตย์ วิถีชีวิตของชาวป่าเมี่ยง ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกจ้ำฮ้อน อาบน้ำแร่ บริการนวดสุขภาพครบวงจร ชมดอกเสี้ยวและดอกกาแพบาน ชมจักจั่นกินน้ำแร่ ผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ขาใบหม่อน
5. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ผ้าพื้นเมืองบ้านแพะ ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน
ที่ตั้ง หมู่ที่ 4 ตำบลเมืองปาน
จุดเด่น ชมการทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง ชมผลิตภัณฑ์ OTOP ดอกไม้ประดิษฐ์ หมอนสมุนไพร ชิมเห็ดหอม แวะฟาร์มเพาะเห็ดหอม เที่ยว น้ำตกปางอ้าย
6. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนชาแก้ว อำเภอเมืองลำปาง
ที่ตั้ง ถนนสายลำปาง-งาว หมู่ที่ 3 ตำบลพิชัย
จุดเด่น ชมการปั้น-การเผาด้วยวิธีดั้งเดิม และสามารถปั้นรูปสัตว์ต่างๆตามราศีเกิดด้วยตนเอง พบกับประเพณีพื้นเมือง จ้อย ซอ การฟ้อนผีปญา ชมการทำครกหินที่บ้านไร่ เดินทางไปชมวัดม่อนพระยาแช่ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่คู่เมืองลำปาง ขึ้นดอยฝรั่งชมวิวเมืองลำปาง
7. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP กระดาษสา บ้านท่าล้อ อำเภอเมืองลำปาง
ที่ตั้ง หมู่ที่ 9 ตำบลบ่อแฮ้ว ถนนจามเทวี (ลำปาง-ห้างฉัตร)
จุดเด่น หมู่บ้านหัตถกรรมในการทำกระดาษสา และผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา เที่ยวชมสวนสมุนไพรของชมรมรักสมุนไพร
8. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP บ้านทุ่งเกวียน ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร
ที่ตั้ง หมู่ที่ 2 ตำบลเวียงตาล
จุดเด่น กาดทุ่งเกวียน จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ของป่า และสินค้า OTOP ที่หลากหลาย ล่องแพชมศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย การแสดงของช้าง ชมการผลิตเครื่องเงินทอง ชมพิพิธภัณฑ์ไม้ไผ่ทั่วประเทศและสินค้า OTOP จาก 17 จังหวัดภาคเหนือที่ศูนย์บริการทางหลวง

9. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP บ้านขามแดง อำเภอห้างฉัตร
ที่ตั้ง หมู่ที่ 6 ตำบลห้างฉัตร ถนนลำปาง-เชียงใหม่ เลี้ยวขวาเข้าตัวอำเภอ
จุดเด่น ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวที่สวยงาม หลากหลายรูปแบบ การตีมีดแบบโบราณ
 กว๊านเตี้ยลูกช้างยักษ์
10. หมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านโป่งร้อน อำเภอเกาะคา
ที่ตั้ง หมู่ที่ 1 ตำบลไหล่หิน ถนนลำปาง-เกาะคา
จุดเด่น บ่อน้ำแร่และห้องอาบแร่ นวดเพื่อสุขภาพ ชมวัดไหล่หิน ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่สวยงาม
11. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เซรามิกบ้านศาลาเม้ง อำเภอเกาะคา
ที่ตั้ง หมู่ที่ 9 ตำบลท่าผา ถนนกรุงเทพ-ลำปาง
จุดเด่น มีศูนย์สาธิตการทำเซรามิก ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถทดลองปั้นด้วยตัวเอง มีการทำเซรามิก
 เกือบทุกหลังคาเรือน เดินทางไปนมัสการพระธาตูลำปางหลวง วัดคู่มือเมืองจังหวัดลำปาง
12. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP บ้านหลุกและเกาะสลัก อำเภอแม่ทะ
ที่ตั้ง หมู่ที่ 6 , 11 , 12 ตำบลนาครี
จุดเด่น ชมการแกะสลักนันทาชนิดและของที่ระลึกมากมาย มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ พระไม้แก่น
 จันทร์ ชมถ้ำพระสหาย ชมถ้ำผาหินปูน และสะพานมุงหลังคา
13. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เชียงอนุรักษ์ บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ
ที่ตั้ง หมู่ที่ 8 ตำบลวังเงิน ถนนลำปาง-เด่นชัย เลี้ยวขวาเข้าไป 500 เมตร
จุดเด่น มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี ไร่กาแฟและบ้านพักโฮมสเตย์ ชมฟาร์มเห็ดหอม และ
 อาหารที่ผลิตจากเห็ดหอม ชมป่า ดูนก ชมน้ำตก และขึ้นยอดเขาชมวิวเมืองลำปาง
14. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP แก้วโป่งข่าม บ้านนาบ้านไร่ อำเภอเถิน
ที่ตั้ง หมู่ที่ 5 ตำบลแม่ถอด ถนนเถิน-อำเภอสี
จุดเด่น ชมแก้วโป่งข่ามที่มีลักษณะคล้ายพระพุทธรูปขนาดใหญ่ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มือเมือง
 ชมโบสถ์ไม้สักแกะสลักทั้งหลัง ถ้ำและรอยพระพุทธรูป ๓ ถ้ำคูหาสวรรค์ ชมบ่อ
 โป่งข่าม ผลิตภัณฑ์แก้วโป่งข่าม อัญมณีที่สวยงาม น้ำตก และพักโฮมสเตย์
15. หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP บ้านเกาะหัวช้าง อำเภอแม่พริก
ที่ตั้ง หมู่ที่ 1 ตำบลพระบาทวังตวง ถนนพหลโยธิน (ถนนกรุงเทพ-ลำปาง)
จุดเด่น ถ้ำน้ำผาผางาม ที่มีหินงอก หินย้อยอันวิจิตร ชมวัดพระพุทธรูปปางตวง รอยพระบาทอัน
 ศักดิ์สิทธิ์ พักโฮมสเตย์ เรียนรู้วิถีชีวิตลุ่มน้ำวัง ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญา
 ชาวบ้าน ผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋น และผ้าทอ

(5) **การเงินและการคลัง** ลำปางเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการเงินที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคเหนือ มีธนาคารพาณิชย์ 40 สาขา ธนาคารออมสิน 10 สาขา ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 11 สาขา ยอดเงินฝากเมื่อสิ้นเดือนธันวาคม 2552 เป็นเงิน 24,647 ล้านบาท และมียอดสินเชื่อ ณ เวลาเดียวกัน 14,192 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนสินเชื่อต่อเงินฝากร้อยละ 57.58

ในด้านการคลัง จ.ลำปางมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในปีงบประมาณ 2552 รวมทั้งสิ้น 297.59 ล้านบาท ส่วนใหญ่มาจากภาษีน้ำมัน รองลงมาเป็นภาษีเครื่องดื่มและภาษีสุรา สำหรับภาษีสรรพากร จัดเก็บได้ 1, 827.81 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่มาจาก ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคล ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพเศรษฐกิจลำปางได้ว่ายอดจำหน่ายสินค้าใน

ลำปางสูง (จากภาษีมูลค่าเพิ่ม) ชาวลำปางมีรายได้ดีโดยเฉพาะผู้ที่มิรายได้ประจำจากเงินเดือน/ค่าจ้าง (จากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา) และธุรกิจหรือกิจการของบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ดำเนินไปได้ดี มีผลประกอบการที่ดี (จากภาษีเงินได้นิติบุคคล)

ตารางที่ 2.16 รายได้จากการจัดเก็บภาษีประเภทต่างๆ ของจังหวัดลำปาง (หน่วย : ล้านบาท)

ประเภทภาษี	ปี 2550	อัตราเพิ่ม/ ลด ร้อยละ	ปี 2551	อัตราเพิ่ม/ ลด ร้อยละ	ปี 2552	อัตราเพิ่ม/ ลด ร้อยละ
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	192,795.12	13.35	204,921.95	6.29	198,095.44	(3.33)
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	384,617.91	2.61	460,715.15	19.79	392,171.86	(14.88)
ภาษีเงินได้ปิโตรเลียม	65,734.86	16.30	74,033.42	12.62	90,712.40	22.53
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	434,272.49	3.95	503,483.55	15.94	431,775.38	(14.24)
ภาษีธุรกิจเฉพาะ	34,405.82	12.35	25,107.48	(27.03)	18,099.04	(27.91)
อากรแสตมป์	7,136.82	(1.70)	7,732.21	8.34	7,487.83	(3.16)
รายได้อื่น ๆ	240.40	(1.22)	254.13	5.71	222.95	(12.27)
รวม	1,119,203.42	5.85	1,276,247.90	14.30	1,138,564.90	(10.79)

ที่มา : สำนักงานสรรพากรจังหวัดลำปาง , รายงานประจำปี 2552

สินเชื่อกาเกษตร ข้อมูลจากสำนักงาน ธกส. จังหวัดลำปาง ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2553 ระบุว่าเกษตรกรที่เป็นลูกค้าเงินกู้รวมทั้งสิ้น 59,471 ราย ในจำนวนนี้อยู่ในสาขาลำปางมากที่สุด 11,019 ราย รองลงมาเป็นสาขาแม่ทะและงาว จำนวน 6,979 รายและ 6,228 รายตามลำดับ สำหรับลูกค้าเงินกู้ที่มีปัญหาการผลิต ธกส.มีโครงการพักชำระหนี้ตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งจากข้อมูลสรุปลูกค้าที่เข้าโครงการพักหนี้ ณ วันที่ 31 มีนาคม 2553 พบว่าสาขาแม่ทะมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้มากที่สุดถึง 867 ราย รองลงมาได้แก่ สาขาเสริมงามและสาขาเกาะคา มีจำนวน 834 รายและ 828 รายตามลำดับ ส่วนสาขาที่ถูกระบุว่ามีหนี้สูงมากที่สุด 3 อันดับได้แก่ สาขาเสริมงาม สาขาแม่ทะ และสาขาเกาะคา จำนวน 66 ราย 55 รายและ 52 รายตามลำดับ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการไปทำงานในต่างประเทศ แล้วไม่ได้รับรายได้หรือการจ้างงานตามที่คาดไว้ เมื่อถูกส่งกลับจึงมีปัญหาเรื่องการใช้หนี้คืน (ข้อมูลจากฝ่ายวิจัยฯ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์)

ตารางที่ 2.17 เกษตรกรลูกค้าเงินกู้และรายงานสรุปลูกค้าที่เข้าโครงการพักหนี้ของ ธกส.

สาขา	จำนวนกลุ่ม*	จำนวนลูกค้า*	ลูกค้าที่ทำธุรกิจ* เงินกู้กับธนาคาร	จำนวนลูกค้าที่เข้า** โครงการพักหนี้	หนี้สูญ** (ราย)
ลำปาง	890	14,894	11,019	299	5
เสริมงาม	299	5,175	2,962	834	66
แจ้ห่ม	458	6,696	4,575	542	3
งาว	478	8,373	6,228	676	27sk
เถิน	441	5,925	3,769	368	17
แม่พริก	100	1,836	1,280	146	4
แม่ทะ	509	9,385	6,979	867	55

ห้างฉัตร	422	6,771	5,008	558	3
เกาะคา	351	6,346	4,311	828	52
วังเหนือ	337	6,392	5,406	349	0
สบปราบ	168	2,812	1,873	162	6
แม่เมาะ	160	2,015	1,702	104	3
เมืองปาน	296	5,706	4,359	462	0
รวม	4,909	82,326	59,471	6,195	241

ที่มา : สำนักงาน ธ.ก.ส. จังหวัดลำปาง

* ข้อมูล ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2553

** ข้อมูล ณ วันที่ 31 มีนาคม 2553

กล่าวโดยสรุปในประเด็นเศรษฐกิจของจังหวัดลำปาง ภาคการผลิตที่ทำรายได้มากที่สุดในปี 2552 คือภาคนอกเกษตรได้แก่ การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน (GPP 11,482 ล้านบาท) ซึ่งใช้แรงงานสตรีเพียง 200 คน รองลงมาเป็นธุรกิจค้าส่ง-ค้าปลีก (GPP 8,376 ล้านบาท) มีลูกจ้างชายหญิงรวม 70,044 คน ส่วนภาคเกษตรตามมาเป็นอันดับ 3 (GPP 6,770 ล้านบาท) แต่เกี่ยวข้องกับคนมากถึง 229,024 คน (ชาย 130,353 คน หญิง 98,671 คน) และใช้พื้นที่ในการผลิตเพียงร้อยละ 12.93 ของเนื้อที่จังหวัด เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันตามกิจการที่ทำ เช่น กลุ่มทำนา กลุ่มทำสวน กลุ่มเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น รวมทั้งสิ้น 88 กลุ่ม โดยอ.เกาะคามีกลุ่มมากที่สุด จำนวน 17 กลุ่ม อ.แม่พริกมีน้อยที่สุดเพียง 1 กลุ่ม (ตารางที่ 2.18) และมีสหกรณ์ทั้งหมด 82 สหกรณ์ จำนวนสมาชิก 139,298 คน

ตารางที่ 2.18 ประเภทกลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอต่างๆ

อำเภอ	จำนวนทั้งหมด	กลุ่มทำนา	กลุ่มทำไร่	กลุ่มทำสวน	กลุ่มเลี้ยงสัตว์
1. เมืองลำปาง	13	9	-	2	2
2. ห้างฉัตร	10	4	1	-	5
3. เกาะคา	17	7	2	5	3
4. เสริมงาม	6	4	2	-	-
5. สบปราบ	5	2	3	-	-
6. เกิน	5	2	2	1	-
7. แม่พริก	1	-	1	-	-
8. แม่ทะ	5	1	4	-	-
9. แม่เมาะ	6	4	-	1	1
10. งาว	7	3	2	2	-
11. แจ้ห่ม	6	1	3	1	1
12. วังเหนือ	5	2	3	-	-
13. เมืองปาน	2	1	1	-	-
รวม	88	40	24	12	12

ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นเศรษฐกิจของกลุ่มต่างๆ

การเคลื่อนงานประเด็นเศรษฐกิจสามารถมองได้ 2 ระดับคือในระดับของเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม เช่น การท่องเที่ยว เหมืองแร่ เซรามิค การพาณิชย์ ฯลฯ และเศรษฐกิจภาคการเกษตรที่เน้นระดับครัวเรือน เช่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ และสถาบันการเงินในชุมชน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มมีความเคลื่อนไหวผ่านกลไกการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด สำนักงานสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา และองค์กรภาคเอกชน ที่สนับสนุนทั้งในส่วนข้อมูลและกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดงานเทศกาลต่างๆ

2.3 ผลการศึกษาและการสังเคราะห์ประเด็นด้านการเกษตร

ประชากรในจังหวัดลำปางส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร จากข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน พบว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรมีมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 52.93) คือ 143,648 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งจังหวัด 271,374 ครัวเรือน เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายอำเภอ ปรากฏว่าอำเภอที่มีสัดส่วนร้อยละของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรมากที่สุดได้แก่ อำเภอแม่พริก อำเภอเมืองปาน และอำเภอแจ้ห่ม คิดเป็นร้อยละ 100, 95.65 และ 86.98 ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่มีสัดส่วนร้อยละของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรน้อยที่สุดได้แก่ อำเภอสบปราบ อำเภอเกาะคา อำเภอวังเหนือ คิดเป็นร้อยละ 20.17, 20.91 และ 52.12 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.19)

พื้นที่ทางการเกษตรของลำปาง มีประมาณ 1,293,000 ไร่ อยู่ในเขตโครงการชลประทานขนาดใหญ่ จำนวน 147,950 ไร่ (โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากว๊ม-กว๊มคอง และ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่วัง) ส่วนพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการชลประทานต่างๆ รวม 678,525 ไร่ ประกอบกับโครงการของหน่วยอื่นๆ เช่น รพช. กรมพัฒนาที่ดิน อีกประมาณ 114,900 ไร่ ดังนั้นจึงเหลือพื้นที่อาศัยน้ำฝนอีกประมาณ 351,625 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 27.19 (ตารางที่ 2.20)

1. การเพาะปลูกพืชและสถานการณ์การผลิตพืช

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดลำปาง ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน กระเทียม ถั่วลิสง สับปะรด ลำไย ถั่วเหลือง หอมแดง และละหุ่ง ใน 2-3 ปีที่ผ่านมา มันสำปะหลังโรงงาน เริ่มมีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นแทนการปลูกข้าวโพดและอ้อยโรงงาน เนื่องจากเป็นพืชที่ทนแล้งและปริมาณความต้องการมันสำปะหลังในการเป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตเอทานอลมากขึ้น ตามนโยบายส่งเสริมการผลิตเอทานอลของภาครัฐ เพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทน ซึ่งรัฐบาลให้การสนับสนุน และในฤดูการเพาะปลูก ปี 2552 และ ปี 2553 มีการประกันราคาผลผลิต จำนวน 3 พืช คือ ข้าว ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ทำให้ราคาอยู่ในระดับที่น่าพอใจ จึงทำให้มีการขยายพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังมากยิ่งขึ้น พันธุ์ที่นิยมปลูก คือ พันธุ์ห้วยบง และพันธุ์ระยอง 5 (ตารางที่ 2.21)

ตารางที่ 2.19 ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน การใช้ประโยชน์พื้นที่ในการเพาะปลูกและจำนวนกลุ่มเกษตรกรจำแนกตามรายอำเภอ

อำเภอ	พื้นฐานครัวเรือน			ปีการเพาะปลูก 2552/2553 (ไร่)				พื้นที่การเลี้ยงสัตว์ (ไร่)			จำนวนกลุ่มเกษตรกร ปี 2551				
	ครัวเรือนทั้งหมด	ครัวเรือนเกษตรกร	ร้อยละ	นา	พืชไร่	ไม้ผล	พืชผัก	พื้นที่เลี้ยงสัตว์	พื้นที่ปลูกหญ้า	ทุ่งหญ้าสาธารณะ	ทำนา	ทำไร่	ทำสวน	เลี้ยงสัตว์	รวม
เมืองลำปาง	52,980	31,366	59.20	118,426	55,787	8,389	3,594	14,570	434	25,740	8	-	2	2	12
แจ้ห่ม	10,682	9,292	86.99	29,624	25,861	2,643	3,826	19,990	543	15,670	1	3	1	1	6
ห้างฉัตร	15,551	10,767	69.24	41,950	5,223	2,263	675	12,909	2,571	31,724	4	1	-	5	10
เกาะคา	61,326	12,825	20.91	44,623	5,982	4,730	403	13,125	5,741	10,921	7	2	5	3	17
แม่พริก	3,524	3,524	100.00	19,028	8,539	6,837	603	9,445	2,512	26,400	-	2	-	-	2
แม่ทะ	17,508	14,573	83.24	58,773	41,899	2,467	3,114	14,640	363	30,451	2	4	-	-	6
งาว	13,210	10,964	83.00	33,242	58,793	6,473	10,388	46,173	0.00	40,715	3	2	2	-	7
สบปราบ	28,581	5,767	20.18	33,800	5,011	2,961	225	3,540	1,173	16,197	2	3	-	-	5
เถิน	17,727	11,517	64.97	46,362	6,954	8,852	586	21,473	977	97,197	2	2	1	-	5
วังเหนือ	21,271	11,088	52.13	29,500	81,890	4,362	11,005	61,604	915	19,270	2	2	-	-	4
เสริมงาม	7,603	6,439	84.69	29,227	4,149	3,828	1,324	6,194	1,455	16,349	4	2	-	-	6
แม่เมาะ	12,135	6,653	54.82	17,188	20,321	7,096	437	8,224	54	26,100	4	-	1	1	6
เมืองปาน	9,276	8,873	95.65	24,100	15,221	4,792	2,932	22,378	3,096	49,333	1	1	0	-	2
รวม	271,374	143,648	52.93	525,843	335,629	68,747	39,112	254,265	19,834	406,067	40	24	12	12	88

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลำปาง

ตารางที่ 2.20 พื้นที่ชลประทานในจังหวัดลำปางที่ดำเนินการโดยกรมชลประทาน (ณ 30 กันยายน 2553)

อำเภอ	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ถือครอง การเกษตร (ไร่)	สระเก็บ น้ำ (แห่ง)	ฝายน้ำล้น		อ่างเก็บน้ำ (แห่ง)		สูบน้ำด้วยไฟฟ้า		รวมพื้นที่ ชลประทาน	พื้นที่ชลอา ขนาดใหญ่ ⁻¹⁻	รวมพื้นที่ชล ประทานทั้งสิ้น
				เล็ก	กลาง	เล็ก	กลาง	แห่ง	ไร่			
เมืองลำปาง	772,500	295,018	10	9	-	13	1	4	6,540	69,740	121,064	190,804
แจ้ห่ม	843,256	69,434	3	6	-	10	-	6	6,250	47,150	-	47,150
ห้างฉัตร	427,974	86,355	13	8	-	17	-	-	-	60,680	-	60,680
เกาะคา	344,470	118,615	9	13	-	10	-	15	21,475	72,995	10,790	83,785
แม่พริก	404,043	38,651	5	6	-	4	1	5	5,780	43,120	-	43,120
แม่ทะ	507,262	179,200	8	19	1	19	-	21	23,924	87,599	16,096	103,695
งาว	1,134,569	84,416	2	10	-	3	-	1	500	23,450	-	23,450
สบปราบ	314,040	87,654	7	9	-	10	1	8	10,380	73,130	-	73,130
เถิน	1,014,787	213,166	24	26	-	6	1	10	16,380	70,586	-	70,586
วังเหนือ	646,875	158,286	-	11	-	5	-	4	4,400	32,350	-	32,350
เสริมงาม	394,830	65,222	3	18	-	12	1	5	4,800	57,725	-	57,725
แม่เม่า	599,469	47,654	5	-	-	12	-	1	2,000	15,700	-	15,700
เมืองปาน	540,690	67,439	5	8	-	9	-	-	-	24,300	-	24,300
รวม	7,894,339	1,511,110	94	143	1	130	5	80	102,429	678,525	147,950	826,475

ที่มา : ฝ่ายจัดสรรน้ำ โครงการชลประทานลำปาง

⁻¹⁻ หมายถึง พื้นที่ในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษากว๊านพะเยา และ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่วัง

ตารางที่ 2.21 พื้นที่ปลูกและผลผลิตของพืชเศรษฐกิจในจังหวัดลำปาง

ชนิดพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ	ปีการเพาะปลูก 2551/2552			ปีการเพาะปลูก 2552/2553		
	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม)	ผลผลิตรวม (ตัน)	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (กิโลกรัม)	ผลผลิตรวม (ตัน)
ข้าวนาปี	505,229	535	270,203	497,450	562	279,585
ข้าวนาปรัง	13,597	545	7,408	28,393	670	19,015
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	149,000	887	132,184	210,597	884	186,205
ถั่วลิสง	28,048	239	6,701	25,956	240	6,231
ถั่วเหลือง	26,375	237	6,254	38,850	276	10,741
มันสำปะหลัง	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	5,423	3,401	18,444
อ้อยโรงงาน	29,771	7,000	208,397	29,041	7,366	213,916
สับปะรด	19,850	4,100	81,385	19,850	3,800	75,430
กระเทียม	6,804	1,195	8,131	11,672	1,010	11,789
มะม่วง	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	ไม่มีข้อมูล	11,465	1,250	14,331
ลำไย	27,812	430	11,959	27,812	314	8,733

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง

2. ข้อมูลด้านปศุสัตว์

พื้นที่ปศุสัตว์ 425,901 ไร่ มีเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ จำนวน 82,251 ครัวเรือน มูลค่าผลผลิตด้านปศุสัตว์ จำนวน 3,531 ล้านบาท สำหรับการเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดลำปางเป็นการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อใช้งานและเพื่อการบริโภคภายในจังหวัด ส่วนการเลี้ยงในเชิงพาณิชย์ หรือการเลี้ยงแบบฟาร์มมีจำนวนน้อย และเป็นฟาร์มขนาดเล็ก เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไก่พื้นเมือง, โคเนื้อ, สุกร, กระบือ, เป็ดเทศ, ไก่เนื้อ, ไก่ไข่ โดยการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงโคพื้นเมืองและเป็นการเลี้ยงปล่อยป่า ซึ่งจะมีตลาดนัดปศุสัตว์ ที่อำเภอเกาะคา ส่วนการเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น ช้าง, ม้า, เป็ดไข่, เป็ดเนื้อ, โคนม เกษตรกรนิยมเลี้ยงกันน้อย (ตารางที่ 2.21 และ 2.22)

ตารางที่ 2.22 การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจชนิดต่างๆ ในแต่ละอำเภอ (ปี 2552)

ที่	อำเภอ	โคเนื้อ		โคนม		กระบือ		สุกร		ช้าง		ม้า	
		จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)
1	เมือง	23,195	2,454	87	1	1,261	148	8,330	360	-	-	97	25
2	แม่ทะ	22,599	1,205	464	4	606	43	4,094	545	-	-	5	1
3	แม่เม่า	12,847	754	-	-	2,766	433	1,571	363	8	8	11	1
4	งาว	10,352	1,425	-	-	412	18	3,017	352	21	21	54	26
5	วังเหนือ	4,657	619	-	-	336	46	4,503	370	-	-	68	21
6	แจ้ห่ม	7,917	781	-	-	547	56	2,285	503	11	10	-	-
7	เมืองปาน	11,154	1,844	-	-	1,404	320	3,745	919	-	-	5	1
8	ห้างฉัตร	14,894	2,366	352	21	2,328	229	6,643	181	76	2	4	1
9	เกาะคา	15,325	1,506	-	-	1,590	127	12,426	171	-	-	2	1
10	เสริมงาม	19,298	1,689	-	-	497	43	10,011	731	-	-	-	-
11	สบปราบ	9,935	689	-	-	314	28	321	40	-	-	-	-
12	เถิน	21,846	1,896	-	-	550	86	4,044	376	-	-	-	-
13	แม่พริก	13,301	598	-	-	140	11	949	219	-	-	-	-
รวม		187,320	17,826	903	26	12,751	1,588	61,939	5,130	116	41	246	77
มูลค่ารวม (ล้านบาท)		2539.57		21.90		277.08		354.48					

ตารางที่ 2.23 การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ (สัตว์ปีก) ในแต่ละอำเภอ (ปี 2552)

ที่	อำเภอ	ไก่พื้นเมือง		ไก่เนื้อ		ไก่ไข่		เปิดเทศ		เป็นเนื้อ		เปิดไข่	
		จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)	จำนวน (ตัว)	เกษตรกร (ครัวเรือน)
1	เมือง	181,021	7,351	203,986	59	28,666	57	1,736	146	80	8	1,447	29
2	แม่ทะ	92,148	5,813	13,500	3	87,300	13	75	7	-	-	14	2
3	แม่เม่า	90,833	2,677	13,113	9	1,942	6	170	10	-	-	-	-
4	งาว	104,164	6,183	-	-	-	-	674	99	-	-	-	-
5	วังเหนือ	97,560	4,798	-	-	-	-	1,015	123	-	-	-	-
6	แจ้ห่ม	162,906	6,739	74,000	10	12,000	1	-	-	-	-	-	-
7	เมืองปาน	81,605	4,989	12,500	1	52	2	949	69	-	-	627	71
8	ห้างฉัตร	86,790	2,616	45,300	5	33,800	7	450	21	23	2	112	5
9	เกาะคา	109,104	4,887	83,030	11	13,519	38	686	42	-	-	53	6
10	เสริมงาม	63,661	3,247	138,000	16	19,200	3	155	22	58	12	65	5
11	สบปราบ	36,588	1,142	119,485	24	224	21	141	13	2	1	9	3
12	เถิน	105,276	3,827	18,453	2	-	-	627	71	176	9	76	15
13	แม่พริก	18,365	2,069	16,000	2	10,000	1	99	18	-	-	200	1
รวม		1,230,021	56,338	737,367	142	206,703	149	6,777	641	339	32	2,603	137
มูลค่ารวม (ล้านบาท)		126.25		70.89		135.80		0.88		0.06		2.27	

3. ข้อมูลด้านการประมง

จังหวัดลำปางมีจำนวนเกษตรกรเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จำนวน 13,703 ราย เนื้อที่ประมาณ 8,070.92 ไร่ มีปริมาณผลผลิตประมาณ 3,577,783 กิโลกรัม มูลค่า 173,925,360 บาท สัตว์น้ำที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด คือ ปลานิลและปลาดุก

ตารางที่ 2.24 การเลี้ยงสัตว์น้ำจืดจำแนกตามชนิดสัตว์น้ำจืด ปีการผลิต 2552

ที่	ชนิดสัตว์น้ำ	จำนวนเกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	ผลผลิต (กิโลกรัม)	มูลค่า (บาท)
1	ปลานิล	8,357	5,215.12	1,826,568	83,436,427
2	ปลาดุก	4,162	2,128.52	1,248,184	57,700,092
3	ปลาตะเพียน	76	26.57	264,808	20,146,484
4	ปลากดหลวง	4	0.60	30,720	3,993,600
5	ปลาไน	596	392.33	107,346	3,846,928
6	ปลาช่อน	181	112.10	42,702	1,794,206
7	ปลานิล	180	89.15	36,491	1,441,859
8	ปลากด	24	15.48	2,141	144,152
9	กึ่งก้ามกราม	6	23.5	3,796	750,343
10	ปลานวลจันทร์	39	19.79	6,669	260,711
11	ปลาสร้อย	51	30.90	5,086	249,617
12	ปลาจารเม็ด	18	8.64	1,798	95,086
13	ปลาแรด	9	8.22	1,474	65,855
รวม		13,703	8,070.92	3,577,783	173,925,360

4. ผลการศึกษาและการสังเคราะห์ประเด็นทางการศึกษา

ข้อมูลประชากร จังหวัดลำปางแบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 100 ตำบล 929 หมู่บ้าน มีเทศบาลนคร 1 เทศบาลเมือง 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 37 เทศบาลตำบล และ 64 องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีประชากร (ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2553) จำนวนทั้งสิ้น 761,949 คน ชาย 375,342 คน หญิง 386,607 คน และจำนวนครัวเรือน 267,296 ครัวเรือน โดยมีโครงสร้างประชากรที่อยู่ในวัยต่างๆ ดังตารางที่ 3.24 ซึ่งจะเห็นว่าประชากรส่วนมากอยู่ในวัยทำงาน (26-49 ปี และ 50-60 ปี) รองลงมาคือ กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งไม่แตกต่างจากสังคมไทยโดยทั่วไปที่มีประชากรในกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น แต่วัยเด็กที่จะขึ้นมาทดแทนมีจำนวนลดลง

ตารางที่ 2.25 จำนวนประชากรที่จำแนกตามช่วงอายุจากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับจังหวัด (จปฐ.2) ปี 2553

ช่วงอายุ ประชากร	เพศชาย (คน)	เพศหญิง (คน)	จำนวนรวม(คน)
น้อยกว่า 1 ปีเต็ม	961	964	1925
1 ปีเต็ม - 2 ปี	2,858	2,668	5,526
3 ปีเต็ม - 5 ปี	5,712	5,361	11,073
6 ปีเต็ม - 11 ปี	13,578	12,783	26,361
12 ปีเต็ม - 14 ปี	9,604	9,021	18,625
15 ปีเต็ม - 17 ปี	9,794	9,345	19,139
18 ปีเต็ม - 25 ปี	22,142	20,908	43,050
26 ปีเต็ม - 49 ปีเต็ม	77,223	80,509	157,732
50 ปีเต็ม - 60 ปีเต็ม	39,741	38,370	78,111
มากกว่า 60 ปี เต็มขึ้นไป	32,662	34,206	66,868
รวม	214,275	214,135	428,410

ที่มา : การจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับจังหวัด (จปฐ.2) ปี 2553

ตารางที่ 2.26 จำนวนการเกิด การตาย การลงทะเบียนย้ายเข้า และการลงทะเบียนย้ายออก จำแนกตามเพศ เป็นรายอำเภอ และเขตการปกครอง พ.ศ. 2552

อำเภอและเขตการปกครอง	การเกิด			การตาย			การลงทะเบียนย้ายเข้า			การลงทะเบียนย้ายออก		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
ยอดรวม	5,114	2,628	2,486	6,568	3,684	2,884	32,891	16,859	16,032	31,141	15,881	15,260
ในเขตเทศบาล	4,695	2,433	2,262	2,106	1,153	953	10,646	5,166	5,480	12,332	5,998	6,334
นอกเขตเทศบาล	419	195	224	4,462	2,531	1,931	22,245	11,693	10,552	18,809	9,883	8,926
อำเภอเมืองลำปาง	3,984	2,082	1,902	1,963	1,104	859	11,691	5,976	5,715	12,172	6,200	5,972
อำเภอแม่เมาะ	12	7	5	287	66	121	3,691	1,835	1,856	2,889	1,440	1,449
อำเภอเวียง	165	78	87	547	306	241	2,494	1,300	1,194	2,310	1,182	1,128
อำเภอห้างฉัตร	47	19	28	437	243	194	1,791	910	881	1,592	807	785
อำเภอเกาะคา	207	111	96	587	319	268	2,205	1,120	1,085	2,102	1,056	1,046
อำเภอเสริมงาม	52	26	26	269	157	112	1,098	575	523	919	493	426
อำเภอแม่ทะ	59	31	28	588	316	272	1,927	1,017	910	1,755	926	829
อำเภอสบปราบ	24	11	13	259	150	109	860	468	392	720	392	328
อำเภอเถิน	201	92	109	496	277	219	2,219	1,119	1,100	1,985	1,007	978
อำเภอแม่พริก	24	6	18	165	84	81	647	334	313	667	322	345
อำเภอวังเหนือ	204	102	102	357	214	143	1,730	891	839	1,655	833	822
อำเภอแจ้ห่ม	79	35	44	348	191	157	1,291	658	633	1,257	637	620
อำเภอเมืองปาน	56	28	28	265	157	108	1,247	656	591	1,118	586	532

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 2.27 ข้อมูลการศึกษาของประชาชนจังหวัดลำปาง

การศึกษา	จำนวนเพศชาย(คน)	จำนวนเพศหญิง(คน)	จำนวนรวม(คน)
ไม่เคยศึกษา	11,332	15,350	26,682
ต่ำกว่า ป.4	17,592	18,528	36,120
ป.4-6	100,614	102,081	202,695
ม.ศ.1-3	2,040	1,201	3,241
ม.1-3	26,904	21,547	48,451
ม.ศ.4-5	734	513	1,247
ม.4-6	15,062	14,516	29,578
ปวช.	6,601	4,661	11,262
ปวส.	9,195	6,790	15,985
ปริญญาตรี	9,606	14,027	23,633
ปริญญาโท	526	521	1,047
ปริญญาเอก	52	46	98
อื่นๆไม่ระบุ	14,017	14,354	28,371
รวม	214,275	214,135	428,410

ที่มา : การจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับจังหวัด (จปฐ.2) ปี 2553

การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จังหวัดลำปาง แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 3 เขต โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลำปาง เขต 1 (สพป. ลำปาง เขต 1) กำกับดูแลสถานศึกษาในอำเภอเมือง อ.งาว อ.แม่เมะ และ อ.ห้างฉัตร สพป. ลำปาง เขต 2 กำกับดูแลสถานศึกษาในอำเภอแม่ทะ อ.เกาะคา อ.เสริมงาม อ.สบปราบ อ.เถิน และ อ.แม่พริก สำหรับสพป. ลำปาง เขต 3 กำกับดูแลสถานศึกษาในอำเภอวังเหนือ อ.แจ้ห่ม และ อ.เมืองปาน ในปี 2551 มีสถานศึกษาที่จัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสิ้น 479 แห่ง มีครู/อาจารย์ 6,539 คน และนักเรียน 112,122 คน ซึ่งอัตราส่วนเฉลี่ยครู/อาจารย์ ต่อ นักเรียน เป็น 1:17 อัตราส่วนห้องเรียนต่อนักเรียน เป็น 1 : 21 (ดัง ตารางที่ 3.28 และ 3.29) แสดงว่าจำนวนที่นั่งในสถานศึกษามีมากกว่าจำนวนนักเรียน ยกเว้นในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงหรือในตัวเมือง ซึ่งมีปัญหาเรื่องจำนวนนักเรียนต่อห้องสูงมากกว่า 1 : 40 รวมทั้งจำนวนนักเรียนต่อครู ก็เช่นกัน ในอำเภอรอบนอกจะมีสัดส่วนของนักเรียนต่อครู ค่อนข้างสูง แสดงว่า จำนวนครูมีไม่พอ เช่น ในพื้นที่ของ สพป. ลำปาง เขต 3 เป็นต้น ซึ่งจังหวัดลำปาง ได้มีโครงการต่างๆ เพื่อให้เยาวชนได้มีการศึกษาในภูมิลำเนาใกล้บ้าน เป็นการช่วยลดปัญหาการแออัดของนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในเมือง เช่น โรงเรียนดีใกล้บ้าน โครงการตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง โครงการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐาน, โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ รวมไปถึงโรงเรียนในฝัน ที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมโดย ปตท. โดยในจังหวัดลำปางมีโรงเรียนในฝันที่เป็นต้นแบบด้าน ICT คือ โรงเรียนเสด็จจวนชยางค์กูร ต.เสด็จ อ.เมือง เป็นต้น

ตารางที่ 2.28 แสดงจำนวนสถานศึกษา นักเรียน ครู-อาจารย์ จำแนกตามสังกัด ปีการศึกษา 2551

สังกัด	สถานศึกษา (แห่ง)	ห้องเรียน (ห้อง)	นักเรียน (คน)	ครู/อาจารย์ (คน)
1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	434	4,454	80,501	4,879

2. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	32	780	27,124	1,405
3. สำนักงานประสานและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น	7	129	3,388	182
4. อื่น ๆ (โรงเรียนตำรวจชายแดน, โรงเรียนปริยัติธรรม)	6	48	1,109	73
รวม	479	5,411	112,122	6,539

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1-3

ตารางที่ 2.29 อัตราส่วนนักเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2551

อำเภอ	อัตราส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน				อัตราส่วนนักเรียนต่อครู			
	รวม	ก่อนประถม	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	รวม	ก่อนประถม	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา
ยอดรวม	21	14	17	34	17	25	18	26
<u>สพป.เขต1</u>								
เมืองลำปาง	29	21	25	40	18	38	13	28
แม่เมาะ	18	14	15	31	19	25	19	20
งาว	20	15	16	32	20	29	20	21
ห้างฉัตร	15	10	12	28	14	16	13	15
<u>สพป.เขต2</u>								
เกาะคา	18	13	16	29	15	16	23	24
เสริมงาม	18	11	15	36	17	21	28	22
แม่ทะ	15	9	12	28	13	18	28	22
สบปราบ	18	12	15	30	17	25	30	21
เถิน	19	13	16	30	17	25	21	27
แม่พริก	21	15	19	28	17	28	23	24
<u>สพป.เขต3</u>								
วังเหนือ	19	11	15	35	19	19	30	41
แจ้ห่ม	16	10	11	32	18	18	28	35
เมืองปาน	13	8	10	27	14	14	22	36

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 1, 2, 3

จังหวัดลำปางมีโรงเรียนเอกชนที่มีประสิทธิภาพและทักษะการสอนภาษาจีนสูง ถือเป็นโรงเรียนอันดับต้น ๆ ของประเทศที่สอนภาษาจีนได้ดีที่สุด คือ โรงเรียนประชาวิทย ซึ่งนักเรียนทั้งจากภายในและต่างจังหวัดเข้าเรียนจำนวนมาก

นอกจาก การกำกับดูแลสถานศึกษาโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแล้ว จังหวัดลำปางได้มีการบริหารจัดการศึกษาโดยส่วนท้องถิ่น หรือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่ความรับผิดชอบทั่วทั้งเขตจังหวัด รวมถึง ด้านการจัดการศึกษา ทำนุบำรุงศาสนาและบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งขณะนี้ อบจ. ลำปางได้รับการถ่ายโอนโรงเรียนวอแก้ววิทยา ตำบลวอแก้ว อำเภอห้างฉัตร ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมเพื่อเป็นโรงเรียนนำร่องในการบริหารจัดการของ อบจ. ซึ่ง อบจ. ได้ให้ความสำคัญอย่างมากและต้องการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนต้นแบบ เป็นโรงเรียนของชาวลำปาง เพื่อขยายผลเป็นโรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางอย่างสมบูรณ์แบบต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ จะต้องดูแลในบริบทที่

เกี่ยวข้องด้วย คือ หมู่บ้าน วัด และประชาชน ให้มีความเข้าใจตรงกัน มีแนวทางปฏิบัติร่วมกันอย่างชัดเจนต่อไป ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายการศึกษาในด้านอื่น คือ นโยบายส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร โดยสนับสนุนในเรื่องการอบรม สัมมนา เสริมความรู้เพิ่มทักษะในเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อให้บุคลากรได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับเยาวชน ประชาชนได้อย่างถูกต้อง และมีความรู้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึงทั้งจังหวัด นโยบายในการพัฒนาระบบและปรับปรุงข้อมูลศูนย์วิทยาศาสตร์และหอดูดาวของ อบจ. ลำปาง เพื่อเป็นแหล่งหาความรู้นอกชั้นเรียนแก่เด็กและเยาวชนที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งนโยบายด้านการกีฬา ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการแข่งขันกีฬาทุกประเภทในระดับตำบล อำเภอและระดับจังหวัด เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือด้านกีฬา สุขภาพและความสมานฉันท์ของประชาชน รวมทั้งสนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาระดับชาติ นานาชาติ เช่น การส่งนักกีฬาเข้าร่วมแข่งขัน การจัดสร้างสนามกีฬา การจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ด้านกีฬาทุกประเภท เป็นต้น

กรอบยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางด้านที่เกี่ยวกับการศึกษาคือ ยุทธศาสตร์สร้างลำปางเป็นนครภูมิปัญญาการศึกษามาตรฐานสากล ได้กำหนดกลยุทธ์ภายใต้ยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้

1. สร้างลำปางเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ 4 ภาษา โดยเฉพาะภาษาจีน อังกฤษ
2. สร้างลำปางเป็นนครแห่งภูมิปัญญา แก้ปัญหาความยากจนแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
3. ส่งเสริมการศึกษานานาชาติให้มีมาตรฐานเทียบเท่าสากล มีโรงเรียนนานาชาติที่ไหน เท่าไร
4. ส่งเสริมลำปางเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้และเทคโนโลยี ICT
5. สนับสนุนให้องค์กรการศึกษาในจังหวัด สร้างและพัฒนาสื่อการศึกษาทุกรูปแบบ
6. ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้จากครอบครัวสู่โรงเรียน โดยให้ผู้ปกครองมีองค์ความรู้ที่จะเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่เด็กอย่างเหมาะสมตามวัย และเน้นวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่น
7. พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา มุ่งสู่มาตรฐานสากล
8. เสริมสร้างและกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตในประชาชนจังหวัดลำปาง

การจัดการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

จังหวัดลำปางถือว่ามีสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพที่เข้มแข็ง มีความเป็นเลิศในด้านวิชาการระดับชาติและนานาชาติ โดยมีนักเรียนจากสถาบันการศึกษาสายสามัญได้รับรางวัลระดับเหรียญทองโอลิมปิกวิชาการ ส่วนในสายวิชาชีพได้รับรางวัลชนะเลิศระดับประเทศด้านทักษะฝีมือ โดยรายชื่อสถานศึกษาด้านอาชีพที่จัดการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาในลำปาง ได้แก่

- วิทยาลัยเทคนิคลำปาง	- วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง
- วิทยาลัยสารพัดช่างลำปาง	- วิทยาลัยการอาชีพเกาะคา
- วิทยาลัยการอาชีพเถิน	- โรงเรียนลำปางเทคโนโลยี
- โรงเรียนลำปางพาณิชยการและเทคโนโลยี	- โรงเรียนเถินเทคโนโลยีพาณิชยการ
- ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์	- สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 10 ลำปาง

โดยสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยสถานประกอบการเพื่อพัฒนากำลังคนในการตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการ คือ ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ ที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เมื่อเริ่มก่อตั้ง มีศูนย์อยู่ในเขตกรุงเทพฯ และ

ปริมณฑล ต่อมาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ได้ขยายศูนย์การเรียนรู้ไปยังส่วนภูมิภาค ปัจจุบันมีศูนย์การเรียนรู้กระจายอยู่ทั่วประเทศ รวม 20 ศูนย์ มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนเป็นแบบ Work-based Learning คือการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ เพื่อให้ผู้เรียน หรือ ผู้สำเร็จการศึกษามีศักยภาพสามารถทำงานได้ทันทีโดยสถานประกอบการไม่จำเป็นต้องไปจัดการอบรมเพิ่มเติม หรือ สอนให้ทำงานเป็น

ศูนย์การเรียนรู้ปัญญาภิวัฒน์ จังหวัดลำปาง เป็นโครงการวิจัยนำร่องด้าน Constructionism (เรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ปัญญา) เป็นการพัฒนาต่อยอดจากโครงการ Work-based Learning ที่พัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละคน ทำให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติ **เป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น** จังหวัดลำปางมีหน่วยงาน สถานศึกษา หลายแห่ง ที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะ Constructionism เช่น โรงเรียนเทศบาล 4 โรงเรียนบ้านสามขา และโรงเรียนลำปางพณิชยการและเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังมี บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) ที่ใช้ทฤษฎี Constructionism ในการพัฒนาบุคลากร อีกทั้งในจังหวัดลำปางมีผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่อง Constructionism จำนวนมาก ทำให้จังหวัดลำปางเป็นแหล่งภูมิปัญญาในเรื่อง Constructionism เหมาะสมที่จะเป็นจังหวัดนำร่อง

ในการดำเนินการ Constructionism พบว่า สติปัญญาของนักเรียนไม่ใช่อุปสรรคในการเรียนการสอน แต่ปัจจัยที่ทำให้นักเรียนไม่ประสบความสำเร็จ คือ ทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพ สภาพแวดล้อมของนักเรียน เช่น โครงสร้าง/ค่านิยมของครอบครัว กลุ่มเพื่อน รวมทั้งปัญหาเรื่องคุณแม่วัยใส ดังนั้นการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ของเด็ก ต้องเริ่มจากค่านิยม และทัศนคติของบุคคลในครอบครัว

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ถ้าพิจารณาถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของจังหวัด จังหวัดลำปางมีศักยภาพที่จะถูกพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาของเยาวชนในภาคเหนือและประเทศเพื่อนบ้าน ปัจจุบันจังหวัดลำปางมีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนตั้งอยู่จำนวน 9 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมือง มีเพียงมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง เท่านั้นที่อยู่ในอำเภอห้างฉัตร คือ

- มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เขตพื้นที่ลำปาง
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์ลำปาง
- สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตลำปาง
- วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง
- ศูนย์วิทยพัฒนา มสธ. ลำปาง
- วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง
- มหาวิทยาลัยโยนก (มหาวิทยาลัยเนชั่น)

โดยมีนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาภายในจังหวัดและต่างจังหวัดรวมทั้งจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ารับการศึกษามากกว่า 25,000 คน รวมทั้งมีนักศึกษาจากต่างประเทศ เช่น นักศึกษาจีน ศึกษาในสถาบันต่าง ๆ อย่างน้อย 3 แห่ง

การจัดการศึกษานอกระบบและการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์

จังหวัดลำปางมีหน่วยงานจัดการศึกษานอกระบบที่ส่งเสริมและจัดการความรู้ตามความต้องการของกลุ่มอาชีพ ชุมชน เช่น สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน ที่ให้บริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชน ซึ่งมีอยู่ในทุกอำเภอ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาภาคประชาชนซึ่งจัดโดยหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมความรู้เฉพาะทาง เช่น

- ศูนย์ศิลปชีพแม่ตำ (อ.เสริมงาม) และศูนย์ศิลปชีพทุ่งจี๋ (อ.เมืองปาน) ให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ เกษตรกรรม และด้านเซรามิก เครื่องปั้นดินเผา แกะสลักและหัตถกรรมผ้า
- ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิก (อ.เกาะคา) ดำเนินการพัฒนาศูนย์บุคลากรทางด้านเซรามิก และหัตถอุตสาหกรรมให้มีทักษะฝีมือสูงขึ้น
- สำนักงานพัฒนาชุมชนดำเนินกิจกรรมจัดตั้งศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนครบวงจร เพื่อพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตชุมชนและผลิตภัณฑ์ OTOP ระบบการจัดการความรู้ของชุมชน ศูนย์บริการส่งเสริมเศรษฐกิจครบวงจร/ แสวงหาและรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้และคลังสมองด้านเศรษฐกิจตามความต้องการของอำเภอกิจกรรมฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มอาชีพ การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน ฝึกอบรมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน เป็นต้น
- สำนักงานวัฒนธรรม จัดอบรมมัคคุเทศก์ อบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน(ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรม แก่เด็ก) ส่งเสริมการเรียนรู้ศาสนาพิธีแก่เยาวชน ถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียน (จัดทำองค์ความรู้) จัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ตลาดนัดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ลานวัฒนธรรม) จัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (ศาลากลางเดิม) จัดตั้งพิพิธภัณฑ์อำเภอ สนับสนุนและต่อยอดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น
- สำนักงานเกษตร และ ธนาการเพื่อการเกษตร อบรมความรู้ เทคโนโลยีในการประกอบอาชีพทางการเกษตร และอาชีพเสริมต่างๆ เป็นต้น
- มหาวิทยาลัยต่างๆ ให้การอบรมวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้นและการให้บริการวิชาการ เป็นต้น

ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นการศึกษาของกลุ่มต่างๆ

ในส่วนของจังหวัดลำปางมีองค์กรที่ขับเคลื่อนงานทางด้านการศึกษา เช่น ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มียุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านการศึกษา ในปี 2552-2554 ได้กำหนดประเด็น “การยกระดับองค์ความรู้งานวิจัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา” โดยสนับสนุนให้เกิดโครงการวิจัยในกลุ่มนักวิชาการ อาจารย์ นักศึกษา ซึ่งเน้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อสร้างการเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายที่มีคุณภาพให้มีปริมาณมากพอสำหรับการขับเคลื่อน เป็นการสร้างตัวต่อที่มีคุณภาพ การสร้างกลไกการทำงานร่วมกันของกลุ่มเครือข่ายเพื่อผลักดันให้หน่วยสนับสนุนงานวิจัยของสถาบันการศึกษาฯ หนุนเสริมบุคลากรให้ใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหรือตัวช่วยในการทำงานทั้งด้านงานวิจัย งานบริการวิชาการและการจัดการเรียนการสอน จนกระทั่งกำหนดเป็นแนวทางของการยกระดับองค์ความรู้งานวิจัยสู่การนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและสังเคราะห์บทเรียนที่เกิดขึ้นในแต่ละสถาบัน และก่อให้เกิดการทำงานประสานกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาต่างๆ เป็นการขับเคลื่อนในรูปแบบ มหาวิทยาลัยลำปาง

5. ผลการศึกษาและการสังเคราะห์ประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม

การลำดับเส้นทางเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคของเมืองลำปาง

● ยุคก่อนประวัติศาสตร์

ประเด็นที่น่าสนใจและมีหลักฐานปรากฏที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดลำปางในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย **แหล่งภูเขาไฟ** โดยพบภูเขาไฟผาคอกหินฟู ที่เห็นปล่องชัดเจน มีลักษณะซ้อนกัน 2 ปล่อง และภูเขาไฟผาคอกจำปาแดด ทั้งสองอยู่บริเวณรอยต่อบริเวณ **อ.แม่ทะ** และ **อ.แม่เมาะ** **ภูเขาไฟบริเวณ อ.สบปราบ** (อายุประมาณ 6-9 แสนปี) ส่วนลาวาหลาอยู่บริเวณ **อ.เกาะคา** และ **อ.สบปราบ** ใกล้บริเวณแม่น้ำวัง (อายุประมาณ 2-2.28 ล้านปีมาแล้ว) **สัตว์พืชในยุคน้ำแข็ง**ของลำปางก็มีการค้นพบซากฟันและงาของโคตรช้าง 25 ล้านปี ที่เหมืองถ่านหิน (เหมืองแม่ตึบ) ที่ **อ.งาว** และ **อ.แม่เมาะ** **สุสานหอยน้ำจืด 13 ล้านปี** ที่มีความหนาของชั้นหอย 12 เมตร บริเวณเหมืองแม่เมาะ เนื้อที่ประมาณ 43 ไร่ และลึบออกไปด้านข้างครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 60,000 ตารางเมตร และพบซากดึกดำบรรพ์ชนิดต่างๆ สันนิษฐานว่าบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งหนองน้ำจืดขนาดใหญ่ **ถ่านหินลิกไนต์** ในเวลาราว 60 ล้านปีที่ผ่านมา ต้นไม้และพืชได้ทับถมกันในระยะเวลาที่ยาวนานได้แปรสภาพเป็นถ่านหินลิกไนต์ที่สามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เช่นการผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น **มนุษย์โฮโมอีเรคตัส** ในลำปางมีการค้นพบชิ้นส่วนกะโหลกด้านขาพื้นหน้าข้าง ฟันด้านซ้าย และส่วนอื่นๆ ประมาณ 500,000 ปี ณ บ้านหาดปู้ด้าย ต.นาแสง **อ.เกาะคา** นอกจากนี้ยังพบเครื่องมือหินกรวด (Pebble Tools) ที่ **อ.แม่ทะ** ช่วงอายุ 950,000 – 690,000 ปี **ภาพเขียนสีประตูผา** ที่กระจายตัวตามอำเภอต่างๆ เช่น **อ.งาว** **อ.แจ้ห่ม** **อ.แม่ทะ** และที่บริเวณประตูผา **อ.แม่เมาะ** การเขียนภาพมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรม การทำกิจกรรม โดยใช้ยางไม้และดินสี สะท้อนสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน และนับถืออำนาจเหนือธรรมชาติ รวมถึงการค้นพบภาชนะสำหรับใส่กระดูกเพื่อทำพิธีฝังศพครั้งที่ 2 หลังจากครั้งแรกที่เอาศพไปฝังและเนื้อหนึ่งเน่าเปื่อย และเครื่องประกอบพิธีศพ เช่นหม้อดินเผา ผางประทีป ตะเกียง หรือหม้อก๋ายาน

นอกจากนี้ในพื้นที่บ้านแพะใต้ หมู่ 5 ต.วังเหนือ อ.วังเหนือ พบซากหอยโบราณ ซึ่งยังไม่ได้มีการพิสูจน์ช่วงอายุ แต่คาดคะเนว่าอยู่ในช่วงอายุประมาณร้อยปี ซากหอยที่พบมีลักษณะคล้ายหอยขมที่แข็งแรงเป็นหิน โดยพบซากหอยเป็นจำนวนมากทั้งในบริเวณลำห้วยและถนนทางเข้าหมู่บ้าน ในจุดดังกล่าวยังคงเคยขุดพบซากกระดูกสัตว์ แต่ก็ยังไม่มีใครยืนยันว่าเป็นกระดูกของสัตว์ชนิดใด

● ยุคประวัติศาสตร์ร่วมสมัยยุคทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 13-19)

บ้านเมืองก่อนเป็นเขลางค์นคร มีข้อจำกัดทางหลักฐานทางประวัติศาสตร์อาจต้องมองให้พ้นส่วนที่เป็นเขตแดน และเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับความสัมพันธ์กลุ่มบ้านเมือง สภาพสังคม กลุ่มคนที่เป็นตัวตนในตำนานท้องถิ่น **ยักษ์ ลัวะ** น่าจะเป็นภาพสะท้อนเรื่องราวของชนพื้นถิ่นที่เปลี่ยนมายอมรับนับถือพระพุทธศาสนาจากการมาโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้า ที่กล่าวถึงคนพื้นถิ่นว่าเป็นชาวลัวะ หรือแม้แต่สัญลักษณ์ที่เป็นบุคลาธิษฐาน อันได้แก่ยักษ์ ในตำนานต่างๆ เช่น ลัวะอายกอนจากตำนานพระธาตุลำปางหลวง **อ.เกาะคา** ยักษ์ 2 ตนปู่หลาน กับตำนานพระธาตุปางม่วง **อ.ห้างฉัตร** ยักษ์ในตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า **อ.เมือง** พระพุทธเจ้าเทศนาโปรดพรานในตำนานวัดกู่คำ **อ.เมือง** ตำนานเมืองเถิน **อ.เถิน** ที่พระพุทธเจ้าเทศนาโปรดยักษ์ และประทับพระบาทให้ลัวะ

ตำนานการสร้างเมืองเขลางค์นครโดยร่วมมือกับลัวะ เดิมชุมชนยังไม่พัฒนาเป็นเวียง ต่างประกอบด้วยชุมชนชาวลัวะ และกะเหรี่ยง ในการสร้างเมืองนั้นพรานเขลางค์และสุพรรณภูษาธิบดี บพบาทสำคัญในการรวบรวมหมู่บ้านบริเวณเชิงเขาตอยงาม หรือตอยเขลางค์ริมฝั่งแม่น้ำวัง (สันนิษฐานว่ามีลักษณะคล้ายหอยสังข์) มอบให้เจ้าอินทพรหรือเจ้านันทยศ (คู่แฝดเจ้ามหันตยศแห่ง หริภุญชัย) โอรสพระองค์เล็กของพระนางจามเทวีครอบครอง ชื่อว่าเมืองลำปาง หรือ **อาลัมพางค์ นคร** ซึ่งก็ยังมี การตั้งสมมติฐานของนักวิชาการว่าเมืองลำปางนั้นน่าจะเป็นคนละเมืองกับนครลำปางที่เป็นที่ตั้งปัจจุบัน ซึ่งสันนิษฐานว่าเวียงอาลัมพางค์น่าจะอยู่บริเวณ กลุ่มวัดกู่คำ วัดกู่ขาว วัดกู่แดง ที่ขุดพบพระพิมพ์ดินเผาและเครื่องเคลือบดินเผาแบบหริภุญชัย ซึ่งเชื่อมโยงกับแหล่งผลิต คือ แหล่งทุ่งเตาไห ที่บ้านทราย ต.ต้นธง อ.เมือง ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของวัดเจดีย์ขาวหลังไปประมาณ 2 กิโลเมตร น่าจะแสดงความสัมพันธ์ของบ้านเมืองที่มีหลักแหล่งกระจายอยู่และทำหน้าที่ในบทบาทต่างๆ กันไป

เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างเขลางค์นครและหริภุญชัยนั้นใกล้ชิดกัน พญาธิบาศัตรีย์องค์สุดท้ายของหริภุญชัย เมื่อเสียเมืองให้พระยามังรายในปี พ.ศ.1835 จึงหนีมาพึ่งพระยาเบิกที่เมืองเขลางค์ พระยาเบิกได้ชนช้างกับพญาไชยสงครามและพ่ายแพ้ จึงถูกประหารที่ตอยขุนตาล นับจากนั้นเมืองเขลางค์จึงรวมกับอาณาจักรล้านนา ถือเป็นการหมดยุคการสร้างเมืองยุคที่ 1 ของเขลางค์นคร

● ร่วมสมัยยุคล้านนา (พ.ศ.1845-2101)

การสร้างเมืองใหม่ปรากฏหลักฐานในยุคหลังจากที่ ขุนไชยเสนา (ไส้ศึกให้พระยามังราย) ออกมาสร้างเมืองใหม่ในปี พ.ศ. 1845 บริเวณวัดเชียงภูมิ (ปัจจุบันคือวัดปงสนุก) มีการก่อกำแพงเพิ่มเติม รวมถึงคูเมืองและประตูเมืองต่างๆ เช่น ประตูปลายนา ประตูนาสร้อย ประตูป่อง ประตูเชียงใหม่ ชื่อของเมืองเขลางค์นคร เริ่มถูกตัดให้สั้นเหลือ เมืองนคร ในพ.ศ.2019 จากหลักฐานศิลาจารึกหลักที่ 65 และคำว่านครได้เขียนกลายเป็น **ลคอร** สำเนียงชาวพื้นถิ่นออกเป็น **ลกะอน** (ใช้เป็นชื่อเรียกติดปากในยุค รัชกาลที่ 5-6) ดังนั้นในยุคของการอยู่ภายใต้การรวมอาณาจักรล้านนา โบราณสถานและศิลปะทั้งหลายล้วนปรากฏออกมาในรูปสถาปัตยกรรมแบบล้านนา ยุคล้านนาคความมั่งคั่งของเมืองลคอร สะท้อนออกมาอย่างมีชั้นเชิงในการเนรมิตโบราณสถานสะท้อนคติจักรวาลที่ปรากฏในวัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา

เมืองอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในยุคประวัติศาสตร์ล้านนา และสามารถเชื่อมโยงยังเรื่องราวประวัติศาสตร์ในยุคดังกล่าวอีกมากมาย เช่น **เมืองเถิน** (อ.เถิน) ที่อยู่เส้นทางคมนาคมระหว่างลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำปิง (ตาก เถิน ลำปาง) ในยุคสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. 1999 **แม่ทะ** (อ.แม่ทะ) มีการค้นพบเมืองโบราณป่าเวียง ต.ป่าตัน ชุมชนเมืองโบราณเวียงลู่ ต.หัวเสือ เส้นทางบกและน้ำแม่จาง ปรากฏวัดป่าตันหลวง (พ.ศ.2024) วัดดอนไฟ (พ.ศ.2074) พิจารณาจากหลักฐานคัมภีร์ใบลานที่สำรวจพบ มีการกล่าวถึงวิเชตนคร (**แฉ้วหม่**) แห่งลุ่มน้ำวังที่มีพญาคำลือ ราชบุตรพญาคำแดง ผู้ครองเมืองพะเยา **เมืองเงิน** **เมืองงว**แห่งลุ่มน้ำงวที่ขึ้นอยู่กับเมืองพะเยาที่แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดกัน โดยเฉพาะก่อนที่พะเยาจะถูกผนวกรวมเข้ากับล้านนา **เมืองวัง** (อ.วังเหนือ) โดยเฉพาะให้ความสำคัญกับ เจ้าพ่อพญาวัน ที่ขึ้นกับเมืองพะเยา ถิ่นกำเนิดน้ำแม่วังยังพบ**เตาวังเหนือ** ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเตาย่อยที่ใกล้กับแหล่งเตาเวียงกาหลง เตापาน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่น่าจะส่งออกและแลกเปลี่ยนกับเมืองใกล้เคียง

ภายหลังกลุ่มขุนนางทั้งในล้านนา เชียงใหม่และหัวเมืองต่างๆ ได้ช่วงชิงอำนาจกันเอง ดังปรากฏจากการก่อกบฏของเมืองนครหรือการลอบวางเพลิงพระราชวัง พ.ศ.2078 เชื่อว่าเกิดความ

อ่อนแอของขุนนางเมืองนครในอาณาจักรล้านนาและถูกพระเจ้าบุเรงนองล้อมเชียงใหม่เพียง 3 วัน ในปี พ.ศ. 2101

- **ร่วมสมัยล้านนาในบริบทของพม่า (พ.ศ.2101-2310)**

แม้โดยภาพรวมล้านนาจะอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า แต่มีความพยายามจะปลดแอกจากความไม่เป็นธรรม ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ เช่น พระภิกษุ เจ้านครรัฐ ไพร่ แต่ละกลุ่มต่างกระทำการไปเองไม่มีความร่วมมือกัน บางครั้งก็สู้รบกันเอง บางครั้งก็สู้รบกับพม่า บ้านเมืองเกิดจลาจลเป็นศึกทุกแห่ง ในช่วงนั้น**ภิกษุวัดนายาง** กล่าวขานเป็นเจ้าตนบุญ (ผู้มีบุญที่จะเป็นผู้ปราบทุกข์เชื้อของบ้านเมือง) โดยมีเจ้าอาวาสวัดสามขาและวัดบ้านพ่อน อ.แม่ทะ ลาลิกขาออกมาเป็นเสนาซ้าย-ขวา

ท้าวมหายศที่เป็นเจ้าเมืองลำพูนยกทัพมาปราบตนบุญนายาง และยึดเมืองลคอร ในปี 2272 และ**หนานทิพย์ช้าง**แห่งบ้านปงยางคค อ.ห้างฉัตร สามารถขับไล่สังหารท้าวมหายศแม่ทัพได้ (รอยกระสุน ณ วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา) ต่อมาหนานทิพย์ช้างได้รับการสถาปนาให้เป็นเจ้าเมืองลคอร ได้ชื่อว่า **พระยาสุลวลือชัยสงคราม** และตั้งวังอยู่บริเวณหน้าวัดแสงเมืองมา เรียกบริเวณนั้นว่า เวียงคอกแก้ว ครองเมืองอยู่ราว 27 ปี (พ.ศ.2275-2302) หนานทิพย์ช้างถือเป็นต้นตระกูลเจ้าเจ็ดตน ได้มีการก่อสร้างถาวรวัตถุต่างๆ เพื่อแสดงบารมี อันได้แก่ วิหารปงยางคค อ.ห้างฉัตร ที่บ้านปงยางคคซึ่งเป็นบ้านเกิดของหนานทิพย์ช้าง ตลอดจนวิหารพระพุทธ วัดพระธาตุลำปางหลวง บริเวณซุ้มประตูโขงด้านหน้าที่เป็นศิลปกรรมร่วมสมัยเดียวกัน ตลอดจนถึงการหล่อพระเจ้าทันใจ ซึ่งเป็นการสร้างพระพุทธรูปให้เสร็จในวันเดียว ถือว่าต้องอาศัยความพยายามและบารมีอย่างสูง

ช่วงบ้านเมืองเกิดศึกสงครามไทยกับพม่า ผู้คนล้มหายตายจากกันจำนวนมาก วัดวาอารามก็ถูกทำลายสูญหายไปมาก ฝ่ายที่ชนะก็กวาดต้อนเอาผู้คนไปหมด เมืองก็รกร้างว่างเปล่า จนกระทั่งมีพระครูบาอาทิตย์ ได้รู้ดั่งคำปากกลดเมตตาภาวนาอยู่ที่เมืองร้าง (วัดเวียง) ก็เห็นว่าว่างอยู่จึงทำการบูรณะขึ้นและได้นำญาติบ้านเดียวกับท่าน คือ บ้านปงยางคค อำเภอยางฉัตร จังหวัดลำปาง มาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆวัด จากนั้นก็ได้ช่วยกันบูรณะจนเป็นวัดขึ้นมา และได้ไปขุดพบหลามคำแผ่นหนึ่งจารึกเป็นอักษร ทำให้ทราบว่าพระธาตุเจดีย์อยู่ 3 แห่ง และช่วยกันบูรณะซ่อมแซมจนเป็นปูชนียสถานที่สำคัญสืบมา ทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่งเมืองนี้มีชื่อว่า “เมืองสังฆะเต็น” คำว่า “เต็น” แปลว่า เตือน หรือบอกให้คล้ายกับว่า พระสงฆ์เตือน คือพระสงฆ์ปกครองบ้านเมืองนั่นเอง ใครคิดจะทำอะไรต้องปรึกษาพระสงฆ์ก่อน ถ้าพระสงฆ์อนุญาตจึงจะทำได้ ถ้าพระสงฆ์ไม่อนุญาตก็กระทำได้ จึงเรียกเมืองนี้ว่า “เมืองสังฆะเต็น” ต่อมาเหลือเพียงคำว่า “เถิน” (อ.เถิน) เพียงคำเดียว และบริเวณวัดเวียงคือใจกลางของเมืองเถิน เพราะคำว่า “เวียง” มีความหมายว่า “เมือง” รอบๆวัดเวียงจะมีกำแพงดินล้อมรอบ

- **ร่วมสมัยกรุงธนบุรี-รัตนโกสินทร์ตอนต้น : พระเจ้าตากสิน-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2310-2393)**

พระยาภาววิละสวามีภักดีต่อสยามประเทศในยุคพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี ต่อมาได้รับโปรดเกล้าฯให้เป็นผู้ครองเมืองลคอรอยู่ระยะหนึ่งและเลื่อนตำแหน่งให้เป็นพระยาเชียงใหม่ รวมถึงพี่น้องเจ้าเจ็ดตน รวบรวมผู้คนด้วยยุทธศาสตร์การสร้างเวียงป่าซาง นโยบายเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมืองยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างบ้านแปงเมือง (พ.ศ. 2325-2356) นโยบายดังกล่าวนำไปสู่การตีเมืองเชียงแสนแตกในปี 2347 กลุ่มคนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในเมืองนครลำปาง ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลทางศิลปะแบบเชียงแสน ตำนานพุทธศาสนาแบบเชียงแสน จนผู้คนหนาแน่นและทำการขยายขยายไปอีก

ฝั่งของแม่น้ำวังที่มีตลิ่งสูงชันมีลักษณะคล้ายเมืองเชียงแสน ได้แก่ ชุมชนวัดปงสนุก วัดหัวข่วง วัดสุชาดาราม วัดช้างแต้ม ซึ่งเป็นที่ตั้งของ ตำบลเวียงเหนือ

ส่วนเมืองใหม่มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดหลวงกลางเวียง (วัดบุญวาทย์ ปัจจุบัน) เริ่มสร้างตั้งแต่สมัยพระยาคำโสมและสร้างองค์ประกอบให้สมบูรณ์ในสมัยพระเจ้าดวงทิพย์ ประกอบด้วย หอคำ (ศาลากลางหลังเก่า) กำแพงเมือง คูเมือง หอรบ ประตูเมือง แต่ละชื่อมีความสัมพันธ์กับชุมชนต่างๆ ได้แก่ ประตูเชียงราย – วัดเชียงราย, ประตูสวนดอก-วัดสวนดอก, ประตูศรีเกิด – วัดศรีเกิด, ประตูหัวเวียง – วัดเซตวัน, ประตูศรีชุม – วัดศรีชุม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนไทลื้อที่มาอาศัยอยู่ชั่วคราวตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านกล้วย อ.เมือง ไปจนถึงบางส่วนของ อ.แม่ทะ ในยุคของพระเจ้าดวงทิพย์เช่นกัน

พ.ศ.2357 ในแผ่นดินรัชกาลที่ 2 ได้มีการยกเมืองเชียงใหม่ นครลำปาง เมืองลำพูน เป็นเมืองประเทศราช ทำให้นครลำปางตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยามประเทศอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก

ในปี พ.ศ. 2369 อังกฤษเข้าคุกคามพม่า เป็นเหมือนสัญญาณจากอาณานิคมตะวันตก และพบว่าอังกฤษติดต่อค้าขายกับล้านนาครั้งแรก ใน พ.ศ.2372 โดยการซื้อช้าง โค กระบือ จากราชภรณ์ในเชียงใหม่ ลำพูนและนครลำปาง และเข้ามามีบทบาทอย่างสูงในธุรกิจการค้าไม้

● ร่วมสมัยการเปลี่ยนแปลงสยามประเทศ : รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2393-2453)

การคุกคามจากประเทศตะวันตกในการล่าอาณานิคม สหราชอาณาจักรอังกฤษยึดพม่า มลายู หัวเมืองปักษ์ใต้ ขณะที่ฝรั่งเศสก็ผนวกเอาลาว เวียดนาม กัมพูชาได้สำเร็จ สยามประเทศจึงเร่งปรับตัวเพื่อปฏิรูปการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลเพื่อรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ในปี 2442 การยกเลิกฐานะหัวเมืองประเทศราชล้านนามาเป็นส่วนหนึ่งในพระราชอาณาจักรสยามอย่างแท้จริง สงครามอังกฤษ-พม่า ครั้งที่ 2 ที่มีฐานสำคัญที่เมืองมะละแหม่ง อันเป็นศูนย์กลางการค้าไม้ และขยายสู่ล้านนาในปี พ.ศ. 2433 โดยอาศัยลูกจ้างที่ไม่ใช่คนท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มชนจากพม่าที่หลากหลาย เช่น ชาวมอญ พม่า ไทใหญ่(เงี้ยว) ตองสู ซึ่งมีความชำนาญ และควบคุมกันเองด้วยระบบเฮดแมน ถือโอกาสที่ไม่ต้องเสียภาษี ภายหลังรับช่วงต่อกิจการค้าไม้ และสามารถสะสมทุนจนสร้างอาคารเป็นของตนเองได้ เช่น อาคารหม่องห่วยสิน บริเวณย่านตลาดจีน (กาดกองต้า) กลุ่มพม่าดังกล่าวได้รวมตัวกันอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในนครลำปาง โดยนำช่างจากมณฑลเลย (เมืองหลวงในขณะนั้น) เข้ามา ทั้งยังอัญเชิญพระภิกษุเข้าจำพรรษาในศาสนสถานอีกด้วย

เรือนพื้นถิ่นของจังหวัดลำปาง ในย่านการค้าเก่าริมฝั่งแม่น้ำวังที่เรียกว่า "ตลาดจีน" มีลักษณะพิเศษ เป็นเอกลักษณ์ เป็นกลุ่มอาคารที่มีทั้งศิลปะและประโยชน์ใช้สอยรวมอยู่ด้วย ก่อสร้างขึ้นในยุคที่ลำปางมีฐานะเป็นเมืองประเทศราชในนาม "นครลำปาง" มีเจ้าผู้ครองนครซึ่งเป็นคนพื้นเมืองและมีอำนาจเต็มในการปกครองโดยที่รัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงต้นรัชกาลที่ 5 ไม่ได้มากำกับการบริหารและการปกครอง เพียงแต่ต้องมีพันธะทางการเมืองที่จะต้องปฏิบัติในฐานะประเทศราช คือ ต้องเข้าเฝ้ากราบบังคมทูลและรับการแต่งตั้งที่กรุงเทพฯ ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการอันได้แก่ ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง และสิ่งของอื่น ๆ ตามกำหนด 3 ปีต่อครั้ง และ ต้องส่งกองทัพมาช่วยรบเมื่อเกิดศึกสงคราม

การคมนาคมและการทำมาค้าขาย อาศัยทางน้ำคือแม่น้ำวังเป็นหลัก โดยทิศเหนือสามารถล่องเรือขึ้นไปถึงเมืองแจ้ห่ม และเมืองวังเหนือ ส่วนทางทิศใต้สามารถล่องเรือถึง เมืองระแหง (จ.ตาก) แล้วเดินทางบกอีกประมาณ 7 วันก็ถึงเมืองมะละแหม่ง รวมถึงล่องเรือไปยังกรุงเทพฯ ด้วย แต่ใช้

เวลานานเนื่องจากมีเกาะแก่งในแม่น้ำมาก ส่วนการเดินทางโดยทางบก มักเป็นการเดินทางในช่วงสั้น ๆ ใช้ม้า ช้าง และเกวียนเป็นพาหนะ

เมื่อครั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงศึกษา สถานการณ์บ้านเมืองในนครลำปาง เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2448 พระองค์ได้กราบบังคมทูล ถวายรายงานไปยัง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ 14/70 ลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 124 ความว่า "....ออกจากแพร่เดินลัดไปนครลำปาง ตามทางเป็นป่าดงโดยมาก มีบ้านผู้คนห่าง ๆ แต่ มีป่าไม้อยู่มากบริบูรณ์ด้วยไม้สัก ไม้ตะเคียน ครั้นใกล้เมืองนครลำปางเองแล้ว จึงมีบ้านเรือนหนาแน่น ขึ้นบ้างตามเหล่านี้น่าใคร่มี เพราะฉะนั้นที่นครลำปางอยู่ข้างซัดสน ตัวเมืองนครลำปางเองก็ติด แน่นหนาอยู่ภายในกำแพง ด้านใต้แห่งลำน้ำ (วัง) ด้านเหนือมีบ้านเรือนมากก็จริง แต่ยังมีเป็นป่า ๆ ปน อยู่ด้านใต้นั้นดูดี ด้วยมีห้างแลร้านอยู่มาก คณะเจี้ยวที่นี้ใหญ่และทำการค้าขาย มีร้านเล็ก ๆ ขาย ผ้าผืนแพรพันสิ่งจากมะละแหม่งโดยมาก (มะละแหม่ง, ผู้เขียน) ที่เป็นห้างใหญ่ ๆ มีห้างพม่า จีนบ้าง..."

สถานการณ์ภายหลังจากที่อังกฤษยึดพม่าทั้งประเทศได้อย่างเด็ดขาดในปี พ.ศ. 2428 อังกฤษ ได้ดำเนินกิจการป่าไม้ขึ้นอย่างเป็นทางการและเป็นลำเป็นสันในพม่า ภายหลังสนธิสัญญาเบาริง พ่อค้า อังกฤษและคนในบังคับเกิดความสนใจที่จะเดินทางเข้ามาในดินแดนหัวเมืองประเทศราชฝ่ายเหนือ ซึ่ง ทำได้ง่ายและสะดวกกว่าการติดต่อระหว่างกรุงเทพฯ กับหัวเมืองฝ่ายเหนือ นอกจากนี้ยังสามารถขอ อนุญาตทำป่าไม้ได้โดยตรงกับเจ้าผู้ครองนครโดยไม่ต้องผ่านทางกรุงเทพฯ ส่วนเงินตราที่ใช้เป็น สื่อกลางในการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าก็ใช้เงิน"รูเปีย" ของอังกฤษที่นำมาใช้ในอินเดียและพม่า โดยที่ รัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินปลีก โดยเฉพาะเงินหนึ่งสตางค์ และเหรียญบาทได้ จึงทำให้ประชาชนคุ้นเคยและยอมรับการใช้เงินรูเปียชำระหนี้อย่างกว้างขวาง ทำ ให้มีเงินรูเปียเข้ามาหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจหัวเมืองประเทศราชฝ่ายเหนือเป็นจำนวนมาก

เมื่อบริษัทอังกฤษเข้ามาทำป่าไม้ ได้นำเอาคนในบังคับ ซึ่งได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เช่นเดียวกับชาวอังกฤษ อันได้แก่ ชาวพม่า ชาวมอญ ชาวไทยใหญ่ (เจี้ยว) ชาวขมุ เข้ามาร่วมทำงานป่า ไม้ด้วยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากขณะนั้น ราษฎรนครลำปางยังต้องสังกัดมูลนายในระบบไพร่ ระบบ ทาส และไม่มีความชำนาญในการทำป่าไม้ ส่วนชาวพม่าที่มีความรู้ภาษาอังกฤษ และมีการศึกษาดี จะ ได้รับจ้างเป็นผู้ควบคุมงาน ส่วนแรงงานในป่าจะเป็นพวกไทยใหญ่และขมุ การทำป่าไม้ของชาวอังกฤษ จึงเป็นแรงผลักดันให้ชาวพม่ามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจขึ้นมา โดยชาวพม่าได้เริ่มทำการค้าขายสินค้า อุปโภคบริโภค ซึ่งนำเข้ามาจากเมืองมะละแหม่ง และรับซื้อสินค้าจากพ่อค้าเร่ที่เดินทางมาจากญานาน รวมทั้งสินค้าพื้นเมืองต่าง ๆ ขึ้นในย่าน "ตลาดจีน"

ในช่วง พ.ศ. 2434- พ.ศ. 2450 จากลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย นครลำปางจึง เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ในฐานะเมืองท่าพาณิชย์ที่ติดต่อค้าขายทางไกลข้ามประเทศระหว่าง พม่า และญานานซึ่งอยู่ตอนใต้ของจีน เป็นเมืองท่าสำคัญในการล่องไม้ซุงสักและการค้าขายทางเรือ ระหว่างภาคเหนือ กรุงเทพฯ และประเทศตะวันตก โดยมี "ตลาดจีน" ริมฝั่งแม่น้ำวังเป็นย่านการค้าที่ คึกคักและสำคัญที่สุดในขณะนั้น เมื่อกลุ่มบริษัทอังกฤษเข้ามาทำกิจการป่าไม้ในนครลำปางได้ก่อสร้าง อาคารที่ทำการ บ้านพักโดยนำศิลปวิทยาการตะวันตกเข้ามาประยุกต์ในการออกแบบและก่อสร้าง ส่วนใหญ่อยู่ที่ท่ามะโอ ซึ่งอยู่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำวัง นอกจากนี้ชาวพม่าที่เข้ามาค้าขายจนมีฐานะมั่นคง ได้ก่อสร้างอาคารที่พักและเป็นที่ค้าขาย ได้มีบทบาทมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นในย่าน "ตลาดจีน" จึงมี พ่อค้าพม่า จีน ไทยใหญ่ และอินเดีย โดยมีพ่อค้าชาวพม่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด แต่กลุ่มพ่อค้าเหล่านี้ก็มี

ความสัมพันธ์ที่ดีและพึ่งพากัน จะเห็นได้จากอาคารของพ่อค้าจีนบางหลัง ก็มีส่วนของสถาปัตยกรรมพม่าตกแต่งผสม สันนิษฐานว่าคงใช้ช่างและแรงงานฝีมือของชาวพม่าในการก่อสร้าง

ลักษณะสถาปัตยกรรมกลุ่มอาคารตลาดจีนและอาคารที่ทำการของคนต่างชาตินี้ แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากเรือนพื้นถิ่นของชาวนครลำปางในขณะนั้น โดยชนชั้นมูลนาย เจ้าเมืองและเครือญาติ รวมทั้งผู้มีฐานะดีในเมืองจะนิยมปลูกบ้านอยู่อาศัยด้วยไม้สัก ลักษณะเป็นเรือนใต้ถุนสูง มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา มีชานแล่นระหว่างเรือน บริเวณบ้านกว้างขวางร่มรื่นด้วยต้นไม้ทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่มและไม้ล้มลุก ไม่นิยมนำอิฐมาก่อสร้างบ้านเรือน โดยทั่วไปชาวเมืองนครลำปาง จะใช้อิฐในการก่อสร้างศาสนสถาน เช่น วัด และกำแพงเมือง เป็นต้น ส่วนราษฎรทั่วไป จะปลูกสร้างบ้านในลักษณะเรือนเครื่องผูกใต้ถุนสูง มุงด้วยหญ้าคา มีไม้ไผ่เป็นโครงสร้างหลัก การนำอิฐมาใช้ในการก่อสร้างอาคารตลาดจีนนี้ ทำให้อาคารมีความแข็งแรง ทนทาน และหลาย ๆ หลังที่ยังไม่ถูกรื้อถอน สามารถคงสภาพส่วนใหญ่ไว้ได้ดีจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะได้รับอุทกภัยในฤดูน้ำหลากหลายครั้ง

นอกจากนี้ ยังมีร่องรอยอเมริกันเข้ามาเผยแพร่ศาสนาโดยได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักสยาม (รัชกาลที่ 5) คาดว่าเป็นการคานอำนาจกับอังกฤษ แต่พื้นฐานการเข้ามาของมิชชันนารี คือมุ่งพัฒนาระบบสุขภาพ สวัสดิการ การศึกษา ที่เห็นชัดเจนคือ โรงพยาบาลอเมริกันมิชชัน (แวนแซนเวิร์ด, พ.ศ. 2428) โรงเรียนสตรีละคอน Lakhawn Girl's school (โรงเรียนวิชานารี, พ.ศ. 2447) และ Lakhawn Boy's school (โรงเรียนเคนเน็ตแมคเคนซี, พ.ศ. 2433) ซึ่งทั้ง 2 โรงเรียนมีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษาของสังคมนครลำปาง

การสร้างเมืองใหม่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ ยังทำให้บริเวณกาดกองต้า เป็นทำเลตั้งอยู่ท่ามกลางคุ่มหลวง บริษัทฝรั่ง กลุ่มมิชชันนารีอเมริกัน กลุ่มพ่อค้า ห้างร้าน ทำให้พื้นที่ที่มีความคึกคักและสำคัญมากขึ้น นอกจากกาดกองต้า ก็ยังมีตลาดอีกแห่งหนึ่งอยู่หน้าคุ่มหลวงคือ **ตลาดบริบูรณ์ปรการ** ส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าพื้นฐานบริโภคประจำวัน เดิมเป็นที่ดินของพ่อค้าพม่า คือ หม่องยี่และแม่เลี้ยงป้อม ก่อนที่จะมีรถไฟมาถึงลำปางใน พ.ศ. 2459 นครลำปางมีท่าเรืออยู่ 2 แห่งคือ กาดกองต้า และลำปางกลาง ซึ่งภายหลังย้ายไปที่บริเวณสบตุ๋ย หลังจากสร้างตลาดที่สถานีรถไฟ

ในยุคนี้ได้ถือกำเนิดกวีเอกแห่งล้านนาชื่อว่า **พรหมมินทร์** มีความสามารถในการเทศน์มหาชาติชาดก มีปฏิภาณไหวพริบในเชิงกวี ได้ถวายตัวเป็นกวีเอกประจำราชสำนักของเจ้าหลวงลำปาง ซึ่งถือได้ว่าเป็นหมุดหมายสำคัญของวรรณกรรมล้านนา ผลงานสำคัญได้แก่ คำวพระยาพรหม คำจ่มพระยาพรหม ตำแหน่ง **พญาพรหมโวหาร** เป็นยศที่ได้รับสมัญเป็นกวีแก้วคู่พระทัยของเจ้าทิพย์เกษร ชายาเจ้าอินทรวชิยานนท์ เจ้าหลวงนครเชียงใหม่ (พ.ศ. 2416-2439) **ครูบาอาโนชัยธรรมจินตมุนี** เป็นปราชญ์รุ่นหลัง ถือกำเนิด ณ บ้านปงสนุก พ.ศ. 2369 ผลงานสำคัญ คือ การบันทึกเหตุการณ์สำคัญ นครลำปาง รวมทั้งภารกิจสำคัญในแต่ละปีในลักษณะอนุทิน และการก่อสร้างวิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปงสนุก ที่แพร่พราวไปด้วยลูกเล่นและความงาม

แม้ภาพของกาดกองต้า คือความเจริญรุ่งเรืองและคึกคัก แต่ในสังคมอีกด้าน ชาวบ้านประสบกับความลำบากในการทำมาหากินและความเสียหายจากธุรกิจป่าไม้ ที่ทำให้ระบบชลประทาน ระบบเหมืองฝายใช้การไม่ได้ ชาวลำปางหลายพื้นที่เช่น สบปราบ ห้างฉัตร เกิน หรือแม้แต่จากตัวเมือง ต้องเคลื่อนย้ายไปหาแหล่งทำกินที่อุดมสมบูรณ์ ปรากฏเป็นหลักฐานการตั้งถิ่นฐานที่แม่สวดของชาวนครลำปาง จากยุคข้าวยากหามาแพง

● ร่วมสมัยยุคสร้างชาติ รัชกาลที่ 6 – รัชกาลที่ 9 (พศ. 2453-2504)

การเข้ามาของเส้นทางรถไฟสายเหนือเป็นจุดเปลี่ยนประวัติศาสตร์ทางการค้า ทำให้เส้นทางการค้าระหว่างลำปางกับพม่า เป็นลำปางกับกรุงเทพฯ ลดบทบาทของพ่อค้าวัวต่างลงและทำให้พ่อค้าจีนได้เปรียบพ่อค้าพม่าและไทยใหญ่ที่ต้องพึ่งพิงสินค้าจากเชียงตุง การคมนาคมที่สะดวก ทำให้ลำปางเป็นศูนย์กลางของการส่งออกผลผลิตทางการเกษตร และสินค้าที่หลากหลาย เช่น เครื่องจักร เครื่องเหล็กที่มีน้ำหนักมาก รวมถึงสินค้าสำเร็จรูป เช่น เกลือ ปลา น้ำมันก๊าด **รถม้า** ก็เป็นพาหนะที่ขนส่งมาพร้อมกับรถไฟ สันนิษฐานว่า นำเข้ามาใช้โดยเจ้าบุญวาทย์ฯ ตั้งแต่ปี 2450 กาดกองต้าที่เคยคึกคักก็ค่อยๆ ชบเซาลง ข้อด้อยของการขนส่งทางแม่น้ำวังคือ ความไม่ปลอดภัย เสี่ยงต่อการถูกปล้น ค่าใช้จ่ายสูง และภูมิประเทศอยู่ในที่ต่ำทำให้ประสบปัญหาน้ำท่วมบ่อยครั้ง จนไม่สามารถฟื้นฟูบทบาทผู้นำทางเศรษฐกิจได้อีก

ในปี พ.ศ.2459 กระทรวงมหาดไทยได้เปลี่ยนตำแหน่งเมืองจาก เมืองนครลำปาง เป็น จังหวัดลำปาง พระยาสุเรนทรราชเสนา ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรก ภาควิชาการผลิตอุตสาหกรรมอื่นเริ่มพัฒนาขึ้น เช่น กิจการโรงงานน้ำตาล พ.ศ. 2480 ที่ อ.เกาะคา กิจการโรงสีที่ขนส่งทางรถไฟ กิจการโรงเลื่อย การก้าวเข้าสู่ทุนนิยมเสรีหลังการทำรัฐประหารโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ศ.2500 รัฐได้เปิดโอกาสให้ต่างประเทศเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรี มีการตั้งสถาบันการเงินแห่งแรกในลำปาง คือ ธนาคารไทยพาณิชย์

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (ราว พ.ศ.2485-2488) ญี่ปุ่นเคลื่อนพลผ่านประเทศไทย ได้ตั้งกองบัญชาการที่ลำปาง โดยเข้ายึดอาคารสถานที่ในกิจการของชาวตะวันตกที่ต่างก็ลี้ภัยออกไป สมัยนั้นประเทศไทยเป็นคู่สงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร จึงถูกฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีด้วยการทิ้งระเบิดในพื้นที่ต่างๆ หลายครอบครัวได้ย้ายไปอยู่นอกเมืองชั่วคราว บางร้านในเมืองก็พรางอาคารด้วยยอดมะพร้าวหรือเอาสีดำมาทาตัวตึก ทหารญี่ปุ่นได้ยึดอาคารสำคัญในเมืองโดยเฉพาะอาคารร้านค้าบริเวณกาดกองต้า ตลอดไปจนถึงการยึดเอา *ช่วงโปโล* บริเวณสวนสาธารณะเขลางค์นครลำปางในปัจจุบัน รวมทั้งบริเวณโรงแรมทิพย์ช้าง ตั้งเป็นตึกบัญชาการกองพล 1 ของญี่ปุ่น รวมทั้ง โรงพยาบาลแวนแซน วูร์ต โรงเรียนเคนเน็ตแมคเคนซี ต่างก็โดนยึดเป็นที่ตั้งกำลังพลทหารญี่ปุ่น แม้แต่วัดน้ำล้อม ก็มีการเล่าว่า มีทหารรถถังของญี่ปุ่นมาขอพักที่วัดด้วย

ภาพที่ 2.3 ย่านรถไฟที่คึกคักเต็มไปด้วยผู้คน จะสังเกตเห็นรถไฟ รถม้า เหล่าสินค้าที่รอบรรทุกไปกับรถไฟ
[ที่มา : เทศบาลนครลำปาง]

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ปี 2473 สถานบันเทิงและแหล่งท่องเที่ยวบริเวณย่านสวนดอก มีช่องโศกเปิดบริการถูกกฎหมาย มีโรงยาฝิ่นและโรงภาพยนตร์ สมัยนี้แหล่งสำคัญอยู่ที่สถานีรถไฟ ชาวสบต่วยได้ย้ายข้ามฟากมาค้าขายที่ท่าต้นกระจาว ต่อมาเรียก ตลาดเก้าจาว นอกจากนี้มีการขยายตัวของระบบสาธารณสุขประเภศ สาธารณูปการ เช่น สุขศาลา (พ.ศ.2473) โรงพยาบาล

เทศบาล เป็นต้น โดยกรมธนารักษ์ขึ้นทะเบียนให้บริเวณดังกล่าวเป็นทรัพย์สินให้เช่า ในปี พ.ศ.2498 มีการสร้างสะพานรัชฎาภิเศกเชื่อมตำบลหัวเวียง และตำบลเวียงเหนือเข้าด้วยกัน ซึ่งการขยายเมืองส่งผลต่อการทำลายโบราณสถาน การบุกรุกพื้นที่กำแพงเมืองที่ถูกทำลายลงโดยสิ้นเชิง และกรมศิลปากรต้องประกาศถอนสภาพโบราณสถานในปี พ.ศ.2498

ภาพที่ 2.4 สะพานรัชฎาภิเศก โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเมื่อพ.ศ. 2460
[ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ]

ภาพที่ 2.5 บรรยากาศการค้าบริเวณย่านรถไฟ-สบตุ๋ยที่คึกคัก
[ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ]

ภาพที่ 2.6 ขบวนรถไฟสายเหนือมาถึงลำปางครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2459
[ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ]

ภาพที่ 2.7 อาคารสถานีรถไฟนครลำปาง มุมมองจากถนนสุเรนทร์
[ที่มา : ร้านลำปางโฟโต้]

ย่านสถานีรถไฟ กลายเป็นศูนย์กลางการขนส่งและแหล่งการค้าสำคัญ ซึ่งมีกิจการต่างๆ เช่น โรงสี โรงเลื่อย โกดังเก็บผลผลิตทางการเกษตร ทั้งยังเป็นเส้นทางผ่านไปยัง พะเยา เชียงราย ทำให้แหล่งบันเทิง ย่านกินเที่ยวเกิดตามมา เช่นโรงผับบนถนนประสานไมตรี ข้างสถานีตำรวจสับตุ๋ในปัจจุบัน หรือย่านเที่ยวบนถนนบุญวาทย์ที่มีทั้งช่อง โรงผับ โรงภาพยนตร์ โรงแรม ร้านอาหาร ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงและเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็วในเงื่อนไขของการคมนาคม จากเส้นทางน้ำสู่การค้าทางบก อย่างรถไฟที่มีความรวดเร็ว ปลอดภัยและคุ้มค่า ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการดึงดูดคนเข้าเมือง โดยเฉพาะชาวจีนที่เข้ามาเป็นจำนวนมาก พร้อมนำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทั้งในแง่ของความรู้ การจัดการ จนถึงเครื่องจักรต่างๆ ล้วนเติบโตในช่วงนี้เอง

ภาพที่ 2.8 สะพานข้ามแม่น้ำวัง
ใกล้สถานีรถไฟนครลำปาง หรือ
ที่เรียกกันว่า "สะพานดำ"
[ที่มา : หอจดหมายเหตุแห่งชาติ]

● ร่วมสมัยยุคพัฒนาประเทศ รัชกาลที่ 9 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2505-ปัจจุบัน)

ในรัชกาลที่ 9 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงเสด็จเยี่ยมพสกนิกรพร้อมกับพระราชทานโครงการพระราชดำรินด้านการชลประทาน ทรัพยากรน้ำ ดิน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปีพ.ศ. 2500 ในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ที่เน้นน้ำไหล ไฟสว่าง ทางสะดวก ได้เริ่มก่อสร้างเขื่อนกิ่วลม ในพ.ศ. 2510 – 2515 และสะพานข้ามแม่น้ำวังแห่งที่ 2 ได้แก่ สะพานพัฒนาภาคเหนือ รวมถึงถนนสายลำปาง-เชียงใหม่ ในปีพ.ศ. 2512 และถนนสายนครสวรรค์-เชียงรายในปีต่อมา

ในปี พ.ศ.2511 นโยบายการสนับสนุนการท่องเที่ยว เทศบาลเมืองลำปางจัดงานลอยกระทง กระแสการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมพุ่งสูงขึ้นตามลำดับ สังเกตได้จากการจัดงานหลวงเวียงละกอน ณ วัดพระธาตุลำปางหลวง และสร้างคำขวัญประจำจังหวัดในยุคผู้ว่าราชการจังหวัด นายยุทธ แก้วสัมฤทธิ์ (พ.ศ. 2528-2532) “ถ่านหินลือชา รถม้าลือลั่น เครื่องปั้นลือนาม งามพระธาตุลือไกล ฝึกช้างใช้ลือโลก” ตอบสนองรัฐเพื่อสร้างจุดเด่นด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งประเพณีสรงหลวง ในปี พ.ศ.2530 และจัดตั้ง วิทยาลัยครูและศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อผลิตงานวิจัยและรวบรวมข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมไว้

การสูญเสียบทบาทศูนย์กลางการคมนาคม และศูนย์กลางบริหารราชการของภาค เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทยสาขาภาคเหนือ และกองกำกับการตำรวจภูธรภาค 5 ได้ย้ายไปที่เชียงใหม่เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) กำหนดให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองเชียงใหม่

อุตสาหกรรมกับเมืองลำปาง หลังจากท้องีการพลังงานไฟฟ้าลิกไนต์ ได้ดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ปี 2498 และแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2503 ส่วนอุตสาหกรรมอื่นได้แก่เครื่องปั้นดินเผาและเซรามิก ที่มีแหล่งดินขาวที่อ.แจ้ห่ม และ อ.ห้างฉัตร และพัฒนาคุณภาพการผลิตอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบันที่กลายเป็นจุดแข็งของจังหวัดลำปางที่ปรากฏในยุทธศาสตร์จังหวัด (ปี พ.ศ. 2548) Green Clean Ceramic นอกจากนี้อุตสาหกรรมอื่นๆ ที่เติบโตไปพร้อมกัน เช่น เหมืองแร่ดินขาว เหมืองลิกไนต์ที่แม่เมาะ ที่บ้านปู อ.สบปราบ โรงงานปูนซีเมนต์ อ.แจ้ห่ม คลังก๊าซปตท. อ.เมือง โรงงานผลไม้กระป๋อง โรงงานน้ำตาล โรงงานไม้แปรรูป เป็นต้น สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแม้จะไม่โดดเด่นนัก แต่ก็มีธุรกิจโรงแรมจำนวนไม่น้อยในย่านสำคัญและรีสอร์ทที่ กระจายตัวใกล้อุทยานในอำเภอต่างๆ รวมทั้งการพานิชยกรรมที่สนองการขยายตัวของคนในเมือง เช่น ห้างสรรพสินค้า ตัวแทนจำหน่ายรถจักรยานยนต์ ธุรกิจการเงิน ร้านค้าทอง เป็นต้น

การเปิดพื้นที่ทางใต้ของเมืองด้วยวิทยาลัยครู (มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง) ในปี พ.ศ. 2514 ห่างจากตัวเมืองประมาณ 7 กิโลเมตร นับเป็นการขยายเมืองยุคแรกๆ ที่ต่อมาส่งผลกับตัวเมืองลำปางอย่างสำคัญ ตั้งแต่ต้น พ.ศ. 2500 จนถึงยุคปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่ใหม่ ๆ อาคารทันสมัยจนทำให้อาคารเก่าๆ ที่มีคุณค่าถูกละเลย เช่น การรื้อถอนศาลากลางหลังเก่าแล้วทำการสร้างในพื้นที่ใหม่ในพื้นที่ทางใต้ รวมถึงที่ทำการกองบังคับบัญชาตำรวจภูธรภาค 5 และอาคารศาลจังหวัด เป็นต้น จากการที่เมืองขยายตัวไปเรื่อยๆ บางแห่งถูกปล่อยเป็นที่ว่างกลางเมือง เป็นสาเหตุหนึ่งของการใช้พื้นที่ไม่คุ้มค่า

ความเคลื่อนไหวเชิงประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ

หน่วยงานภาครัฐนำโดยสถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ (สปร.), จังหวัดลำปาง, เทศบาลนครลำปาง และเครือข่ายภาคประชาชนจังหวัดลำปาง ดำเนินโครงการสร้าง “โครงการพิพิธภัณฑการเรียนรู้เมืองลำปางหรือมิวเซียมลำปาง” ซึ่งจะเป็นพิพิธภัณฑการเรียนรู้ต้นแบบแนวใหม่ที่ผสมผสานรากฐานอารยธรรมของคนในท้องถิ่น การสร้างสรรค์ความคิดและภูมิปัญญา ภายใต้นวัตกรรมที่ผสมผสานเทคโนโลยีในรูปแบบอินเตอร์แอคทีฟ ให้เข้ากับวิถีชีวิตคนลำปางทุกเพศทุกวัยอย่างแท้จริง โดยแนวคิดการจัดแสดงของพิพิธภัณฑแห่งนี้จะนำเสนอสาระความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของจังหวัดลำปาง ไม่ว่าจะเป็น ประวัติศาสตร์เมือง ชาติพันธุ์คนลำปางตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภาษา วรรณกรรม โบราณสถานและวัตถุที่เก่าแก่

นอกจากนี้ยังมีการขยายวงจากแนวคิดของโครงการ สู่การสัญจรไปยังพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดลำปาง โดยแบ่งเป็น 3 โซน คือ **โซนเหนือ** (วังเหนือ แจ้ห่ม เมืองปาน) พิพิธภัณฑและแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ประกอบด้วยพิพิธภัณฑสถานโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา พิพิธภัณฑบ้านสบลีน ต.ร่องเคาะ อ.วังเหนือ พิพิธภัณฑวัดบ้านใหม่ อ.วังเหนือ ประเด็นที่น่าสนใจ โซนต้นแม่น้ำวังอันอุดมสมบูรณ์ การเชื่อมโยงชีวิตกับพื้นที่โดยรอบ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย ชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ **โซนตอนกลาง** (เกาะคา ห้างฉัตร เสริมงาม แม่เมาะ แม่ทะ งาว) มีแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ประกอบด้วย ศูนย์ศิลปะชุมชนเมืองงาว(บ้านจ่างหลวง) ศูนย์อนุรักษ์ภายนตร์ย้อนยุค อ.งาว พิพิธภัณฑศูนย์ถ่านหินลิกไนต์ศึกษา พิพิธภัณฑพื้นบ้านแม่ทะ พิพิธภัณฑประตูผา สถาบันคชบาลแห่งชาติ พิพิธภัณฑพื้นบ้านวัดสันตินิคม(สันป่าสัก) พิพิธภัณฑภูมิปัญญาชาวบ้าน บ้านสองแควเหนือ อ.เกาะคา พิพิธภัณฑวัดพระธาตุจอมปิง พิพิธภัณฑวัดไหล่หินหลวง พิพิธภัณฑวัดพระธาตุลำปางหลวง แหล่งธรณีวิทยาที่สำคัญ ตั้งแต่ ภูเขาไฟ ซากฟอสซิลหอย แหล่งประวัติศาสตร์ ภาพเขียนสีแหล่งต่างๆ เช่น ประตูผา เมืองในหุบเขา (งาว) ที่เติบโตมากับการค้าไม้ กลุ่มวัดและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยัง

หลงเหลืออยู่ (แม่ทะ) โชนตอนใต้ (แม่พริก เถิน สบปราบ) พิพิธภัณฑสถานและแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ประกอบด้วยศูนย์บ้านปูนितัน อ.สบปราบ หอพิพิธภัณฑวัตถุอมลอง อ.เถิน พิพิธภัณฑวัตถุนางอยเสริมงาม ชุมทางเชื่อมแอ่งลำพูนฯ กับ แอ่งลำปาง ย่านเมืองเก่าสมัยจารีตและสมัยการค้าริมน้ำวัง

6. ประเด็นข้อมูลด้านการศึกษาวิจัยในมิติต่างๆ

การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิด้านงานวิจัยในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดลำปางเป็นการศึกษาข้อมูลตั้งแต่ ปี 2551 – 2553 ในแต่ละประเด็นที่ผ่านมา โดยใช้ข้อมูลงานวิจัยจากหน่วยงานในพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากการค้นคว้าฐานข้อมูลงานวิจัยจากแหล่งทุนรวม เช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) เป็นต้น จะไม่สามารถทราบแหล่งที่ดำเนินการได้ อีกทั้งฐานข้อมูลไม่ได้แยกสังกัดของหัวหน้าโครงการและทีมวิจัยไว้อย่างชัดเจนจึงทำให้ไม่สามารถทราบแหล่งที่มาของนักวิจัยได้ การศึกษาข้อมูลมิติงานวิจัยในแต่ละประเด็นจึงมีได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยทุกฉบับของทุกหน่วยงาน ของทุกกลุ่มสาขาอาชีพได้อย่างครอบคลุม ข้อมูลมิติการวิจัยจึงใช้จากหน่วยงานในพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งพบว่าจะเป็นไปตามภารกิจหลักหรือความถนัดของแต่ละหน่วยงาน (ตารางที่ 2.30) แต่อย่างไรก็ตามก็สามารถชี้ให้เห็นถึง ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นๆ ได้ หากนำมาวิเคราะห์งานวิจัยในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้น พบว่า

- **การกระจายตัวของประเด็นงานวิจัย** การกระจายตัวของประเด็นงานวิจัยต่างๆ ที่ตั้งไว้ พบว่า ประเด็นที่มีมากที่สุด คือ ด้านการเกษตร เศรษฐกิจ และการศึกษา ประเด็นด้านทรัพยากร มีค่อนข้างน้อย โดยจะเน้นด้านกระบวนการจัดการทรัพยากร

- **รูปแบบงานวิจัย** รูปแบบการทำงานวิจัยของจังหวัดลำปาง พบว่ามีทั้งรูปแบบงานวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นงานวิจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา ส่วนงานวิจัยเชิงทดลอง จะพบมากในประเด็นการเกษตร เป็นการดำเนินการทดลองทางด้านเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตร ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่มักจะอยู่ในประเด็นทางด้านทรัพยากร และสังคม อาทิ วัฒนธรรม และกลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชน

- **หน่วยงานที่ดำเนินงานวิจัย** การสืบค้นข้อมูลด้านงานวิจัยจากฐานข้อมูลงานวิจัยแห่งชาติ พบว่า ฐานข้อมูลจากแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย เช่น วช. สวทช. สกอ. เป็นต้น ไม่ได้แยกสังกัดของทีมวิจัยไว้อย่างชัดเจนจึงทำให้ไม่สามารถทราบแหล่งที่มาของนักวิจัยได้ รวมทั้งไม่ได้ระบุข้อมูลพื้นที่ในการดำเนินการเช่นกัน สำหรับข้อมูลการวิจัยพบว่า ลักษณะการทำงานวิจัยของหน่วยงาน จะมีความเฉพาะที่เป็นภารกิจหลักของหน่วยงานโดยตรง เช่น สำนักงานวัฒนธรรม นักวิชาการการศึกษา ส่วนประเด็นวิจัยที่มีความหลากหลาย แตกต่างมักจะอยู่ในสถาบันการศึกษาในจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ลำปาง มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ลำปาง รวมทั้ง สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นต้น

ตารางที่ 2.30 มิติงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆของจังหวัดลำปาง ในปี 2551-2553

หน่วยงาน	ชื่อโครงการ
1. ประเด็นด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	

ม.ราชกล ล้านนา	การตอบสนองของระบบนิเวศน์ทางจุลชีววิทยาของแบบจำลองน้ำเสียโดยการบำบัดด้วยจุลินทรีย์ท้องถิ่นและLactobacillus
	การประดิษฐ์ชุดทดสอบสำหรับการตรวจนับจำนวนแบคทีเรียทั้งหมดอย่างรวดเร็วจากตัวอย่างน้ำ
ม.โยนก	แนวทางการบริหารจัดการเครือข่ายลุ่มลภาวะทางอากาศ กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอจาง
ม.ราชภัฏ	การจัดการมลภาวะทางอากาศภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน อ.สบปราบ
	ความหลากหลายทางชีวภาพของเห็ดในชุมชนหนองหัวหงอกและพื้นที่ใกล้เคียง ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง
	การพัฒนาและอนุรักษ์พันธุกรรมพืชไม่หอมท้องถิ่นของชุมชนบ้านเสด็จ ต.เสด็จ อ.เมือง จ.ลำปาง
สกว.ฝ่าย ท้องถิ่น	แนวทางการแก้ไขปัญหาสุขภาวะของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโรงงานไฟฟ้าแม่เมาะ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตำบลบ้านดง
	การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา:การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านนาบอน หมู่2 ต.ทุ่งงาม อ.เสริมงาม จ.ลำปาง
	แนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กืต ต.ทุ่งงาม อ.เสริมงาม, ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน
	การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1
สกว.ฝ่าย ท้องถิ่น	การจัดทำฐานข้อมูลเครือข่ายทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่า) ในจังหวัดลำปางผ่านเครื่องมือ Social Mapping
	การใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมตามหลักภูมิสังคม กรณีศึกษา บ้านผาแมว ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
	แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าห้วยหกโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ 2 บ้านสาสบหก ต.บ้านสา อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง
2. ประเด็นด้านเศรษฐกิจ	
สกว.ฝ่าย ท้องถิ่น	การพัฒนานักวิจัยและการวิจัยเชิงปฏิบัติการไตรภาคีเพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชน
	การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาองค์กรการเงินชุมชน
	โครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ 36 จังหวัด
	การพัฒนารูปแบบการคัดกรองสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เป็นหัตถอุตสาหกรรม
	โครงการการปรับโปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูปเพื่อตอบสนองความต้องการพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย กรณีศึกษา 15 จังหวัดภาคเหนือ
	ยววิจัยหัตถอุตสาหกรรมท้องถิ่น(ภาคเหนือ)ปีงบประมาณ 2551
	ยววิจัยท่องเที่ยว : การบูรณาการการศึกษา เศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันความเป็นชุมชน การจัดตั้งร้านค้าชุมชนเพื่อชุมชนเข้มแข็ง บ้านคลองน้ำลาด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

	การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอสระมิงงาม จังหวัดลำปาง
	แนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชนบ้านแม่แจ่ม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอมืองปาน จังหวัดลำปาง
	แนวทางการจัดการปัญหาหนี้สินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสบสัน ตำบลร่องเคาะ อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง
	การบริหารจัดการชุดโครงการวิจัยการจัดการองค์ความรู้ชุมชนด้านการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการ จังหวัดลำปาง
	รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนบ้านดง ตำบลนาทราย อำเภอสบปราบ, บ้านคลองน้ำลาด บ้านร่มไทรรัตน์ ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมือง, บ้านส้มป่อย ตำบลแม่สัน อำเภอลำปาง, บ้านสามขา อำเภอแม่ทะ
	การจัดการความรู้ด้านการจัดการปัญหาสังคมและปัญหาหนี้สิน
	การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่มชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
สกว.ฝ่ายท้องถิ่น	การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา : การดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติแจ้ซ้อนเสลา บ้านแจ้ซ้อนเหนือ หมู่ 11 ตำบล แจ้ซ้อน อำเภอมืองปาน
	การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านจำ หมู่ 6 ตำบลปงยางคก อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง
	การบริหารจัดการกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมบ้านท่ากลาง-ท่าใต้ ตำบลบ้านกิว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
	แนวทางการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอสระมิงงาม จังหวัดลำปาง
ม.โยนก	สถานการณ์ผู้ประกอบการธรรมาเพื่อการท่องเที่ยวจ.ลำปาง
	โครงสร้างค่าจ้างขั้นตอนของแรงงานในจ.ลำปาง
	สถานการณ์ผู้ประกอบการธรรมาเพื่อการท่องเที่ยว จังหวัดลำปาง
ม.ราชภัฏ	การพัฒนาธุรกิจการผลิตข้าวแต๋นน้ำแตงโม และการพัฒนาข้าวแต๋นให้มีรูปแบบและรสชาติแนวสากล บ้านทุ่งม่านเหนือ อ.เมือง
	การสร้างเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ ต.ทุ่งกว่า อ.เมืองปาน จ.ลำปาง
	การพัฒนาศักยภาพและโอกาสของคนจนโดยการทำแผนชุมชนหรือแก้ไขปัญหาความยากจนของ ต.หัวเมือง อ.เมือง จ.ลำปาง
	การพัฒนาอาหารท้องถิ่นมังสวิรัต : ศึกษากรณีน้ำพริก-น้ำผัก อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง
	การศึกษารูปแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์แก้วโปงลาง ต.แม่กอด อ.เถิน จ.ลำปาง
	รูปแบบการจัดการข้อมูลด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว อ.แม่ทะ
	การจัดการรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยว อ.แม่ทะ

ล้านนา	การศึกษาปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในจังหวัดลำปาง
	ผลของวัสดุห่อผล ต่อการควบคุมโรค และคุณภาพของผลมะม่วงมหาชนก
	ผลของผลิตภัณฑ์ทางไหลต่อการมีชีวิตของเชื้อราสาเหตุโรคแมลง
	การเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชเพื่อพัฒนาการผลิตต้นพันธุ์ จำนวนมากเป็นการค้าในระบบต่อเนื่องของพืชสามชนิด กระเจียว กระชาย และมะเกี๋ยง
	การพัฒนาพันธุ์ข้าวลูกผสมระบบสองสายพันธุ์
	การปลูกพืชร่วมแบบผสมผสานในต้นยางพารายังไม่ให้ผลผลิตในช่วงฤดูฝน
ม.ราชค ล้านนา	การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตรากและพัฒนา ผลิตภัณฑ์จากรากทางไหลเพื่อทดแทนสารเคมีควบคุมศัตรูพืช
	การพัฒนาสูตรสำเร็จเชื้อราเพื่อประยุกต์ใช้ในการควบคุมโรคแอนแทรกโนสและแมลงวันผลไม้ในสวนมะม่วง
	ปัจจัยที่มีผลต่อการสลายตัวของสารออกฤทธิ์และความเป็นพิษของสารตกค้างจากการใช้รากทางไหลควบคุมศัตรูพืช
	การพัฒนาพันธุ์สบู่ดำเพื่อเพิ่มผลผลิตและปริมาณน้ำมันให้เหมาะสมกับภาคเหนือ
	ทดสอบสายพันธุ์ดีของถั่วเหลืองที่ทนทานต่อโรคราสนิมและต้านทานโรคเมล็ดสีม่วง
	การพัฒนาการผลิตแตงกวา คื่นช่าย ผักโขม พริก และถั่วฝักยาว ด้วยโคโคซาน
	การพัฒนาแบบจำลองการเจริญเติบโตและผลผลิตของข้าวไร่ที่สูง
	พัฒนาระบบการฉายรังสีอัลตราไวโอเลตร่วมกับการผลิตน้ำส้มเกลี้ยง
	ผลของการไว้ผลและการตัดแต่งกิ่งระหว่างการติดผลต่อการเจริญเติบโต การใช้น้ำ และธาตุอาหารของลำไยพันธุ์ดอ
	การปรับปรุงพันธุ์ถั่วเหลืองทนทานโรคราสนิมและต้านทานโรคเมล็ดสีม่วง
	การรวบรวมและประเมินความหลากหลายทางพันธุกรรมของข้าวป่าในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย
	ยุทธวิธีในการกำจัดโรคเหี่ยวที่เกิดจากแบคทีเรียของขิง
	การพัฒนาสีย้อมผ้าสำเร็จรูปจากใบมะเกี๋ยง
	พัฒนามะเกี๋ยงเพื่ออุตสาหกรรมแปรรูป
	พัฒนาสารสกัดจากรากทางไหลสำหรับควบคุมหนอนกระทู้หอมในแปลงผักกาดขาวปลี
	การใช้เชื้อแบคทีเรีย Rhodopseudomonas และ Azospirillum เป็นปุ๋ยชีวภาพสำหรับข้าว
	การขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าบางชนิดโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ
	พัฒนาการจัดการสวนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มคุณภาพของผลผลิตลำไยในช่วงที่ลำไยติดผล

	ผลของการคัดเลือกสายต้นพันธุ์ต่อการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตของสับปะรด
	การผลิตผักหวานบ้านเพื่อการค้าโดยวิธีเกษตรอินทรีย์
	การศึกษาลักษณะทางสรีรวิทยาและการจัดการน้ำและธาตุอาหารของสับปะรด
	การประยุกต์ใช้เชื้อยีสต์ <i>Issatchenkia orientalis</i> ในการป้องกันกำจัดโรคหลังการเก็บเกี่ยวของมะม่วง
ม.ราชกล ล้านนา	ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของพริกชี้ฟ้าและผลิตภัณฑ์จากพริกชี้ฟ้า
	อิทธิพลของอายุของผลและระยะเวลาเก็บรักษาที่มีต่อผลผลิตและคุณภาพของน้ำมันสับปะรด
	ผลของการฉายรังสีอัลตราไวโอเล็ตต่อการควบคุมโรค และคุณภาพของผลมะกึ่งหลังการเก็บเกี่ยว
	การพัฒนาคุณภาพผักเชียงดาเพื่ออุตสาหกรรมแปรรูป
	การถ่ายทอดเทคโนโลยีผลิตส้มเกลี้ยงคุณภาพดี
	ศึกษาการเขตกรรมและคัดเลือกสายพันธุ์ผักย่านางเพื่อพัฒนาเป็นเครื่องปรุงรสในเชิงอุตสาหกรรม
	การปรับปรุงพันธุ์และพัฒนาเทคโนโลยีระบบการผลิตสับปะรด
	การประเมินการเจริญเติบโตและการตอบสนองทางสรีรวิทยาของพืชโดยวิธีประมวลผลภาพดิจิทัลเชิงตัวเลขจากกล้องถ่ายรูป
	การศึกษาความหลากหลายทางพันธุกรรมของพันธุ์หน้ำวัว
	การวิจัยและพัฒนาระบบการผลิตสับปะรดเพื่อรับรองมาตรฐานฟาร์ม
	การพัฒนาพันธุ์สับปะรดเพื่อการบริโภคผลสดและอุตสาหกรรมแปรรูป
	การประดิษฐ์ชุดทดสอบสำหรับการตรวจนับจำนวนแบคทีเรียทั้งหมดอย่างรวดเร็วจากตัวอย่างน้ำ
	พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและใช้ประโยชน์จากฟางหมักในผลิตภัณฑ์อาหาร
	รวบรวมและคัดเลือกพันธุ์ผักข้าวเพื่อพัฒนาสู่การผลิตในเชิงอุตสาหกรรม
	การขยายผลการใช้เชื้อรากำจัดแมลง <i>Beauveria bassiana</i> เพื่อการควบคุมแมลงวันผลไม้
4. ประเด็นด้านการศึกษา	
สกว. ส่วนกลาง	การศึกษาสำรวจโครงการและทุนในพื้นที่ในการสร้างเครือข่ายสถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อเสริมคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปาง
	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาศิลปศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานที่วัดไหล่หิน
	การติดตามสภาวะการณเด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch) สำหรับภาคเหนือตอนบน
	ยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง

สกว.ฝ่าย ท้องถิ่น	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหน่วยฝึกพื้นบ้านลุ่มน้ำแม่ตาน สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
สกว.ฝ่าย ท้องถิ่น	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องป่าไม้ลุ่มแม่น้ำงาว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนประชารัฐธรรมคุณ อำเภองาว จังหวัดลำปาง
มรภ.สวน ดุสิต (ลำปาง)	การศึกษาเจตคติของการจัดการเรียนการสอนแบบสรวนนิยม ในรายวิชาพื้นฐาน การศึกษาและการศึกษาแบบเรียนรวม
	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การบริหารงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย การศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรายวิชาพื้นฐาน การศึกษา แบบเรียนรวม: กรณีศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษาที่ใช้ทุน อบต. กับนักศึกษาที่ใช้ทุน ส่วนตัว
	ผลของการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีผลต่อความมั่นใจของนักศึกษา รายวิชาวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย
	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้CIPA Model ในวิชาอาหาร และอนามัยสำหรับเด็กปฐมวัย
ม.ราชภัฏ	การสร้างบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น เรื่องการผลิตและการแปรรูปน้ำตาลโตนดของ ชุมชน อ.แม่ทะ จ.ลำปาง
	การพัฒนาบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น เรื่องการผลิตข้าวหอมมะลิและการแปรรูปเป็น ข้าวกล้องโดยใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านของชุมชน อ.แม่ทะ
	การสร้างบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่นเรื่องการผลิตและการแปรรูปน้ำตาลของชุมชน อ. แม่ทะ
ม.ราชภัฏ ลำปาง	พัฒนาเทคนิคการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชสมุนไพรที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอน ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดลำปาง
	พัฒนาเทคนิคการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชสมุนไพรที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอน ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดลำปาง
สำนัก วัฒนธรรม	ปฏิบัติธรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญของชาติ (ฝึกอบรมให้ความรู้ ด้านศาสนา วัฒนธรรม แก่เด็ก และประชาชนทั่วไป)
	อบรมเยาวชนภาคฤดูร้อน(ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรม แก่เด็ก)
	บรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อนและบวชศีลจาริณี
	อบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำจดหมายเหตุการณ์สำคัญในชุมชนท้องถิ่น
	โครงการฝึกอบรมเข้าค่ายเยาวชนรักชาติ-รักถิ่น
	ส่งเสริมการเรียนรู้ศาสนาพิธีแก่เยาวชน
	ส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน (เข้าค่าย ให้ความรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรม)
	ถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียน(จัดทำองค์ความรู้)
	รณรงค์สร้างค่านิยมจิตสำนึกและภูมิปัญญาไทย (จัดเวทีอภิปราย จัดทำองค์ความรู้)
สำนัก	สร้างเครือข่ายผู้นำเด็กและเยาวชนภาคเหนือตอนบน(จัดค่ายวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

วัฒนธรรม	ล้านนา)
	วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน (จัดทำองค์ความรู้ จัดมหกรรมวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน)
	จัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรม
	จัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาด้านศิลปการแสดง ดนตรีพื้นเมือง งานช่างฝีมือ
	ค่ายเยาวชนปตท.อนุรักษ์ประเพณีตีกลองปู่จา การจัดทำเอกสารทางวิชาการด้านวัฒนธรรม
5. ประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม	
สกว. ส่วนกลาง	การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน วงปี พาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
	แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของสื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาชุมชน
	วิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ระยะที่ 2 : วิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
	ยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง
สกว.ฝ่าย วิจัย ท้องถิ่น	รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบ้านไหล่หิน อ.เกาะคา แนวทางผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อขยายผลองค์ความรู้เรื่องการจัดการงานศพบ้านไหล่หิน อ. เกาะคา
	การฟื้นฟูการขับขานเพลงพื้นบ้าน จ้อย ซอ ค่าว อ่า โดยใช้สะล้อ ซอ ซึง ปี่จุมเป็น เครื่องดนตรีประกอบ ต.แม่สัน อ.ห้างฉัตร
	การสืบค้นประวัติศาสตร์ตำนานเจ้าพ่อขุนตานเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
	แนวทางการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำโคมบ้านวังหม้อ อ.เมือง จ.ลำปาง
	กระบวนการสร้างการเรียนรู้ตำนานมรดกศาสนาขบวัดบ้านเอื้อม ต.บ้านเอื้อม อ.เมือง
	แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเทศมหาชาติเวสสันดรชาดกทำนองแมงปู้ชม ดวงของจังหวัดลำปาง
	รูปแบบการจัดการศูนย์เรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านปงสนุก อ.เมือง จ.ลำปาง
	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานตำนานม่อนกองข้าว บ้านสาสบก หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
ม.ราชภัฏ สวนดุสิต	การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการอนุรักษ์ สืบทอด อักษรคำเมือง โดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนบ้านเกาะหลวง หมู่ 8 ตำบลแม่เกาะ อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปาง
	สลุงหลวง กลองใหญ่ ปีใหม่เมือง นครลำปาง
สำนัก วัฒนธรรม	มหกรรมกองปู่จาจังหวัดลำปาง (แข่งขันตีกลองปู่จา การแสดงกลองภาคเหนือและ กลองนานาชาติ ค่ายเยาวชนปตท.อนุรักษ์ประเพณีตีกลองปู่จา
	ถ่ายทอดศิลปะการแสดงขอพื้นเมืองและดนตรีประกอบขอพื้นเมือง

จัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ต่อยอดผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
จัดทำ/จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (ศาลากลางเดิม) พิพิธภัณฑ์อำเภอ
จัดการความรู้ภูมิวัฒนธรรม
จัดทำข้อมูลและจัดภูมิทัศน์ 35 จุดประวัติศาสตร์
จัดเก็บข้อมูลภูมิปัญญาด้านศิลปการแสดง ดนตรีพื้นเมือง งานช่างฝีมือ จัดทำเอกสารทางวิชาการด้านวัฒนธรรม
การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมพื้นบ้านกับนานาชาติ

บทที่ 3

บทสรุปและข้อเสนอแนะของจังหวัดลำปาง

บทสรุป

จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงอยู่ทั่วไป ทอดตัวยาวตามแนวทิศเหนือไปทางทิศใต้ของจังหวัด บริเวณตอนกลางจังหวัดเป็นที่ราบโอบล้อมด้วยภูเขา ลักษณะเป็นแอ่งแผ่นดินที่ยาวและกว้างที่สุดในภาคเหนือ เรียกว่า “อ่างลำปาง” ทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวเกือบตลอดปี ร้อนจัดในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว พื้นที่จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย พื้นที่ลุ่มน้ำวังและลุ่มน้ำยมบางส่วน มีทรัพยากรแร่ที่สำคัญ คือ ถ่านหินลิกไนต์ ดินขาว และบอลเคลย์ รวมทั้งสายแร่ทองคำในสายน้ำตกวังแก้ว ด้านทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดลำปาง ถือเป็นแหล่งไม้สักที่มีคุณภาพดีที่สุด

ยุทธศาสตร์จังหวัดลำปาง

วิสัยทัศน์ของจังหวัด (Vision) คือ นครลำปางเป็นเลิศด้านเชรามิกและหัตถอุตสาหกรรมโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ผู้นำด้านการผลิตเกษตรปลอดภัย ร่วมสร้างสังคมไทยอยู่ดีตามวิถีพอเพียง (<http://www.lampang.go.th/strategic/2553/ylpa.html>)

ประเด็นยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ 1: การพัฒนาเชรามิกและส่งเสริมหัตถอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการค้า และการลงทุนทั้งระบบ

ยุทธศาสตร์ 2 : การพัฒนาและยกระดับมาตรฐานระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และวัฒนธรรมสู่มาตรฐานสากล

ยุทธศาสตร์ 3 : การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสู่เกษตรปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ 4 : การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนและสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้

การวิเคราะห์ศักยภาพโดยรวมของจังหวัดลำปาง

จุดแข็ง (Strength) ของจังหวัดลำปาง

- เป็นแหล่งผลิต และจำหน่ายสินค้าเชรามิกคุณภาพดี และเป็นที่ยอมรับมากที่สุดในประเทศ รวมถึงเป็นที่ยอมรับในตลาดต่างประเทศ
- ที่ตั้งของจังหวัดซึ่งอยู่กึ่งกลางของภาคเหนือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง
- มีทรัพยากรธรรมชาติด้านแร่ธาตุ เช่น ดินขาว ลิกไนต์ หินปูน ชี้อัลลอย จำนวนมาก
- เป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ทรัพยากรธรรมชาติด้านแร่ธาตุขนาดใหญ่ของประเทศ เช่น เหมืองแม่เมาะ โรงงานปูนซีเมนต์ และอุตสาหกรรมเชรามิก
- มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และหลากหลาย มีศักยภาพที่สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นที่รู้จักและยอมรับในระดับสากล

- เป็นแหล่งผลิตไม้สัก และผลิตภัณฑ์จากไม้สัก สร้างรายได้และอาชีพให้จังหวัดลำปาง
- มีแหล่งกักเก็บน้ำ เพื่อการเกษตรขนาดใหญ่ เช่น เขื่อนกิ่วลม เขื่อนกิ่วคอหมา
- มีองค์กรและความร่วมมืออย่างเข้มแข็งของเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม
- มีความมั่นคงและเข้มแข็งในการคงอยู่ของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมแบบวิถีลำปางดั้งเดิม
- เป็นจังหวัดที่อุดมไปด้วยภูมิปัญญา และปราชญ์ท้องถิ่นจำนวนมาก หลากหลายสาขา
- ที่ตั้งของจังหวัดไม่ติดเขตชายแดน เอื้อต่อการดูแลรักษาความมั่นคง
- ประชาชนในท้องถิ่นมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่ใกล้เคียงกัน
- เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่งดงาม มีคุณค่า และสมบูรณ์ องค์กรภาคเอกชนให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์
- ผู้บริหารให้ความสำคัญและสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานด้านความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง
- มีการกระจายอำนาจและการจัดสรรงบประมาณทั่วทั้งจังหวัด
- บุคลากรภาครัฐและเอกชนมีความรู้ความสามารถ
- สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในจังหวัดมีศักยภาพและความพร้อมในการให้การสนับสนุน และร่วมมืออย่างเต็มที่ต่อองค์กรภาครัฐในการพัฒนาความรู้ด้านการบริหารจัดการ

จุดอ่อน (Weakness) ของจังหวัดลำปาง

- ขาดแรงงานทางด้านการเกษตร และแรงงานฝีมือในภาคอุตสาหกรรมการผลิตและการบริการ
- ขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาที่เป็นระบบด้านการท่องเที่ยว
- ผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นที่ต้องการของประชาชนในพื้นที่มีน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ
- ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้ประกอบ และบุคลากรภาครัฐกิจ
- ขาดการรวมกลุ่มในการผลิต และไม่มีศูนย์กลางในการจัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร
- ขาดการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชนในด้านเทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิต
- ยังไม่มีการวางแผนพัฒนาแรงงานที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัด
- ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจในศักยภาพของทรัพยากรภายในจังหวัด และไม่สามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม
- ประชาชนขาดความรู้ในเรื่องการเพิ่มผลผลิต และวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- ขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว
- จังหวัดลำปางยังมีระดับความรุนแรงของปัญหาเด็ก เยาวชนและผู้สูงอายุที่เป็นภาระทางสังคม
- บุคลากรและสถานที่ดำเนินงานบริการสุขภาพไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน
- ขาดการสนับสนุน เชิดชูและนำไปใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญา และปราชญ์ท้องถิ่น
- ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกแก่ประชาชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- การทำงานจากทุกภาคส่วนยังขาดการบูรณาการอย่างแท้จริง
- ประชาชนยังค่านิยมในการพึ่งพาคนอื่นโดยไม่คิดช่วยเหลือตนเองก่อน
- ขาดกลไกในการอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัด
- ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกแก่ประชาชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ขาดมาตรการที่จริงจังและชัดเจนในการควบคุม ป้องกัน และแก้ปัญหามลพิษ
- มีการบุกรุกพื้นที่ป่าและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง
- ยังไม่มีการจัดทำโซนนิ่ง (Zoning) การจัดทำเขตอนุรักษ์ (Core zone) พื้นที่กันชน (Buffer zone) พื้นที่พัฒนา (Development zone) เพื่อการวางผังเมืองและใช้ประโยชน์ในเชิงพื้นที่อย่างเหมาะสม
- ขาดการวางแผนบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- ขาดการบูรณาการการทำงานจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- ประชาชนขาดความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม
- ขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง ส่งผลให้ขาดการบูรณาการและเชื่อมโยงแผนงานโครงการในทุกระดับของจังหวัด
- ระบบงานประชาสัมพันธ์ขาดประสิทธิภาพ
- ศักยภาพของทรัพยากรบุคคลทั้งภาครัฐและเอกชนไม่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการอย่างเต็มที่
- บุคลากรภาครัฐขาดทักษะการประยุกต์ใช้เครื่องมือทางการบริหารและแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่
- มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดบ่อยครั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่องของนโยบายในการบริหารของจังหวัด
- ระบบข้อมูลสารสนเทศของจังหวัดยังขาดประสิทธิภาพในการนำไปใช้ได้อย่างแท้จริง
- การจัดสรรงบประมาณยังไม่ทั่วถึงและเป็นธรรม

โอกาส (Opportunity) ที่เอื้อต่อการพัฒนาจังหวัดลำปาง

- นโยบายในระดับประเทศ ที่ประกาศให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ
- นโยบายระดับชาติมุ่งเน้นการสนับสนุนและกระตุ้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจทั้งภาคอุตสาหกรรมการผลิตและบริการ
- กระแสมรดกโลกจุดประกายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้จังหวัด
- นโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
- กระแสความตื่นตัวในการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชุมชน
- แนวทางการพัฒนาประเทศที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- กระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันและหยุดยั้งภาวะโลกร้อน

- ประเทศไทยได้ลงนามความร่วมมือในอนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- รัฐธรรมนูญปี 50 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารเอื้อต่อการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการบริหารจัดการและการตัดสินใจ
- การเชื่อมโยงเครือข่ายการสื่อสารและเทคโนโลยีให้เอื้อต่อการพัฒนาของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ
- แนวคิดและทฤษฎีในการบริหารจัดการมีการปรับปรุงให้ทันสมัย และสามารถนำไปใช้ได้ในเชิงปฏิบัติ

ภัยคุกคาม/ปัญหา (Threats) ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจังหวัดลำปาง

- ภาวะถดถอยของเศรษฐกิจในระดับมหภาค
- วิวัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งทางพันธุกรรม (GMOs) จากประเทศพัฒนาแล้ว
- การขยายกิจการเชิงรุกของธุรกิจขนาดใหญ่จากต่างประเทศ
- ค่านิยมในการบริโภคสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ
- สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุต่อวัยทำงานและเด็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น
- การไหลบ่าเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ
- อัตราการเพิ่มขึ้นของโรคระบาดในหลายประเทศทั่วโลก
- วิฤติความแปรปรวนทางธรรมชาติและสภาวะโลกร้อน
- การแทรกแซงทางการเมืองมีผลต่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ไม่มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการบริหารพื้นที่และชุมชนอย่างแท้จริง
- การเมืองขาดเสถียรภาพ รัฐบาลเปลี่ยนแปลงบ่อย ส่งผลต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาในทุกระดับของประเทศ

สถานการณ์โดยภาพรวมและความต้องการด้านงานวิจัยและพัฒนา

ทีมวิจัยได้ศึกษาเอกสารจากโครงการจัดทำแผนแม่บทจังหวัดลำปางที่สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ได้จัดเวทีและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของจังหวัด เพื่อกำหนดการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา รวมทั้งการประมวลข้อมูลจากการจัดเวทีต่างๆ ของโครงการ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นถึงสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน รวมถึงความคิดเห็นต่อทิศทางการพัฒนางานวิจัยและพัฒนาที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์ตนเองที่ทางจังหวัดได้จัดทำขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

1. ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาในประเด็นนี้คือ **ภัยธรรมชาติทางน้ำ** เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม รวมทั้งน้ำป่าและกิ่งไม้ไหลเข้าท่วมพื้นที่ ส่วนมากจะเกิดในพื้นที่ป่าต้นน้ำเช่น อำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม และเมืองปาน ในช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน เกี่ยวเนื่องกับการทำลายทรัพยากรป่าไม้ การไม่มีระบบการเตือนภัยในชุมชนที่ดี รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เน้นการขุดลอกลำน้ำ แทนการสร้างหรือพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำในพื้นที่ ทำให้น้ำมาเร็วและไปเร็วและก่อให้เกิดปัญหาย้ายแล้งตามมา โดยจังหวัดลำปางมีพื้นที่เสี่ยงต่อภัยแล้งค่อนข้างสูงกว่าจังหวัดอื่นในภาคเหนือตอนบน **ปัญหาขยะ** ในแหล่งชุมชน ในเขตเทศบาล และแหล่งท่องเที่ยว และ**ปัญหาหมอกควัน**จากการเกิดไฟป่า การเผาในที่โล่งทั้งขยะมูลฝอย หรือพื้นที่ทางการเกษตร ซึ่งในจังหวัดลำปาง อ.วังเหนือ ติดอันดับปริมาณฝุ่นละอองสูงที่สุด

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนาในประเด็นทรัพยากร

1. การปลูกจิตสำนึก การสร้างทัศนคติและการเห็นความสำคัญในการร่วมมือเพื่อลดปัญหาหมอกควัน การเผาพื้นที่ทางการเกษตรทั้งก่อนและหลังฤดูกาลเพาะปลูก การจัดการขยะ การขยายผลเทคโนโลยีการคัดแยกและจัดการขยะชุมชนที่ถูกต้องจากต้นทางจนถึงปลายทาง รวมถึงการนำขยะไปใช้ประโยชน์
2. กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและการเชื่อมโยงของเครือข่ายการทำงานในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
3. แนวทางการฟื้นฟูสภาพป่าและป่าต้นน้ำ ควรมองแนวทางการแก้ปัญหาในระดับลุ่มน้ำที่เชื่อมโยงกันทั้งพื้นที่ จากต้นน้ำถึงท้ายน้ำ รวมทั้งการทำฝายแม้วในลำน้ำขนาดเล็กหรือลำน้ำสาขาย่อย การปลูกต้นไม้ การจัดการป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์จากป่าที่สมดุล
4. การจัดการการใช้น้ำ การพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำโดยเฉพาะแหล่งน้ำขนาดเล็กให้เพิ่มจำนวนเต็มพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก (งาว เกิน แม่ทะ ห้างฉัตร) รวมทั้งพื้นที่ที่มีปริมาณการเก็บกักน้ำในลุ่มน้ำสาขาที่ต่ำ (งาว วังเหนือ เมืองปาน)
5. การจัดการข้อมูลสภาพน้ำ/ดิน เพื่อการป้องกันภัย การเตือนภัยเกี่ยวกับอุทกภัย ดินถล่ม โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าต้นน้ำ เช่น อำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม เมืองปานและงาว
6. การแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ ทั้งน้ำทิ้งจากชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำวังตอนกลาง และปัญหาคุณภาพน้ำที่ปนเปื้อนสารเคมีทางการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ เช่น วังเหนือ แจ้ห่ม และเมืองปาน
7. การหามาตรการแก้ไขปัญหามหมอกควันในระยะยาว เช่น การปลูกจิตสำนึกและสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้อง การสนับสนุนส่งเสริมเทคนิควิธีการผลิตทางการเกษตรทดแทนการเผา การจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมในเครือข่ายการทำงานให้ทุกหน่วยงานมีบทบาทชัดเจน โดยเฉพาะองค์กรท้องถิ่น อันจะช่วยให้เกิดการจัดการอย่างเป็นระบบต่อไป

8. การเคลื่อนงานวิจัยทางด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับปัญหาของการดำเนินชีวิตที่ได้รับผลกระทบจากมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น ชยะ หมอกควัน ฝุ่นละออง หรือการปนเปื้อนของสารตกค้างในดิน โดยการสร้างความตระหนักในวิถีชีวิตที่ไม่เสี่ยงต่อมลพิษ เช่นการปรับวิถี/แนวทางการดำรงชีวิตโดยอิงระบบการเกษตรแบบยังชีพ การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ การปลูกผักพืชสวนครัวและพืชสมุนไพรเพื่อบริโภค การกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงการบริโภคและการดูแลสุขภาพตนเองให้ปลอดภัยจากโรค เป็นต้น

2. ประเด็นเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของจังหวัดลำปาง ภาคการผลิตที่ทำรายได้มากที่สุด คือ การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน รองลงมาเป็นธุรกิจค้าส่ง-ค้าปลีก และภาคเกษตร *ภาคอุตสาหกรรมในครัวเรือน* ที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากกระต๊ากสา ไม้แกะสลัก เครื่องปั้นดินเผาและข้าวแต๋น *ภาคการท่องเที่ยว* เศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ทำรายได้สูง ใช้ความประทับใจและทุนเดิมของทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรมเอามาให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้กับชุมชนนั้นๆ รวมไปถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชน OTOP ด้วย นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงไปยังด้านธุรกิจการขนส่ง และด้านสิ่งแวดล้อม แต่ขาดกระบวนการบริหารจัดการของชุมชนในการบูรณาการต้นทุนทางสังคมของแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนดังกล่าว รวมทั้งการส่งเสริมให้คนในชุมชนรักและหวงแหนสิ่งที่มีอยู่

ข้อเสนอโจทย์วิจัยของประเด็นเศรษฐกิจ

1. แนวทางในการลดช่องว่างรายได้ของผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก เพื่อทำให้ผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคง
2. การขยายผลเครื่องมือการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อลดภาระหนี้สิน โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินภาคเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเสริมงาม แม่ทะ และเกาะคา
3. แนวทาง/กระบวนการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนให้เติบโตขึ้น เพื่อลดการทิ้งบ้านเกิดของตนเอง และป้องกันปัญหาสังคมอันเนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นของคนในชนบท
4. กระบวนการบริหารจัดการของชุมชนด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงกับระบบการศึกษาทั้งในชุมชนและในจังหวัดลำปาง ทั้งด้านความรู้ การออกแบบ การย้อนกลับข้อมูล เพื่อสืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ story ในพื้นที่ รวมถึงการออกแบบให้เส้นทางของผลิตภัณฑ์หมู่บ้าน (อาจเป็น OTOP หรือไม่ก็ได้) เชื่อมต่อกับเส้นทางท่องเที่ยวทั้งด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์หรือสถานท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ใกล้เคียง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนของชุมชนได้ในระยะยาวและยั่งยืน
5. การพัฒนาสื่อ ระบบอินเทอร์เน็ต social network มาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การถ่ายทอดและเผยแพร่งานด้านการท่องเที่ยว
6. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือในชุมชน ที่ตอบสนองคนในท้องถิ่นแบบค่อยเป็นค่อยไป กระตุ้นให้คนในพื้นที่ เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว สร้างเครือข่าย-ศูนย์ความรู้ ให้คน

ในพื้นที่เกิดความตระหนัก และมีส่วนร่วม รู้สึกเป็นเจ้าของ และรู้จักตนเอง ส่งเสริมวิถีชีวิตที่พอเพียง ซึ่งเป็นทุนเดิมของชุมชน เช่น การมีน้ำใจ ความเสียสละ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการทำงานเพื่อส่วนรวม แทนการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเน้นด้านเศรษฐกิจการเงินมากเกินไป ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นอ่อนแอ และมีวิถีชีวิตที่ผิดเพี้ยนไป

3. ประเด็นเกษตร

ประชากรในจังหวัดลำปางส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ร้อยละ 52.93 ของครัวเรือน แต่ส่วนมากมีทัศนคติต่ออาชีพเกษตร ว่าทุกข์ยาก ไม่สามารถเป็นอาชีพเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ ไม่นิยมให้บุตรหลานทำอาชีพนี้ อำเภอที่ประกอบอาชีพเกษตรมากที่สุดได้แก่ อำเภอแม่พริก อำเภอเมืองปาน และอำเภอแจ้ห่ม ส่วนอำเภอที่ประกอบอาชีพเกษตรน้อยที่สุดได้แก่ อำเภอสบปราบ อำเภอเกาะคา และอำเภอวังเหนือ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ อยู่ในเขตโครงการชลประทานต่างๆ สำหรับพื้นที่อาศัยน้ำฝนมีประมาณร้อยละ 27.19 อยู่ในอำเภองาว แม่มาะ วังเหนือ และเมืองปาน

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน กระเทียม ถั่วลิสง สับปะรด ลำไย ถั่วเหลือง หอมแดง และละหุ่ง แต่ใน 2-3 ปีที่ผ่านมา มันสำปะหลังโรงงาน มีการขยายพื้นที่ปลูกทดแทนข้าวโพดและอ้อยโรงงานมากขึ้น นอกจากนี้การทำเกษตรพันธสัญญาทำให้วิถีการพึ่งพาตนเองในชุมชนลดหายไป พันธุ์พืชพื้นเมืองถูกทดแทนด้วยพืชลูกผสมมากขึ้น รวมทั้งพืชบางชนิดแทบสูญหายไป และวิถีของเกษตรกรอินทรีย์ทำได้ยาก เนื่องจากเมล็ดพืชลูกผสมไม่ตอบสนองต่อเกษตรกรอินทรีย์ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่ทำให้กลับมาเป็นอินทรีย์ได้ยากขึ้น

สำหรับการเลี้ยงสัตว์และประมง เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไก่พื้นเมือง, โคเนื้อ, สุกร, กระบือ, เป็ดเทศ, ไก่เนื้อ, ไก่ไข่ โดยการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงโคพื้นเมือง และเลี้ยงปล่อยป่า สัตว์น้ำที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด คือ ปลานิลและปลาดุก แต่สัตว์น้ำที่ให้ผลตอบแทนต่อพื้นที่สูงที่สุดคือ ปลาหมอสีและปลาตะเพียน แต่มีจำนวนของผู้เลี้ยงและพื้นที่ในการผลิตค่อนข้างต่ำมาก

ข้อเสนอโจทย์วิจัยของประเด็นเกษตร

1. การพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองเรื่องอาชีพเกษตรในอนาคตและการสร้างความตระหนักเรื่องความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร ทั้งกลุ่มเยาวชนในระบบที่ใช้ฐานการศึกษาสายการเกษตร และ กลุ่มเยาวชนนอกระบบ
2. การออกแบบกระบวนการวิจัย เปิดช่องให้กลุ่มเยาวชนมาเรียนรู้และทำอาชีพการเกษตร ได้เห็นวิถีการทำมาหากิน การวางแผนด้านผลผลิต จัดการรายได้และหนี้สิน การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วย เพื่อให้รัก/เห็นคุณค่าของอาชีพเกษตร สร้างความเข้มแข็งในชุมชน รวมทั้งต้องสร้างทัศนคติที่ดีและการสร้างความเชื่อมั่นในของผู้ใหญ่ว่าอาชีพเกษตรมีความมั่นคง สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้
3. การพัฒนาเทคโนโลยีและการสร้างองค์ความรู้ในอาชีพเกษตร ให้มีความเข้าใจและรู้จักกับพืช/สัตว์ที่ตนเพาะปลูก พัฒนาศักยภาพของพืชและสัตว์เศรษฐกิจที่เป็นพันธุ์ท้องถิ่น ทั้งการเพิ่มผลผลิต การเพิ่มมูลค่า และอื่นๆ
4. กลไก/กระบวนการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทั้งในกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มคนในพื้นที่ เช่น การพัฒนาการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เพื่อนช่วยเพื่อน ร่วมกัน

- วิเคราะห์ความต้องการและปัญหา วางแผนการผลิต ต่อร่องด้านตลาดและปัจจัยการผลิต การจัดการผลผลิต การเข้าถึงแหล่งทุน เป็นการแก้ปัญหาาร่วมกันแบบพึ่งตนเองและยั่งยืน
5. การศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนชนิดและพันธุ์ทั้งพืช-สัตว์จากต่างถิ่น เช่น การขยายพื้นที่ของการปลูกยางพารา มันสำปะหลัง รวมถึงการสูญหายของพันธุ์พืชและชนิดพืชดั้งเดิม สูญเสียความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชและสัตว์ ทำให้ขาดความยั่งยืน
 6. การสร้างความตระหนักในปัญหาสารเคมีทางการเกษตรตกค้างในผลผลิตและสภาพแวดล้อม การเติมความรู้เทคนิควิธีการผลิตทางการเกษตร การใช้สารพิษทางการเกษตรอย่างถูกต้อง รวมทั้งการหาวัสดุทดแทนสารเคมีป้องกันกำจัด โรค แมลงและวัชพืช โดยเฉพาะการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในพื้นที่ดินน้ำต่างๆ เช่น ว่างเหนือ แจ่ม เมืองปาน และ งาว

4. ประเด็นทางการศึกษา

การจัดการของสถานศึกษาในอำเภอรอบนอก จะมีจำนวนครูไม่พอเพียง เช่น ที่ อ.ว่างเหนือ อ.แจ่ม และ อ.เมืองปาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ 3) จังหวัดลำปางมีโครงการต่างๆ เพื่อให้เยาวชนมีการศึกษาในภูมิลำเนาใกล้บ้าน ช่วยลดปัญหาการแออัดของนักเรียนในเมือง เช่น โรงเรียนดีใกล้บ้านฯ โรงเรียนในฝันด้าน ICT ที่สนับสนุนโดย ปตท. มีโรงเรียนอแก่วิทยาที่อยู่ในการดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง เพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบในการบริหารจัดการร่วมกันของหมู่บ้าน วัด และประชาชน มีสถานศึกษาของสถานประกอบการ ที่มีการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ พัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น-ทำเป็น มีศักยภาพทำงานได้ทันที *การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา* ถึงแม้จังหวัดลำปางจะมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา มีสถานศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนจำนวน 9 แห่ง แต่จากสภาพภูมิศาสตร์ ที่อยู่ใกล้เชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางอุดมศึกษาในภาคเหนือ ดังนั้นหลักสูตรจึงจำเป็นต้องแตกต่าง มีความเหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของจังหวัด และตอบสนองต่อความต้องการแรงงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น *การจัดการศึกษานอกระบบ* ในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ โดยจัดการความรู้เฉพาะทางที่หลากหลายตามความต้องการของกลุ่มอาชีพ ชุมชน ผ่านหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งการให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอโจทย์วิจัยของประเด็นการศึกษา

1. การพัฒนาหลักสูตรหรือสาขาวิชาที่เป็นเรื่องเฉพาะ เหมาะสมกับท้องถิ่น สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของจังหวัด และตอบสนองความต้องการแรงงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
2. การวางกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการศึกษา ควรมีการบูรณาการร่วมกันทั้งในเรื่องการศึกษา การประกอบอาชีพ การแก้ไขเรื่องสภาพสังคม การปรับทัศนคติและปลูกฝังในเรื่องการรักถิ่น เช่น การออกแบบเชื่อมโยงระบบการเกษตรให้สอดคล้องกับระบบการศึกษา การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพทั้งของนักเรียนและบุคคลในครอบครัว การส่งเสริมเรื่องรายได้เสริมของชุมชน

3. กลไกการปรับทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนในพื้นที่ ให้ตระหนักถึงสุขภาพ คุณธรรม การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม รวมทั้งการเห็นความสำคัญและคุณค่า ของชุมชน
4. การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่ ให้มีมาตรฐาน มีความสะดวกใน การจัดการได้รวดเร็วและทั่วถึง สามารถขยายโอกาสและฐานของการสร้างระบบดูแลทาง การศึกษา ไม่ต้องไปแข่งขันในเมือง การดำเนินงานของโรงเรียนที่สอดคล้องภาระ ค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
5. การสำรวจสภาวะการมีงานทำของนักศึกษาและการสร้างงานด้วยตนเอง รวมทั้งแนวทาง การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการ ของพื้นที่
6. ควรทบทวนการจัดระบบการศึกษาที่ผ่านมา การประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและ ตัวชี้วัด ควรมีการประเมินคุณภาพของเด็กและการจัดฐานระบบการศึกษาให้เหมาะสม ทั้ง ความรู้ทางโลก (แนวคิด-ทฤษฎี) ความรู้ทางธรรม(คุณธรรมและจริยธรรม) และการมีวินัย ของนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งคุณภาพของอาจารย์ต่อการจัดการเรียนการสอนในระบบ

5. ประเด็นประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม

ศักยภาพโดยรวมของจังหวัดลำปาง มีทั้งแหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งธรรมชาติ โบราณสถาน และประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงกลุ่มคนในระดับจังหวัด ภาครัฐและเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องในการเคลื่อน งานด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่

ข้อเสนอโจทย์วิจัยของประเด็นประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม

1. การต่อยอดประเด็นวิจัยจากโครงการ “พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้เมืองลำปางหรือ มิวเซียม ลำปาง” เพื่อให้คนในพื้นที่ได้มีโอกาสสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน
 - 1.1 โซนเหนือ (อ.วังเหนือ อ.แจ้ห่ม อ. เมืองปาน) เป็นโซนต้นแม่น้ำวังอันอุดม สมบูรณ์ มีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น เช่น เชียงใหม่ เชียงราย
 - 1.2 โซนตอนกลาง (อ. เกาะคา อ.ห้างฉัตร อ.เสริมงาม อ.แม่เมาะ อ.แม่ทะ อ.งาว) มี แหล่งธรณีวิทยาที่สำคัญ แหล่งประวัติศาสตร์และซากดึกดำบรรพ์ชนิดต่างๆ แหล่งถ้ำน หินลูกไนต์ กลุ่มวัดและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังหลงเหลืออยู่ รวมทั้ง อุทยานแห่งชาติ ดอยขุนตาลและศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย อ.ห้างฉัตร
 - 1.3 โซนตอนใต้ (อ.แม่พริก อ.เถิน และ อ.สบปราบ) เป็นชุมทางเชื่อมแอ่งลำพูนฯ กับ แอ่งลำปาง ย่านเมืองเก่า สมัยจารีตและสมัยการค้าริมน้ำวัง
2. การค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ หรือการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีความเชื่อมโยงกันในแต่ละยุค เชื่อมโยงเรื่องราวของพื้นที่ต่างๆ ที่ ใกล้เคียงกัน โดยมีองค์ประกอบของกลุ่มคนในพื้นที่ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เรื่องราว ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับคนในพื้นที่ และมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในพื้นที่ อย่างต่อเนื่อง

3. การศึกษา การดำรงไว้ของพิพิธภัณฑที่มีชีวิต เช่น วิถีชีวิต การรักษาวัฒนธรรม ประเพณีอันดีของชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายในชุมชนต่างๆ
4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ/โบราณคดีแบบยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การยกระดับด้านเศรษฐกิจของชุมชนให้สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืนโดยอาศัยทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณี ระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และแหล่งโบราณคดี
5. การนำงานวิจัยเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างการเรียนรู้ของชุมชน

6. ประเด็นงานวิจัย

การศึกษาข้อมูลด้านงานวิจัยในประเด็นต่างๆ ตั้งแต่ปี 2551 – 2553 ได้ใช้ข้อมูลงานวิจัยจากหน่วยงานในพื้นที่เป็นหลัก เนื่องจากการค้นคว้าฐานข้อมูลงานวิจัยจากแหล่งทุน ไม่สามารถทราบแหล่งที่ดำเนินการ และแหล่งที่มาของนักวิจัยได้ ข้อมูลมิติการวิจัยจึงเป็นประเด็นที่สอดคล้องตามภารกิจหลักหรือความถนัดของแต่ละหน่วยงาน

- **การกระจายตัวของประเด็นงานวิจัย** พบว่า การเกษตร เศรษฐกิจ และการศึกษา มีงานวิจัยมาก แต่ด้านทรัพยากร มีค่อนข้างน้อย โดยจะเน้นด้านกระบวนการจัดการทรัพยากร
- **รูปแบบงานวิจัย** พบว่า งานวิจัยเชิงปริมาณจะเป็นงานวิจัย ด้านสังคม เศรษฐกิจและการศึกษา ส่วนงานวิจัยเชิงทดลองพบมากในประเด็นการเกษตรด้านเทคโนโลยีการผลิต ในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม มักจะอยู่ในด้านทรัพยากร และสังคม
- **หน่วยงานที่ดำเนินงานวิจัย** สำหรับข้อมูลการวิจัยพบว่า ลักษณะการทำงานวิจัยของหน่วยงาน จะมีความเฉพาะที่เป็นภารกิจหลักของหน่วยงานโดยตรง เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลในด้านการเกษตรและสิ่งแวดล้อม ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏและสำนักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม สังคม และการท่องเที่ยว เป็นต้น

บทที่ 4

กิจกรรมการนำผลจากการศึกษาไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาสารวจสภาวะต้นทุน ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดลำปาง ได้มีการนำข้อมูลที่ศึกษาและเกี่ยวข้องไปขยายผลการดำเนินงานและจัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

1. การจัดเวทีเสวนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ : ศึกษาสำรวจสภาวะต้นทุน ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาร่วมกับเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดลำปาง ในวันที่ 31 พฤษภาคม 2554 ณ ห้องประชุมบัวตอง มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง มีผู้เข้าร่วม 80 คน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ เครือข่ายนักวิชาการและสำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย รวมทั้งเครือข่ายชุมชนในพื้นที่และองค์กรที่ขับเคลื่อนงานในประเด็นต่างๆ เพื่อค้นหาแนวทางในการทำงานร่วมกันในประเด็นต่างๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1.1 ชี้แจงทิศทางการทำงาน หลักการ/แนวทาง/เป้าหมายการทำงานเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (ABC-UN)
- 1.2 นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้อมูล ๕ ประเด็นจากโครงการสำรวจศักยภาพและต้นทุนจังหวัดลำปาง เพื่อเป็นฐานในการเพิ่มเติมข้อมูลในการขึ้นโจทย์วิจัย ; ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การศึกษา การเกษตร ศิลปวัฒนธรรม และวัฒนธรรม แยกเป็นรายละเอียดของแต่ละประเด็นได้ดังนี้

ประเด็นทางการศึกษาของจังหวัดลำปาง จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจสภาวะต้นทุน ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาในด้านการศึกษามีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มของการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ระดับอุดมศึกษา และการศึกษานอกระบบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งสามารถประมวลแนวทางในการนำข้อมูลไปใช้ โดยมีประเด็นสำคัญคือ

1. การจัดการรูปแบบการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการให้ความรู้เทคโนโลยีในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และตอบสนองต่อความต้องการแรงงานเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
2. การปรับทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ให้ตระหนักถึงสุขภาพ คุณธรรม สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม การเห็นความสำคัญและคุณค่าของชุมชน
3. การพัฒนาแนวทางการให้ความรู้และรูปแบบการสอนสำหรับช่วงอายุและสภาพของเด็กที่มีการรับรู้ที่แตกต่างกัน
4. การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้กับเยาวชนในพื้นที่ ให้มีความสะดวกในการจัดการได้รวดเร็วและทั่วถึง สามารถขยายโอกาสและฐานของการสร้างระบบดูแลทางการศึกษา โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายไปแข่งขันในเมือง

จากการนำเสนอข้อมูลในเวทีเพื่อค้นหาแนวทางร่วมกัน ได้เกิดเป็นแนวทางในการพัฒนาโจทย์วิจัย การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดลำปางและเชียงใหม่ โดย ดร. วิยะดา เหล่ามธุระกุล มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ซึ่งมีแนวคิดจากปัญหาคุณภาพบัณฑิต เน้นหนักการกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตของแต่ละสถาบันให้ชัดเจน ซึ่งอาจต่างกันไปตามสถานะและพื้นที่ พร้อมกับเน้นพันธกิจของผู้บริหารในการรักษาคุณภาพบัณฑิตอย่างจริงจัง ที่ผ่านมาสถาบันการศึกษาทุกแห่งโดยเฉพาะสถาบันระดับอุดมศึกษาต้องเผชิญกับการ

เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร ยุคการแข่งขัน ก่อให้เกิดการแข่งขันกันสูง รวมทั้งการบริการการศึกษาที่อยู่ในยุคของสังคมไร้พรมแดน สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการตามนโยบายประกันคุณภาพการศึกษาของไทยรวมทั้งการแข่งขันที่มากขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินการกิจการที่ได้รับมอบหมายและสามารถปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะเกิดขึ้น ในสภาพการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ หากไม่มีการเตรียมตัวบัณฑิตให้พร้อมจะทำให้สถาบันอุดมศึกษา บัณฑิต และสังคมล้าหลัง ด้วยเหตุนี้สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องคำนึงถึงการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการหรือความคาดหวังจากสังคม

เครือข่ายนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาพื้นที่จังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงใหม่ ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตดังกล่าว จึงได้มีการนำเสนอประเด็นวิจัยที่แต่ละสถาบันควรดำเนินการร่วมกันในรูปแบบของเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในพื้นที่ โดยเสนอให้มีการศึกษากระบวนการพัฒนาบัณฑิตในพื้นที่ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับอัตลักษณ์ และคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของแต่ละสถาบัน และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและท้องถิ่นต่อไป

หลังจากแนวทางในการพัฒนานำเสนอข้อมูลต้นทุนและศักยภาพประเด็นการศึกษาพื้นที่จังหวัดลำปางแล้ว ข้อเสนอโครงการดังกล่าวอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกันระหว่างสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง - สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น - ABC

ประเด็นการเกษตร ได้มีการสำรวจข้อมูลของพื้นที่ทางด้านการเกษตรทั้งการใช้พื้นที่เกษตรพื้นที่ชลประทาน การใช้ประโยชน์จากพื้นที่เพาะปลูก สถานการณ์การปลูกพืช ด้านปศุสัตว์ และประมง รวมถึงลงสำรวจสถานการณ์ทางด้านการเกษตร ร่วมกับหน่วยงานและตัวแทนของผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถประมวลเป็นแนวทางในการทำงานด้านประเด็นเกษตรได้ดังนี้

1. การสร้างทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการเกษตร และการจัดการรูปแบบของการทำอาชีพเกษตรที่เป็นทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อมุ่งเน้นเรื่องความมั่นคงและความปลอดภัยทางอาหาร
2. การพัฒนาศักยภาพของพืชและสัตว์เศรษฐกิจที่เป็นพันธ์ท้องถิ่น ทั้งการเพิ่มผลผลิต
3. กลไก/ กระบวนการในการรวมกลุ่มของกลุ่มผู้ผลิต ที่มีความเข้มแข็ง เพื่อการต่อรองราคาของสินค้าทางการเกษตร
4. ผลกระทบของการเปลี่ยนชนิดและพันธ์ทั้งพืช-สัตว์จากต่างถิ่น เช่น การขยายพื้นที่ของการปลูกยางพารา มันสำปะหลัง เป็นต้น
5. การสูญหายของพันธุ์พืช และชนิดพืชดั้งเดิม เกิดการพึ่งพาเมล็ดพันธุ์ถูกผสมหรือพันธุ์การค้า สูญเสียความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชและสัตว์แต่ก่อนมา
6. การจัดการปัจจัยการผลิต เช่น ทุน แหล่งน้ำและระบบชลประทานที่มีไม่ทั่วถึง การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร เมล็ดพันธุ์และปุ๋ยที่คุณภาพดี มีราคาสูง
7. การพัฒนาเทคโนโลยีและการสร้างองค์ความรู้ในอาชีพเกษตร มีความเข้าใจและรู้จักกับพืช/สัตว์ที่ตนเพาะปลูก
8. ปัญหาสารเคมีทางการเกษตรตกค้างในผลผลิต สภาพแวดล้อม รวมทั้งการหาวัสดุทดแทนสารเคมีป้องกันกำจัด โรค แมลงและวัชพืช

นำไปสู่แนวทางของการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อท้องถิ่น **ประเด็นการสร้างยูวเกษตรร่วมกับคนในพื้นที่ จ.ลำปาง** โดย ผศ.ดร.สาวิตร มีชัย สถาบันวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตลำปาง เป็นผู้จุดประกาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

มุมมองของการนำเอาความรู้จากหลักสูตรที่เรียนไปตอบเรื่องของอาชีพในอนาคตและการตระหนักในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร ตามกรอบแนวคิดว่าจะทำงานร่วมกันเครือข่ายในแวดวงวิชาการ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอน อยากเห็นมิติการทำงานร่วมกับของสถาบันอุดมศึกษา และแนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหาร เป้าหมายการทำงานมี 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเยาวชนในระบบ ใช้ฐานสายการเกษตรเพื่อนำไปสู่อาชีพ และ 2) กลุ่มเยาวชนนอกระบบ ใช้ฐานความรู้เพื่อมองอาชีพ การผลิต ความมั่นคงทางอาหารได้

เกิดแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันกับเครือข่ายนักวิชาการทางด้านเกษตรและครูคน. ในพื้นที่อำเภอแจ้ห่ม อำเภอแม่พริก ซึ่งอยู่ในช่วงของการค้นหาแนวทางการทำงานที่เหมาะสม

ประเด็นประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม จากการค้นหาศักยภาพของข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับจังหวัดลำปางในยุคต่างๆ นับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคประวัติศาสตร์ร่วมสมัยยุคทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 13-19) ร่วมสมัยล้านนา (พ.ศ. 1845-2101) ร่วมสมัยล้านนาในบริบทของพม่า (พ.ศ.2101-2310) ร่วมสมัยกรุงธนบุรี-รัตนโกสินทร์ตอนต้น : พระเจ้าตากสินมหาราช (พ.ศ.3210-2325) รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325-2393) ร่วมสมัยการเปลี่ยนแปลงของสยามประเทศ : รัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2393-2453) ร่วมสมัยยุคสร้างชาติ รัชกาลที่ 6 – รัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2453-2504)

จากการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมสามารถประมวลเป็นแนวทางในการทำงานด้านประเด็นประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมได้ดังนี้

1. การสืบสานและการเรียนรู้ตำนานและภูมิปัญญาต่างๆ
2. เส้นทางหรือปฏิทินการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และ/หรือ ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น
3. พิพิธภัณฑ์เมืองลำปาง/การย้อนรอยอดีต เช่น เส้นทางเดินทัพ การเชื่อมโยงของแต่ละยุค แหล่งโบราณต่างๆ เช่น ภูเขาไฟ ซากฟอสซิล เหมืองแม่เมาะ ภาพเขียนสีประตูลา ฯลฯ

นำไปสู่แนวทางของการพัฒนาโจทย์ การศึกษาวิถีชีวิตและการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน : ศึกษากรณีกลุ่มชาติพันธุ์ของชุมชนในตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง นำโดย ดร.เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ในด้านวิถีชีวิตความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งผลที่คาดหวังจะเกิดขึ้นในลักษณะขององค์ความรู้ด้านชาติพันธุ์ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับคนในพื้นที่ต่อไป

ประเด็นเศรษฐกิจ การสำรวจข้อมูลของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตร การผลิตผลิตภัณฑ์เซรามิก การผลิตปูนซีเมนต์ เศรษฐกิจนอกภาคเกษตร ซึ่งสามารถประมวลให้เห็นถึงประเด็นด้านเศรษฐกิจคือ

1. ช่องว่างระหว่างรายได้ของผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรแตกต่างกันอย่างมาก การลดช่องว่างดังกล่าวเป็นไปได้ยาก ทำอย่างไรจึงจะทำให้ผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคง
2. การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นสิ่งที่ควรให้การสนับสนุนเพราะผู้ประกอบอาชีพนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย และเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านไม่ทิ้งบ้านเกิดของตนเองเป็นการป้องกันปัญหาสังคมอันเนื่องจากการอพยพย้ายถิ่นของคนในชนบท

3. ตลาดการท่องเที่ยวในลำปางยังคงเติบโตได้ แม้ว่าจะมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่าง ๆ ทำอย่างไรชาวบ้านจะมีส่วนได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมการท่องเที่ยว

นำไปสู่แนวทางการสะท้อนปัญหาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขและตอบสนองการณด้านเศรษฐกิจเพื่อให้ผู้ประกอบการอาชีพในภาคเกษตรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่อยู่รอดได้ ปัญหาหนี้สินภาคเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเสริมงาม แม่ทะ และเกาะคา อุตสาหกรรมในครัวเรือนจะได้รับการส่งเสริมและชุมชนมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในลำปาง จึงเกิดแนวทางในการพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยเรื่อง **การบูรณาการทุนทางสังคมของแหล่งท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ จังหวัดลำปาง** โดย รองศาสตราจารย์ ดร.บุญทวรรณ วิงวอน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ซึ่งให้ความสำคัญกับภาคของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญมากต่อเศรษฐกิจในจังหวัดลำปางที่สามารถทำให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งในเมืองและในชนบทอย่างกว้างขวาง ทั้งยังเป็นช่องทางเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมีผลดีทางด้านกายภาพ คือ ทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดประโยชน์หรือคุณค่า ทางด้านจิตใจ สถานที่ท่องเที่ยวมีความสวยงามเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นปัจจัยหนึ่งให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาท่องเที่ยว ทางด้านสังคม ทำให้ชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีรายได้จากการท่องเที่ยว ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีและคุณภาพชีวิตดีขึ้น อีกทั้งชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรนั้นๆ เกิดการรวมกลุ่มกัน เพื่ออนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวนั้นไว้ ทางด้านเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดรายได้ เกิดอาชีพต่างๆ เช่น บริการที่พัก นำเที่ยว จำหน่ายของที่ระลึกและธุรกิจขนส่ง อันเป็นที่มาของรายได้ของภาครัฐ ที่เรียกเก็บภาษีอากรทางการค้าจากผู้ประกอบการ ทางด้านสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกในชุมชนให้รู้จักการอนุรักษ์โดยใช้ทรัพยากรจากแหล่งท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง ชุมชนมีการพัฒนาและจัดการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และ) ทางด้านวัฒนธรรม ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น การแต่งกาย การละเล่น ประเพณีต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สิ่งก่อสร้าง วัด บ้านเรือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพทุนทางสังคมด้านแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง วิเคราะห์บริบทแหล่งท่องเที่ยวและสังเคราะห์จุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยว จำนวน 13 อำเภอจังหวัดลำปาง ศึกษาความต้องการของผู้ใช้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 13 อำเภอ จังหวัดลำปาง ทำการทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประเมินผลการดำเนินงานต่อไป

ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ทำการสำรวจสถานะต้นทุน ศักยภาพและทิศทางการพัฒนาจังหวัดลำปางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ 1) ทรัพยากรน้ำ 2) ทรัพยากรแร่ธาตุ 3) ทรัพยากรป่าไม้ 4) สิ่งแวดล้อมกับปัญหามลพิษ โดยสามารถประมวลเป็นแนวทางของการดำเนินงานในอนาคตในประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดังนี้

1. การปลูกจิตสำนึก ทักษะคิดและการเห็นความสำคัญในการร่วมมือเพื่อลดปัญหาหมอกควัน การเผา การคัดแยกและการจัดการขยะ การใช้สารพิษทางการเกษตร
2. เทคโนโลยีการจัดการขยะชุมชน และการนำไปใช้ประโยชน์
3. การฟื้นฟูสภาพป่าและป่าต้นน้ำ การจัดการป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์จากป่าที่สมดุล เช่น การหาของป่าเพื่อจำหน่ายหมุนเวียนไปตามฤดูกาลเช่น ผักหวาน/มดแดง (กพ.-เมษ.)

ดอกก้าน-ผักปูก้า (พค.-กค.) หลังจากนั้นถึงฤดูกาลทำนา (สค.-ตค.) ก็จะเป็นช่วงของหน่อไม้ และเห็ดต่างๆ (ตค.) นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งในการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริมอีกด้วย

4. การจัดการการใช้น้ำ การทำฝายแม้วในลำน้ำขนาดเล็ก การพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำโดยเฉพาะแหล่งน้ำขนาดเล็กให้ขยายจำนวนครอบคลุมพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก
5. ข้อมูลน้ำ / ดิน เพื่อการป้องกัน รวมทั้งระบบการเตือนภัยเกี่ยวกับอุทกภัย ดินถล่ม โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าต้นน้ำ เช่น อำเภอวังเหนือ แจ้ห่ม เมืองปาน และงาว
6. กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายการทำงานในด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

นำไปสู่การพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยเรื่อง **การพัฒนาแบบการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็งและประเด็นสุขภาพ** โดย อาจารย์เบญจวรรณ นันทชัย มหาวิทยาลัยเนชั่น (วิทยาเขตภาคเหนือโยนก) โดยจุดเริ่มต้นของการเกิดโจทย์วิจัยหลักและโจทย์วิจัยย่อยในกลุ่มประเด็นสุขภาพ เนื่องมาจากการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีประชุมเครือข่ายวิชาการเพื่อเมืองลำปาง เมื่อวันที่ 5-6 พฤษภาคม 2554 ณ ห้องประชุมบัวตอง มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง การดำเนินการในครั้งนี้เป็นลักษณะเวทีระดมความคิดเห็นระหว่างตัวแทนแหล่งทุนวิจัย ได้แก่ สถาบันคลังสมองของชาติ สกว. ฝายวิจัยท้องถิ่น สกอ. สวทช.และ วช. โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ ดังนี้ 1) เป็นการกระจายและแบ่งปันทรัพยากร เช่น ฐานข้อมูลงานวิจัย 2) แหล่งทุนสนับสนุนงานวิจัยจาก Research & Development Funding Agency และ 3) การพัฒนาโครงการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปางตามนโยบาย หนึ่งจังหวัดหลายมหาวิทยาลัย

โดยมีโจทย์วิจัยหลักในการ การพัฒนาแบบการดำเนินชีวิตเพื่อลดความเสี่ยงการเกิดโรคมะเร็งจากปัจจัยเสี่ยงที่หลีกเลี่ยงหรือป้องกันได้ เช่น ฝุ่นละออง และสารเคมีตกค้างในสภาพแวดล้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุบัติการณ์โรคมะเร็งในจังหวัดลำปาง กรณีศึกษา : เหตุปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการเกิดโรคมะเร็ง และพัฒนาแบบการดำเนินชีวิตเพื่อลดความเสี่ยงการเกิดโรคมะเร็งจากปัจจัยเสี่ยงที่สามารถหลีกเลี่ยงหรือป้องกันได้ ซึ่งอยู่ในขั้นตอนของการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับเครือข่ายนักวิชาการด้านสาธารณสุขในพื้นที่จังหวัดลำปาง

หมายเหตุ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ข้อเสนอแนะต่อข้อมูลประเด็นและสถานการณ์ในภาพรวม รวมทั้งทิศทางการพัฒนาโจทย์วิจัยในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- ภาพรวมงานวิจัยเชิงพื้นที่ : รศ.ดร.ศักดิ์ จงแก้ววัฒนา/ รศ.ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ
- ประเด็นการศึกษา /การศึกษาเกษตร : ดร.สุชิน เพ็ชรรักษ์
- ประเด็นทรัพยากร : รศ.ดร.ชูเกียรติ ลีสวรรณ์
- ประเด็นศิลปวัฒนธรรม (ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม) : อาจารย์ไพโรจน์ ไชยเมืองขึ้น / อาจารย์ประดิษฐ์ สรรพช่าง
- ประเด็นเกษตร (ยุวเกษตร) : ผศ.ดร.สาวิตร มีจ้อย/ คุณเสกสรร สุวรรณมาโจ/ คุณชัยณรงค์ กาฬมณี
- ประเด็นเศรษฐกิจ (ท่องเที่ยว) : คุณตรุณี รักษ์วงศ์ /คุณกฤษณ พล จันทร์บาง

2. การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยด้านการพัฒนาอาหารปลอดภัยของลำปาง โดยมี ผศ.นิกร พรหมกิ่งแก้ว เป็นผู้อำนวยการโครงการ (ตามยุทธศาสตร์ด้านอาหารปลอดภัย) และโครงการวิจัยด้านการท่องเที่ยว เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการเครือข่ายภาคีวิจัย ของสำนักงาน

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งมี ผศ.ดร.อภิชาติ ชิตบุรีเป็นผู้ประสานงานจังหวัดลำปาง โดยใช้ข้อมูลแหล่งน้ำ ฐานการผลิตด้านการเกษตร ข้อมูลการใช้ที่ดินของลำปางและศักยภาพพื้นที่ และได้คัดเลือกกลุ่มปลูกผู้ปลูกกล้วย อำเภอลำดวนและแม่ทะเป็นกลุ่มนำร่อง และเครือข่ายนักวิชาการลำปางได้มีการพัฒนาข้อเสนอโครงการเมื่อ 12 มกราคม 2555 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เพื่อนำเสนอขอรับงบประมาณสนับสนุนต่อไป

3. การนำส่งข้อมูลผลการศึกษากลับให้พื้นที่แต่ละอำเภอ

บรรยายภาคการจัดเวทีที่ อ.เมืองปาน จ. ลำปาง

บรรยายภาคการจัดเวทีที่ อ.วังเหนือ จ. ลำปาง

บรรยากาศเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 31 พฤษภาคม 2554 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง

ผลการศึกษาลำรวจสภาวะต้นทุน คักยภาพ
และทิศทางในการพัฒนาจังหวัดแพร่

บทที่ 5

ข้อมูลภาพรวมของจังหวัดแพร่

5.1 ประวัติความเป็นมา

นครแพร่เป็นเมืองเก่าเมืองหนึ่งในภาคเหนือของประเทศไทย โดยตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ นครแพร่ มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นแอ่งและเป็นหุบอันเป็นที่ว่างระหว่างเขา (ศรีศักดิ์, 2551) ประวัติการสร้างเมือง ไม่มีจารึกในใดที่หนึ่งโดยเฉพาะการศึกษาเรื่องราวของเมืองแพร่จึงต้องอาศัยหลักฐานของเมืองอื่น เช่น พงศาวดารโยนก ตำนานเมืองเหนือ ตำนาน การสร้างพระธาตุลำปางหลวง และศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นต้น ตำนานพระธาตุช่อแฮกล่าวว่า เมืองแพร่มีมาตั้งแต่ สมัยพุทธกาล ตำนานวัดหลวงกล่าวไว้ว่าประมาณ พ.ศ. 1371 พ่อขุนหลวงพล ราชันดดาแห่งกษัตริย์น่านเจ้าได้อพยพคนไทย (ไทยลื้อ ไทยเขิน) ส่วนหนึ่งจากเมืองเชียงแสน ไชยบุรี และเวียงพางคำลงมาสร้างเมืองบนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำยม ขนานนามว่า เมืองพลนคร (เมืองแพร่ปัจจุบัน) ตำนานสิงหนวัตกล่าวว่าเมืองแพร่เป็นเมืองที่ปกครองโดยพญายี่บาแห่งแคว้นหริภุญไชยสันนิษฐานว่าเมืองแพร่และเมืองลำพูนเป็นเมืองที่สร้างขึ้นมาในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักศิลาจารึก พ่อขุนราม คำแหงมหาราชหลักที่ 1 ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 24 - 25 ซึ่งจารึกไว้ว่า “.. เบื้องตีนนอน รอดเมืองแพล เมืองน่าน เมือง ... เมืองพลัวพื้นฝั่งของ เมืองขวา เป็นที่แล้ว ...” ในข้อความนี้ เมืองแพล คือ เมืองแพร่ ศิลาจารึกนี้สร้างขึ้นใน พ.ศ. 1826 จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความเก่าแก่ของเมืองแพร่ ว่าตั้งขึ้นมาก่อนเมืองเชียงใหม่และเชื่อว่าเมืองแพร่ได้ก่อตั้งขึ้นแล้วก่อนการตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี *ชื่อเดิมของเมืองแพร่* การก่อตั้งชุมชนหรือบ้านเมืองส่วนใหญ่ในภาคเหนือมักปรากฏ ชื่อบ้านเมืองนั้นในตำนาน เรื่องเล่า หรือจารึกตลอดจนหลักฐานเอกสารพื้นเมืองของเมืองนั้น ๆ แต่สำหรับเมืองแพร่นั้น แตกต่างออกไปเนื่องจากไม่มีหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงจึงมีที่มาของชื่อเมืองจากหลักฐานอื่นดังนี้ เมืองพลนครพลหรือพลรัฐนคร เป็นชื่อเก่าแก่ดั้งเดิมที่สุดที่พบ

ในตำนานเมืองเหนือ ฉบับโบราณ พ.ศ. 1824 กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า เจ้าเมืองลำปางได้ส่งคนมาติดต่อเจ้านครพล ให้ไปร่วมงานนมัสการและฉลองวัดพระธาตุลำปางหลวง และจากตำนานพระธาตุลำปางหลวงตอนหนึ่งได้กล่าวถึงเจ้าเมืองพลยกกำลังผู้คนไปขุดหาพระบรมสารีริกธาตุ บรรจุไว้ในพระธาตุแต่ไม่พบ เมื่อศึกษาตำแหน่งที่ตั้งของนครพลตามตำนานดังกล่าว พบว่าเป็นเมืองแพร่ปัจจุบัน ชื่อ “พลนคร” ปรากฏเป็นชื่อวิหารในวัดหลวง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ โดยเชื่อว่าวัดนี้เป็นวัดที่สร้างมาพร้อมกับการสร้างเมืองแพร่และเจ้าเมืองแพร่ให้ความอุปถัมภ์มาตลอดจนหมดยุคการปกครองโดยเจ้าเมือง “เมืองโกศัย” เป็นชื่อที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองเงิน ยางเชียงแสน ชื่อนี้ใช้เรียกเมืองแพร่ ในสมัยขอมเรืองอำนาจที่ชื่อเมืองในอาณาจักร ล้านนาเปลี่ยนเป็นภาษาบาลีตามความในยุคนั้น เช่น น่านเป็นนันทบุรี ลำพูนเป็นหริภุญไชย ลำปางเป็นเขลางค์นคร เป็นต้น ชื่อ “เวียงโกศัย” น่าจะมา

จากชื่อดอยที่เป็นที่ตั้งขององค์พระธาตุช่อแฮ ซึ่งเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง คือ ดอยโกสิยธชัค
บรรพต หมายถึง ดอยแห่งผ้าแพร “เมืองแพร”เป็นชื่อที่ปรากฏ ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง
มหาราชหลักที่ 1 ด้านที่ 4 โดยคำว่า แพล น่าจะมาจากศรัทธาของชาวเมืองที่มีต่อพระธาตุช่อแฮ
หรือช่อแฮที่สร้างขึ้น ภายหลังการสร้างเมืองต่อมาจึงได้เรียกชื่อเมืองของตนว่า เมืองแพร และได้กลาย
เสียงเป็นเมืองแพร่ปัจจุบัน

ภาพที่ 5.1 ผังเมืองแพร่ในอดีต

ภาพที่ 5.2 เส้นทางคมนาคมรอบเมืองแพร่

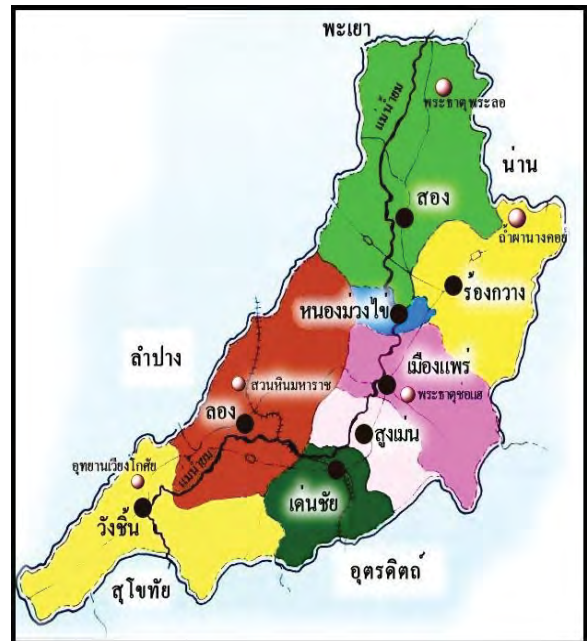
ภาพที่ 5.3-5.4 ประตูเมืองแพร่ในอดีต

5.2 อาณาเขตติดต่อ

จังหวัดแพร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 เป็นภูเขา มีพื้นที่ราบเพียงร้อยละ 20 โดยลาดเอียงไปทางทิศใต้ตามแนวไหลของแม่น้ำยม คล้ายกันกระทะ พื้นที่ราบของจังหวัดจะอยู่ระหว่างหุบเขา มี 2 แปลงใหญ่คือที่ราบบริเวณพื้นที่อำเภอร้องกวาง อำเภอเมือง อำเภอสูงเม่น และอำเภอเด่นชัย ซึ่งเป็นที่ราบแปลงใหญ่ และอีกแปลง คือ บริเวณที่ตั้งอำเภอลอง และอำเภอวังชิ้น ซึ่งที่ราบดังกล่าวใช้เป็นที่อยู่อาศัย และทำการเกษตร

จังหวัดแพร่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งเหนือที่ 14.70 ถึง 18.44 องศา กับเส้นแวงที่ 99.58 ถึง 100.32 องศา อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 155 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6,538.59 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,086,625 ไร่ และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดพะเยาและจังหวัดลำปาง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดน่าน
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดอุตรดิตถ์และจังหวัดสุโขทัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดลำปางและจังหวัดสุโขทัย

<http://phareotop.site40.net/page1.html>

5.3 การเมืองการปกครอง

การปกครองในจังหวัดแพร่ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 อำเภอ 78 ตำบล และ 708 หมู่บ้าน สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นการบริหารราชการแผ่นดินที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีบทบาท และมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง แบ่งเขตการปกครองเป็น 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง 23 เทศบาลตำบล และ 59 องค์การบริหารส่วนตำบล (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1 แสดงจำนวนตำบล หมู่บ้าน เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

อำเภอ/เทศบาล	จำนวน ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน เทศบาล	จำนวน อบต.	พื้นที่ (ตร.กม.)
อำเภอเมืองแพร่	20	166	9	10	826
อำเภอสอง	8	85	2	7	1590
อำเภอสูงเม่น	12	110	1	12	367
อำเภอร้องกวาง	11	93	2	8	642
อำเภอลอง	9	90	5	6	1416
อำเภอวังชิ้น	7	77	1	7	1216.96
อำเภอเด่นชัย	5	52	3	4	489.33
อำเภอหนองม่วงไข่	6	35	1	5	221.65
เทศบาลเมืองแพร่	1	18 ชุมชน	1	-	-
รวมทั้งสิ้น	78	708	24	59	6768.94

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดแพร่ (ข้อมูล ณ ธันวาคม 2552)

5.4 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ของจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาในแนวเทือกเขาผีปันน้ำ ที่ตั้งตัวจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ อยู่บนที่ราบระหว่างหุบเขาลักษณะคล้ายแอ่งก้นกระทะมีภูเขาล้อมรอบทั้ง 4 ทิศ พื้นที่ราบมีร้อยละ 18.50 พื้นที่ภูเขาและป่าไม้มีร้อยละ 81.50 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด โดยมีจุดสูงสุด 1,650 เมตร และต่ำสุด 120 เมตรจากระดับน้ำทะเล พื้นที่ของจังหวัดแพร่มีลักษณะสูงทางตอนเหนือและลาดต่ำลงมาทางใต้ โดยทั่วไปแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

5.4.1 พื้นที่ราบ เป็นพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำยม มีลักษณะลาดเอียงเล็กน้อย ระดับความสูงของพื้นที่ประมาณ 120-200 เมตร จากระดับน้ำทะเล ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร ที่ราบนี้ส่วนใหญ่อยู่บริเวณตอนกลางและทางตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดแบ่งเป็น 2 บริเวณ คือ

ที่ราบใหญ่เมืองแพร่ ประกอบด้วยพื้นที่บางส่วนของอำเภอสอง อำเภอหนองม่วงไข่ อำเภอร้องกวาง อำเภอเมืองแพร่ อำเภอสูงเม่นเป็นที่ตั้งของตัวจังหวัดแพร่ เป็นศูนย์กลางความเจริญของท้องถิ่น และเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุดของจังหวัด

ที่ราบอำเภอลองและอำเภอวังชิ้น ที่ราบผืนนี้มีขนาดเล็กและแคบ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบลูกคลื่น เป็นที่ตั้งอำเภอลองและอำเภอวังชิ้น

5.4.2 พื้นที่เป็นลูกคลื่น อยู่ระหว่างที่ราบและภูเขาในทุกอำเภอ มีระดับความสูงของพื้นที่ประมาณ 160-300 เมตรจากระดับน้ำทะเล พื้นที่ค่อนข้างลาดชันส่วนใหญ่เป็นที่รกร้างและสวนป่าแต่บางบริเวณใช้ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่วเขียว เป็นต้น

5.4.3 พื้นที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้โดยมีไม้สักมากที่สุดในประเทศไทย มีความสูงของพื้นที่ 200-1,650 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีความลาดชันของพื้นที่มากกว่าร้อยละ 35

นอกจากนี้กรมพัฒนาที่ดินได้ศึกษาลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดแพร่ แล้วแบ่งตามลักษณะธรณีสัณฐาน หรือลักษณะแผ่นดิน (Land form) ออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

บริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood plain) เป็นที่ราบ เป็นแนวยาวไปกับลำน้ำแม่ยมซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

บริเวณสันดินริมน้ำ (River Levees) มีลักษณะเป็นสันดินหรือเนิน ซึ่งมักจะพบเกิดขึ้นเป็นแนวแคบ ๆ ขนานไปกับลำน้ำแม่ยมและลำน้ำสาขา และอาจจะพบในบริเวณที่เป็นลำน้ำเก่าที่แม่น้ำได้เปลี่ยนทิศทางไหลไปแล้ว ดินที่เกิดในบริเวณนี้เป็นดินที่เกิดจากตะกอนลำน้ำพัดพามาทับถมกันทุกปีหรือแทบทุกปี มีเนื้อดินที่ค่อนข้างหยาบจนถึงเนื้อดินที่ละเอียดปานกลาง บริเวณเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย อาคารบ้านเรือน ทำสวนผลไม้หรือปลูกผัก เป็นต้น

บริเวณที่ราบลุ่มหรือที่แอ่ง (River basin) เป็นบริเวณที่ราบลุ่มที่อยู่ต่ำถัดลงมาจากบริเวณสันดินริมน้ำที่กล่าวมาแล้ว เป็นที่ราบต่ำที่เป็นแนวแคบ ๆ ใกล้กับแม่น้ำยม มีบริเวณพื้นที่ไม่มากนัก บริเวณเหล่านี้น้ำจะท่วมและพาตะกอนมาทับถมทุก ๆ ปีหรือแทบทุกปีเนื้อดินเป็นอินเนื้อละเอียดและส่วนมากจะเป็นดินเหนียว ใช้ประโยชน์ในการทำนาเป็นส่วนใหญ่ อาจใช้ปลูกพืชไร่บ้างในช่วงฤดูแล้ง

บริเวณลานตะพักลำน้ำค่อนข้างใหม่ (Semirecent terraces) เป็นที่ราบที่อยู่ถัดจากที่ราบน้ำท่วมถึงออกไป และมีระดับสูงกว่าเล็กน้อย เกิดขึ้นจากตะกอนของแม่น้ำยมพัดพามาทับถมซึ่งมีอายุค่อนข้างเก่ากว่าบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง มีลักษณะเป็นลาดตะพัก ซึ่งเกิดเนื่องจากการเปลี่ยนระดับน้ำของแม่น้ำยม บริเวณนี้น้ำจากแม่น้ำจะท่วมถึงเป็นบางปีที่มีน้ำมากเท่านั้น ดินมีเนื้อดินละเอียดจนถึงดินเหนียว ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ในการทำนา และที่นาส่วนใหญ่ของจังหวัดก้อยู่บริเวณนี้นับตั้งแต่ อำเภอสอง อำเภอเด่นชัย รวมทั้งบางส่วนของอำเภอลอง และอำเภอวังชิ้น ซึ่งจะเป็แนวยาวเหนือใต้ขนานไปกับลำน้ำยม

บริเวณลานตะพักลำน้ำเก่า (Old terraces) เป็นบริเวณที่อยู่สูงขึ้นไปกว่าบริเวณตะพักลำน้ำค่อนข้างใหม่ เกิดขึ้นจากการทับถมของตะกอนลำน้ำยม เช่นเดียวกัน แต่เกิดขึ้นมาก่อน และมีอายุทางธรณีสัณฐานมากกว่า บริเวณเหล่านี้ภูมิประเทศมีสภาพเป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชัน เนื้อดินเป็นดินละเอียดปานกลาง จนถึงเนื้อดินค่อนข้างหยาบ บริเวณเหล่านี้ใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่ และบางส่วนก็ยังเป็นป่าอยู่ พื้นที่เหล่านี้พบอยู่ทางตอนเหนือของอำเภอเด่นชัย บริเวณรอบ ๆ อำเภอสอง และทางตอนเหนือของตำบลสะเอียบ อำเภอสอง

บริเวณพื้นที่ผิวที่เหลื่อมล้ำจากการกัดกร่อน (Erosion Surface) เป็นบริเวณที่อยู่ในระดับสูงกว่าบริเวณต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว เป็นบริเวณที่อยู่ระหว่างเทือกเขากับบริเวณที่เป็นลานตะพักลำน้ำเก่า ซึ่งอยู่ห่างไกลจากลำน้ำแม่ยม และไม่ได้เกิดจากอิทธิพลของแม่น้ำ เป็นบริเวณที่เกิดขึ้นเนื่องจากถูกขบวนการกัดกร่อนชะล้างและการพังทลายของวัตถุต้นกำเนิด ซึ่งเกิดขึ้นมากเป็นระยะเวลายาวนานมาก สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด ถึงลูกคลื่นลดชันและมีความลาดชันสูงมาก ดินในบริเวณนี้มีเนื้อดินแตกต่างกันไปแล้วแต่วัตถุต้นกำเนิดของดิน เช่น บริเวณที่มีหินดินดานเป็นวัตถุต้นกำเนิดก็จะให้ดินที่มีเนื้อละเอียด เป็นต้น สภาพภูมิประเทศเช่นนี้จะพบมากในบริเวณพื้นที่ทางทิศตะวันออก ถัดจากส่วนที่เป็นที่ราบของจังหวัดไปจนถึงบริเวณเชิงเขาของเทือกเขาสูงตามแนวเหนือใต้ และพื้นที่ระหว่างทิวเขาดอยหลวง ซึ่งเป็นอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดลำปางทางทิศตะวันตก รวมทั้งบริเวณระหว่างดอยแปเมืองกับที่ราบของอำเภอลอง และอำเภอวังชิ้น ตลอดจนบริเวณข้างถนนจากอำเภอด่านซ้าย ไปถึงอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

บริเวณเนินตะกอนรูปพัด (Alluvial fan) เป็นพื้นที่บริเวณที่อยู่สูงขึ้นไปอีกซึ่งเกิดขึ้นจากลำห้วย ลำธาร ได้พัดพาเอาตะกอนและเศษหินที่ผุพังสลายตัวจากบริเวณภูเขาสูงเบื้องบนลงมาทับถมบริเวณที่เคยเป็นพื้นที่ผิวที่เหลื่อมล้ำจากการกัดกร่อนเกิดเป็นเนินตะกอนรูปพัด เป็นแนวลาดจากเชิงเขาลงมา เนินเหล่านี้มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดซึ่งมีลักษณะของเนื้อดินแตกต่างกันไป เป็นบริเวณที่มีการพังทลายของพื้นที่ผิวดินสูง ส่วนใหญ่เป็นป่า อาจจะมีการปลูกพืชไร่เป็นบางแห่ง ลักษณะภูมิประเทศ เช่นนี้จะพบในบริเวณหุบเขาทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำยม ซึ่งเป็นที่ลาดเชิงเขา

บริเวณพื้นที่ภูเขาสูง (Hilly and Mountainous area) เป็นบริเวณที่มีความลาดชันสูง (มากกว่า 25%) ของเนินเขาขึ้นไปจนถึงทิวเขาสูงต่าง ๆ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง เช่น ทิวเขาดอยหลวง ดอยกู่สถาน ดอยขุนเลิศ ซึ่งติดต่อกันกับจังหวัดน่าน และจังหวัดอุดรดิตถ์ ดอยหลวง ดอยอ่าง เขตติดต่อกับจังหวัดลำปาง และดอยแปเมือง ดอยผาหลักหมื่น ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมืองอำเภอลอง และอำเภอวังชิ้น บริเวณเหล่านี้เป็นป่าใหญ่ และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของจังหวัด

ภูเขาที่สำคัญ จังหวัดแพร่มีภูเขาจำนวนมากเป็นภูเขาในแนวเทือกเขาผีปันน้ำ ภาษาเหนือเรียกภูเขาว่า **ดอย** ถ้าเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ เรียกว่า **ม่อน** ดอยและม่อนที่สำคัญของจังหวัดแพร่มีดังนี้

ดอยหลวง อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด แบ่งเขตอำเภอลอง จังหวัดแพร่กับอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน นอกจากนี้ชื่อดอยหลวงยังปรากฏอีก 2 แห่งในทิศตะวันตก และทิศใต้ของจังหวัดแพร่

ดอยแปเมือง เป็นแนวเทือกเขาที่พาดยาวต่อดอยหลวง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเมืองแพร่ แบ่งเขตระหว่างอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่กับอำเภอเวียงสาจังหวัดน่าน ในแนวเขตเทือกเขาดอยแปเมือง มีภูเขาที่สูงที่สุดในจังหวัดแพร่ คือ ดอยกู่สถาน ซึ่งมีความสูง 1,630 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ดอยสามเส้า ดอยข้างผาด่าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดแพร่ แบ่งเขตแดนระหว่างอำเภอเมืองแพร่กับอำเภอท่าปลา จังหวัดน่าน

ดอยพญาผ่อ เป็นดอยที่กั้นเขตแดนทางทิศตะวันออกของจังหวัดแพร่ แบ่งเขตแดนระหว่างอำเภอเมืองแพร่กับอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

ดอยแม่ต๋ำ ดอยขุนพวคน้อย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของจังหวัดแพร่ แบ่งเขตแดนระหว่างอำเภอสูงเม่น อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่กับอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ดอยแม่ระนาง เขาพลึง ดอยหลวง อยู่ทางทิศใต้ของจังหวัด แบ่งเขตอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่กับอำเภอเมืองอุตรดิตถ์ มีช่องเขาพลึงเป็นช่องเขาสำคัญที่เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับจังหวัดในภาคกลาง

ม่อนชาด้อย ดอยขุนจิม ดอยแม่แหม ดอยหนองม้า ดอยผาหิ้ง ดอยหลวง ดอยผาน้ำตัน ดอยขุนห้วยบ่อทอง ดอยแปหลวง อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด แบ่งเขตจังหวัดแพร่กับลำปาง

ม่อนกระตัง ดอยหน้าบาก อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอสูงเม่น แบ่งเขตอำเภอสูงเม่นกับอำเภอลอง จังหวัดแพร่

ดอยปลาก่อ อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองแพร่ เป็นภูเขาที่แบ่งเขตอำเภอเมืองแพร่กับอำเภอลอง จังหวัดแพร่

5.5 สภาพภูมิอากาศ

ฤดูกาล จังหวัดแพร่มีภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อน เฉพาะฤดูฝน หรือแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน (Tropical Savanna) บริเวณดังกล่าวอยู่ในเขตร่องอากาศ เขตร้อน (Intertropical Convergence Zone) ปริมาณและการกระจายของฝนจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม 2 ประเภท คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกชุก และลมตะวันออกเฉียงเหนือ ที่นำเอาอากาศหนาวและแห้งแล้งจากประเทศจีนมาปกคลุมทั่วบริเวณ ภาคเหนือของประเทศไทย เนื่องจากลักษณะพื้นที่ของจังหวัดแพร่ที่เป็นแอ่งคล้ายก้นกระทะ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา จึงทำให้สภาพอากาศแตกต่างกันมาก ลักษณะภูมิอากาศของ จังหวัดแพร่ แบ่งเป็น 3 ฤดูกาล

ฤดูหนาว เริ่มในเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนกุมภาพันธ์

ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนมีนาคม ถึง เดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนมิถุนายน ถึง เดือนตุลาคม

ปริมาณน้ำฝน จากสถิติภูมิอากาศของจังหวัดแพร่ระหว่างปี 2548-2552 มีค่าเฉลี่ยประมาณ 1,226.94 มม. ฝนตกมากที่สุด ในปี 2549 วัดได้ 1,398.7 มม. จำนวนวันที่ฝนตก 137 วัน ฝนตกน้อยที่สุด ในปี 2550 วัดได้ 1,046.1 มม. จำนวนวันที่ฝนตก 132 วัน

อุณหภูมิ อุณหภูมิเฉลี่ย 26.43 องศาเซลเซียส **อุณหภูมิต่ำสุด** เฉลี่ย 18.79 องศาเซลเซียส โดยวัดได้ 9.2 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2552 **อุณหภูมิสูงสุด** เฉลี่ย 36.00 องศาเซลเซียส โดยวัดได้ 40.9 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2548

5.6 การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคม หมายถึง การติดต่อทั้งทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ รวมทั้งการสื่อสารต่าง ๆ ส่วนการขนส่ง หมายถึง การขนย้าย คน สัตว์ และสิ่งของจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งด้วยวิธีการต่าง ๆ การคมนาคมขนส่ง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้คนในท้องถิ่น ในจังหวัดแพร่มีการคมนาคมขนส่งที่สำคัญ ดังนี้

5.6.1 การคมนาคมขนส่งทางบก แม้ว่าภูมิประเทศส่วนใหญ่ของจังหวัดแพร่จะเป็นภูเขา และเทือกเขามากกว่าที่ราบ แต่เส้นทางคมนาคมทางบกที่ใช้ติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ตลอดจนเส้นทางที่ใช้ติดต่อในจังหวัดมอย่างทั่วถึง และส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดีสามารถใช้ในการเดินทางติดต่อได้ทุกฤดูกาล การคมนาคมขนส่งทางบกในจังหวัดแพร่แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ทางรถยนต์ และทางรถไฟ

ทางรถยนต์ เส้นทางรถยนต์มีทั้งที่เป็นทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด ทางรพช. และทางสำรองบนคันคลองชลประทาน โดยมีทางหลวงแผ่นดินที่สำคัญผ่านจังหวัดนี้ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 มีชื่อเรียกว่า ถนนยंत्रกรกิจโกศล เริ่มจากอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เชื่อมต่อกับอำเภอศรีสันดาลย์ จังหวัดสุโขทัย ผ่านอำเภอสองแหม่น อำเภอเมืองแพร่ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ ไปอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เส้นทางนี้สามารถเชื่อมต่อไปยังจังหวัดอุตรดิตถ์และพิษณุโลกได้ และ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 103 เป็นทางเชื่อมระหว่างอำเภอสอง จังหวัดแพร่กับ อำเภองาว จังหวัดลำปาง เส้นทางสายนี้สามารถเดินทางต่อไปยังจังหวัดลำปาง และจังหวัดพะเยา

ทางรถไฟ เส้นทางรถไฟสายเหนือระหว่างกรุงเทพฯ – เชียงใหม่ ผ่านที่อำเภอเด่นชัย และอำเภอลอง สถานีรถไฟ ที่สำคัญ คือ สถานีรถไฟเด่นชัย อำเภอเด่นชัย และสถานีรถไฟบ้านปิน อำเภอลอง ปัจจุบันการรถไฟได้เสนอโครงการก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมไทย – ยูนาน สายเด่นชัย – เชียงรายต่อคณะรัฐมนตรี ในอนาคตจะเป็นการคมนาคมทางรถไฟที่สำคัญในภาคเหนือ

5.6.2 การคมนาคมขนส่งทางอากาศ จังหวัดแพร่มีสนามบินพาณิชย์ 1 แห่ง อยู่ที่ตำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร่ ปัจจุบันมีเครื่องบินของบริษัทสายการบินไทยวันละ 1 เที่ยวบิน เส้นทาง กรุงเทพฯ – พิษณุโลก – แพร่ – เชียงใหม่ แต่ขณะนี้มีปัญหา คือ สนามบินมีขนาดเล็ก ทำให้เครื่องบินโดยสารขนาดใหญ่ขึ้นสมัยไม่สามารถลงจอดได้

สำหรับการคมนาคมทางน้ำนั้นไม่เป็นที่นิยมในจังหวัดแพร่ ทั้งนี้เนื่องจากมีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านที่จังหวัดเพียงสายเดียว คือ แม่น้ำยม ในอดีตแม่น้ำนี้มีความสำคัญด้านการขนส่งโดยเป็นเส้นทางล่องแพซุงไม้สักไปจำหน่ายยังจังหวัดในภาคกลาง แต่ในปัจจุบันปริมาณของน้ำไม่สม่ำเสมอ ในฤดูแล้งแม่น้ำตื้นเขินเต็มไปด้วยเกาะแก่ง ส่วนฤดูฝนน้ำหลาก และไหลเชี่ยวจึงไม่สะดวกในการใช้เป็นเส้นทางคมนาคม ประกอบกับมีการสร้างถนนติดต่อกับจังหวัดอื่นเป็นจำนวนมาก ทำให้การเดินทางโดยรถยนต์สะดวกรวดเร็ว และปลอดภัยกว่าทางน้ำ ชาวแพร่จึงไม่ใช้เส้นทางน้ำอีกต่อไป

5.6.3 การสื่อสารโทรคมนาคม เป็นการคมนาคมที่ชาวแพร่นิยมใช้บริการ โดยการสื่อสารแห่งประเทศไทยได้ให้บริการสื่อสารไปรษณีย์โทรคมนาคม และบริการด้านการรับส่งเงินแก่

ประชาชน ปัจจุบันมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขบริการประชาชนครบทุกอำเภอ นอกจากนี้ยังมีสื่ออื่นๆ เช่น **โทรศัพท์** ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด ปัจจุบันองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ได้ดำเนินการติดตั้งระบบโทรศัพท์อัตโนมัติสามารถติดต่อได้ทั่วประเทศ สำหรับจังหวัดแพร่มีชุมสายโทรศัพท์อยู่ทุกอำเภอ การใช้โทรศัพท์ของชาวแพร่ ในปี พ.ศ.2540 มีผู้เช่าโทรศัพท์จำนวน 9,284 เลขหมาย **วิทยุกระจายเสียง** สถานีวิทยุในจังหวัดแพร่มี 6 สถานีได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดแพร่ สถานีวิทยุกองทัพอากาศที่ 3 ส่วนหน้า จังหวัดแพร่ สถานีวิทยุกองทัพอากาศที่ 3 เอฟ เอ็ม แม่หล่าย สถานีวิทยุ กวส.2 จังหวัดแพร่ สถานีวิทยุตำรวจตระเวนชายแดน ระบบเอฟ เอ็ม สถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) ระบบเอฟ เอ็ม พื้นที่จังหวัดแพร่ยังสามารถรับคลื่นจากสถานีวิทยุในจังหวัดใกล้เคียง เช่น สุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก ลำปาง ตาก ได้ค่อนข้างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีสถานีสื่อสารของกระทรวงมหาดไทยประจำจังหวัดแพร่ 1 แห่งที่ให้บริการรับส่งข้อมูลข่าวสารของทางราชการด้วยเครื่องโทรพิมพ์และโทรศัพท์อัตโนมัติ สามารถติดต่อกับทุกจังหวัดที่มีสถานีสื่อสารได้ตลอด 24 ชั่วโมง **สถานีโทรทัศน์** มีสถานีถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์ของช่อง 11 (ช่อง 8 ลำปาง) ของกองทัพบก และไอทีวีของเอกชน ตั้งอยู่ที่ดอยปกกะโหล่ง ตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย ส่วนสถานีถ่ายทอดสัญญาณของช่อง 7 ตั้งอยู่ที่ตำบลไผ่โทน อำเภอร้องกวาง **หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น** มี จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยเหนือ หนังสือพิมพ์แพร่ข่าว หนังสือพิมพ์ชาวเหนือ หนังสือพิมพ์สยามนิวส์ หนังสือพิมพ์เสียงแพร่ และหนังสือพิมพ์นิวส์แพร่ หนังสือพิมพ์เหล่านี้ส่วนใหญ่พิมพ์เป็นรายสัปดาห์หรือรายปักษ์ โดยถือเอาวันที่ออกสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นเกณฑ์ ซึ่งช่วยให้ชาวแพร่ได้รับรู้ข่าวสารในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

5.7 ประชากร

จังหวัดแพร่ มีประชากรทั้งหมด **461,424** คน แบ่งเป็นชายจำนวน **224,724** คน และเป็นหญิงจำนวน **237,308** คน มีจำนวนบ้าน **158,010** หลังคาเรือน

ตารางที่ 5.2 แสดงจำนวนประชากรจังหวัดแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 – 2553 (หน่วย:คน)

รายการ		ปี พ.ศ.				
		2549	2550	2551	2552	2553
ประชากร	ชาย	182,924.00	227,772.00	226,466.00	224,724.00	224,991.00
	หญิง	188,704.00	238,104.00	237,011.00	237,308.00	236,433.00
	รวม	371,628.00	465,876.00	463,477.00	462,032.00	461,424.00

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดแพร่ ข้อมูล : ณ มิถุนายน 2553

โดยมีการกระจายตัวของจำนวนหลังคาเรือนตามอำเภอต่างๆ มีดังนี้ อำเภอเมืองแพร่ 23,061 หลังคา สูงเม่น 24,747 หลังคา ลอง 12,271 หลังคา สอง 14,200 หลังคา วังชิ้น 13,326 หลังคา ร้องกวาง 11,257 หลังคา เด่นชัย 7,549 หลังคา หนองม่วงไข่ 4,645 หลังคา สำหรับในเขตเทศบาลตำบลต่างๆ มีการกระจายตัวของบ้านเรือนดังนี้ เทศบาลตำบลหนองม่วงไข่ 1,703 หลังคา วังชิ้น 1,235 หลังคา สอง 2,808 หลังคา แม่จั่ว 1,394 หลังคา เด่นชัย 4,680 หลังคา สูงเม่น 1,721 หลังคา ห้วยอ้อ 2,016 หลังคา บ้านปิน 754 หลังคา ร้องกวาง 5,156 หลังคา แม่หล่าย 1,678 หลังคา พงษ์ไธสง 2,667 หลังคา ช่อแฮ 3,307 หลังคา ป่าแมต 4,266 หลังคาแม่คำมี 2,445 หลังคา แม่ป่าน 1,021 หลังคา เวียงต้า 2,131 หลังคา และเทศบาลเมืองแพร่ จำนวน 7,972 หลังคา

5.8 ศาสนาและวัฒนธรรม

จังหวัดแพร่มีศาสนสถานจำนวนทั้งหมด 386 แห่ง แยกเป็นวัด 265 แห่ง พระอารามหลวง 2 แห่ง วัดที่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา 54 แห่ง วัดร้าง 24 แห่ง โบสถ์คริสต์ 28 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง และโบราณสถาน 12 แห่ง

5.9 งานประเพณีของจังหวัดแพร่

เดือน	กิจกรรม/สถานที่จัดงาน
ธันวาคม - มกราคม	งานฤดูหนาวไทยล้านนาและกาชาดแพร่
มกราคม	งานขนมเส้นเมืองแพร่ มีการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม จำหน่ายขนมจีนอาหารพื้นเมืองของจังหวัดแพร่
มกราคม	ประเพณีกำฟ้า มีการประกวดขบวนแห่ทางวัฒนธรรมของหมู่บ้าน นิทรรศการละเล่น การจัดหมู่บ้านจำลองของแต่ละหมู่บ้านในตำบลทุ่งโฮ้ง
กุมภาพันธ์	งานประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮเมืองแพร่แห่ตุงหลวง มีขบวนแห่เครื่องสักการะพระธาตุช่อแฮจากทุกอำเภอและตำบลต่างๆในจังหวัดแพร่ และมีพิธีที่เกี่ยวข้องในงานประเพณี เช่น พิธีเลี้ยงผีเจ้าพ่อหลวงก้อม, พิธีมหาพุทธาภิเษก วัตถุมงคล ,พิธีอาราธนาพระมหาอุปคุต,พิธีบวงสรวงพระธาตุช่อแฮ,พิธีทานตุงผ้า ๒๐ วาและตุงต่าง ๆ พิธีทำบุญถวายทักษิณานุปทาน, พิธีเดินขึ้นไหว้พระธาตุดอยเล้ง หลังจากทำบุญตักบาตร ที่วัดพระธาตุช่อแฮเสร็จ
กุมภาพันธ์	งานประเพณีไหว้พระธาตุเนิ้ง ที่ วัดพระหลวง ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น เข้ามีพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ทำบุญตักบาตร กลางวันมีการฟังเทศน์ ภาคบ่ายมีพิธีเปิดงาน กลางคืนมีงานมหรสพสมโภช

เดือน	กิจกรรม/สถานที่จัดงาน
กุมภาพันธ์	งานประเพณีไว้พระธาตุหนองจันทร์ มีขบวนแห่ของวัดต่าง ๆ มีกัณฑ์เทศน์ มหาชาติและมหรสพสมโภชน์ตลอดคืน
เมษายน	งานอมตะวรรณกรรมแห่งความรัก (เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย) มีการแสดงดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง) ประกวดอาหารพื้นบ้าน การทำบายศรี, ประกวดการแต่งกายผ้าไทย, ประกวดวาดภาพ, กาดมั่วประกวดร้องเพลง ลูกทุ่ง, การจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
เมษายน	ประเพณีสงกรานต์ ปีใหม่เมืองแป้ ทำบุญตักบาตร, ขนทรายเข้าวัดและก่อเป็นเจดีย์ทรายภายในวัดเล่นน้ำสงกรานต์
เมษายน	งานประเพณีบวงสรวงนางสิบสอง ตามความเชื่อว่านางสิบสองเป็นเสื้อเมืองของเมืองสอง คอยปกป้องรักษาภพภัยต่างๆ ให้ชาวเมืองสอง พิธีบวงสรวงศาลนางสิบสอง
เมษายน	ประเพณีไหว้สาตรางน้ำปัดทองพระพุทธรูปโกศย่า พิธีสงน้ำ ปัดทอง สืบชะตา แห่หลวงพ่พุทธรูปโกศย่า ฯ สำหรับให้ประชาชนร่วมกันสงน้ำ
เมษายน	ประเพณีแห่น้ำช้าง พิธีขอขมา และพิธีบายศรีสู่ขวัญช้าง รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ขบวนแห่วิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านใน ต.นาพูน
พฤษภาคม	กิจกรรมสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา พิธีแสดงตนเป็นพุทธธรรมและการประกวดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น การแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ, วาดภาพ, สาธิตการจัดโต๊ะหมู่บูชา, จัดนิทรรศการ
พฤษภาคม	ประเพณีไหว้สาพระธาตุสูงเม่น พิธีทำบุญ สืบชะตา ขบวนแห่น้ำอบน้ำหอม พิธีบูชาธรรม
มิถุนายน	ประเพณีไหว้พระเจ้านอน พิธีทำบุญ ปัดทอง มหรสพสมโภช
มิถุนายน	งานแห่เทียนเข้าพรรษา พิธีทำบุญตักบาตรประกวดขบวนแห่เทียนเข้าพรรษา
สิงหาคม	ประเพณีกินสลากข้าวหม้อ เป็นประเพณีกินสลาก โดยใช้หม้อดิน เป็นภาชนะในการใส่เครื่อง สำหรับถวายพระสงฆ์โดยเขียนใบทาลงในกระด่าว่า อุทิศส่วนกุศลไป ให้ใคร (ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว)

เดือน	กิจกรรม/สถานที่จัดงาน
สิงหาคม	วันเสรีไทย กิจกรรมรำลึกถึงวีรกรรมของเสรีไทย กลุ่มเมืองแพร่
กันยายน	งานสองมหาวีรบุรุษเมืองแพร่ พิธีบวงสรวงดวงวิญญาณสองมหาวีรบุรุษเมืองแพร่
ตุลาคม	งานประเพณีกินสลากหลวง เป็นประเพณีกินสลากของคณะศรัทธาจากที่ต่าง ๆ ในจังหวัดแพร่ พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนาเรื่องอนิสัคของการทานสลากภัต มีการแสดง ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
ตุลาคม	งานประเพณีจุลกฐิน จัดทำผ้ากฐิน,จัดทำบิوارของจุลกฐิน,การเก็บฝ้าย ประชาชนร่วมกันเก็บฝ้ายใส่ตะกร้า, การทอผ้าประชาชนร่วมกันทำเส้นฝ้ายตามขั้นตอน, การถวายเป็นเครื่องกวนข้าวทิพย์, พิธีกวนข้าวทิพย์, พิธีทอดจุลกฐิน
พฤศจิกายน	ประเพณีตานถางประตูปัตินกา ปูจาแม่กาเผือก มีการจัดประเพณีลอยกระทง การจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย การแข่งขันบอกลีไฟดอก การจุดพลุ มีการประกวดกิจกรรมทางศิลปะ วัฒนธรรม และมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านต่าง ๆ
พฤศจิกายน	ประเพณีลอยกระทงไหว้พระธาตุ ห้วยอ้อ (งานยี่เป็ง) เข้าทำบุญตักบาตร,พิธีปิดทองพระธาตุ,ตักบาตรสดางค์แดงแก่พระพุทธรูปไม้ (พระเจ้าฟ้าไต้) สวดพุทธานุสสรณ์,สวดเบิก มีการแสดงสาธิตและประกวดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ลอยกระทง และมีมหรสพสมโภชตลอดทุกคืน
พฤศจิกายน	ประเพณีแข่งเรือลอยกระทงอำเภอวังชิ้น เข้ามีการทำบุญตักบาตรพิธีสืบชะตาแม่น้ำยม มีการแข่งเรือพาย การประกวดขบวนแห่กระทงของหมู่บ้าน, ตำบลต่าง ๆ การแสดงสาธิต และประกวดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
พฤศจิกายน	ประเพณีลอยกระทงอำเภอเด่นชัย เข้ามีการทำบุญตักบาตร ประวดขบวนแห่กระทงของหมู่บ้าน, ตำบลต่าง ๆ มีการแสดงสาธิตและประกวดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน พิธีลอยกระทง และมีมหรสพสมโภชตลอดทุกคืน
ธันวาคม	ประเพณีตากธรรม เข้ามีการทำบุญตักบาตร พิธีการนำคัมภีร์ไบเบิลออกมาตากแดดเพื่อควบคุมการขึ้น และให้ประชาชนร่วมแห่ฉลองธรรม มีขบวนแห่พิธีตานข้าวใหม่ หิงไฟพระเจ้าของหมู่บ้าน/ตำบลต่าง ๆ การแสดงสาธิตและประกวดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน พิธีลอยกระทง และมีมหรสพ

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่

5.10 การศึกษา

จังหวัดแพร่มีการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษาในระบบ มีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่เขต 1-2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 37

การศึกษานอกระบบ มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดแพร่ รับผิดชอบ

ระดับอุดมศึกษา จังหวัดแพร่ได้จัดตั้งสาขาหรือหน่วยการสอนระดับอุดมศึกษา 5 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหงสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดแพร่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ วิทยาเขตแพร่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี และมหาวิทยาลัยการบูรณาการวิทยาลัย (ข้อมูล : ณ กันยายน 2553)

5.11 บริการสาธารณสุข

สถานบริการสาธารณสุขของรัฐของ จ.แพร่ ประกอบด้วย โรงพยาบาลทั่วไป 1 แห่ง จำนวน 438 เตียง โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช 30 เตียง 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชนขนาด 60 เตียง 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชน 30 เตียง 5 แห่ง สำหรับสถานบริการประเภทสถานีนอนมัย เป็นสถานีนอนมัยขนาดใหญ่ จำนวน 20 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 16.81 กระจายอยู่ครบทุกอำเภอ สถานีนอนมัยทั่วไป จำนวน 97 แห่ง สถานีนอนมัยสาขา 2 แห่ง สถานบริการสาธารณสุขชุมชน 2 แห่ง ในจำนวนสถานีนอนมัยทั้งหมดเป็นศูนย์สุขภาพชุมชน 48 แห่ง นอกจากนั้นได้พัฒนาสถานีนอนมัยตามแนวทางโครงการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 28 แห่ง สัดส่วนสถานีนอนมัยต่อประชากรทั้งหมด เท่ากับ 1 : 3,915

จังหวัดแพร่มีโรคระบาดที่พบมาก 5 โรค ได้แก่ โรคอุจจาระร่วง 5,311 ราย อาหารเป็นพิษ 844 ราย โรคบิดบวม 719 ราย โรคตาแดง 329 ราย และโรคอีสุกอีใส 271 ราย (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแพร่ ข้อมูล : ณ กันยายน 2552)

5.12 เศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ/รายได้ประชากร จังหวัดแพร่ มีผลิตภัณฑ์มวลรวมหรือ GPP ปี 2552 เท่ากับ 24,692 ล้านบาท (สองหมื่นสี่พันหกร้อยเก้าสิบสองล้านบาท) และประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 47,830 บาท (สี่หมื่นเจ็ดพันแปดร้อยสามสิบบาท) เป็นลำดับที่ 60 ของประเทศ อาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ พิจารณาจากโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ ปี 2552 ขึ้นอยู่กับด้านการขายส่งและขายปลีก การซ่อมแซมรถยนต์ รถจักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน มีสัดส่วนร้อยละ 20.68 ด้านการเกษตรกรรมฯ มีสัดส่วนร้อยละ 15.76 และ

ด้านการขนส่งฯ มีสัดส่วนร้อยละ 9.01 เป็นสำคัญตามลำดับจากโครงสร้าง GPP ปีพ.ศ. 2552 ณ ราคาปี 1988 (At Constant 1988 Prices)

ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดแพร่ในเดือนกรกฎาคม 2553 ขยายตัวเมื่อเปรียบเทียบกับเดือนเดียวกันของปีที่แล้ว พิจารณาจาก

ด้านอุปทาน จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนใหม่เพิ่มขึ้นจากเดือนเดียวกันของปีที่แล้ว ทำให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

ด้านอุปสงค์ ด้านการบริโภคขยายตัวพิจารณาจากจำนวนรถยนต์นั่งจดทะเบียนใหม่ เพิ่มขึ้นจากเดือนเดียวกันของปีที่แล้ว สถานธนาณูบาลเทศบาลเมืองแพร่ยังคงมีผู้ใช้บริการเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นช่องทางที่สะดวกในการรับจำนำและเสียดอกเบี้ยในอัตราต่ำ ในด้านการใช้จ่ายภาครัฐยังคงหดตัวอย่างต่อเนื่องจากโครงการลงทุนขนาดใหญ่ที่เป็นงบดำเนินการอยู่ระหว่างการดำเนินงาน และ ด้านการลงทุนภาคเอกชนปรับตัวดีขึ้นจากเดือนเดียวกันของปีที่แล้ว ด้านเศรษฐกิจการเงิน ปริมาณเงินฝากและสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์และธนาคารของรัฐขยายตัวดี เสถียรภาพด้านเศรษฐกิจปรับตัวดีขึ้นตามดัชนีราคาผู้ผลิตในประเทศและดัชนีราคาผู้บริโภคในจังหวัดแพร่ การจ้างงานปรับตัวดีขึ้นพิจารณาจากจำนวนผู้ประกันตนฯ ที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานคลังจังหวัดแพร่ ข้อมูล : ณ กรกฎาคม 2553)

5.13 ด้านการเกษตร

จังหวัดแพร่ มีพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 896,958 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 22.23 ของพื้นที่จังหวัด โดยมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 3.5 ไร่ / ครัวเรือนเกษตรกร พืชที่ทำการเพาะปลูกมากที่สุด ได้แก่ **ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** รองลงมาคือ **ข้าวนาปี** และ**ถั่วเหลือง** พืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้หลักให้แก่เกษตรกร ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ข้าว ส้มเขียวหวาน ฯลฯ

ตารางที่ 5.4 พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ จังหวัดแพร่ ปี 2552/2553

ข

ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)
ข้าวเหนียนาปี	241,465	658	158,936
ข้าวเหนียนาปรัง	11,854	683	8,092
ข้าวเจ้านาปี	55,398	639	35,261
ถั่วเหลือง (ฤดูฝน)	1,347	226	304
ถั่วเหลือง (ฤดูแล้ง)	77,768	210	16,037
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ฤดูฝน)	268,557	848	219,239
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ฤดูแล้ง)	44,105	879	34,794
ถั่วเขียวผิวมัน	19,301	126	2,433

ชนิดพืช	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)
ยาสูบ	16,289	313	5,098
ส้มเขียวหวาน	14,682	2,255	33,105
ลำไย	9,680	834	6,893
มะขามหวาน	4,142	328	1,359
มะม่วง	4,820	3,925	783
ลิ้นจี่	553	1,385	766
พริก	4,680	2,268	10,613

หมายเหตุ : ข้าว/พืชไร่ พื้นที่ปลูกมีพื้นที่ประสบภัยเสียหาย ไม่ผล พื้นที่ปลูกมีพื้นที่เก็บเกี่ยวและยังไม่เก็บเกี่ยว
ผลผลิต (ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ ข้อมูล : ณ กันยายน 2553)

5.14 ด้านอุตสาหกรรม

การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม โรงงานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลอำเภอเมือง
สูงเม่น และเด่นชัย เนื่องจากมีความสะดวกทางด้านการคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค ส่วนอำเภออื่น ๆ มีการกระจายตัวค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 5.5 จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรม เงินทุน และจำนวนคนงานจำแนกตามประเภท
อุตสาหกรรม พ.ศ. 2553

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวน	จำนวนเงินทุน (บาท)	จำนวนคนงาน (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
อุตสาหกรรมกรรมการเกษตร	177	1,121,594,282	613	447	1,060
อุตสาหกรรมอาหาร	22	126,952,000	151	111	262
อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม	1	19,000,000	7	0	7
อุตสาหกรรมสิ่งทอ	3	10,700,000	32	66	98
อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย	5	27,425,200	56	387	443
อุตสาหกรรมเครื่องหนัง	2	5,630,000	129	198	327
อุตสาหกรรมไม้และ ผลิตภัณฑ์จากไม้	434	401,179,491	3,843	1,822	5,665
อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ และเครื่องเรือน	444	245,681,405	2,902	1,061	3,963

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวน	จำนวนเงินทุน (บาท)	จำนวนคนงาน (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
อุตสาหกรรมกระดาษและ ผลิตภัณฑ์จากกระดาษ	5	25,240,000	96	118	214
อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์	5	12,370,000	28	14	42
อุตสาหกรรมเคมี	7	26,745,813	28	11	39
อุตสาหกรรมปิโตรเคมีและ ผลิตภัณฑ์	3	51,900,000	46	7	53
อุตสาหกรรมยาง	3	1,672,000	4	2	6
อุตสาหกรรมพลาสติก	8	39,950,000	57	35	92
อุตสาหกรรมโลหะ	26	105,795,000	256	378	294
อุตสาหกรรมโลหะ	2	3,180,000	12	0	12
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ โลหะ	27	49,680,400	156	42	198
อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล	19	26,792,500	103	6	109
อุตสาหกรรมไฟฟ้า	0	0	0	0	0
อุตสาหกรรมขนส่ง	57	177,918,900	257	20	277
อุตสาหกรรมอื่นๆ	39	314,941,900	644	247	891

อุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ โรงงานผลิตของใช้ในครัวเรือนจากไม้ โรงงานทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้ โรงงานทำไม้ปาร์เก้ โรงงานอบเมล็ดข้าวโพดและพืชผลการเกษตร โรงงานสีข้าวขนาดกลาง โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป โรงงานผลิตแปงเหลวสำเร็จรูปสำหรับทำถ้วยเตี๋ย โรงงานทำผ้าบาติก โรงงานผลิตผลไม้บรรจุกระป๋อง โรงงานผลิตกระดาษสาและผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา โรงงานผลิตกระดาษไหว้เจ้า โรงงานผลิตคอนกรีตผสมเสร็จและผลิตภัณฑ์คอนกรีต โรงงานผสมยางแอสฟัลท์ โรงงานทำกระเป๋าน้ำ และโรงบ่มใบยาสูบ (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่; กันยายน 2553)

5.15 ด้านแรงงาน

โครงสร้างของกำลังแรงงาน

ผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรจังหวัดแพร่ ระหว่างเดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ.2553 พบว่าจังหวัดแพร่มีจำนวนประชากรผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 432,184 คน เป็นชาย

จำนวน 212,171 คน และหญิงจำนวน 220,013 คน ซึ่งเป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงานรวม 300,567 คน หรือ ร้อยละ 69.6 และเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 131,617 คน คิดเป็นร้อยละ 30.4

สำหรับกลุ่มผู้อยู่ในกำลังแรงงานรวม 300,567 คน นั้น แยกได้เป็น **ผู้มีงานทำ** จำนวน 296,303 คน คิดเป็นร้อยละ 98.6 ของผู้อยู่ในกำลังแรงงานรวม **ผู้ว่างงาน** ซึ่งหมายถึงผู้ไม่มีงานทำ และพร้อมที่จะทำงานมีจำนวน 406 คน คิดเป็นอัตราว่างงาน ร้อยละ 0.1 ของผู้อยู่ในกำลังแรงงานรวม **ผู้ที่รอฤดูกาล** ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ไม่ได้ทำงานและไม่พร้อมที่จะทำงาน เนื่องจากจะรอทำงานในฤดูกาลเพาะปลูกต่อไป จำนวน 3,858 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.3

ภาวะการมีงานทำของประชากร

ประชากรของจังหวัดแพร่ที่มีงานทำ จำนวน 296,303 คน พบว่า เป็นชายประมาณ 169,643 คน และหญิงประมาณ 126,660 คน คิดเป็นร้อยละ 57.3 และ 42.7 ของจำนวนผู้มีงานทำ ตามลำดับ สำหรับอาชีพของผู้มีงานทำ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในการเกษตรและการประมง มีจำนวนมากที่สุด คือ 84,449 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 ของผู้มีงานทำ โดยมีสัดส่วนชายสูงกว่าหญิง คือ ร้อยละ 37.0 และ ร้อยละ 25.5 รองลงมา คือ พนักงานบริการและพนักงานในร้านค้า และตลาด จำนวน 59,524 คน คิดเป็นร้อยละ 20.1 ของผู้มีงานทำ โดยมีสัดส่วนหญิง สูงกว่าชาย คือ ร้อยละ 26.8 และ ร้อยละ 15.1 ลำดับที่ 3 คือ ผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือละครกิจการค้าที่เกี่ยวข้องจำนวน 59,276 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 ของผู้มีงานทำ โดยมีสัดส่วนชายสูงกว่าหญิง คือ ร้อยละ 23.4 และ ร้อยละ 15.5 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาถึง **ประเภทอุตสาหกรรม** หรือลักษณะของการประกอบกิจกรรมของผู้มีงานทำในเชิงเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ทำงานในสาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์และการป่าไม้ มีจำนวนมากที่สุด คือ 93,520 คน คิดเป็นร้อยละ 31.6 ของผู้มีงานทำ โดยมีสัดส่วนชายสูงกว่าหญิง คือ ร้อยละ 35.4 และ 26.4 ตามลำดับ รองลงมา คือ ผู้ทำงานในสาขาการผลิต มีประมาณ 58,341 คน คิดเป็นร้อยละ 19.7 ของผู้มีงานทำ โดยมีสัดส่วนหญิงสูงกว่าชาย คือ ร้อยละ 23.7 และ ร้อยละ 16.7 ตามลำดับ ลำดับที่ 3 คือ การขายส่ง การขายปลีกการซ่อมแซมยานยนต์ รถจักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน มีประมาณ 47,719 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 ของผู้มีงานทำ โดยมีสัดส่วนหญิงสูงกว่าชาย คือ ร้อยละ 17.6 และ ร้อยละ 15.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.6 จำนวนและร้อยละของผู้มีงานทำจำแนกตามอาชีพและเพศ ไตรมาสที่ 1 : มกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2553

อาชีพ	รวม	ชาย	หญิง
ยอดรวม	291,023	161,902	129,121
1. ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ	7,799	5,513	2,287
2. ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ	12,345	3,816	8,528
3. ผู้ประกอบวิชาชีพด้านเทคนิคสาขาต่างๆ และอาชีพที่เกี่ยวข้อง	7,800	5,992	1,808
4. เสริม	5,987	1,957	4,029

5. พนักงานบริการและพนักงานในร้านค้า และตลาด	51,444	18,106	33,338
6. ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตร และการประมง	87,870	51,267	36,603
7. ผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือ และธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง	59,187	41,000	18,187
8. ผู้ปฏิบัติการโรงงานและเครื่องจักร และด้านการประกอบ	17,197	14,481	2,716
9. อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ในด้านการขาย และการให้บริการ			
10. คนงานซึ่งมิได้จำแนกไว้ในหมวดอื่น	-	-	-
ยอดรวม	100.0	100.0	100.0
1. ผู้บัญญัติกฎหมาย ข้าราชการระดับอาวุโส และผู้จัดการ	2.7	3.4	1.8
2. ผู้ประกอบวิชาชีพด้านต่างๆ	4.2	2.4	6.6
3. ผู้ประกอบวิชาชีพด้านเทคนิคสาขาต่างๆ และอาชีพที่เกี่ยวข้อง	2.7	3.7	1.4
4. เสมียน	2.1	1.2	3.1
5. พนักงานบริการและพนักงานในร้านค้า และตลาด	17.7	11.2	25.8
6. ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตร และการประมง	30.2	31.7	28.3
7. ผู้ปฏิบัติงานด้านความสามารถทางฝีมือ และธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง	20.3	25.3	14.1
8. ผู้ปฏิบัติการโรงงานและเครื่องจักร และด้านการประกอบ	5.9	8.9	2.1
9. อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ในด้านการขาย และการให้บริการ	14.2	12.2	16.7
10. คนงานซึ่งมิได้จำแนกไว้ในหมวดอื่น	-	-	-

หมายเหตุ : ในตารางสถิติ ผลรวมของแต่ละจำนวนอาจไม่เท่ากับยอดรวมเนื่องจากข้อมูลแต่ละจำนวนได้รับการปัดเศษโดยอิสระจากกัน
ที่มา : สรุปผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร จังหวัดแพร่ ไตรมาสที่ 1 : มกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2553

5.16 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5.16.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ

จังหวัดแพร่มีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ **แม่น้ำยม** เป็นแม่น้ำที่ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุดของจังหวัด ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาผีปันน้ำ ในเขตอำเภอบึง จังหวัดพะเยา ไหลผ่านทิศเหนือที่อำเภอสอง นอน ม่วงไข่ เมืองแพร่ สูงเม่น เด่นชัย และวังชิ้นตามลำดับ ระยะทาง 280 กิโลเมตร ในจังหวัดแพร่มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 6,283.53 ตร.กม และปริมาณน้ำท่า 2,690 ล้าน ลบ.ม. (67% ของปริมาณน้ำท่าในลุ่มน้ำ)

สภาพทั่วไปของลุ่มน้ำยม

- มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 23,616 ตร.กม. หรือ 14.76 ล้านไร่ (4.58% ของประเทศ)
- ขอบเขตลุ่มน้ำครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ พะเยา น่าน ลำปาง แพร่ สุโขทัย พิษณุโลก ตาก กำแพงเพชร พิจิตร และนครสวรรค์
- การบริหารจัดการลุ่มน้ำยม แบ่งออกเป็น 11 ลุ่มน้ำสาขา คือ แม่น้ำยมตอนบน น้ำควน น้ำปี้ น้ำงาว แม่คำมี แม่ต้า แม่สิน แม่มอก แม่รำพัน แม่น้ำยมตอนกลางและตอนล่าง
- ลำน้ำยมสายหลัก มีความยาวประมาณ 735 กิโลเมตร

ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำยมในเขตจังหวัดแพร่

ลำน้ำสาขาหลัก จำนวนลำน้ำสาขาหลักที่ไหลลงแม่น้ำยมในเขตจังหวัดแพร่ มี 16 สาขา ได้แก่ ลำน้ำจาว ลำน้ำแม่สอง ลำน้ำแม่ยางหลวง ลำน้ำแม่คำมี ลำน้ำแม่หล่าย ลำน้ำแม่แคม ลำน้ำแม่สาย ลำน้ำแม่มาน ลำน้ำแม่พวก ลำน้ำแม่จอก ลำน้ำแม่ต้า ลำน้ำแม่ลาน ลำน้ำแม่กาง ลำน้ำแม่เก็ง ลำน้ำแม่พุง ลำน้ำแม่สรอย

สภาพน้ำต้นทุน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,159 มม. / ปี คิดเป็น 27,394 ล้านลบ.ม. / ปี ปริมาณเก็บกักน้ำสูงสุด 528 ล้าน ลบ.ม. ปริมาณน้ำที่นำมาใช้ประโยชน์เฉลี่ย 1,737 ล้าน ลบ.ม. ปริมาณน้ำที่ไหลออกนอกกลุ่มน้ำ 3,965 ล้าน ลบ.ม. โดยเกิดในฤดูฝน 3,489 ล้าน ลบ.ม. (88%) และ ฤดูแล้ง 476 ล้าน ลบ.ม. (12%)

5.16.2 ป่าไม้

จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ป่าไม้ 2,559,418.75 ไร่ หรือร้อยละ 62.63 ของเนื้อที่จังหวัดครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จำนวน 27 ป่า อุทยานแห่งชาติ จำนวน 4 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำนวน 2 แห่ง ซึ่งพบว่าป่าไม้ของจังหวัดมีแนวโน้มลดลงทุกปี โดยปี 2547 มีเนื้อที่ป่าไม้ จำนวน 2,664,780 ไร่ หรือร้อยละ 65.21 ของเนื้อที่จังหวัด สาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดลดลงมาเนื่องจากประชากรของจังหวัดมีส่วนจำนวนผู้ยากจนสูง โดยสาเหตุของความยากจนเนื่องมาจากมีข้อจำกัดเรื่องที่ดินทำกิน ตามสภาพลักษณะภูมิประเทศที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบน้อย จึงเป็นสาเหตุให้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่เกษตรกรรม (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดแพร่ , 2550)

5.16.3 ดิน

เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่ออาชีพเกษตรกรรมและเป็นแหล่งปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตมนุษย์ ดินในจังหวัดแพร่แบ่งตามลักษณะกลุ่มดินได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มดินนา มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด พบในบริเวณพื้นที่ราบของอำเภอสอง เมืองแพร่ สูงเม่น เป็นที่ดินที่เหมาะสมสำหรับการทำนา

กลุ่มดินไร่ มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด พบในเขตอำเภอสอง ร้องกวาง เด่นชัย ลอง ใช้ในการปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น

กลุ่มดินต้น มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด เป็นกลุ่มดินที่มีหินโผล่ หน้าดินมีความลึกไม่มากนัก ดินชนิดนี้ครอบคลุมกระจายทั่วทุกอำเภอในจังหวัดแพร่

กลุ่มดินภูเขา เป็นกลุ่มดินที่คลุมพื้นที่กว้างที่สุดประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด พบอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีความลาดชันสูง ทำให้การพังทลายของหน้าดินมีมาก ดินกลุ่มนี้มีอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดแพร่

จากการสำรวจพบว่า ดินที่ใช้ทำนาส่วนใหญ่เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ระดับปานกลาง ส่วนดินบริเวณที่สูงชันเป็นป่าเขา บางส่วนใช้ในการปลูกพืชไร่เป็นดินที่มีความสมบูรณ์ในระดับต่ำ

5.17 การท่องเที่ยว จังหวัดแพร่มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายหลายแห่ง ได้แก่

วัดพระธาตุช่อแฮพระอารามหลวง ตั้งอยู่ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ เป็นวัดที่ประดิษฐานองค์พระธาตุช่อแฮ ซึ่งเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองแพร่ ที่บรรจุเส้นพระเกศาของพระพุทธเจ้า มีประวัติว่าสร้างในสมัยสุโขทัย พระธาตุรูปทรงแปดเหลี่ยม เป็นพระธาตุประจำปีเกิดของคนเกิดปีชวด ผู้ที่มาเที่ยวจังหวัดแพร่ สิ่งที่เขาไม่ได้คือการได้ไปวัดพระธาตุช่อแฮพระอารามหลวงกราบไหว้พระเจ้าทันใจ และหลวงพ่อช่อแฮ เพื่อเป็นสิริมงคลต่อตัวเองและครอบครัว

วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร แต่เดิมเป็นวัดราษฎร์ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 ได้ยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ประเภทวรวิหาร วัดพระบาทมิ่งเมืองมาจากสองวัดรวมกัน ได้แก่ วัดพระบาท และวัดมิ่งเมือง ตั้งอยู่ห่างกันเพียงมีถนนกันเท่านั้น วัดพระบาทเป็นวัดของอุปราชหรือเจ้าหน้าหอ ส่วนวัดมิ่งเมืองเป็นวัดของเจ้าผู้ครองนครแพร่ เมื่อเมืองแพร่ล้มเลิกระบบเจ้าผู้ครองนคร วัดทั้งสองก็ถูกทอดทิ้งอยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก กระทั่งคณะกรรมการจังหวัดเห็นสมควรรวมสองวัดเข้าด้วยกัน ให้ชื่อว่า วัดพระบาทมิ่งเมือง มาจนทุกวันนี้

วัดพระหลวง ถือเป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองแพร่ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างเมืองแพร่ มีโบราณสถานสำคัญ คือ พระเจดีย์หลวงธาตุเจ็ญ เจดีย์เก่าแก่สร้างแบบสุโขทัย หอระฆังทรงหกเหลี่ยม และพระอุโบสถเก่าแก่ซึ่งเป็นสถานที่เก็บวัตถุโบราณ

วัดพระธาตุจอมแจ้ง ในเขตบ้านต้นไครอยู่บนเนินเขาเตี้ยๆ ตำบลป่าแดง อำเภอเมือง ห่างจากพระธาตุช่อแฮไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 2 กิโลเมตร มีประวัติความเป็นมาคู่กันกับพระธาตุช่อแฮ มีตำนานเล่ากันว่า เมื่อพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาโปรดสัตว์ เมื่อมาถึงดอยลูกหนึ่งอยู่ทางทิศใต้ของดอยธวัชบรรพต เป็นเวลาจวนใกล้สว่าง (ใกล้แจ้ง) จึงเรียกว่า ดอยจวนแจ้ง และได้เรียกกันต่อมาว่าพระธาตุจอมแจ้ง วัดพระธาตุจอมแจ้งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหลวงพ่อทันใจซึ่งมีประวัติว่าใช้เวลาสร้างเพียงวันเดียว

วัดจอมสวรรค์ อยู่ถนนยันตรกิจโกศล ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ เป็นโบราณสถานที่สร้างขึ้นโดยชาวไทยใหญ่ (เงี้ยว) เป็นศิลปะแบบพม่า วิหารสร้างด้วยไม้สักทั้งโบสถ์ ศาลาการเปรียญ และกุฏิในอาคารเดียวกัน มีการตกแต่งอย่างวิจิตรด้วยฝีมือการฉลุไม้ ประดับกระจกสิ่งงดงาม โบราณวัตถุที่สำคัญคือ พระพุทธรูปที่สานด้วยไม้ไผ่ลงรักปิดทอง พระพุทธรูปหินอ่อน และคัมภีร์งานช่างจารึกด้วยภาษาพม่า คำภีร์ปกคำ ปกขาว กระดาษสาที่จารึกด้วยภาษาไทยและภาษาขอม

บ้านประทับใจ อยู่บ้านเลขที่ 81/1 ถนนรอบเมือง เป็นบ้านของเอกชน ทรงไทยประยุกต์สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง โดยใช้ไม้ซุงขนาดใหญ่อายุกว่า 300 ปี เป็นเสาบ้าน รวม 130 ต้น แกะสลักอย่างสวยงาม เปิดให้เข้าชมทุกวันตั้งแต่ เวลา 08.00-16.00 น. เก็บค่าเข้าชมคนละ 10 บาท โทร 054-511008

บ้านวงศ์บุรี เป็นบ้านของเจ้าพรหมเจ้าสุนันตาวงศ์บุรี ผู้สืบเชื้อสายจากอดีตเจ้าเมืองแพร่สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2440 โดยช่างชาวจีนจากมณฑลกว่างตุง เป็นบ้านแบบยุโรปประยุกต์ หลังคาสูงทรงปั้นหยา 2 ชั้น ฐานก่ออิฐถือปูน มีลวดลายไม้แกะสลักประดับตัวบ้านทั่วไป ภายในบ้านตกแต่งด้วยเครื่องใช้เก่าแก่ของตระกูล เปิดให้ชมทุกวัน เวลา 9.00-16.30 น.

แพะเมืองผี อยู่ที่ตำบลน้ำคำ เส้นทางแพร่-น่าน แพะเมืองผีเป็นภาษาพื้นเมือง "แพะ" แปลว่าป่าละเมาะ "เมืองผี" แปลว่าเงิบวังเวง มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก และการถล่มของหน้าดิน ส่วนที่แข็งจะคงตัวเกิดเป็นรูปร่างต่างๆ ดอกเห็ด หน้าผา และเสาหิน

อุทยานแห่งชาติดอยผา골 แหล่งท่องเที่ยวและจุดเด่นที่น่าสนใจได้แก่ สวนหินมหาราช ถ้ำผา골 ถ้ำจันทร์ผา ถ้ำเฮอร์วีน แก่งหลวง ภูเขาหิน ปะการัง หรือ ร่องหินแตก กิจกรรมท่องเที่ยวและนันทนาการที่มีใน อุทยานแห่งชาติดอยผา골 ได้แก่ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ เที่ยวถ้ำ ตั้งแคมป์พักแรม ดูนก ล่องแก่ง ปีนเขา ชี้อภิมหาธรรมชาติ เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย มีขนาดพื้นที่ประมาณ 410 ตารางกิโลเมตร (256,250 ไร่) อยู่ใน อ.ลอง อ.วังชิ้น จ.แพร่ และ อ.เถิน สบปราบ แม่ทะ จ.ลำปาง เมื่อปี พ.ศ.2519 ทาง อ.วังชิ้นได้เสนอให้จัดตั้งพื้นที่บริเวณนี้เป็นวนอุทยานเพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน แต่จากการสำรวจของกรมป่าไม้พบว่ามีความสมบูรณ์ของป่าไม้มาก มีทิวทัศน์ทางธรรมชาติที่งดงามหลายแห่ง

อุทยานแห่งชาติแม่ยม ครอบคลุมพื้นที่อำเภองาว จังหวัดลำปาง และอำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีสภาพป่าอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยป่าสักที่ขึ้นเองตามธรรมชาติอย่างหนาแน่น มีขนาดสูงใหญ่งดงามมาก นับได้ว่าเป็นตัวแทนป่าไม้สักของภาคเหนือได้อย่างดียิ่ง รวมทั้งไม้ที่มีค่าต่างๆ จำนวนมาก และทิวทัศน์ที่สวยงาม มีเนื้อที่ประมาณ 284,218.75 ไร่

บทที่ 6

ผลการศึกษาข้อมูลเชิงประเด็นต่างๆของจังหวัดแพร่

ข้อมูลประเด็นด้านเศรษฐกิจ

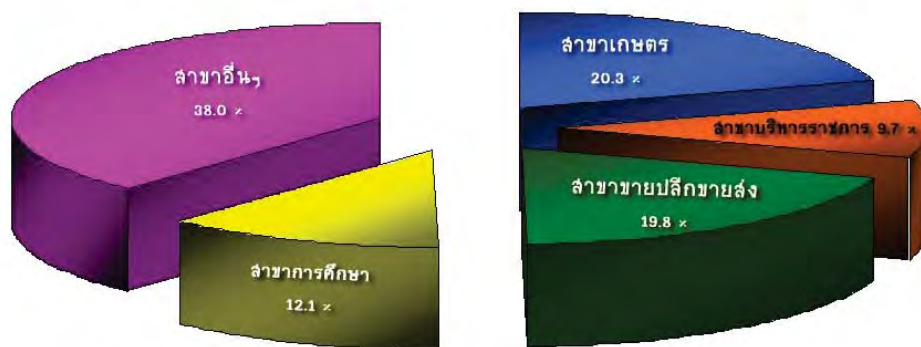
จังหวัดแพร่มีประชากรทั้งสิ้น 461,424 คน (พ.ศ. 2553) แรงงาน 236,720 คน คิดเป็นร้อยละ 59 ของประชากรรวม มีรายได้ประชากรเฉลี่ย 40,114 บาท/คน/ปี เป็นอันดับที่ 11 ของภาคเหนือ 17 จังหวัด ผลิตภัณฑ์มวลรวม 18,091 ล้านบาท ลำดับมูลค่าผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ลำดับหนึ่ง สาขาขายส่งขายปลีก สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ สาขาการศึกษา สาขาการผลิตอุตสาหกรรม และสาขาการบริหาร การประกันสังคม เรียงตามลำดับ ภาคอุตสาหกรรม มีจำนวน 1,025 โรงงาน มีเงินลงทุนทั้งหมด 1,985,074,725 บาท มีการจ้างงานจำนวน 12,160 คน โดยอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ไม้สัก และข้าวโพด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) สินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด ได้แก่ ผ้าหม้อฮ่อม ผ้าทอตีนจก ไม้แกะสลัก สภาพเศรษฐกิจโดยรวมมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจจังหวัดแพร่

ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP)

กราฟแสดงสัดส่วนร้อยละ GPP 2008p

ณ ราคปัจจุบัน

ภาพที่ 6.1 กราฟแสดงสัดส่วนร้อยละ GPP 2008p

ตารางที่ 6.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) 16 สาขา (ณ ราคาปัจจุบัน) (หน่วย : ล้านบาท)

ประเภทผลิตภัณฑ์	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า
	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.
	2544	2545	2546	2547	2548p	2549p	2550p1	2551p1
1. ภาคเกษตร	1,943	2,233	2,368	2,808	2,700	3,297	3,934	4,899
- สาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์และ การป่าไม้	1,881	2,163	2,300	2,716	2,639	3,236	3,872	4,827
- สาขาประมง	62	70	68	92	61	61	61	71
2. ภาคนอกเกษตร	12,528	13,016	13,351	14,804	15,545	16,901	18,208	18,838
- สาขาเหมืองแร่และการย่อยหิน	94	108	258	399	146	115	159	98
- สาขาอุตสาหกรรม (การผลิต)	1,428	1,432	1,588	1,693	1,621	1,863	2,136	2,290
- สาขาการไฟฟ้า ก๊าซและการประปา	250	249	266	281	280	307	321	322
- สาขาก่อสร้าง	746	1,237	978	1,240	1,344	1,488	1,358	1,517
- สาขาขายส่งขายปลีก การซ่อมแซม รถยนต์ จักรยานยนต์ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ครัวเรือน	3,547	3,502	3,510	3,711	3,837	4,049	4,228	4,697
- สาขาการโรงแรม และภัตตาคาร	260	234	215	213	217	239	255	268
- สาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการ คมนาคม	805	802	851	834	862	876	886	869
- สาขาตัวกลางทางการเงิน	467	522	543	842	904	1,090	1,359	1,069
- สาขาบริหารด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ	863	886	880	882	906	928	948	928
- สาขาการบริหารราชการและการ ป้องกัน ประเทศรวมทั้ง การประกัน สังคมภาคบังคับ	1,291	1,263	1,511	1,708	1,952	2,060	2,206	2,306
- สาขาการศึกษา	1,677	1,751	1,738	1,916	2,237	2,485	2,837	2,879
- สาขาการบริการด้านสุขภาพ และ งานสังคมสงเคราะห์	835	780	756	805	950	1,100	1,223	1,306
- สาขาการให้บริการชุมชน สังคมและ บริการส่วน บุคคลอื่นๆ	221	207	214	233	241	250	241	233
- สาขาลูกจ้างในครัวเรือน ส่วนบุคคล	44	45	46	48	49	50	52	54
Gross Provincial Product (GPP)	14,471	15,250	15,719	17,612	18,245	20,198	22,142	23,736
Per Capita GPP (Bath)	28,594	30,011	30,835	34,467	35,641	39,371	43,061	46,063
Population (1,000 Person)	506	508	510	511	512	513	514	515

ตารางที่ 6.2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) 16 สาขา (ณ ราคาคงที่)

หน่วย : ล้านบาท

ประเภทผลิตภัณฑ์	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า
	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.	พ.ศ.
	2544	2545	2546	2547	2548p	2549p	2550p1	2551p1
1. ภาคเกษตร	1,323	1,324	1,386	1,517	1,300	1,363	1,367	1,693
- สาขาเกษตรกรรม การล่าสัตว์และการป่าไม้	1,289	1,285	1,348	1,466	1,267	1,331	1,334	1,660
- สาขาประมง	34	39	38	52	34	33	33	33
2. ภาคนอกเกษตร	6,949	7,188	7,348	7,782	7,917	8,231	8,582	8,473
- สาขาเหมืองแร่และการย่อยหิน	66	77	171	263	145	128	153	144
- สาขาอุตสาหกรรม (การผลิต)	737	745	788	814	801	902	940	914
- สาขาการไฟฟ้า ก๊าซและการประปา	209	214	226	224	227	237	261	277
- สาขาก่อสร้าง	367	592	458	561	586	617	546	482
- สาขาขายส่งขายปลีก การซ่อมแซมรถยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ ครุภัณฑ์	1,960	1,953	1,957	1,975	1,984	2,020	2,067	2,086
- สาขาการโรงแรม และภัตตาคาร	93	83	78	76	78	85	88	90
- สาขาการขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	734	749	843	841	860	879	890	917
- สาขาตัวกลางทางการเงิน	265	294	300	453	465	536	663	643
- สาขาบริหารด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ	716	735	749	771	802	836	860	840
- สาขาการบริหารราชการและการป้องกัน ประเทศรวมทั้ง การประกันสังคมภาคบังคับ	575	543	624	646	696	679	701	693
- สาขาการศึกษา	723	735	706	706	783	792	873	861
- สาขาการบริการด้านสุขภาพ และงานสังคมสงเคราะห์	361	332	310	305	343	371	399	391
- สาขาการให้บริการชุมชน สังคมและบริการส่ว บุคคลอื่นๆ	124	116	118	126	126	128	123	116
- สาขาลูกจ้างในครัวเรือน ส่วนบุคคล	21	21	21	21	21	21	21	21
Gross Provincial Product (GPP)	8,272	8,512	8,734	9,299	9,218	9,594	9,949	10,166

ปริมาณเงินฝากและสินเชื่อ

ณ สิ้นเดือนมกราคม 2553 เงินฝากธนาคารพาณิชย์ มียอดคงค้างทั้งสิ้น 10,259 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากเดือนเดียวกันของปีก่อน คิดเป็นอัตราร้อยละ 4.67 ด้านเงินฝากธนาคารของรัฐ เพิ่มขึ้นจากเดือนเดียวกันของปีก่อน ตามสภาพคล่องของสถาบันการเงินที่มีอยู่มากและการแข่งขันการปล่อยสินเชื่อ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะสินเชื่อประเภทอุปโภคบริโภค

ฐานะการคลัง

ด้านดุลเงินงบประมาณ เดือนมีนาคม 2551 เมื่อพิจารณารายได้ นำส่งคลังจังหวัดแพร่ มีจำนวนทั้งสิ้น 60.864 ล้านบาท ในขณะที่ผลการใช้จ่ายภาครัฐจังหวัดแพร่เดือนนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 630.379 ล้านบาท เห็นได้ว่ารายได้ที่นำส่งคลัง ต่ำกว่า การใช้จ่ายภาครัฐของจังหวัดแพร่ ส่งผลให้ดุลเงินงบประมาณขาดดุล มีจำนวนทั้งสิ้น 569.515 ล้านบาท

ส่วนฐานะคลังจังหวัดแพร่ ยังไม่สามารถจัดทำได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบเบิกจ่ายเงินจากระบบ CGD มาใช้ระบบ GFMIS ซึ่ง ข้อมูลดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ฐานะการคลัง สำนักบริหารโครงการ GFMIS ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ฐานะการคลัง สำนักบริหารโครงการ GFMIS อยู่ระหว่างการปรับปรุงข้อมูล เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป

สถานการณ์ SMEs ภายในจังหวัด

จากลักษณะพื้นฐานโดยทั่วไปของจังหวัดแพร่ ที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น มีความหลากหลายในด้านสถานที่ท่องเที่ยวทั้งศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ตลอดจนมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการปลูกไม้สักทอง และมีสินค้าท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของจังหวัดที่มีความชำนาญในการผลิตผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายด้าน เช่น การทอผ้า การย้อมผ้าหม้อฮ่อม และการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดแพร่เป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีต จากการศึกษาถึงลักษณะธุรกิจชุมชนของจังหวัดแพร่ที่ผ่านมาพบว่า มีสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนไม่น้อยที่ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ทำให้มีรูปแบบการผลิตที่ไม่มากนักและส่งผลให้ไม่สามารถแสวงหากลุ่มตลาดใหม่ๆ ได้และไม่สามารถเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ ดังนั้น การสนับสนุนด้านการพัฒนาระบบการผลิต โดยเฉพาะการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการธุรกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาดแก่กลุ่มผู้ประกอบการไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ กลุ่มย้อมผ้าหม้อฮ่อม และกลุ่มทอผ้า เป็นต้น ซึ่งจะทำให้กลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้มีความรู้และทักษะเพิ่มมากขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับด้านการบริการ พบว่าจังหวัดแพร่มีการรวบรวมฐานข้อมูลของกลุ่มผู้ประกอบการในเชิงเศรษฐกิจไม่มากนักและขาดความต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชิงเศรษฐกิจและธุรกิจที่ทันสมัยและมีความต่อเนื่องของข้อมูล การจัดตั้งศูนย์ข้อมูล SMEs ขึ้นมาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อฐานข้อมูลเชิงเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ ในด้านการค้า พบว่าจังหวัดแพร่ได้มีการติดต่อ

ค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านมานานแล้วแต่ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และเพื่อเปิดตลาดทางการค้าให้มีเพิ่มมากขึ้นมีการสนับสนุนในการค้ากลุ่มผู้ประกอบการ SMEs มากขึ้น จึงควรมีการสร้างเสริมพันธมิตรทางการค้า เพื่อส่งเสริมระบบการค้าภายในจังหวัดให้เกิดความเข้มแข็งและสนับสนุนให้เกิดการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น

อาชีพของประชากร

ประชากรในจังหวัดแพร่ประกอบอาชีพที่สำคัญ คือ การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การทำเหมืองแร่ การพาณิชย์กรรมและการบริการ โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมเป็นสินค้าที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดแพร่มากที่สุด

1. เกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักของชาวแพร่ อาชีพเกษตรกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การประมง และการทำป่าไม้

การเพาะปลูก จังหวัดแพร่ มีพื้นที่เพาะปลูก 613,170 ไร่ (ร้อยละ 15ของพื้นที่ทั้งจังหวัด) โดยมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 7.30 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่ใช้ทำนา รองลงมา คือ ปลูกพืชไร่ ไม้ผลไม้ยืนต้น พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ ตามลำดับ พืชผลที่เกษตรกรนิยมทำการเพาะปลูก ได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง ข้าวโพด ยาสูบ ผลไม้ที่สำคัญ คือ ส้มเขียวหวาน มะขามและพุทรา

การเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไว้ตามบ้านเพื่อบริโภคและใช้แรงงานมากกว่าการเลี้ยงเป็นฟาร์ม สัตว์ที่เกษตรกรชาวแพร่นิยมเลี้ยง ได้แก่ ไก่พื้นเมือง โค สุกร กระบือ เป็ด หน่วยงานส่งเสริมที่สำคัญ ได้แก่ สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ ตำบลแม่หลาย อำเภอเมืองแพร่ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด และสำนักงานปศุสัตว์อำเภอต่างๆ

การประมง ส่วนใหญ่เป็นการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อใช้บริโภคในครอบครัว สำหรับการเลี้ยงปลาในบ่อ ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมืองแพร่ อำเภอสอง อำเภอร้องกวาง แต่มักเกิดปัญหาเรื่องการระบายน้ำและการขาดแคลนน้ำ ทำให้สัตว์น้ำที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค จึงต้องอาศัยสั่งเข้าจากจังหวัดอื่น เช่น อุดรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก เป็นต้น หน่วยงานส่งเสริมที่สำคัญ ได้แก่ สถานีประมงน้ำจืด อำเภอหนองม่วงไข่ และสำนักงานประมงจังหวัด อยู่ใกล้ที่ทำการเทศบาลเมืองแพร่

การทำป่าไม้ ป่าไม้ธรรมชาติในจังหวัดแพร่ ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ ไม้ที่สำคัญ คือ ไม้สักและไม้กระยาเลย มีการประกอบอาชีพทำผลิตภัณฑ์จากไม้ เช่น ผลิตเครื่องเรือน เครื่องตกแต่งบ้าน ในหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านพระหลวง บ้านดอนมูล บ้านห้วยดง บ้านเวียงทอง อำเภอสูงเม่น บ้านแม่จ๊วะ อำเภอเด่นชัย เป็นต้น ในปี พ.ศ.2532 หลังจากที่รัฐบาลได้ใช้มาตรการปิดป่าเป็นการถาวรเพื่อแก้ปัญหาการทำลายป่าไม้ ทำให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ไม้ได้รับผลกระทบจากปัญหาการขาดแคลนไม้เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต ราคาไม้ที่สูงขึ้น ส่งผลให้อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และอุตสาหกรรมไม้ประเภทวงกบ ประตู หน้าต่างในเขตอำเภอสูงเม่นและอำเภอลองต้องลดกำลังการผลิตลง ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ไม้สักบางส่วนได้เปลี่ยนไปประกอบธุรกิจในรูปแบบอื่น เช่น การทำผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากไม้ไผ่หวาย ไม้ยางพารา ไม้ฉำฉา เป็นต้น

2. การอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรมแบ่งตามขนาดได้ ดังนี้

2.1 อุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือ หัตถกรรม เป็นการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาผลิตด้วยกรรมวิธีง่ายๆ ใช้เครื่องจักรน้อย ใช้แรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ สมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำงาน โรงงานอยู่ในบริเวณบ้าน อุตสาหกรรมในครัวเรือนที่สำคัญของจังหวัดแพร่ ได้แก่ การทำผ้าหม้อห้อมที่บ้านทุ่งโฮ้ง ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่ การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้สักและการแกะสลักไม้ที่บ้านหัวดง ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น การทำเครื่องจักสานที่บ้านเหมืองหม้อ ตำบลเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่ และที่บ้านคางาม ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น การทอตีนจกที่บ้านนามน ตำบลหัวทุ่ง อำเภอลอง ผลิตภัณฑ์จากเหล็กที่บ้านร่องฟอง ตำบลทุ่งโฮ้ง และบ้านทุ่งห้า ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ ผลิตภัณฑ์กระดาษสาที่บ้านลองลือบุญ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง ผลิตภัณฑ์จากเถาวัลย์ที่บ้านใหม่ ตำบลวังชิ้น อำเภอลำปาง ไม้กวาดดอกหญ้า ที่ตำบลห้วยไร่ ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย เป็นต้น

2.2 อุตสาหกรรมขนาดเล็กหรือขนาดย่อม เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนไม่มากนักอาจมีการใช้เครื่องจักรช่วยในการช่วยผลิตและใช้คนงานน้อย จังหวัดแพร่มีอุตสาหกรรมขนาดนี้มากที่สุด เช่น โรงงานทำเส้นก๋วยเตี๋ยว โรงงานทำขนมจีน โรงงานหล่อดอกยาง โรงงานทำครั่งเม็ด โรงสีข้าว โรงบ่มใบยาสูบ โรงทำน้ำแข็ง โรงงานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เป็นต้น

2.3 อุตสาหกรรมขนาดกลาง เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินลงทุนและเครื่องจักรมากกว่าอุตสาหกรรมขนาดย่อม ดำเนินงานด้วยคนงานที่มีความรู้เฉพาะอย่างอุตสาหกรรมขนาดกลางในจังหวัดแพร่มีไม่มากนัก เช่น โรงงานอบเมล็ดพืช โรงงานทำโมเสกปาเก้ โรงบ่มใบยาสูบ เป็นต้น

การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมเป็นการเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพและมีผลทางอ้อมที่จะช่วยลดปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้และการประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมาย ทำให้เกิดการจ้างงานขึ้น ซึ่งจะส่งผลถึงฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชาวแพร่ในอนาคต ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2539 เห็นชอบให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและที่สาธารณะ เพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในจังหวัดแพร่และจังหวัดอื่นอีก 4 แห่ง จังหวัดแพร่ได้เตรียมพื้นที่ 4,081 ไร่ บริเวณป่าไม้ถาวรห้วยแม่ยาง ในท้องที่ตำบลแม่ยางฮ่อ ตำบลแม่ยางฮ่อ ตำบลทุ่งศรี ตำบลร้องเข็ม และตำบลร้องกวาง อำเภอร้องกวางเป็นสถานที่จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม แต่เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย ทำให้ต้องดำเนินการศึกษาเพื่อลดขนาดนิคมอุตสาหกรรมเป็นเขตอุตสาหกรรมขนาดเล็กถึงขนาดกลาง

การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า โรงงานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล อำเภอเมืองแพร่ และอำเภอสูงเม่น เนื่องจากมีความสะดวกทางด้านการคมนาคม ขนส่ง สาธารณูปโภค ในปี 2552 จังหวัดแพร่มีโรงงานที่เปิดดำเนินการทั้งสิ้น 1289 โรง อยู่ในอำเภอสูงเม่น 618 โรงงาน (ร้อยละ 48.8) อำเภอเมือง 279 โรงงาน (ร้อยละ 22.04) และอำเภอเด่นชัย 154 โรงงาน (ร้อยละ 12.17) ส่วนอำเภออื่น ๆ มีการกระจายตัวค่อนข้างน้อย (ตารางที่ 6.3)

ตารางที่ 6.3 จำนวนโรงงานที่เปิดดำเนินการแยกตามรายอำเภอ (ถึงวันที่ 24 สิงหาคม 2552)

อำเภอ	จำนวน (โรง)	จำนวนเงินลงทุน (บาท)	จำนวนคนงาน			จำนวน แรงงาน
			ชาย	หญิง	รวม	
เมือง	235	796,691,900	1,515	885	2,400	18,244.96
ร้องกวาง	74	796,273,800	654	400	1,054	9,621.08
ลอง	76	223,908,338	576	279	855	7,457.72
สูงเม่น	638	548,370,282	4,493	1,743	6,236	17,118.83
เด่นชัย	157	187,780,283	1,339	974	2,313	14,954.89
สอง	41	122,980,813	241	110	351	3,841.84
วังชิ้น	17	19,738,675	313	135	448	1,342.10
หนองม่วงไข่	11	35,239,900	74	39	113	638.13
เทศบาลเมืองแพร่	40	63,064,900	215	67	282	1,181.14
รวม	1,289	2,794,048,891	9,420	4,632	14,052	74,400.69

โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดแพร่ ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก (ใช้คนงานไม่เกิน 50 คน) มี 1,227 โรงงาน เงินลงทุนเฉลี่ย 2.00 ล้านบาท/โรงงาน มีการจ้างแรงงานโดยเฉลี่ย 8 คน/โรงงาน โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง (ใช้คนงาน 50 คน – 200 คน) มีจำนวน 26 โรงงาน เงินลงทุนโดยเฉลี่ย 8.76 ล้านบาท/โรงงาน มีการจ้างแรงงานโดยเฉลี่ย 81 คน/โรงงาน ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (ใช้คนงานมากกว่า 200 คนขึ้นไป) มีจำนวน 6 โรงงาน เงินลงทุนโดยเฉลี่ย 13.42 ล้านบาท/โรงงาน มีการจ้างแรงงานโดยเฉลี่ย 329 คน/โรงงาน

สำหรับการส่งเสริมการลงทุนด้านอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) มีจำนวน 3 โรงงาน ดังนี้

- บริษัทไทยเอเชียไรซ์ โปรดักส์ จำกัด 239 หมู่ที่ 3 ตำบลป่าเมต อำเภอเมือง ทำกิจการผลิตแป้งเหล้าสำเร็จรูป สำหรับทำก๋วยเตี๋ยว ได้รับการส่งเสริมการลงทุนเมื่อปี 2539 และได้รับการส่งเสริมการลงทุนให้ขยายกิจการในปี พ.ศ. 2548
- บริษัท บี.พี.พี. พลาสติก จำกัด 268/ 2 หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมือง ทำกิจการล้าง บด และเม็ดพลาสติกจากพลาสติกที่ใช้แล้ว ได้รับการส่งเสริมการลงทุนเมื่อปี 2539
- บริษัท เวสต์ อินดัสตรี คอร์ปอเรชั่น จำกัด 104//2 ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมือง ทำกิจการตัดเย็บเสื้อผ้าส่งออก ได้รับการส่งเสริมการลงทุนเมื่อปี 2539

ตารางที่ 6.4 จำนวนสถานประกอบการ เงินทุน และคนงานจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม (สค. 52)

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวน	จำนวนเงินทุน (บาท)	จำนวนคนงาน (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
อุตสาหกรรมการเกษตร	177	1,121,594,282	613	447	1,060
อุตสาหกรรมอาหาร	22	126,952,000	151	111	262
อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม	1	19,000,000	7	0	7
อุตสาหกรรมสิ่งทอ	3	10,700,000	32	66	98
อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย	5	27,425,200	56	387	443
อุตสาหกรรมเครื่องหนัง	2	5,630,000	129	198	327
อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	434	401,179,491	3,843	1,822	5,665
อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือน	444	245,681,405	2,902	1,061	3,963
อุตสาหกรรมกระดาษและผลิตภัณฑ์	5	25,240,000	96	118	214
อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์	5	12,370,000	28	14	42
อุตสาหกรรมเคมี	7	26,745,813	28	11	39
อุตสาหกรรมปิโตรเคมีและผลิตภัณฑ์	3	51,900,000	46	7	53
อุตสาหกรรมยาง	3	1,672,000	4	2	6
อุตสาหกรรมพลาสติก	8	39,950,000	57	35	92
อุตสาหกรรมอลูมิเนียม	26	105,795,000	256	378	294
อุตสาหกรรมโลหะ	2	3,180,000	12	0	12
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ	27	49,680,400	156	42	198
อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล	19	26,792,500	103	6	109
อุตสาหกรรมไฟฟ้า	0	0	0	0	0
อุตสาหกรรมขนส่ง	57	177,918,900	257	20	277
อุตสาหกรรมอื่นๆ	39	314,941,900	644	247	891

3. เหมืองแร่ ปัจจุบันเหมืองแร่ของจังหวัดแพร่ที่เปิดดำเนินการ มีอยู่ 8 แห่ง ดังนี้

ตารางที่ 6.5 แสดงจำนวนเหมืองแร่ กรรมกร และรายได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 – 2551

ปี	จำนวนเหมือง (แห่ง)	จำนวนกรรมกร (คน)	ค่าภาคหลวงแร่ (บาท)	ค่าธรรมเนียมแร่ (บาท)	รวม(บาท)
2547	10	158	3,979,774.60	1,190,858.13	5,170,359.73
2548	10	160	5,206,544.30	840,364.49	6,046,908.79
2549	8	128	4,895,307.20	2,193,000.72	7,088,307.92
2550	8	128	6,666,040.21	1,404,999.04	8,071,039.25
2551	8	128	7,347,241.58	47,911.36	7,395,152.94

เหมืองแร่ที่เปิดดำเนินการทั้ง 8 แห่ง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. นายชาติรี นำไพศาล	แร่ โดโลไมต์ ต.น้ำเลา อ.ร้องกวาง
2. บริษัทแพร่ศิลาจำกัด	หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ต.ไผ่โทน อ.ร้องกวาง
3. หจก. แพร่วิศวกรรม	หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ต.เวียงต้า อ.ลอง
4. หจก. แพร่อารังวิทย์	หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ต.ไผ่โทน อ.ร้องกวาง
5. บริษัท ศักดาพร จำกัด	หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ต.แม่ป่าน อ.ลอง
6. นางสมจิตตรา พนมขวัญ	หินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ต.ร้องกวาง อ.ร้องกวาง
7. บริษัทเอส.ซี.ไมนิ่ง จำกัด	มูลแฟรม ,พลวง ,ฟลูออไรต์ ต.บ้านปิน อ.ลอง
8. หจก.แพร่โดโลไมต์	แร่โดโลไมต์ ต.น้ำเลา อ.ร้องกวาง

4. การพาณิชย์กรรม ธุรกิจการพาณิชย์ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดเล็กและเป็นกิจการประเภทรับซื้อสินค้าทางการเกษตร เช่น ถั่วเหลือง ครั่ง ข้าวโพดและพืชไร่อื่นๆ ตลอดจนการขายปลีก ขายส่งสินค้าอุปโภคบริโภคโดยมีการจัดตั้งเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดมากที่สุด รองลงมา คือ บริษัทจำกัดและกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร ตลาดการค้าของจังหวัดแพร่มี 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ตลาดสินค้าเกษตร มีพ่อค้าระดับท้องถิ่นเป็นผู้รวบรวมสินค้าจากเกษตรกรแล้วนำผลผลิตไปขายร้านรับซื้อพืชไร่ที่มีกระจายอยู่ทุกอำเภอ นอกจากนี้มีพ่อค้าจากต่างจังหวัดเข้ามารับซื้อสินค้าจากเกษตรกรในแหล่งผลิตอีกด้วย แต่มักเกิดปัญหาการโกงเครื่องชั่ง ตวง วัด อยู่เสมอ

2. ตลาดสินค้าหัตถกรรมและอุตสาหกรรม สินค้าหัตถกรรมที่มีตลาดท้องถิ่นชัดเจน คือ ตลาดจำหน่ายเสื้อผ้าหม้อห้อม ที่บ้านทุ่งโฮ้ง ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่ และตลาดจำหน่ายสินค้าเฟอร์นิเจอร์จากไม้ ที่บ้านหัวดง ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จำหน่ายสินค้าทั้งปลีกและส่ง นอกจากนี้ยังมีการส่งไปจำหน่ายยังต่างจังหวัด และต่างประเทศแถบเอเชีย เช่น ไต้หวัน ฮองกง ญี่ปุ่น เป็นต้น

3. ตลาดสินค้าอุปโภคบริโภค จำหน่ายสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพ ตลาดลักษณะนี้มีอยู่ทั่วทั้งจังหวัด ซึ่งตลาดค้าส่งขนาดใหญ่ที่เป็นตัวกลางในการกระจายสินค้า และรวมผลผลิตทางการเกษตรจากอำเภอต่างๆ ได้แก่ ตลาดสดชมพูมิ่ง ซื้อมาในช่วงเช้าถึงบ่ายของทุกวัน ตลาดสดบ้านทุ่ง ซื้อมาในช่วงบ่ายและช่วงเช้าของทุกวัน และตลาดสดเทศบาล ซื้อมาตั้งแต่เช้าถึงเย็น

สินค้าเข้า จังหวัดแพร่มีสินค้าเข้าที่สำคัญเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าอุตสาหกรรม สินค้าทางการเกษตร เช่น อาหารสำเร็จรูป น้ำมันพืช เครื่องกระป๋อง ยารักษาโรค วัสดุก่อสร้าง เครื่องมือเครื่องจักรกล น้ำมันเชื้อเพลิง จากกรุงเทพมหานคร ข้าวสารจ้าวจากจังหวัดเชียงราย พะเยา อุตรดิตถ์ พืชผักต่างๆ เช่น พริก ผักกาดขาว กระเทียม จากจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง อุตรดิตถ์ สุโขทัย นอกจากนี้ยังมีผลไม้ตามฤดูกาล น้ำตาลทราย สุกรมีชีวิต เป็นต้น

สินค้าออก จังหวัดแพร่มีสินค้าออกที่สำคัญ คือ พืชไร่ต่างๆ ผักกาดเขียวปลี แร่ธาตุ ผลิตภัณฑ์จากไม้และสินค้าพื้นเมือง เช่น เสื้อหม้อห้อม เครื่องเหล็ก เป็นต้น

5. การบริการ มีหลายประเภท เช่น โรงพยาบาลศูนย์ โรงแรม ร้านอาหาร ไนท์คลับ โรงพิมพ์ เป็นต้น จากการที่จังหวัดมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ทำให้ธุรกิจด้านนี้มีการขยายตัวรองรับความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัด สามารถสร้างงานให้ประชากรในจังหวัดแพร่มากยิ่งขึ้น ธุรกิจด้านบริการในจังหวัดแพร่ประเภทโรงแรม เช่น โรงแรมแม่ยมพาเลซ โรงแรมนครแพร่ ประเภทโรงพยาบาลมีเพียงโรงเดียว คือ โรงพยาบาลพนารุ่งโรจน์ ประเภทร้านอาหาร เช่น ร้านอาหารบ้านฝ้าย ร้านอาหารฉัตรไชย ร้านอาหารเก๋อแดง ร้านอาหารเมตตา เป็นต้น

สถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ เอกลักษณ์ทางธรรมชาติเฉพาะถิ่น ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น อาจเป็นสิ่งที่อยู่ตามสภาพภูมิศาสตร์ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ พืชพรรณไม้ ตลอดจนถึงทรัพยากรอื่น ๆ จังหวัดแพร่มีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญดังนี้

แพะเมืองผี สถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย อยู่ระหว่างตำบลทุ่งไ้ย้งกับตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ ห่างจากตัวเมืองแพร่ไปตามเส้นทางสายแพร่-น่าน ที่แยกบริเวณกิโลเมตรที่ 12 หน้าสำนักงานขนส่งจังหวัดแพร่ มีถนนลาดยางเข้าไปอีก 6 กิโลเมตร บริเวณที่ตั้งแพะเมืองผี เดิมเป็นพื้นที่เปลี่ยนรถรางทางไกลหมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศแปลกตาแตกต่างจากพื้นที่โดยรอบ มีเสียงลมที่พัดผ่านดังหวีดหวิว ทำให้เกิดจินตนาการไปต่าง ๆ ประกอบกับประวัติที่เล่าต่อกันมา ชาวบ้านน้ำคำ ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้เคียง ได้ให้ชื่อบริเวณนี้ว่า **แพะเมืองผี** โดยรวมคำ 2 คำเข้าด้วยกัน คือ “แพะ” และ “เมืองผี” สำหรับคำว่า แพะ ในภาษาถิ่นเหนือ หมายถึง ป่าแพะหรือป่าโปร่ง มักอยู่ตามภูเขา เนินเขาที่มีหน้าดินตื้น และแห้งแล้งมาก ทำให้ต้นไม้มีขนาดเล็กแคระแกร็น มีไม้พุ่มเล็ก ๆ ขึ้นอยู่เป็นหย่อม ๆ ส่วนคำว่า เมืองผี มีความหมายเปรียบเทียบกับสถานที่ที่มีความเงียบเหงาวังเวง มีเสียงลมพัดดังคล้ายเสียงภูตผีและไม่มีผู้คนอาศัยอยู่คล้ายกับเป็นเมืองร้าง

แพะเมืองผี เป็นพื้นที่อยู่ในลำห้วยเล็ก ๆ ในสมัยโบราณเมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดความแห้งแล้ง มีน้ำไม่เพียงพอในการทำนา ชาวบ้านจะพากันไปประกอบพิธีขอฝนยังสถานที่นี้ ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่นับถือของชาวบ้านในตำบลใกล้เคียง บริเวณพื้นที่แพะเมืองผีเป็นสถานที่แปลกตา มีความสวยงามโดยมีเสาดินรูปร่างต่าง ๆ คล้ายจอมปลวก ดอกเห็ดยอดเจดีย์ บางส่วนมีแสงสะท้อนระยิบระยับ และมีหินสีต่าง ๆ สลับแซมกับเนื้อดิน พ.ศ.2524 บริเวณพื้นที่นี้ได้เริ่มดำเนินการจัดตั้งเป็นวนอุทยาน ชื่อว่า วนอุทยานแพะเมืองผี ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 167 ไร่

สภาพทางธรณี (GEOLOGICAL) ธรณีสัณฐานของพื้นที่วนอุทยานแพะเมืองผี เป็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ไม่สม่ำเสมอ มีลักษณะเป็นเนินเตี้ย ๆ ทั่วไป ความสูงของพื้นที่อยู่ระหว่าง 180 – 210 เมตรจากระดับน้ำทะเล บริเวณแพะเมืองผีมีเสาดินรูปร่างประหลาด เกิดจากการกระทำของน้ำไหลชะชั้นดินที่มีความแข็งไม่เท่ากัน นักธรณีวิทยาประมาณค่าอายุของดินบริเวณนี้ว่าอยู่ในยุค QUATERNARY ซึ่งเป็นยุคค่อนข้างใหม่มีอายุตั้งแต่ 15 ล้านปีจนถึงปัจจุบัน ลักษณะการเกิดเสาดินเกิดจากหินเซมิคอนโซลิเดเตด (SEMICON-SOLIDATED) หรือหินที่ยังแข็งตัวไม่เต็มที่ประกอบด้วยชั้นดินละเอียด (SILTSTONE) ชั้นหินทราย (SANDSTONE) สลับกันเป็นชั้น ๆ แต่ละชั้นมีความต้านทานต่อการผุพังไม่เท่ากัน เมื่อถูกน้ำฝนชะซึมสู่ชั้นหินที่มีความต้านทานต่อการผุพังน้อยกว่าจึงถูกกัดกร่อนโดยง่าย เหลือเพียงชั้นที่มีความต้านทานต่อการผุพังมากกว่า ทำหน้าที่เสมือนแผ่นเกราะวางอยู่ข้างบน ทำให้น้ำไม่สามารถชะกร่อนต่อไปได้อีก จึงทำให้ส่วนที่เหลือมีรูปร่างแตกต่างกันไป

ถ้ำผานาง หรือถ้ำนางคอย ในปัจจุบันนิยมเรียกว่า **ถ้ำผานางคอย** เป็นถ้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่มีความสวยงาม อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอวังทองประมาณ 3 กิโลเมตร ตามเส้นทางสายแพร่-น่าน ไปทางทิศเหนือบริเวณผาหม่มมีป้ายบอกทางแยกเข้าสู่ที่ตั้งของถ้ำทางด้านซ้ายมือ ถ้ำนี้อยู่ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 500 เมตร รถยนต์สามารถเข้าไปถึงเชิงเขา ซึ่งเป็นทางขึ้นสู่ปากถ้ำได้อย่างสะดวก

ถ้ำผานางตั้งอยู่บนผาสูงประมาณ 50 เมตร มีบันไดคอนกรีตชันไปจนถึงปากถ้ำ บริเวณหน้าถ้ำมีลานหินกว้าง ปากถ้ำเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหลายองค์ตัวถ้ำมีความยาวขนานไปกับระดับพื้นดินประมาณ 150 เมตร ความกว้างของถ้ำประมาณ 10 เมตร ภายในถ้ำเป็นพื้นดินเรียบ บางตอนมีเหวที่ลึกมาก ผงถ้ำมีหินงอก และหินย้อยที่สวยงามส่องแสงสะท้อนเป็นประกายระยิบระยับตลอดความยาวของถ้ำ เกือบปลายสุดของถ้ำที่ทะลุมีทางออกกว้าง บริเวณกลางถ้ำมีก้อนหินงอกขนาดใหญ่ลักษณะคล้ายผู้หญิงอุ้มลูกไว้ในอ้อมแขน ชาวบ้านเรียกว่า ผานางคอย เป็นสัญลักษณ์สำคัญของถ้ำนี้ ถัดจากผานางคอยซึ่งเป็นบริเวณตอนท้ายสุดของถ้ำเป็นลานกว้าง มีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่หลายองค์เป็นที่เคารพสักการะของผู้ที่เข้ามาเที่ยวชมถ้ำผานาง

ถ้ำผานางเป็นถ้ำที่มีชื่อเสียงมีตำนานเล่าสืบต่อกันมาถึงความรักอมตะของชายหญิงที่แตกต่างกันทางฐานะวรรคต และในที่สุดทั้งสองต้องสังเวยความรักด้วยชีวิต **ตำนาน** เมื่อประมาณ 800 ปีมาแล้ว อาณาจักรแสนหวีที่รุ่งเรือง ปกครองโดยกษัตริย์ที่มีความสามารถ พระองค์มีพระราชธิดาที่มีพระสิริโฉมงดงาม และมีน้ำพระทัยดีพระนามว่า เจ้าหญิงอริยัญญา ครั้งหนึ่งเจ้าหญิงพร้อมทั้ง

ข้าราชการบริพารได้เสด็จทรงพระสำราญทางชลมารค เกิดเหตุเรือพระที่นั่งล่มกลางแม่น้ำเนื่องจากเกิดพายุ และกระแสน้ำพัดเชี่ยวกราก ข้าราชการบริพารต่างช่วยตนเองจนลืมนึกถึงเจ้าหญิง มีเพียงคนองเดชหัวหน้าฝีพายหนุ่มที่ได้เข้าช่วยเหลือเจ้าหญิงไว้โดยไม่คำนึงถึงอันตราย และนำเจ้าหญิงโดยปลอดภัย

ด้วยความสำนึกในบุญคุณ และความซาบซึ้งในความจงรักภักดีของคนองเดชได้กลายมาเป็นความรัก แต่ความแตกต่างของฐานันดรศักดิ์เป็นอุปสรรคที่ขวางกั้นความรักของคนทั้งสองทำให้ต้องปิดบังความรักไว้โดยได้ลักลอบพบกัน จนเจ้าหญิงทรงครรภ์ได้สามเดือนความจึงทราบถึงพระราชบิดาของเจ้าหญิง พระองค์ทรงอับอาย และกริ้วที่เจ้าหญิงประพฤติผิดพระราชประเพณี จึงลงทัณฑ์ตามกฎหมายเพียรบาลและกักขังเจ้าหญิงไว้ คนองเดชได้หาโอกาสพาเจ้าหญิงหนีออกมาได้และพากันขี่ม้าหนีลงมาทางทิศใต้ โดยมีกองทหารติดตามไล่ล่าอย่างกระชั้นชิด และตามมาทันยังทุบเขาแห่งหนึ่ง ทหารได้ใช้ธนูยิงคนองเดช แต่ธนูพลาดไปถูกพระอุระของเจ้าหญิงอริยัญญาณี ด้วยภูมิประเทศที่เป็นภูเขาลับซับซ้อน ทำให้คนองเดชพาเจ้าหญิงหลบหนีไปจากสายตาของเหล่าทหาร จนพบถ้ำแห่งหนึ่ง จึงพาเจ้าหญิงเข้าไปหลบซ่อนในถ้ำเพื่อปฐมพยาบาล เจ้าหญิงอริยัญญาณีทรงเห็นว่าถ้ำแห่งนี้ยวคนองเดชไว้ก็จะเป็นอันตรายทั้งสองคน จึงบอกให้คนองเดชหนีไปก่อนที่ทหารจะมาพบ และบอกเป็นครั้งสุดท้ายว่าจะรอคอยคนองเดชอยู่ที่ถ้ำนี้ไปจนชั่วกัลปาวสาน ถ้ำนี้จึงได้ชื่อว่า ถ้ำผานาง

ยังมีตำนานถ้ำผานางบางตอนที่เล่าแตกต่างไป คือ เมื่อคนองเดชหนีมาจนไกลจากอาณาจักรแสนหวีได้หลบซ่อนในป่าและพาเจ้าหญิงพักอาศัยอยู่ในถ้ำจนจนคลอด วันหนึ่งคนองเดชได้ออกไปหาอาหารและพบกับกองทหาร ได้ต่อสู้กับทหารจนเสียชีวิต กองทหารค้นหาเจ้าหญิงไม่พบจึงกลับไปฝ่ายเจ้าหญิงรออยู่ในถ้ำจนมีพระประสูติกาล ได้รอคอยคนองเดชจนสิ้นพระชนม์ แต่ดวงวิญญาณยังคงสถิตอยู่ที่ถ้ำนี้รอคอยการกลับมาของคนองเดช ชาวบ้านเชื่อว่าการคอยของเจ้าหญิงจะสิ้นสุดลงเมื่อคนองเดชกลับมา ซึ่งอาจโดยการกลับชาติมาเกิด และมายังถ้ำนี้ เมื่อนั้นปากถ้ำจะถล่มปิดทางเข้าออก ปัจจุบัน ถ้ำผานางหรือถ้ำผานางคอยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ และเป็นเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ชาวแพร่ จะมีงานประเพณีขึ้นถ้ำในเดือนเมษายน ช่วงเทศกาลสงกรานต์เป็นประจำทุกปี

แก่งหลวง และถ้ำเอราวัน เป็นเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอลอง อยู่ที่บ้านแก่งหลวง ตำบลแม่ปาน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ติดตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยม บริเวณแก่งหลวง มีลักษณะเป็นค้ำน้ำอ้อมภูเขา กลางลำน้ำมีโขดหินเป็นเกาะแก่งโผล่ขึ้นเป็นจำนวนมากสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนในฤดูแล้ง เมื่อน้ำพัดมากระทบโขดหินเป็นฟองฝอยแตกกระจายประกอบกับทิวทัศน์รอบด้านเป็นภูเขาทำให้บริเวณนี้มีทัศนียภาพที่สวยงาม นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียงกับแก่งหลวง ยังมีถ้ำธรรมชาติที่สวยงามมาก คือ ถ้ำเอราวัน มีลักษณะปากถ้ำกว้าง ภายในถ้ำคล้ายห้องโถงกว้าง เพดานถ้ำสูงมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม บริเวณกลางถ้ำมีหินงอกรูปรางคล้ายช้างเอราวัน ในอดีตการเดินทางไปแก่งหลวงมีเพียงเส้นทางรถไฟสายเหนือเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้มีการตัดถนนลาดยางเข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้การเดินทางเข้าไปเที่ยวชมสะดวกตลอดปี

หล่มดั่ง อยู่ในอุทยานแห่งชาติแม่ยม อำเภอสอง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 70 กิโลเมตร หล่มดั่งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานประมาณ 10 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นแอ่งน้ำจืดธรรมชาติขนาดใหญ่อยู่บนยอดดอยสูง รายล้อมด้วยป่าไม้ที่มีความสมบูรณ์ แอ่งน้ำนี้มีลักษณะเป็นวงกลมคล้ายกระดิ่ง มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 120 เมตร น้ำที่อยู่ในหล่มดั่งไม่ได้ไหลมาจากแหล่งน้ำอื่น คาดว่าเป็นน้ำฝนที่ตกมาในแต่ละปี น้ำมีความใสสะอาด เป็นแหล่งของสาหร่ายที่เรียกว่า ผำหรือไข่น้ำ คนในท้องถิ่นนิยมนำมาทำอาหาร โดยเชื่อว่าทานแล้วทำให้มีสุขภาพแข็งแรง อายุยืนยาว และ สาหร่ายชนิดนี้จะไม่เติบโตในน้ำที่มีความสกปรก นอกจากนี้หล่มดั่งยังเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญสำหรับสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ การเข้าไปเที่ยวชมหล่มดั่ง สะดวกเฉพาะในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนพฤษภาคม เท่านั้น เนื่องจากในฤดูฝนเป็นฤดูน้ำหลากในแม่น้ำยม ทำให้ทางคมนาคมไม่สะดวก

น้ำตกห้วยโรง บ้านห้วยโรง อำเภอร่องขวาง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 60 กิโลเมตร ไปตามเส้นทางสายแพร่-น่าน จะมีป้ายทางซ้ายมือเลี้ยวแยกเข้าสู่บ้านห้วยโรง มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงอย่างสะดวก สภาพพื้นที่โดยรอบของน้ำตกห้วยโรงเป็นป่าโปร่ง มีความร่มรื่น ปัจจุบันทางกรมป่าไม้ได้เข้าไปปรับปรุงพัฒนาให้เป็นสวนรุกขชาติ น้ำตกมีความสูง 2 ชั้น ตกจากหน้าผาสูงประมาณ 50 เมตร มีน้ำไหลตลอดปี

น้ำตกแม่เกิง อยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย อำเภอวังชิ้น น้ำตกแม่เกิงซึ่งเป็นที่รู้จักและสนใจของนักท่องเที่ยวคือ น้ำตกแม่เกิงหลวง คำว่า แม่เกิง เป็นภาษากะเหรี่ยงหมายถึง ชื่นบันได ลักษณะของน้ำตกแม่เกิงหลวงเป็นน้ำตกขนาดใหญ่ มีน้ำมาก น้ำไหลตลอดปี มีความสูงถึง 7 ชั้น ลดหลั่นกันลงมาจากภูเขาที่ลาดชัน สามารถมองเห็นได้จากระยะไกล เป็นเส้นทางน้ำสีขาวพาดยาวอยู่กลางภูเขาที่ปกคลุมด้วยต้นไม้หนาแน่น จากชั้นที่ 1 ถึงชั้นที่ 7 เป็นระยะประมาณ 200 เมตร มีเส้นทางปีนป่ายขึ้นไปชมความงามจนถึงชั้นที่ 7 และบางช่วงของแต่ละชั้นมีแอ่งน้ำใสสะอาดที่ลงเล่นน้ำได้อย่างปลอดภัย น้ำตกแม่เกิงหลวงจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าเข้าไปชมอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดแพร่

บ่อน้ำร้อนแม่จอก บ้านแม่จอก ตำบลแม่ป้าก อำเภอวังชิ้น เป็นบ่อน้ำร้อนธรรมชาติที่มีน้ำร้อนผุดขึ้นมาบนพื้นเกือบ 10 ไร่ บริเวณเชิงเขาห่างจากทางเข้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติเวียงโกศัยประมาณ 3 กิโลเมตร ติดกับโรงเรียนบ้านแม่จอก บ่อน้ำร้อนนี้มีอยู่ด้วยกันหลายบ่อ และมีธารน้ำร้อนสายเล็ก ๆ ไหลลงสู่ลำเหมืองใกล้ทุ่งนาของชาวบ้าน อุณหภูมิของน้ำร้อนในบ่อมีความร้อนมากที่สุดประมาณ 90 องศาเซลเซียส สามารถต้มไข่สุกได้ในเวลาประมาณ 5 นาที ปัจจุบันบริเวณพื้นที่บ่อน้ำร้อนแม่จอกได้รับการพัฒนาให้มีความสวยงาม และมีความสะดวกในการเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมได้ทุกฤดูกาล โดยมีถนนลาดยางแพร่ – วังชิ้นผ่านด้านหน้า ตลอดจนมีการจัดสร้างห้องอาบน้ำแร่ไว้บริการผู้ที่สนใจ น้ำแร่จากบ่อน้ำร้อนนี้สามารถรักษาโรคผิวหนังบางชนิด

ภูเขาหินปะการัง หรือร่องหินแตก เขาหินแตกตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยผาหลวง ตำบลผามอก อำเภอลอง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 18 กิโลเมตร ภูเขาหินปะการังเป็นภูเขาหินปูน ลักษณะเป็นยอดเขาแหลมที่เกิดจากการเคลื่อนตัว และยุบตัวของเปลือกโลกรอบ ๆ ยอดเขา หินปูนที่

อยู่บริเวณยอดเขาภูน้ำฝนกักร่อนชะล้างเป็นเวลานานนับล้านปีจนกลายเป็นยอดแหลมเล็ก ๆ จำนวนมากลักษณะคล้ายกับปะการังในทะเล ปัจจุบันทางอุทยานได้จัดทำเส้นทางให้ผู้สนใจเข้าไปเยี่ยมชมได้โดยสะดวกซึ่งเป็นเส้นทางเดินป่าระยะสั้น ๆ ทำให้ผู้เข้าชมได้พบเห็นพืชพันธุ์ไม้ท้องถิ่นหลากหลายตลอดจนได้ชมทิวทัศน์ที่สวยงามจากที่สูงของแอ่งที่ราบเวียงต้า โดยมีเจ้าหน้าที่บริการให้ความสะดวกทุกวัน

พืชพรรณ พืชพรรณไม้ตามธรรมชาติที่มีอยู่เป็นจำนวนมากและนำชื่อเสียงตลอดจนรายได้เข้าสู่จังหวัดมากที่สุดคือ ไม้สัก จังหวัดแพร่เป็นแหล่งไม้สักที่สำคัญที่สุดในประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตเห็นได้จากการตั้งโรงเรียนป่าไม้ขึ้นในจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ฝึกสอนให้ความรู้ด้านการทำป่าไม้เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย แม้ไม้สักตามธรรมชาติส่วนใหญ่จะถูกตัดนำไปใช้ประโยชน์มานานนับ 100 ปี แต่แหล่งไม้สักสำคัญในปัจจุบันที่ยังคงมีอยู่ คือ *ดงสักงาม* ในอุทยานแห่งชาติแม่ยมซึ่งเป็นแหล่งสักทองที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ และ*ดงสักใหญ่* ในพื้นที่หมู่บ้านแม่จองไฟ ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง ซึ่งชาวบ้านได้ช่วยกันดูแลรักษา ทำให้มีต้นสักใหญ่ขนาดหลายคนโอบเหลืออยู่จำนวนมาก

นอกจากนี้พืชพรรณไม้อื่นที่นับเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ พุทราหวานเมืองลอง และ ส้มเขียวหวานวังชิ้น ทั้งสองชนิดเป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดแพร่

บทสรุป

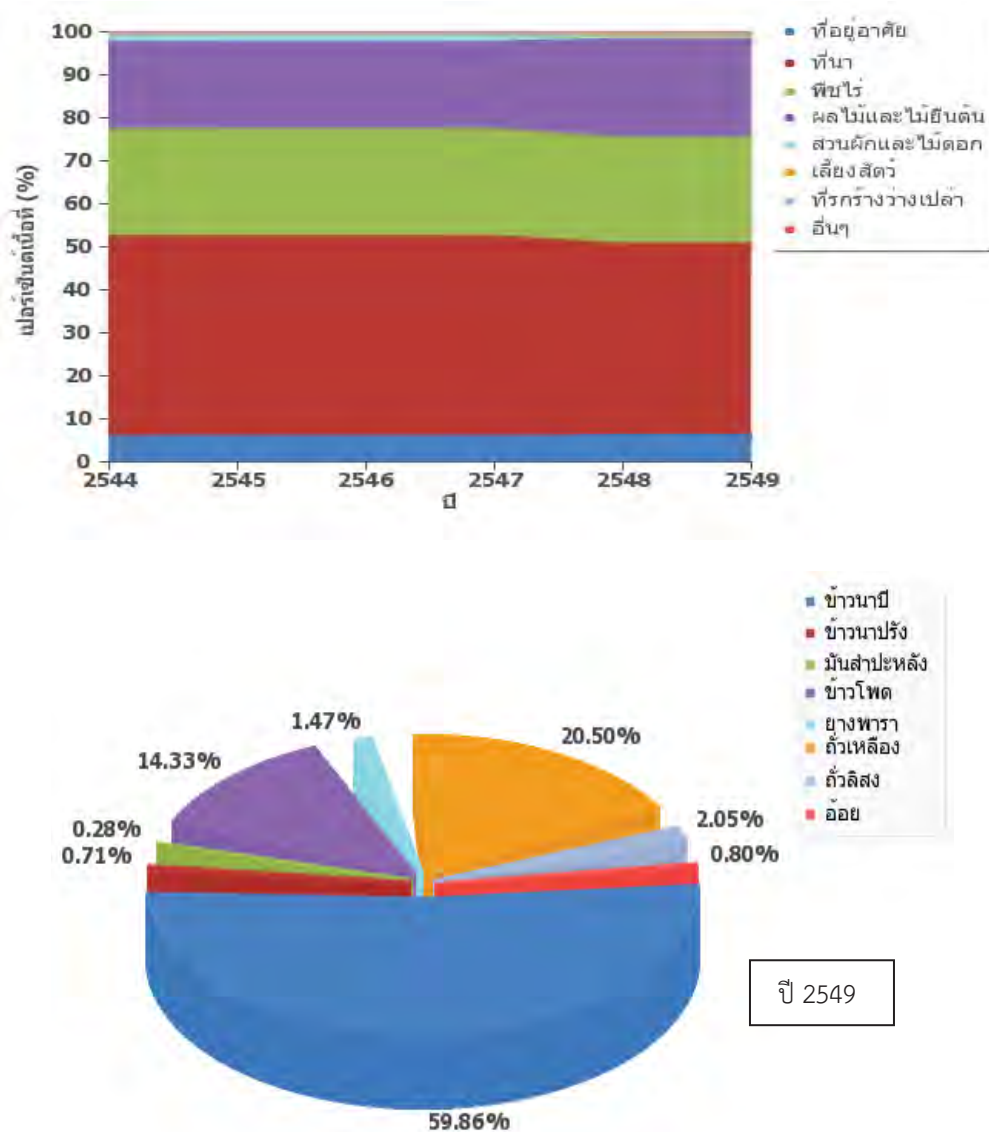
ประชากรในจังหวัดแพร่ประกอบอาชีพที่สำคัญ คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การทำเหมืองแร่ พาณิชยกรรมและบริการ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมเป็นสินค้าที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดมากที่สุด แต่เกษตรกรรมมีพื้นที่ทำกินทางการเกษตร เพียงร้อยละ 15.4 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด โดยถือครองที่ดินเฉลี่ยครอบครัวละ 7.6 ไร่ ผลผลิตในภาคเกษตรกรรมเป็นผลผลิตของคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเพาะปลูกมีผู้ประกอบการมากที่สุดและทำรายได้เข้าสู่จังหวัดมากที่สุด

เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินและน้ำ ส่งผลให้รายได้ของประชากรในจังหวัดแพร่ไม่แน่นอนและส่วนใหญ่ค่อนข้างต่ำเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของประชากรใน 17 จังหวัดภาคเหนือ พบว่า พ.ศ. 2553 ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 40,114 บาท/คน/ปี เป็นอันดับที่ 11 จาก 17 จังหวัด ซึ่งเห็นได้ว่าขยับตัวขึ้นจาก พ.ศ.2537 ที่ประชากรในจังหวัดแพร่มีรายได้เฉลี่ยคนละ 21,985 บาทต่อเป็นจังหวัดที่มีรายได้อยู่ในลำดับสุดท้ายของภาคเหนือ เหตุเพราะทางจังหวัดมีนโยบายในการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการส่งเสริมการลงทุนกับทางภาคเอกชนและภาคประชาชนในภาคอุตสาหกรรมครัวเรือนและการทำเกษตรกรซึ่งเป็นอาชีพหลัก

ข้อมูลประเด็นด้านการเกษตร

การเกษตรเป็นอาชีพหลักของจังหวัดแพร่ โดยเฉพาะอาชีพการเพาะปลูกถือเป็นอาชีพสาขาเกษตรกรรมที่ชาวแพร่ประกอบการมากที่สุด พื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกในจังหวัดแพร่ มี 613,170 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยมีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 7.30 ไร่ต่อครัวเรือน พืชผลที่เกษตรกรนิยมทำการเพาะปลูก ได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง ข้าวโพด ยาสูบ ผลไม้ที่สำคัญ คือ ส้มเขียวหวาน มะขาม และพุทรา ในปี 2549 มีเนื้อที่นามากที่สุด รองลงมาเป็น เนื้อที่พืชไร่ โดยเฉพาะถั่วเหลืองและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ภาพที่ 6.2)

ภาพที่ 6.2 เนื้อที่การเกษตรและการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่

สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจต่างๆ ในจังหวัดแพร่ มีดังนี้

1. **ข้าว** เป็นพืชหลักที่เกษตรกรชาวแพร่ปลูกมากที่สุด ส่วนใหญ่ คือ ข้าวเหนียว ซึ่งคนในท้องถิ่นนิยมบริโภค แต่พื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกมีน้อย ทำให้ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค จึงต้องสั่งซื้อเพิ่มจากแหล่งอื่น แหล่งปลูกข้าวของจังหวัดแพร่ อยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มของทุกอำเภอ โดยเฉพาะอำเภอเมืองแพร่ และสูงเม่น ถือเป็นแหล่งปลูกข้าวแหล่งใหญ่ที่สุดของจังหวัด

2. **ถั่วเหลือง** เป็นพืชที่มีแนวโน้มในการผลิตเพิ่มมากขึ้นทุกปีในจังหวัดแพร่ โดยเฉพาะการปลูกถั่วเหลืองในฤดูแล้งหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ทั้งนี้เนื่องจากราคาของถั่วเหลืองสูงมาโดยตลอด ประกอบกับรัฐบาลได้ให้การส่งเสริมการเพาะปลูกอย่างต่อเนื่อง แหล่งผลิตถั่วเหลืองที่สำคัญของจังหวัดแพร่ อยู่ที่อำเภอร้องกวาง เมืองแพร่ และสูงเม่น

3. **ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง มีพื้นที่เพาะปลูกกระจายไปทุกอำเภอ ส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้ผลผลิตไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละปี แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในอำเภอร้องกวาง ลอง เด่นชัย และเมืองแพร่ ตามลำดับ

4. **ยาสูบ** เป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถปลูกได้ทุกอำเภอ ในอดีตยาสูบเคยทำรายได้เข้าจังหวัดเป็นจำนวนมาก จังหวัดแพร่เคยเป็นแหล่งปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียมากที่สุดในภาคเหนือ แหล่งสำคัญที่สามารถผลิตใบยาสูบได้มากที่สุดอยู่ที่อำเภอร้องกวาง และมีสถานีอบใบยาของโรงงานยาสูบที่เด่นชัย ในจังหวัดแพร่มีแหล่งเพาะปลูกยาสูบพันธุ์พื้นเมืองที่มีชื่อเสียงในรสชาติอยู่ที่อำเภอสอง ซึ่งใช้ในการทำ **ยาตั้ง** หรือ ยาฉุน ชาวบ้านนิยมนำมาวนกับใบตองทำเป็นบุหรี ปัจจุบันพื้นที่ปลูกยาสูบในจังหวัดแพร่ ได้ลดลง เนื่องจากความต้องการใบยาสูบลดลง ตลอดจนมีการเพาะปลูกยาสูบในจังหวัดอื่นเพิ่มขึ้น

5. **พืชผัก** มีปลูกทั่วไปทุกอำเภอ พืชผักที่เกษตรกรในจังหวัดแพร่นิยมปลูก ได้แก่ หอม กระเทียม ผักกาดเขียวปลี กะหล่ำปลี เป็นต้น โดยเฉพาะผักกาดเขียวปลี ผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นในภาคเหนือ และผลิตได้เพียงพอที่จะใช้เป็นวัตถุดิบผลิตผักกาดดองแบบอุตสาหกรรม อำเภอที่มีการปลูกพืชผักมาก ได้แก่ อำเภอร้องกวาง สูงเม่น และสอง ตามลำดับ

6. **ผลไม้** ในจังหวัดแพร่ มีผลไม้ที่สำคัญ คือ ส้มเขียวหวาน เป็นผลไม้ที่เกษตรกรชาวแพร่ นิยมปลูกมากที่สุด พื้นที่สวนส้มเรียงรายตามที่ราบริมฝั่งแม่น้ำยม เริ่มจากอำเภอสองเรื่อยไปจนถึงอำเภอวังชิ้น ยกเว้นเพียงอำเภอเมืองแพร่เท่านั้นที่ไม่มีการทำสวนส้ม โดยมีแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญอยู่ที่อำเภอวังชิ้นและอำเภอลอง ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีมะขามหวาน มะม่วง ลำไย ปลูกกระจายไปในทุกอำเภอ มีลางสาดปลูกที่บ้านสวนเขื่อน ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ และบ้านแม่ปาน ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง และยังมีพุทราสารสี ปลูกที่อำเภอลอง ผลไม้จากจังหวัดแพร่ มักมีพ่อค้าจากต่างจังหวัดมารับซื้อไปจำหน่ายในนามของผลผลิตของจังหวัดนั้น ชื่อเสียงของผลไม้จังหวัดแพร่จึงไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย

ตารางที่ 6.6 ข้อมูลการเพาะปลูกข้าว ไม้ผลและไม้ยืนต้น ปีเพาะปลูก 52/53

ชนิดของไม้ผลและ ไม้ยืนต้น	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ยต่อ ไร่ (กก.)
ข้าวเหนียวนาปี	241,465	241,465	158,936	658
ข้าวเจ้านาปี	55,398	55,398	35,261	639
ข้าวเหนียวนาปรัง	13,962	11,854	8,292	683
ข้าวเจ้านาปรัง	10,162	10,162	5,876	578
มะขามหวาน	4,142	4,120	1,359.0	328
มะขามเปรี้ยว	81	81	22.0	274
มะม่วง (ไม่แยกพันธุ์)	4,820	3,925	3,076.0	783
กลางสาด	1,205	1,091	483.0	521
ลองกอง	1,246	776	417.0	538
ลำไย	9,680	8,277	6,893.0	834
ลิ้นจี่	553	553	766.0	1,385
มะละกอ	710	710	2,046.5	2,882
พุทรา	306	256	57.4	225
ตะเรียน	106	106	92.8	875
เงาะ	120	120	48.0	400
ส้มเขียวหวาน	14,682	14,677	33,105.2	2,255
ไผ่ตง	64	64	83.0	1,300
กาแฟ	623	623	90.4	145
กล้วยน้ำว้า	60	60	189.0	3,150
กล้วยไข่	40	40	180.0	4,500
มะม่วงหิมพานต์	75	75	17.0	230
ยางพารา	13,636	-	-	-

ตารางที่ 6.7 เนื้อที่ปลูกข้าวนาปี เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เป็นรายอำเภอ ปีเพาะปลูก 2551/2552

อำเภอ	เนื้อที่เพาะปลูกข้าว (ไร่)			เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)			ผลผลิต (ตัน)			ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (กก.)		
	ข้าวจ้าว	ข้าวเหนียว	ข้าวจ้าว	ข้าวจ้าว	ข้าวเหนียว	ข้าวจ้าว	ข้าวจ้าว	ข้าวเหนียว	ข้าวจ้าว	ข้าวจ้าว	ข้าวเหนียว	ข้าวจ้าว
รวมยอด	41,617	236,308	41,617	236,308	236,308	25,553	10	160,373	-	614	679	
เมืองแพร่	15,150	53,820	15,150	53,820	53,820	9,847	50	37,674	-	650	700	
ร้องกวาง	3,020	28,862	3,020	28,862	28,862	1,872	40	20,780	60	620	720	
ลอง	20	28,414	20	28,414	28,414	12	-	18,469	10	600	650	
สูงเม่น	12,904	39,908	12,904	39,908	39,908	8,000	50	27,935	60	620	700	
เด่นชัย	3,095	15,025	3,095	15,025	15,025	1,795	10	9,015	-	580	600	
สอง	844	27,608	844	27,608	27,608	506	40	19,491	20	600	706	
วังชิ้น	5,103	22,002	5,103	22,002	22,002	2,704	60	12,849	20	530	584	
หนองม่วงไข่	1,481	20,669	1,481	20,669	20,669	814	60	14,158	30	550	685	

ตารางที่ 6.8 ข้อมูลเพาะปลูกพืชไร่ พืชผัก ปีเพาะปลูก 52/53

ชนิดของพืชไร่ พืชผัก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่ (กก.)
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ฤดูฝน)	268,557	258,441	219,239.0	848
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ฤดูแล้ง)	44,105	39,562	34,794.0	879
ถั่วเหลือง (ฤดูฝน)	1,347	1,347	303.8	226
ถั่วเหลือง (ฤดูแล้ง)	77,768	76,198	16,036.7	210
ถั่วลิสง (ฤดูฝน)	1,603	1,603	374.0	233
ถั่วลิสง (ฤดูแล้ง)	2,603	2,603	650.7	250
ถั่วเขียวผิวมัน (ฤดูฝน)	19,301	19,031	2,432.9	126
ถั่วเขียวผิวมัน (ฤดูแล้ง)	392	392	64.6	165
แตงโม	1,032	1,032	3,360.0	3,255
อ้อยโรงงาน	803	798	2,597.3	3,255
มันสำปะหลัง	1,093	1,093	3,610.6	3,400
ยาสูบเวอร์จิเนีย	16,289	16,289	5,097.6	313
กระเทียม	1,324	1,324	2,120.0	1,600
หอมแดง	39	39	56.1	1,440
กระหล่ำดอก	77	77	185.5	2,409
ผักกาดเขียวปลี	182	182	447.6	2,459
คะน้า	116	116	203.2	1,752
แตงกวา	140	140	442.6	3,162
คื่นฉ่าย	72	72	86.4	1,200
สาระแหน่	38	38	45.6	1,200
ถั่วฝักยาว	31	31	96.0	3,100
พริกใหญ่ (ฤดูฝน)	1,227	1,227	2,360.4	1,924
พริกใหญ่ (ฤดูแล้ง)	4,680	4,680	10,613.0	2,268
ผักบุ้งจีน	135	135	253.8	1,880
ข้าวโพดรับประทานฝักสด	413	413	1,049.8	2,542
ฟักทอง	39	39	58.5	1,500
กะหล่ำปลี	449	449	2,659.1	5,922
ผักกวางตุ้ง	221	221	477.7	2,162
ผักสลัด	50	50	5,605.0	1,130

สถานการณ์การผลิตและการตลาดถั่วเหลือง ปีการผลิต 2552/53

ภาวะการผลิต การปลูกถั่วเหลืองของจังหวัดแพร่ สามารถปลูกได้ 2 ฤดู คือ ต้นฤดูฝนและฤดูแล้ง แหล่งปลูกที่สำคัญ คือ อำเภอหนองม่วงไข่ เมืองแพร่ ร้องกวาง เด่นชัย และสูงเม่น การปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง มีช่วงเวลาเพาะปลูกประมาณเดือน ธันวาคม – มกราคม ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน ช่วงเวลาผลผลิตออกสู่ตลาดประมาณเดือน มีนาคม-เมษายน ในฤดูการผลิตปี 2552/53 มีพื้นที่ปลูก 97,487 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 213 กก./ไร่ ผลผลิตรวม 20,765 ตัน เมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา พื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น ร้อยละ 106.75 และผลผลิตเพิ่มขึ้น ร้อยละ 90.56 เกษตรกรเพิ่มพื้นที่ปลูกมากขึ้น เนื่องจาก ราคาถั่วเหลืองในปีที่ผ่านมาสูง จึงใจให้เกษตรกรเพิ่มพื้นที่ปลูกมากขึ้น

ตารางที่ 6.9 ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูก/ผลผลิต/ราคาถั่วเหลืองจังหวัดแพร่ ปี 2548/49 - 2552/53

ปีการผลิต	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ราคาเฉลี่ย (บาท/กก.)	มูลค่ารวม (ล้านบาท)
2548/49	70,410	17,377	11.00	191.15
2549/50	53,551	11,987	16.10	192.99
2550/51	42,889	11,441	16.10	184.20
2551/52	47,151	10,897	18.00	196.15
2552/53	97,487	20,765	14.30	296.94

ภาวะการค้าการตลาด เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองส่วนใหญ่ จะมีภาระผูกพันอยู่กับพ่อค้า ในลักษณะการ กู้ยืมเงินเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ดังนั้น จำเป็นต้องขายผลผลิตให้กับพ่อค้าที่มีภาระผูกพันกันอยู่ สำหรับเกษตรกรที่ไม่มีภาระผูกพันก็มีอิสระในการเลือกขายให้กับพ่อค้าในท้องถิ่น ในอำเภอหรือจังหวัด คุณภาพผลผลิตถั่วเหลืองส่วนใหญ่จะเป็นถั่วเหลืองชนิดรองซึ่งนำไปสกัดน้ำมันพืช ลักษณะการซื้อขายของตลาดถั่วเหลืองในจังหวัดแพร่มีดังนี้

1. พ่อค้าจะรับซื้อในราคาตลาด ไม่มีการคัดแยกเกรด แยกชั้นคุณภาพ
2. พ่อค้าท้องถิ่นรวบรวมขายให้พ่อค้ารายใหญ่ในอำเภอ/จังหวัด หรือส่งโรงงานโดยตรง ในราคาเกรดตลาด ส่วนพ่อค้าในอำเภอ/จังหวัด จะขายให้ตลาดปลายทางโดยมีการคัดเกรด ทำให้ขายได้ในราคาสูงขึ้น
3. พ่อค้ารายใหญ่ จะซื้อผลผลิตจากพ่อค้ารวบรวมในราคาสูงกว่าเกษตรกร กิโลกรัมละ 10-20 สตางค์ คือ เป็นค่ากระสอบ โดยคัดแยกชั้นคุณภาพสินค้า

ระดับราคา ราคาซื้อขายถั่วเหลืองในปีนี้เฉลี่ย กิโลกรัมละ 14.30 บาท ซึ่งต่ำกว่าปีก่อนเฉลี่ย กิโลกรัมละ 18 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 20.56

ตารางที่ 6.10 แสดงราคาเฉลี่ยถัวเฉลี่ยของเกษตรกรขายได้ปี 2549 -2553 (หน่วย : บาท / กก.)

เดือน	ปี 2549	ปี 2550	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553
มกราคม	-	-	-	-	-
กุมภาพันธ์	-	-	16.50	-	14.10
มีนาคม	11.00	10.30	16.50	17.90	14.30
เมษายน	11.00	11.40	17.50	17.90	
พฤษภาคม	11.00.	11.50	17.50	18.10	
พฤศจิกายน	-	13.00	-	18.10	
ธันวาคม	-	14.00	12.50	18.00	
ราคาเฉลี่ย	11.00	12.04	16.10	18.00	14.20

ปัญหาและอุปสรรค สาเหตุที่ทำให้ เกษตรกรขายผลผลิตไม่ได้ในราคาที่น่าพอใจ เนื่องจากในปี การผลิต 2552/53 ประสบปัญหาภัยแล้ง ผลผลิตได้รับความเสียหาย ส่งผลทำให้คุณภาพของผลผลิต ไม่มีคุณภาพ เมล็ดไม่สมบูรณ์ พ่อค้ารับซื้อในราคาที่ต่ำกว่าปีที่ผ่านมา

สถานการณ์การผลิตและการตลาดเมล็ดกาแฟ ปี 2551/52

ภาวะการผลิต จังหวัดแพร่มีพื้นที่เพาะปลูกกาแฟทั้งหมด จำนวน 815 ไร่ ลดลงจากปี ก่อน 63 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 7 เนื่องจากเกษตรกรหันไปปลูกหน่อไม้เพื่อส่งไปแปรรูปเป็นหน่อไม้ อัดป๊อป มีแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญอยู่ในพื้นที่ อำเภอเมือง และอำเภอเด่นชัย พันธุ์ที่นิยมปลูก คือ พันธุ์ โรบัสต้า และพันธุ์อาราบิก้า ระยะเวลาผลผลิตออกสู่ตลาด ช่วงเดือน พฤศจิกายน – มีนาคม โดยออก สู่ตลาดมากในช่วง เดือน ธันวาคม - มกราคม

ตารางที่ 6.11 ข้อมูลพื้นที่ปลูก และผลผลิตเมล็ดกาแฟ ปีการผลิต 2547/48 – 2551/52

ปีการผลิต	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่ให้ผล (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)
2548/49	1,110	876	108	95
2549/50	798	605	109	66
2550/51	878	725	112	81
2551/52	815	685	115	78

ภาวะการค้าและการตลาด ในปีที่ผ่านมาเกษตรกรจำหน่ายเมล็ดกาแฟสด (เกรดคละ) ในราคา กิโลกรัมละ 8 – 12 บาท โดยส่วนใหญ่มีพ่อค้าท้องถิ่นในจังหวัดเข้ามาซื้อในพื้นที่ ปีการผลิต 2551/52 มีแนวโน้มว่า ราคาจะสูงกว่าปีที่แล้ว ในต้นฤดูคาดว่าราคาจะอยู่ที่ กิโลกรัมละ 10 บาท และสูงสุดถึงกิโลกรัมละ 15 บาท เนื่องจากผลผลิตรวมลดลง ผลผลิตออกสู่ตลาดน้อย ทำให้เกษตรกรสามารถระบายผลผลิตออกสู่ตลาดอย่างเต็มที่ และจำหน่ายได้ราคาดี

สถานการณ์การผลิตและการตลาดส้มเขียวหวาน จังหวัดแพร่ ปีการผลิต 2551/52

ภาวะการผลิต พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ที่อำเภอรังขี้ มีพื้นที่เพาะปลูก 15,491 ไร่ และอำเภอทอง มีพื้นที่เพาะปลูก 4,050 ไร่ ซึ่งลดลงจากปีก่อน 78 ไร่ เนื่องจากเกษตรกรได้ล้มสวนส้มที่ให้ผลผลิตต่ำไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน

ช่วงเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาด

- รุ่นที่ 1 เดือน พฤศจิกายน - ธันวาคม ออกสู่ตลาด ร้อยละ 15
- รุ่นที่ 2 เดือน กุมภาพันธ์ - เมษายน ออกสู่ตลาด ร้อยละ 75
- รุ่นที่ 3 เดือน มิถุนายน - กรกฎาคม ออกสู่ตลาด ร้อยละ 10

ภาวะการตลาด การซื้อขายส้มเขียวหวาน จังหวัดแพร่ จะซื้อขายกันตามเกรดและขนาดของผลผลิต โดยพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกพื้นที่ จะมาตั้งจุดรับซื้อในพื้นที่ ทำการคัดเกรดและขนาด ณ จุดรับซื้อโดยเรียงจากขนาดใหญ่ลงไป คือ เบอร์ 00 เบอร์ 0 เบอร์ 1 เบอร์ 2 และ เบอร์ 3 ตามลำดับ

สถานการณ์ด้านการค้า ราคาส้มเขียวหวาน ปีการผลิตที่ผ่านมา ราคาที่เกษตรกรขายได้อยู่ที่ กิโลกรัมละ 3 - 9 บาท คาดว่าในปีนี้อาจจะสูงกว่าปีที่แล้ว เนื่องจากสินค้าออกสู่ตลาดมีจำนวนน้อยกว่าปีที่แล้ว

สถานการณ์การผลิตและการตลาดพริก

ภาวะการผลิต จังหวัดแพร่ มีเกษตรกรปลูกพริกโรงงาน ส่วนใหญ่นิยมปลูกพริกเมล็ดใหญ่ พันธุ์ที่นิยมปลูก คือ พันธุ์จอมทอง 2 พันธุ์ไวต้าเอส และพันธุ์หยกสยาม พื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอหนองม่วงไข่ ร้องกวาง และอำเภอสอง ผลผลิตจะทยอยออกสู่ตลาดช่วงเดือน ธันวาคม - เมษายน สำหรับระยะเวลาการเพาะปลูกมี จำนวน 3 รุ่น ดังนี้

รายการ	ระยะเวลาปลูก	ออกสู่ตลาด	ผลผลิตออกสู่ตลาดในแต่ละรุ่น
1. พริก รุ่นที่ 1	ส.ค. - ก.ย.	ต.ค. - ธ.ค.	ร้อยละ 40
2. พริก รุ่นที่ 2	ต.ค.	ธ.ค. - ก.พ.	ร้อยละ 40
3. พริก รุ่นที่ 3	ต.ค. - พ.ย.	ก.พ. - เม.ย.	ร้อยละ 20

สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี 2551/52

ภาวการณ์ผลิต จังหวัดแพร่มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จำนวน 210,217 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 10,516 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5 แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญอยู่ในพื้นที่ อำเภอลอง ร้องกวาง เมืองแพร่ และเด่นชัย โดยแบ่งการเพาะปลูกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงเวลา	ต้นฤดูฝน	ต้นฤดูแล้ง
ช่วงเวลาการเพาะปลูก	เมษายน - พฤษภาคม	ธันวาคม - มกราคม
ช่วงเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาด	กันยายน - ตุลาคม	มีนาคม - เมษายน

ตารางที่ 6.12 ข้อมูลพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีการผลิต 2547/48 – 2551/52

ปีการผลิต	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ราคาเฉลี่ย (บาท/กก.)
2547/48	170,593	143,443	4.47
2548/49	165,997	142,898	4.69
2549/50	199,279	170,438	6.15
2550/51	199,701	159,409	6.31
2551/52	210,217	159,002	-

ตารางที่ 6.13 ข้อมูลแสดงราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2549 – 2551

เดือน	ปี 2549	ปี 2550	ปี 2551
มกราคม	4.25	6.05	6.50
กุมภาพันธ์	4.25	6.05	6.65
มีนาคม	4.25	6.10	6.35
เมษายน	4.25	6.10	6.50
พฤษภาคม	4.25		7.20
มิถุนายน	4.25		6.50
กรกฎาคม	-		6.25
สิงหาคม	-		5.50
กันยายน	-		5.35
ตุลาคม	5.35	5.88	-
พฤศจิกายน	5.70	6.25	-
ธันวาคม	5.70	6.65	-
เฉลี่ย	4.69	6.15	6.31

ตารางที่ 6.14 รายชื่อผู้ประกอบการ รับซื้อข้าวโพด

ที่	รายชื่อผู้ประกอบการ	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์
1	ร้านเกษตรสิน	2/1 ม.6 ถ.ยัตร์กิโกศล ต.ทุ่งไผ่ อ.เมือง	0-5451-1764
2	โรงสีสมพิศ	223/3 ม.1 ต.ทุ่งไผ่ อ.เมือง อ.เมือง	0-5452-2100
3	โรงสีทองเจริญ	224 ม.1 ต.ทุ่งไผ่ อ.เมือง จ.แพร่	0-5462-2122
4	บริษัทโรงสีข้าวทิพย์ดุสิต	218 ม.4 ถ.ยัตร์กิโกศล ต.ทุ่งไผ่ อ.เมือง	0-5462-2420
5	โรงสีอรุณผล	219 ม.4 ต.ทุ่งไผ่ อ.เมือง จ.แพร่	0-5462-2744
6	บริษัท เด่นชัยทรัพย์เกษตร จก.	61/1 ม.1 ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่	0-5461-3301
7	หจก.ขุนเฮงหลี (สกล รังษี)	70 ม.4 ต.ร้องเข็ม อ.ร้องกวาง จ.แพร่	0-5459-7118
8	ร้านทวีสิน	10 ม.6 ต.ร้องกวาง อ.ร้องกวาง จ.แพร่	0-5464-8381
10	โรงสีโชคบุญมาก	9 ม.15 ต.น้ำคำ อ.สูงเม่น จ.แพร่	0-5464-1608
11	โรงสีอรุณผล 2	155 ม.6 ต.ห้วยอ้อ อ.ลอง จ.แพร่	081-1114427
12	สหกรณ์การเกษตรร้องกวาง จก.	63 ม.10 ต.น้ำเลา อ.ร้องกวาง จ.แพร่	0-5454-6057
13	สหกรณ์การเกษตรลอง จำกัด	164 ม.6 ถ.ลอง-แพร่ ต.ห้วยอ้อ อ.ลอง	0-5458-1302
14	นายสังคม โนจักร	147/4 ม.4 ซอย 20 ต.ทุ่งไผ่ อ.เมือง	0-5452-2281
15	ห้วยก้องนำโชค	475 ม.6 ถ.แพร่-ลอง ต.บ้านหนุน อ.สอง	0-5459-3769

ปศุสัตว์และการการประมง

จังหวัดแพร่มีการเลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ โคเนื้อ ไก่เนื้อ กระบือ สุกร แพะ ไก่ไข่ ไก่เนื้อ และเป็ด ซึ่งในปี 2544-2549 มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นในแต่ละปีไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปีนั้นมีโรคระบาดเกิดหรือไม่ ซึ่งในปี 2549 จังหวัดแพร่มีการเลี้ยงไก่เนื้อมากที่สุด 80,163 ตัว คิดเป็น 31.09% ของจำนวนสัตว์ทั้งหมด รองลงมาเป็นการเลี้ยงโคเนื้อ 75,759 ตัว คิดเป็น 29.38% ของจำนวนสัตว์ทั้งหมด (ภาพที่ 7.4)

การเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดแพร่ ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้ตามบ้าน เพื่อใช้บริโภคและใช้แรงงานมากกว่าการเลี้ยงในลักษณะฟาร์มใหญ่ ปริมาณการเลี้ยงจึงไม่ค่อยแน่นอน มักเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะของราคาสัตว์ที่เกษตรกรชาวแพร่นิยมเลี้ยงมีดังนี้

1. ไก่ เป็นสัตว์ที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงมากที่สุด ส่วนใหญ่เลี้ยงในครอบครัวเป็นไก่พันธุ์พื้นเมืองซึ่งไม่ต้องการการดูแลมากนัก นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ แต่มีจำนวนไม่มากนักเนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง การเลี้ยงไก่มีกระจายในทุกอำเภอ

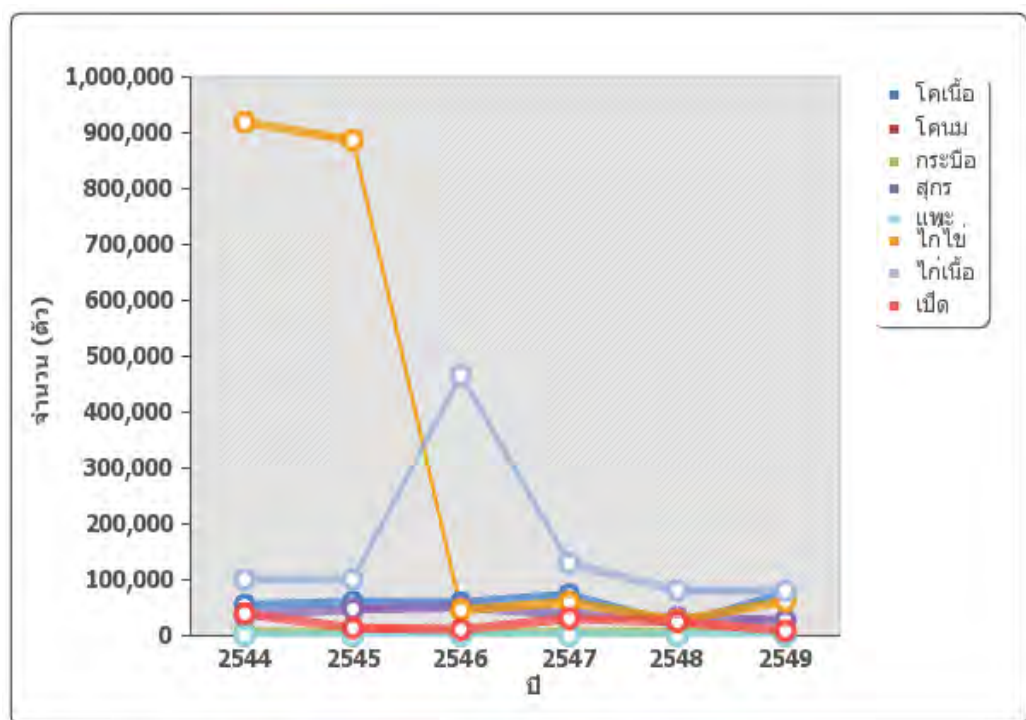
2. โค เป็นสัตว์ที่เกษตรกรเลี้ยงกันมานานแต่เดิมเลี้ยงเพื่อใช้งาน แต่ปัจจุบันเลี้ยงเพื่อการค้า โดยมีการเลี้ยงทั้งโคเนื้อและโคนม แต่ส่วนใหญ่เป็นโคเนื้อ พ.ศ.2540 มีจำนวนโค 5,484 ตัว อำเภอที่มีการเลี้ยงโคมากที่สุด คือ อำเภอเมืองแพร่

3. สุกร จังหวัดแพร่มีไม่มากนัก เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงสุกรเป็นรายย่อย ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้คุณภาพเนื้อสุกรไม่ดีเท่าที่ควร การเพิ่มจำนวนการเลี้ยงสุกรขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในด้านราคา ถ้าปีใดสุกรมีชีวิตมีราคาสูง เกษตรกรจะเลี้ยงกันมาก ภายหลังเมื่อสุกรมีจำนวนมากมักมีปัญหาเรื่องราคาสุกรที่ลดลง เช่น ปี พ.ศ.2540 แหล่งที่มีการเลี้ยงสุกรมากที่สุด คือ อำเภอสูงเม่น

4. กระบือ ในอดีตเป็นสัตว์ที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงไว้เพื่อใช้แรงงานในไร่นา แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น ทำให้มีการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานสัตว์ ปัจจุบันจำนวนกระบือในจังหวัดแพร่ลดลงมาก พ.ศ. 2539 มีกระบือเหลืออยู่จำนวน 25,898 ตัว

5. เป็ด เป็นสัตว์ปีกที่เกษตรกรในจังหวัดแพร่ไม่นิยมเลี้ยงเมื่อเทียบกับไก่ เป็ดเป็นสัตว์ที่ต้องอาศัยแหล่งน้ำในการเลี้ยง แต่ในจังหวัดแพร่มีแหล่งน้ำน้อยประกอบกับความนิยมในการบริโภคเป็ดมีไม่มากนักทำให้การเลี้ยงเป็ดไม่แพร่หลาย การเลี้ยงเป็ดในจังหวัดแพร่ มักเลี้ยงเป็นรายย่อยตามอำเภอต่างๆ โดยเลี้ยงไว้เพื่อการบริโภคในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นเป็ดเทศที่ไม่ต้องอาศัยแหล่งน้ำในการเลี้ยง

หน่วยงานที่ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและสำนักงานปศุสัตว์อำเภอต่างๆ

ภาพที่ 6.3 จำนวนการเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดแพร่ ระหว่างปี 2544 - 2549

ตารางที่ 6.15 ข้อมูลการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ ประจำปี 2552

อำเภอ	ชนิด / จำนวนสัตว์								
	โคนม	โคเนื้อ	กระบือ	สุกร	ไก่	เป็ด	ช้าง	ม้า	ห่าน
เมืองแพร่	219	14,745	333	2,778	378,587	3,984	-	2	160
เด่นชัย	5	2,166	715	219	48,587	180	-	-	24
ร้องกวาง	-	7,891	1,064	3,222	165,297	981	3	3	47
ลอง	51	6,240	4,029	16,508	103,962	589	2	3	46
วังชิ้น	-	4,422	1,705	1,888	43,620	549	-	-	3
สอง	-	5,417	685	9,698	125,501	1,755	-	1	77
สูงเม่น	4	5,858	357	450	59,441	2,434	-	-	58
หนองม่วงไข่	-	3,103	170	2,253	46,452	1,429	-	-	18
รวม	279	49,842	9,058	37,016	971,447	11,901	5	9	363

การประมง

จังหวัดแพร่มีการประมงน้ำจืดเพียงเล็กน้อย เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขา เทือกเขา แหล่งน้ำต่างๆ มีน้อย การประมงจะทำตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำยม ห้วย หนองที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน อุปกรณ์ที่ใช้ เช่น แห ตาข่าย ยกยอ เบ็ด เป็นต้น สัตว์น้ำที่จับได้ส่วนใหญ่ใช้บริโภคในครอบครัว สำหรับการส่งเสริมการเลี้ยงปลาในบ่อนั้น เนื่องจากพื้นที่ของจังหวัดแพร่มีกลุ่มดินนา ดินไร่และดินตื้นกระจายอยู่ทุกอำเภอ ทำให้สามารถขุดบ่อเลี้ยงปลาได้ เกษตรกรที่นิยมเลี้ยงปลาในบ่อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในอำเภอเมืองแพร่ อำเภอสอง และร้องกวาง การเลี้ยงปลาของเกษตรกรอาศัยน้ำฝนและน้ำชลประทานเป็นหลัก ซึ่งมักเกิดปัญหาเรื่องการระบายน้ำและการขาดแคลนน้ำ ทำให้สัตว์น้ำที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค จึงต้องอาศัยสั่งเข้าจากจังหวัดอื่น เช่น อุตรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก เป็นต้น

ใน พ.ศ.2539 ปริมาณปลาที่สามารถจับได้มาก ได้แก่ ปลาดุก ปลาดุก ปลาตะเพียน ปลาช่อน การส่งเสริมอาชีพประมงในจังหวัดแพร่ มีสถานีประมงน้ำจืดตั้งอยู่ที่อำเภอหนองม่วงไข่ และสำนักงานประมงจังหวัด อยู่ใกล้ที่ทำการเทศบาลเมืองแพร่

ตารางที่ 6.16 ข้อมูลการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด และปริมาณสัตว์น้ำจืดที่จับได้ พ.ศ. 2552

อำเภอ	การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ		ปริมาณการจับสัตว์น้ำจืด (พันตัน)
	จำนวนครัวเรือน	เนื้อที่ (ไร่)	
เมืองแพร่	467	238.31	0.350280
เด่นชัย	329	258.25	0.130270
ร้องกวาง	942	496.14	0.820390
ลอง	580	252.80	0.364580
วังชิ้น	2,015	793.10	0.995300
สอง	615	360.14	0.405170
สูงเม่น	225	160.27	0.140710
หนองม่วงไข่	108	-	0.247480
รวม	5,281	2,559.01	3.454180

การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดแพร่

เนื่องจากสภาพพื้นที่ของจังหวัดแพร่มีลักษณะเป็นภูเขา เทือกเขา พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นพื้นที่ป่าไม้ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของจังหวัดและอำเภอต่างๆ ดังตารางที่ 6.17 และภาพที่ 6.4-6.12 ดังนี้

ตารางที่ 6.17 การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดแพร่ พ.ศ. 2547 – 2551

หน่วย : ไร่

ปี	จำนวนเนื้อที่			
	เนื้อที่ทั้งหมด ^{1/}	เนื้อที่ถือครองทาง การเกษตร ^{3/}	เนื้อที่ป่าไม้ ^{2/}	เนื้อที่นอก การเกษตร ^{3/}
2547	4,086,624	615,136	2,664,750	806,738
2548	4,086,624	610,236	2,664,750	811,638
2549	4,086,624	609,374	2,664,750	812,500
2550	4,086,624	625,277	2,664,750	796,597
2551	4,086,624	637,111	2,572,262	877,252

หมายเหตุ ^{1/} กรมแผนที่ทหาร ^{2/} กรมป่าไม้ ^{3/} สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

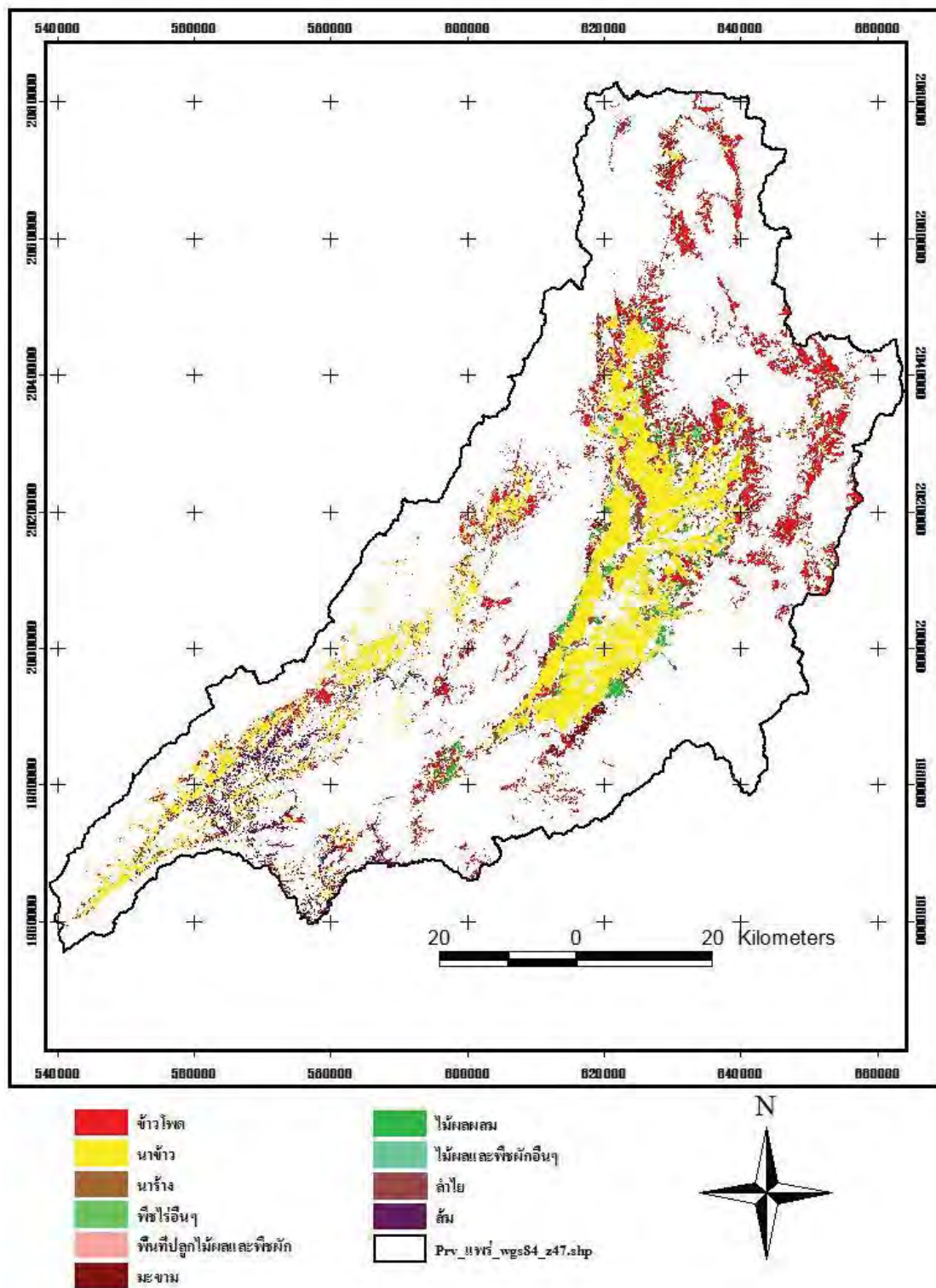
ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 6.18 ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตรจังหวัดแพร่ พ.ศ. 2546- 2550

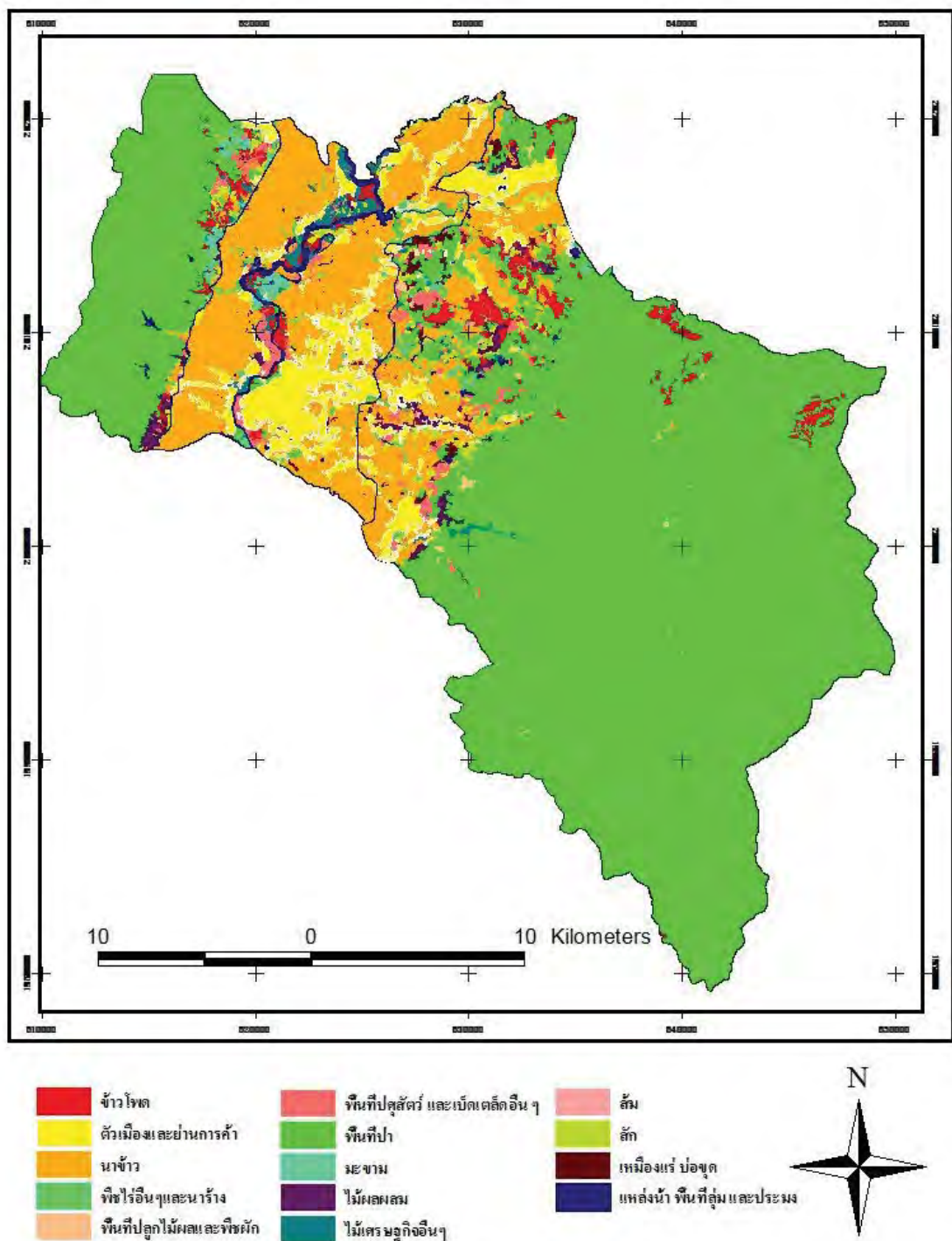
ปี	เนื้อที่ถือครองทาง การเกษตร	เนื้อที่ของตนเอง				เนื้อที่ของผู้อื่น			
		รวม	ของตนเอง	จ้างผู้อื่น	ขายฝาก	รวม	เช่าผู้ อื่น	รับจ้าง เอง	ได้ฟรี
2546	624,299	450,866	390,517	60,229	120	173,433	109,163	440	63,830
2547	615,136	433,260	373,743	59,506	11	181,876	113,769	21	68,086
2548	610,236	418,235	359,196	59,039	-	192,001	119,070	-	72,931
2549	609,374	417,645	358,689	58,956	-	191,729	118,902	-	72,827
2550	625,277	448,722	413,237	32,065	3,420	176,555	69,452	-	102,543

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

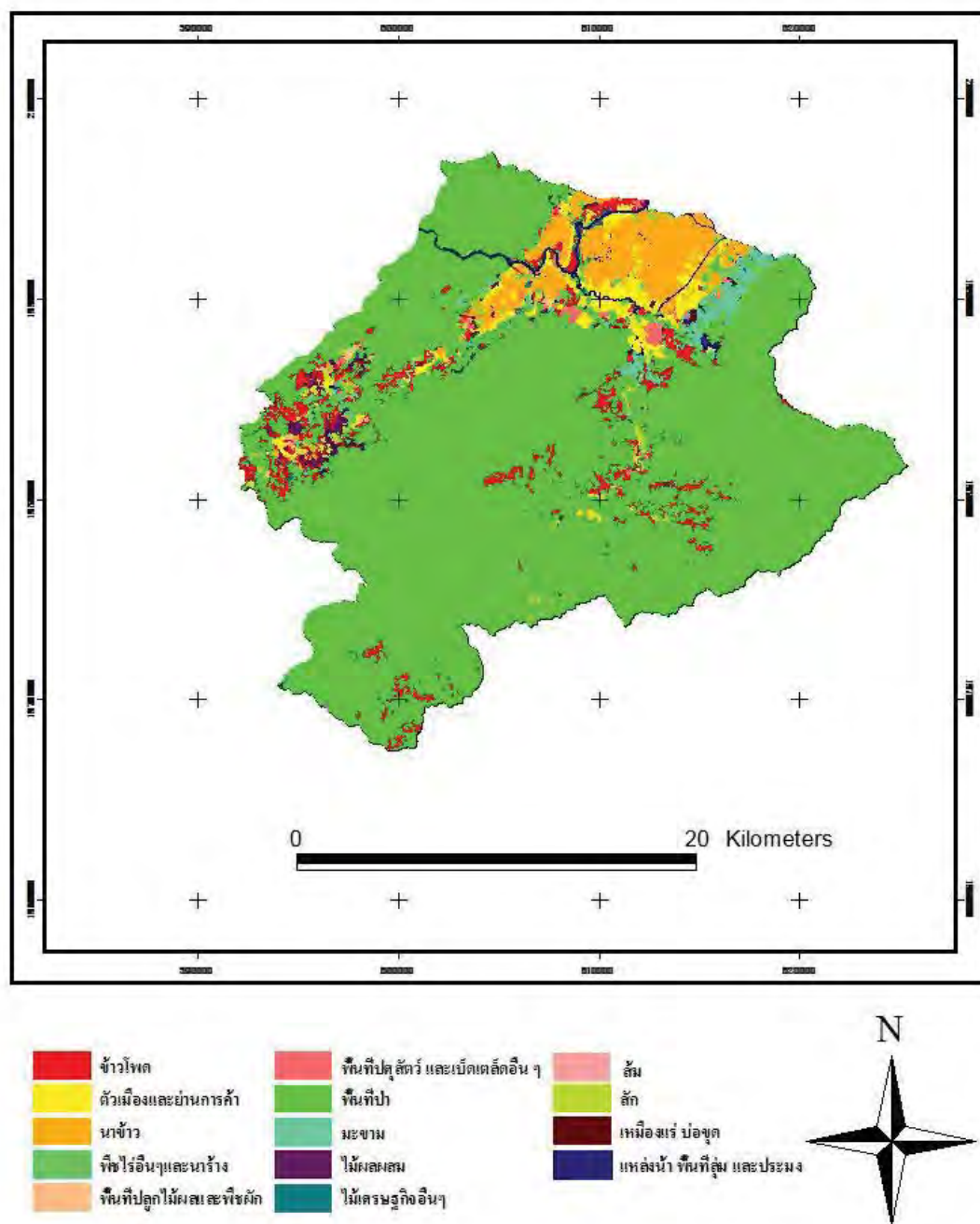
ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2552 ของจังหวัดแพร่

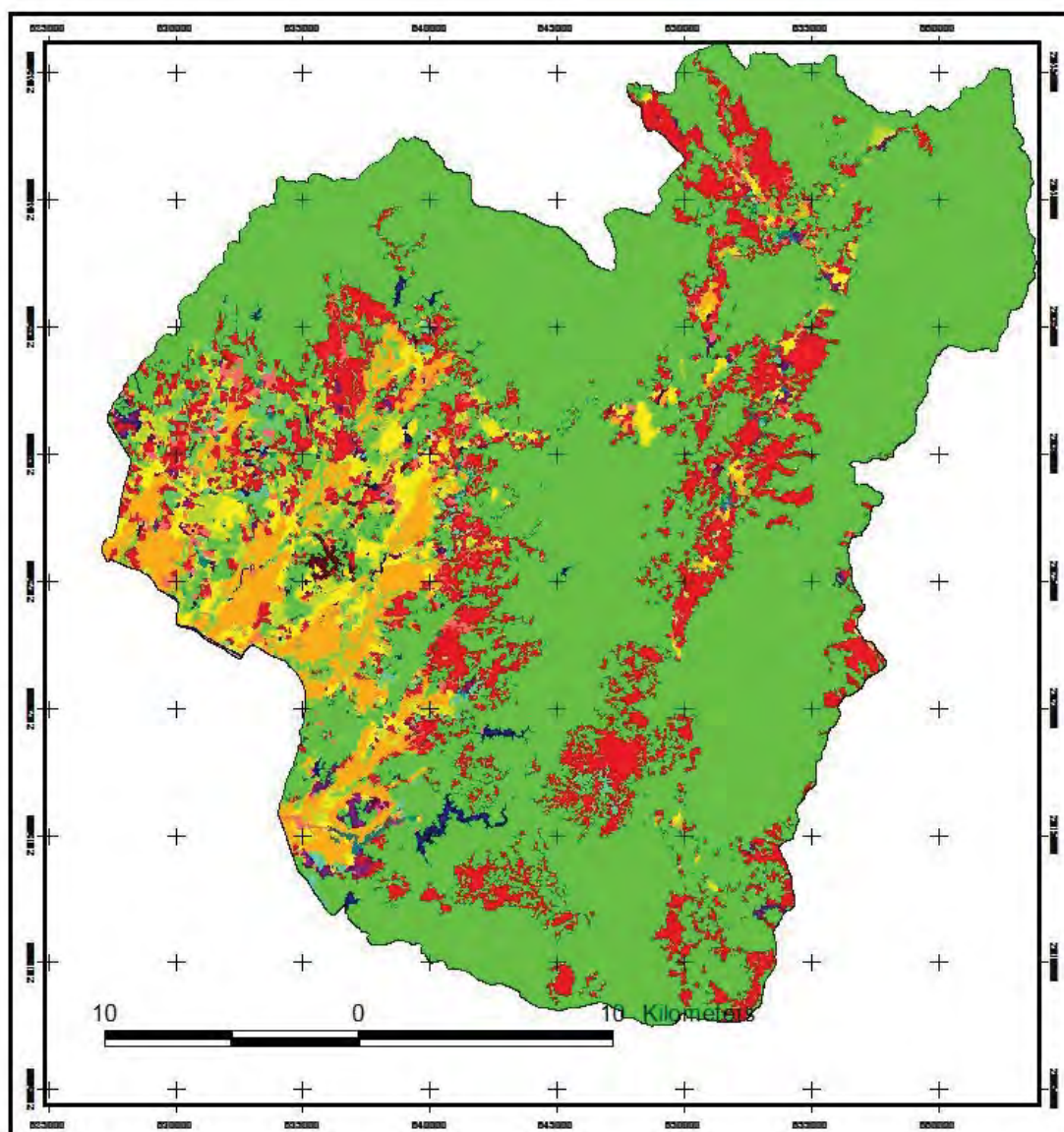
ภาพที่ 6.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินในการเพาะปลูกของจังหวัดแพร่ในปี 2552

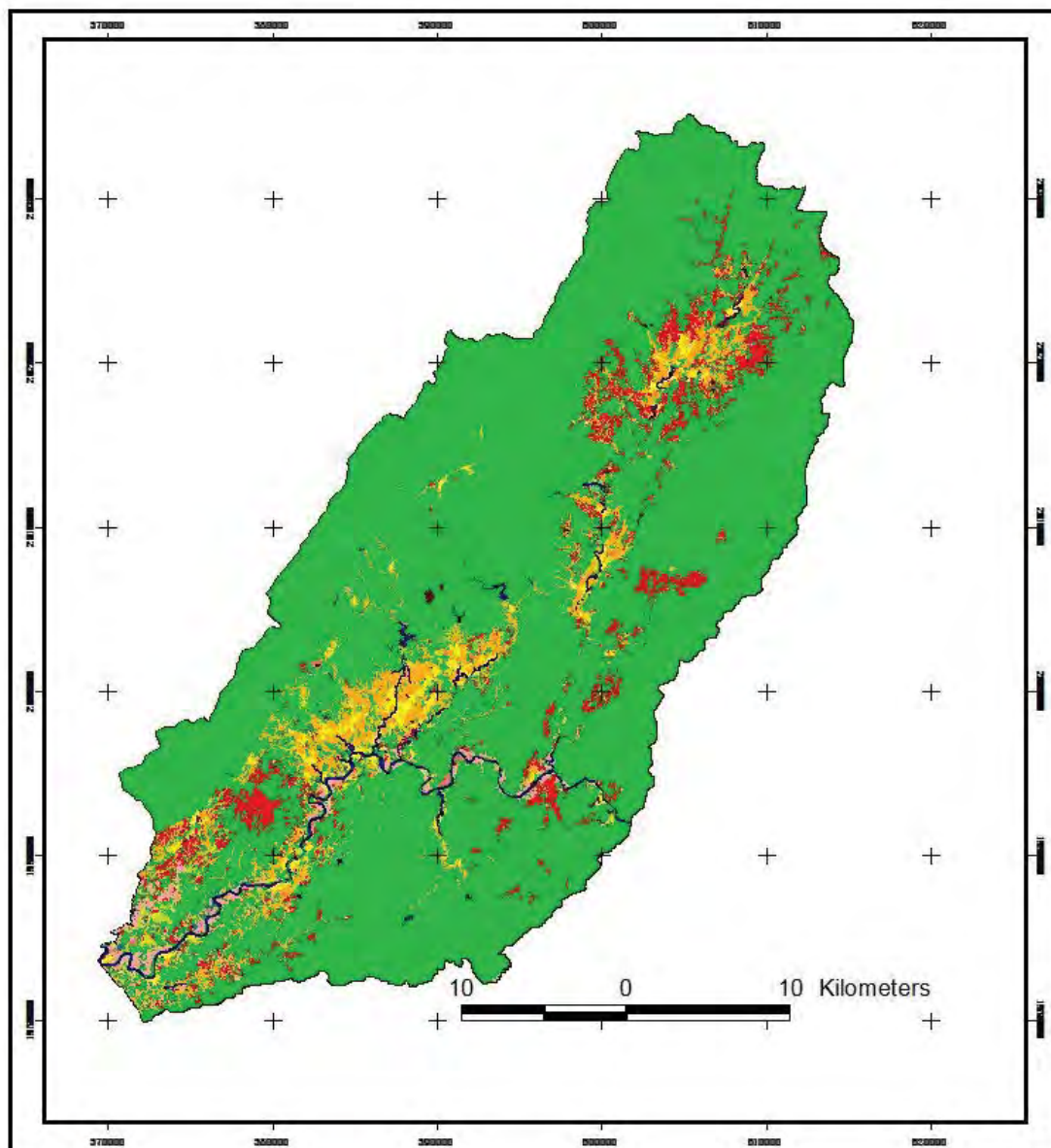
ภาพที่ 6.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอเมืองแพร่ ในปี 2552

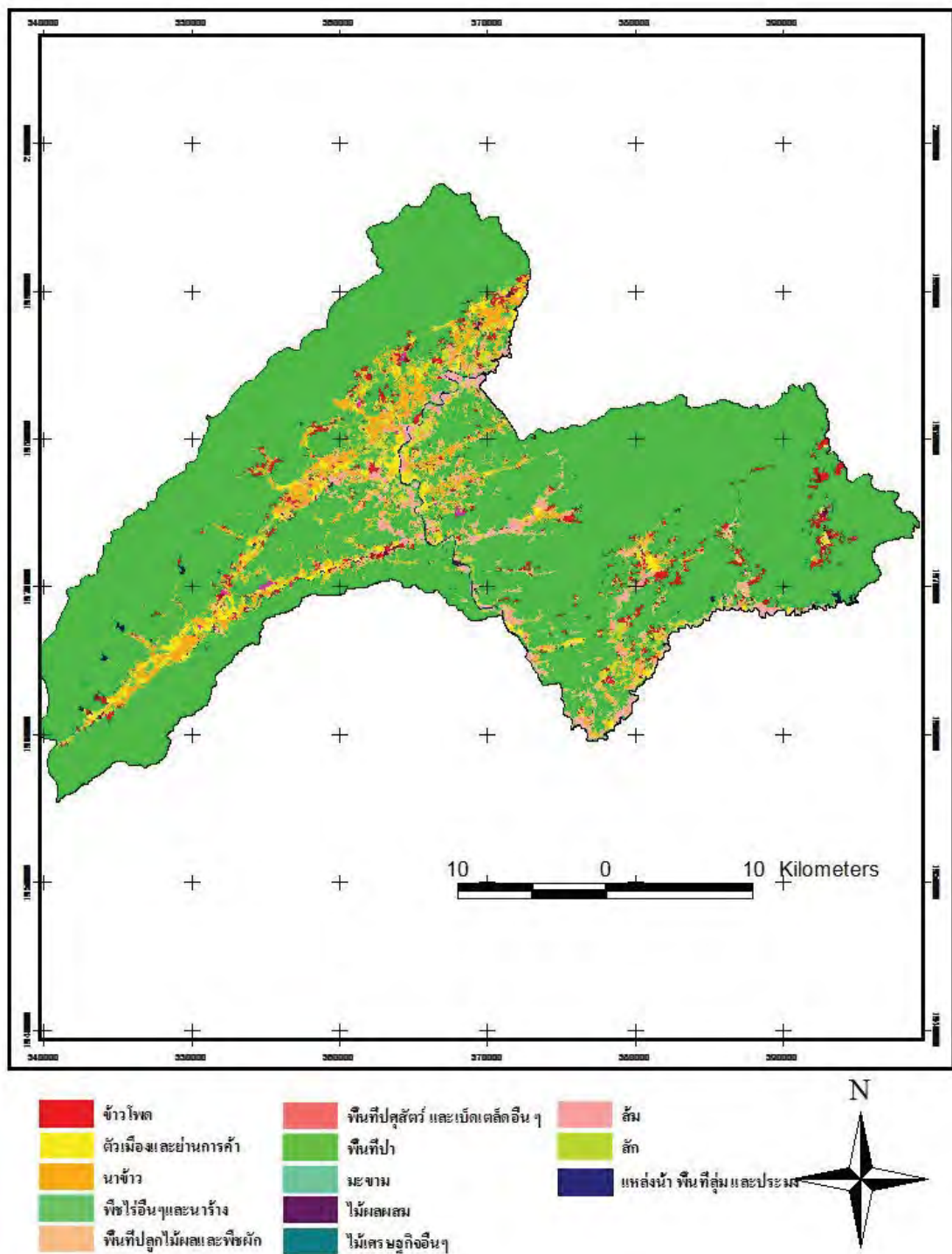
ภาพที่ 6.6 การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอด่นชัย ในปี 2552

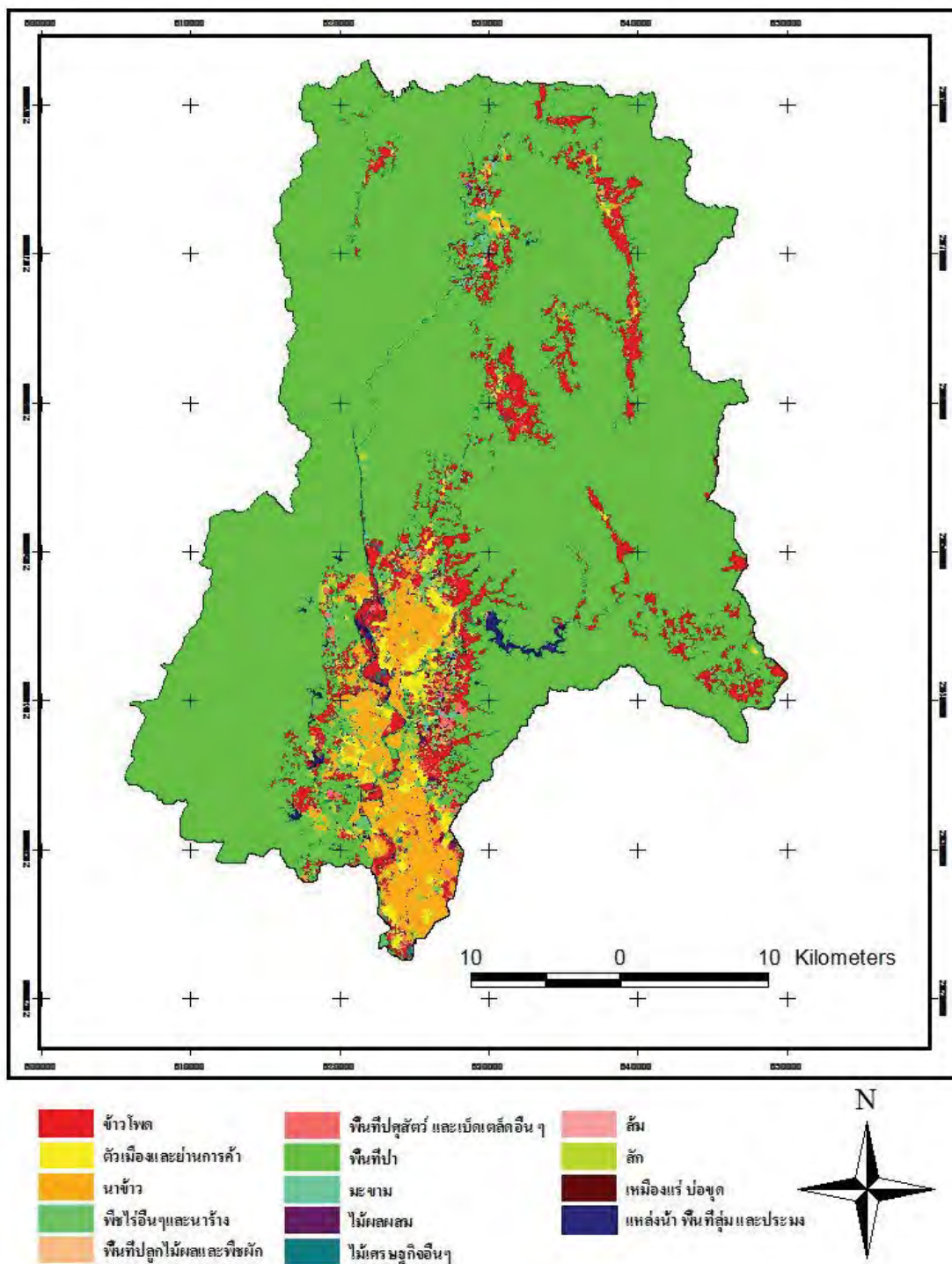
ภาพที่ 6.7 การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอร้องกวาง ในปี 2552

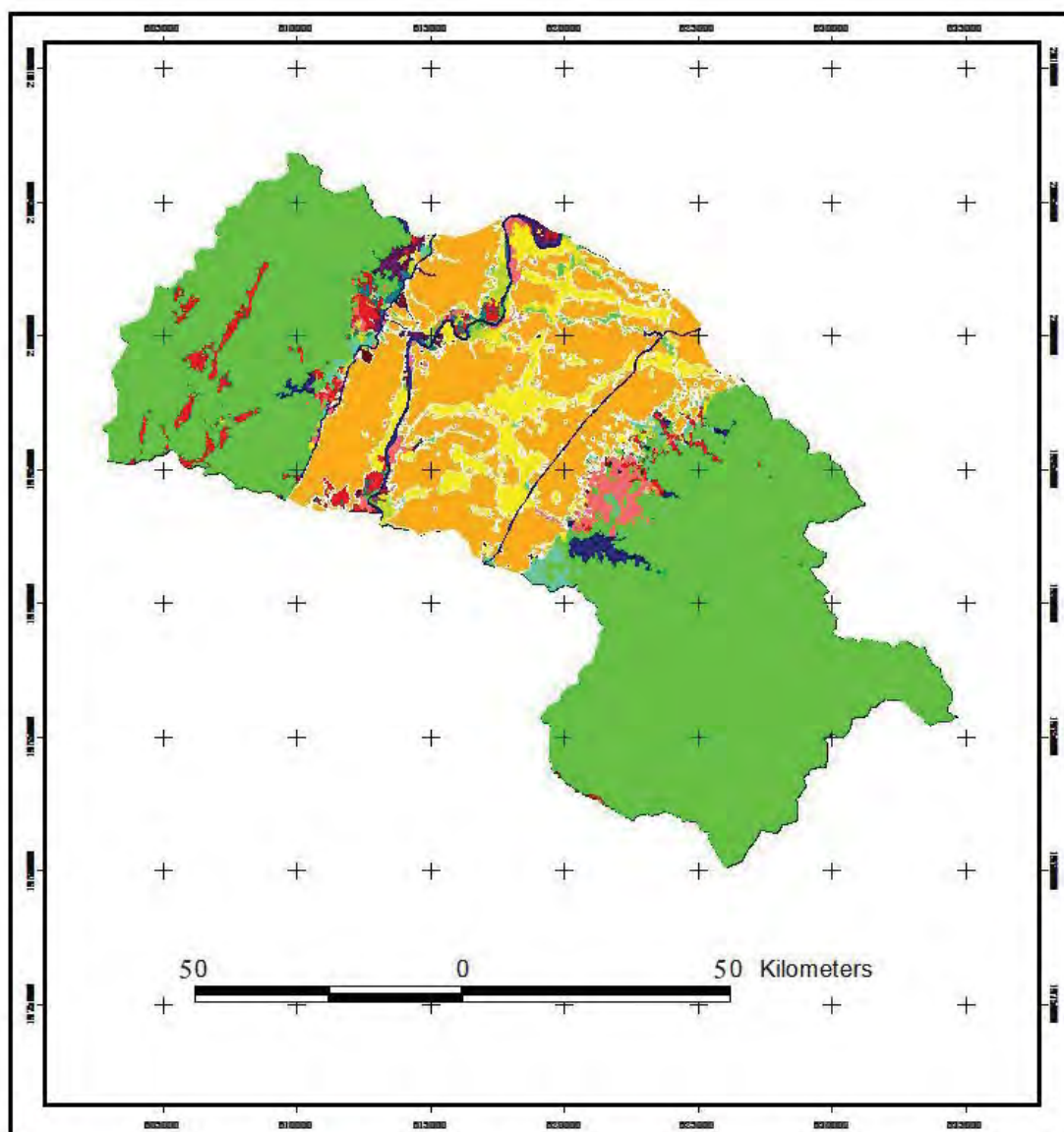
ภาพที่ 6.8 การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอคลอง ในปี 2552

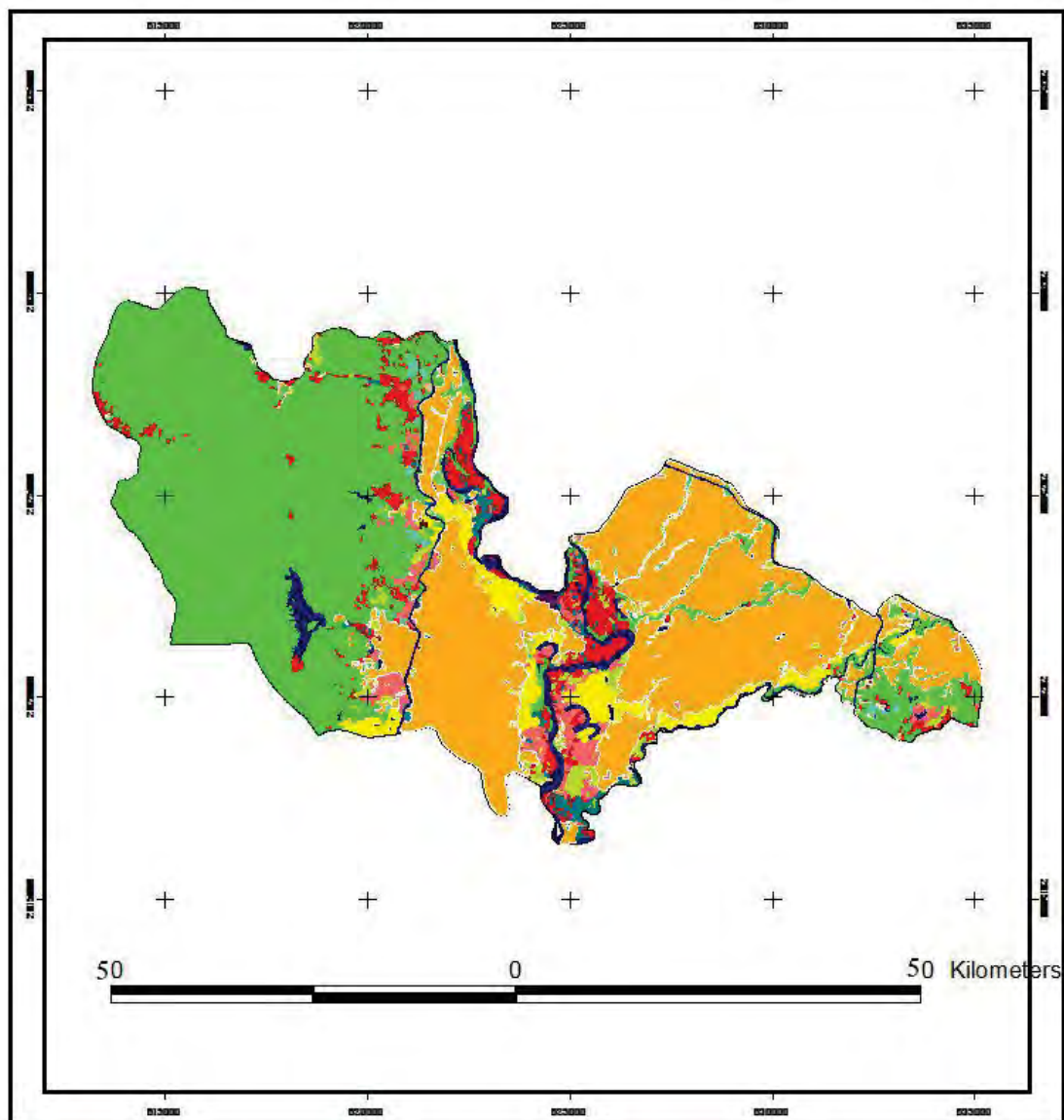
ภาพที่ 6.9 การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอวังชิ้น ในปี 2552

ภาพที่ 6.10 การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอสอง ในปี 2552

ภาพที่ 6.11 การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอสว่างเม่น ในปี 2552

ภาพที่ 6.12 การใช้ประโยชน์ที่ดินในด้านต่างๆ ของอำเภอนองม่วงไข ในปี 2552

ข้อมูลด้านสังคม

สังคมของชาวแพร่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นสังคมชนบท ชาวบ้านในหมู่บ้านแต่ละแห่งมีความรู้ จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี มีการติดต่อไปมาหาสู่เพื่อบ้านใกล้เคียงกัน ช่วยเหลือพึ่งพิงกันเมื่อมีงาน เช่น งานบวช งานศพ งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ในด้านฐานะความเป็นอยู่ไม่นับแตกต่างกันมากนัก โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมเป็นหลัก ในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลตัวจังหวัด อำเภอ อิทธิพลของสังคมตะวันตกยังมีไม่มาก ชาวบ้านจะมีความสนิทกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี และมีความ เคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ชาวแพร่ยังมีสภาพความเป็นอยู่บางประการที่เป็น ลักษณะเด่นของชาวภาคเหนือ เช่น การให้การต้อนรับอย่างเป็นกันเองแก่ผู้มาเยือน โดยเฉพาะผู้มา จากต่างถิ่นจะได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความโอบอ้อมอารีที่มีต่อกัน

ประชากร

ประชากรที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศชาติมากกว่าทรัพยากรอื่น เนื่องจากประชากรเหล่านี้ คือ ผู้ที่จะไปบริหาร จัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ข้อมูล เกี่ยวกับประชากรในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านจำนวน ความหนาแน่น การกระจายตัว โครงสร้าง องค์ประกอบประชากร และการเปลี่ยนแปลงประชากร ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น และความเจริญของท้องถิ่น จังหวัดแพร่มีข้อมูลประชากรที่สำคัญดังนี้

ตารางที่ 6.19 แสดงจำนวนประชากรจังหวัดแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 - 2553

หน่วย:คน

รายการ		ปี พ.ศ.				
		2549	2550	2551	2552	2553
ประชากร	ชาย	182,924.00	227,772.00	226,466.00	224,724.00	224,991.00
	หญิง	188,704.00	238,104.00	237,011.00	237,308.00	236,433.00
	รวม	371,628.00	465,876.00	463,477.00	462,032.00	461,424.00

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดแพร่'ข้อมูล : ณ มิถุนายน 2553

จำนวนประชากร หรือขนาดของประชากร จำนวนประชากร หมายถึง จำนวนคนทั้งหมดทุก เพศทุกวัยในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในระยะเวลาที่กำหนดไว้ จังหวัดแพร่มีประชากรเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 จำนวน 461,424 คน ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล ซึ่งเป็นพื้นที่ชนบท อำเภอ ที่มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด คือ อำเภอเมืองแพร่ รองลงมา คือ อำเภอสูงเม่น อำเภอที่มีประชากร อาศัยอยู่จำนวนน้อยที่สุด คือ อำเภอหนองม่วงไข่ ซึ่งเป็นอำเภอที่ตั้งขึ้นหลังสุด

ความหนาแน่นของประชากร จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ 6,538.6 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรทั้งจังหวัด 79 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร อำเภอสูงเม่นมีความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากรสูงที่สุด คือ 231 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร อำเภอนี้มีพื้นที่น้อยแต่มีพื้นที่ราบผืนใหญ่ เหมาะแก่การเพาะปลูกทำให้มีคนเข้าไปตั้งถิ่นฐานจำนวนมาก อำเภอที่ประชากรหนาแน่นเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ อำเภอสอง มีจำนวนประชากร 34 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร อำเภอนี้มีพื้นที่มากที่สุดในจังหวัดแพร่ แต่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา เทือกเขา ทำให้ไม่เหมาะกับการตั้งถิ่นฐาน

ส่วนใหญ่เขตเทศบาลเมืองแพร่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้า สถานที่ราชการและความเจริญของท้องถิ่นเป็นเขตที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุด 2,120 คนต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

การกระจายประชากร หมายถึง การที่ประชากรกระจายกันไปตั้งหลักแหล่งในท้องที่ต่างๆ โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการกระจายตัวของประชากร เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ทรัพยากรธรรมชาติ ความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง และลักษณะดินฟ้าอากาศ เป็นต้น

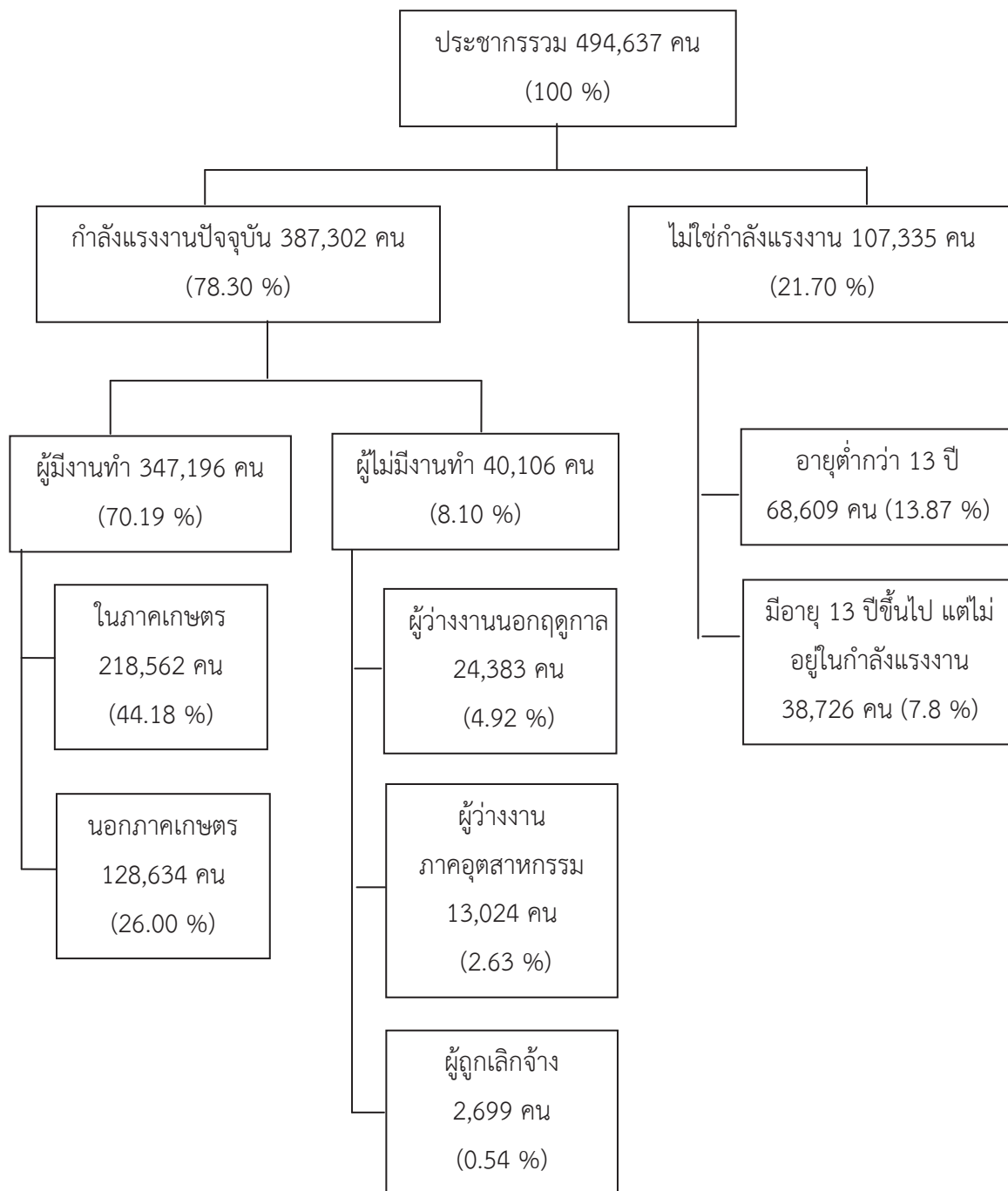
พ.ศ.2553 ประชากรในจังหวัดแพร่กระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ทั่วจังหวัด อำเภอเมืองแพร่มีหมู่บ้านมากที่สุด จำนวน 166 หมู่บ้าน และอำเภอหนองม่วงไขมีหมู่บ้านน้อยที่สุด จำนวน 35 หมู่บ้าน

โครงสร้างประชากรในจังหวัดแพร่ โครงสร้างประชากรเป็นคุณลักษณะของประชากรด้านอายุ และเพศ แสดงถึงการกระจายตัวของประชากรตามกลุ่มอายุและเพศในพื้นที่หนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เป็นการแสดงสัดส่วนของประชากรในท้องถิ่นตามกลุ่มอายุและเพศ ความแตกต่างของสัดส่วนนี้มีผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ในถิ่นนั้น

พ.ศ.2553 การจำแนกประชากรชายและหญิงของจังหวัดแพร่จากตารางที่ 6.19 พบว่า มีประชากรเพศชายมากกว่าเพศหญิง อำเภอที่มีประชากรเพศหญิงมากกว่าเพศชายมี 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอร้องกวาง และอำเภอหนองม่วงไข

ด้านอายุ สำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงแรงงาน จัดแบ่งประชากรตามกลุ่มอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีอายุน้อยกว่า 13 ปี กลุ่มผู้อยู่ในกำลังแรงงานและกลุ่มผู้มีอายุมากกว่า 13 ปีแต่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน โดยกลุ่มผู้มีอายุน้อยกว่า 13 ปีและกลุ่มผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงานถือเป็นผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงไม่สามารถหารายได้เลี้ยงตัวเองได้

จากแผนภูมิที่ 1 เกี่ยวกับโครงสร้างประชากรของจังหวัดแพร่ พ.ศ.2540 พบว่าจำนวนประชากรทั้งหมดในจังหวัด มีประชากรกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี ร้อยละ 16.80 กลุ่มผู้อยู่ในกำลังแรงงานร้อยละ 47.38 และกลุ่มผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงานร้อยละ 35.82 ทำให้ประชากรในจังหวัดแพร่อยู่ในภาวะพึ่งพิงสูงถึงร้อยละ 52.62 ซึ่งส่งผลถึงความเจริญของท้องถิ่นใน อนาคต

หมายเหตุ จังหวัดแพร่มีผู้ว่างงานและผู้ถูกเลิกจ้างทั้งสิ้น 15,723 คน
 แยกเป็น 1. ผู้ว่างงานภาคอุตสาหกรรม 13,024 คน
 2. ผู้ถูกเลิกจ้าง (ในและนอกจังหวัด) 2,699 คน

ที่มา : สำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดแพร่

ภาพที่ 6.13 : โครงสร้างประชากรของจังหวัดแพร่ พ.ศ.2540

องค์ประกอบของประชากรในจังหวัดแพร่ องค์ประกอบของประชากรเป็นคุณลักษณะประชากร เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา อาชีพ รายได้ การศึกษา สุขภาพอนามัย ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของประชากรในแต่ละท้องถิ่นนำไปใช้ในการวางแผนด้านประชากรในอนาคต จังหวัดแพร่มีองค์ประกอบของประชากรที่สำคัญบางประการ ดังนี้

1. เชื้อชาติ จังหวัดแพร่มีคนพื้นเมืองเป็นคนเชื้อชาติไทย เรียกตัวเองว่า *คนเมือง* เป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุด นอกจากนี้ยังมีคนเชื้อชาติจีน อินเดียและชาวเขาหลายเผ่า เป็นชนกลุ่มน้อย วิถีชีวิตของคนเมืองแพร่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีแบบชาวไทยภาคเหนือโดยทั่วไป

2. ศาสนา ประชากรในจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ศาสนาที่มีผู้นับถือรองลงมา คือ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ในปี 2552 มีจำนวนวัดและสำนักสงฆ์ 324 แห่ง โบสถ์ 27 แห่ง และ มัสยิด 1 แห่ง

3. ภาษา ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษาพูดที่ชาวแพร่ใช้เป็นภาษาถิ่นเหนือที่เรียกว่า *คำเมือง* (คำเมือง) ส่วนภาษาเขียนในอดีตใช้อักษรไทยเหนือหรือหนังสือเมือง ที่เป็นอักษรไทยวนและอักษรธรรม ปัจจุบันมีผู้เขียนและอ่านได้ไม่มากนัก

4. อาชีพ ประชากรในจังหวัดแพร่ประกอบอาชีพที่สำคัญ คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การทำเหมืองแร่ พาณิชยกรรมและบริการ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมเป็นสินค้าที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดมากที่สุด แต่เกษตรกรรมมีพื้นที่ทำกินทางการเกษตรเพียงร้อยละ 15.4 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด โดยถือครองที่ดินเฉลี่ยครอบครัวละ 7.6 ไร่ ผลผลิตในภาคเกษตรกรรมเป็นผลผลิตของคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเพาะปลูกมีผู้ประกอบการมากที่สุดและทำรายได้เข้าสู่จังหวัดมากที่สุด

5. รายได้ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ผลผลิตจึงขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินและน้ำ ส่งผลให้รายได้ของประชากรในจังหวัดแพร่ไม่แน่นอนและส่วนใหญ่ค่อนข้างต่ำเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยของประชากรใน 17 จังหวัดภาคเหนือ พบว่า พ.ศ.2537 ประชากรในจังหวัดแพร่มีรายได้เฉลี่ยคนละ 21,985 บาทต่อปี โดยมีรายได้อยู่ในลำดับสุดท้ายของภาคเหนือ คือ อันดับที่ 17

6. การศึกษา ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดแพร่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาซึ่งมีโรงเรียนตั้งกระจายอยู่ในทุกตำบล

การเปลี่ยนแปลงประชากรในจังหวัดแพร่ การเปลี่ยนแปลงประชากรเป็นการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากรบริเวณหนึ่งในระยะเวลาหนึ่ง สิ่งที่มีผลทำให้จำนวนประชากรอาศัยอยู่ในท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น ประชากรในจังหวัดแพร่ มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1.การเกิด จากข้อมูล 5 ปีที่ผ่านมาอัตราการเกิดของประชากรมีแนวโน้มลดลง โดย พ.ศ. 2538 มีอัตราการเกิดเท่ากับ 13.17 พ.ศ.2540 มีอัตราการเกิดลดลงเหลือเพียง 11.34 อำเภอที่มีอัตราการเกิดที่สูงที่สุด คือ อำเภอร้องกวาง ต่ำที่สุด คือ อำเภอเมืองแพร่

2. การตาย อัตราการตายของประชากรในจังหวัดแพร่ใน พ.ศ.2536 เท่ากับ 8.40 ต่อพันและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จนถึง พ.ศ.2540 เป็น 9.64 ต่อพัน อำเภอที่มีอัตราการตายของประชากรสูงที่สุด คือ อำเภอเมืองแพร่ ต่ำที่สุด คือ อำเภอวังชิ้น โรคที่เป็นสาเหตุการตายลำดับที่ 1 คือ ระบบหัวใจและหลอดเลือด อันดับที่ 2 คือ มะเร็ง โดยเฉพาะมะเร็งตับและมะเร็งปอด อันดับที่ 3 คือ ระบบหายใจ ส่วนโรคมะเร็งมีคืบกันบกพร่องเป็นสาเหตุการตายอันดับ 4 ซึ่งมีอัตราการตายเพิ่มขึ้นทุกปี แต่จากการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชากรอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้อัตราการติดเชื้อรายใหม่เริ่มลดลง อันดับที่ 5 คือ อุบัติเหตุอื่นๆ ทุกอันดับมีอัตราการตายเพิ่มขึ้นใน 3 ปีที่ผ่านมา

3. การย้ายถิ่น ประชากรในจังหวัดแพร่บางส่วนมีการย้ายถิ่นเพื่อไปศึกษาเล่าเรียน เนื่องจากสถาบันการศึกษาระดับสูงในจังหวัดแพร่มีน้อย นอกจากนี้มีการย้ายถิ่นชั่วคราวเพื่อหางานทำ โดยเฉพาะอาชีพด้านการเกษตร โดยปกติมีการอพยพแรงงานหลังสิ้นสุดฤดูการผลิตและเก็บเกี่ยวแล้ว ตั้งแต่ช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายนของแต่ละปี โดยส่วนใหญ่จะไปประกอบอาชีพรับจ้างในภาคกลาง รองลงมาเป็นภาคเหนือตอนบนและจังหวัดใกล้เคียง การอพยพกลับของแรงงานจะอยู่ในช่วงต้นฤดูฝน เดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน

การเพิ่มของประชากร จังหวัดแพร่มีอัตราการเพิ่มของประชากรค่อนข้างต่ำ อัตราการเพิ่มของประชากรจังหวัดแพร่ พ.ศ.2540 เท่ากับร้อยละ 0.22 อำเภอที่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงที่สุด คือ อำเภอวังชิ้น เพิ่มร้อยละ 0.54 รองลงมา คือ อำเภอลอง เพิ่มร้อยละ 0.45 อำเภอที่มีอัตราการเพิ่มประชากรต่ำที่สุด คือ อำเภอเมืองแพร่ เพิ่มร้อยละ 0.04

ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดแพร่

นอกจากชาวแพร่ส่วนใหญ่ที่เรียกตนเองว่าคนเมืองแล้ว ในจังหวัดแพร่ยังมีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่อีกหลายกลุ่ม ที่สำคัญมีดังนี้

กลุ่มชนเชื้อสายไทย เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนเมืองแพร่ โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ปะปนกับชาวเมือง ชนกลุ่มนี้เข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่เป็นเวลานานแล้วมี 3 กลุ่ม คือ

- **กลุ่มไทยลื้อ** เป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จังหวัดแพร่มานานแล้ว สันนิษฐานว่าถูกกวาดต้อนมาจากเมืองยองและเมืองเชียงแสนตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ปัจจุบันหมู่บ้านของชาวไทยลื้อที่สำคัญในจังหวัดแพร่มี 2 แห่ง คือ บ้านถิ่น ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ และบ้านพระหลวง ตำบลพระหลวง อำเภอสูงเม่น ซึ่งยังมีวัฒนธรรมบางอย่างที่ยังคงสืบทอดมาถึงลูกหลาน เช่น ภาษา อาหารการกิน เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่รับวัฒนธรรมของชาวแพร่ไปใช้อย่างกลมกลืน
- **กลุ่มไทยพวน** เดิมเป็นกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศลาว เรียกว่า ลาวพวน ภายหลังเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานจึงได้ชื่อว่า ไทยพวน สันนิษฐานว่าเข้ามาอยู่ในเมืองแพร่ระยะใกล้เคียงกับชาวไทยลื้อ โดยถูกกวาดต้อนมาเช่นเดียวกัน ปัจจุบันชาวไทยพวนในจังหวัดแพร่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านทุ่งไธ้ง ตำบลทุ่งไธ้ง อำเภอเมืองแพร่ จัดเป็นกลุ่ม

ชนที่ยังคงสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมที่สำคัญ เช่น ภาษาพูด ประเพณีพิธีกรรม บางอย่าง ได้แก่ ประเพณีกำฟ้า เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่รับวัฒนธรรมของชาวแพร่ไปใช้อย่างกลมกลืนเช่นเดียวกับชาวไทยลื้อ

- **กลุ่มไทยใหญ่ หรือ เจี้ยว** ในอดีตเป็นกลุ่มชนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ร่วมกับชาวแพร่ แต่ได้ก่อความไม่สงบในเหตุการณ์กบฏเจี้ยวเมืองแพร่ พ.ศ.2445 หลังเหตุการณ์กบฏ ชนชาวเจี้ยวในเมืองแพร่ได้ปรับตัวรับวัฒนธรรมของชาวแพร่ตลอดจนแต่งงานสร้างครอบครัวกับชาวแพร่ ทำให้ในรุ่นบุตรหลานกลายเป็นชาวแพร่ไปจนหมดสิ้น แต่เมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา ได้มีชาวไทยใหญ่ซึ่งเป็นชนพลัดถิ่นจากพม่าอพยพจากอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงรายเข้ามาอาศัยในจังหวัดแพร่ที่บ้านแม่สูงเหนือ ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น ชาวไทยใหญ่กลุ่มนี้เข้ามาหาแหล่งพลอยและมีอาชีพขุดพลอย รับจ้างเจียรระไนพลอย ปัจจุบันถือเป็นคนต่างด้าวและไม่ได้รับสัญชาติไทย

กลุ่มก้อบ้านดง เป็นกลุ่มชนที่สันนิษฐานว่าอพยพมาจากทิเบต เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตเมืองแพร่ นานกว่า 100 ปี ปัจจุบัน คือ หมู่บ้านดง ตำบลบ้านถิ่น อำเภอเมืองแพร่ ชนกลุ่มนี้ได้ปรับตัวกลมกลืนกับชาวแพร่และถือเป็นคนไทย แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมด้านภาษาพูดไว้ได้ โดยใช้เป็นภาษาสื่อสารภายในหมู่บ้าน คือ **ภาษามปี**

กลุ่มชาวเขาหรือชาวไทยภูเขา เป็นกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานกระจายไปทั่วภาคเหนือของประเทศไทย ในส่วนของจังหวัดแพร่มีชาวเขาอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสอง อำเภอร่องกวาง อำเภอลองและอำเภอวังชิ้น จากการสำรวจใน พ.ศ.2540 มีทั้งสิ้น 2,358 หลังคาเรือน จำนวน 10,716 คน ประกอบด้วยเผ่าต่างๆ จำนวน 5 เผ่า ดังนี้

- **เผ่ากะเหรี่ยงหรือยาง** อาศัยอยู่ในพื้นที่ราบเขตอำเภอวังชิ้นและอำเภอลอง เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดแพร่เมื่อประมาณ พ.ศ.2400 ใน พ.ศ.2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 2,033 หลังคาเรือน 2,266 ครอบครัว รวม 8,111 คน เป็นชาวเขากลุ่มใหญ่ที่สุดที่ตั้งถิ่นฐานในจังหวัดแพร่ ประชากรมีร้อยละ 75.69 ของชาวเขาทั้งหมดในจังหวัด มีการจัดหมู่บ้านและที่ทำกินถูกต้องตามกฎหมาย การคมนาคมสะดวก ได้รับสัญชาติไทยทั้งหมด *ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี* ชุมชนกะเหรี่ยงยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี เห็นได้จากการแต่งกายแบบดั้งเดิม พบเห็นในผู้สูงอายุซึ่งจะมีการแต่งกายประจำเผ่าในวันสำคัญของเดือน 5 และเดือน 10 มีการยึดถือประเพณีพื้นบ้านโดยเคร่งครัด เช่น ประเพณีปีใหม่ กรรรมบ้าน เลี้ยงผีน้ำ ผีเจ้าบ้าน ผีเฮือน พิธีการแต่งงาน เป็นต้น ลักษณะครอบครัวชาวกะเหรี่ยง เป็นครอบครัวเดี่ยว สืบเชื้อสายทางฝ่ายหญิง เมื่อมีการแต่งงานฝ่ายชายต้องย้ายไปอยู่กับฝ่ายหญิง นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพการเกษตร ปลูกข้าวนาดำและปลูกพืชไร่ เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อใช้งาน เป็นอาหารและประกอบพิธีกรรม เช่น วัว ควาย หมู ไก่ ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงนิยมไปทำงานรับจ้างในต่างจังหวัดเพิ่มขึ้น เนื่องจากว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว

- **เผ่าม้งหรือแม้ว** อาศัยอยู่บริเวณที่เป็นภูเขาสูงในเขตอำเภอสองและร่องวาง เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดแพร่เมื่อประมาณ พ.ศ.2514 ในปี พ.ศ.2540 มีจำนวน 230 หลังคาเรือน 376 ครอบครัว รวม 2,158 คน มีประชากรร้อยละ 20.14 ของชาวเขาทั้งหมดในจังหวัด ส่วนใหญ่อาศัยอยู่และทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นหมู่บ้านชั่วคราว ทำให้หน่วยงานราชการบางส่วนไม่สามารถเข้าไปดำเนินการพัฒนาได้ ทำให้การพัฒนาค่อนข้างล่าช้า สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่ค่อนข้างถาวร แต่ในช่วงฤดูฝนการคมนาคมเข้าหมู่บ้านไม่สะดวก และมีปัญหาขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ในช่วงฤดูแล้ง ปัจจุบันชาวเขาเผ่าม้งได้รับสัญชาติไทยประมาณร้อยละ 90 *ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี* นิยมต้อนน้ำชา สูบฝิ่น นับถือผีและหมอผีตลอดจนเชื่อถือโชคลาง หมอผีจะใช้ชาไก่เป็นเครื่องเสี้ยมหาย ด้านครอบครัว ชาวเขาเผ่าม้งเป็นครอบครัวขยายมีหลายครอบครัวอยู่ร่วมกัน โดยให้ฝ่ายชายเป็นใหญ่ในบ้านและสามารถมีภรรยาได้หลายคน ถือลำดับวงศ์ตระกูล (แซ่) บุชาบรรพบุรุษเหมือนคนจีน มีหัวหน้าบ้านจากการเลือกของคนในเผ่า ประเพณีพื้นบ้านยังถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ประเพณีปีใหม่ พิธีกรรมต่างๆ การแต่งงาน การทำงานศพ การตั้งชื่อบุตร เลี้ยงผีเจ้าบ้าน ผีประจำเสาเรือน ผีประตู ผีเตาไฟ เป็นต้น
- **เผ่าอีเก้อ** อาศัยอยู่บริเวณหุบเขาเขตอำเภอสองและอำเภอวังชิ้น มี 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านอีเก้อสะเอียบ อำเภอสองและบ้านดงยาง ตำบลนาพูน อำเภอวังชิ้น เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดแพร่เมื่อประมาณ พ.ศ.2516 โดยอพยพมาจากจังหวัดเชียงราย พ.ศ.2540 มีจำนวน 73 หลังคาเรือน 82 ครอบครัว รวม 316 คน มีประชากรร้อยละ 2.95 ของชาวเขาทั้งจังหวัด ชาวเขาเผ่าอีเก้อในจังหวัดแพร่อยู่กันเป็นหมู่บ้านในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่ยม และกำลังเตรียมย้ายออกจากพื้นที่ ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนประกอบอาชีพทำไร่ฝ้าย งาม และรับจ้างต่างๆ ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและผลผลิตตกต่ำ จึงต้องออกไปรับจ้างในท้องที่อื่นภายในจังหวัด หมู่บ้านของชาวเขาเผ่านี้มีปัญหาการคมนาคมไม่สะดวกในช่วงฤดูฝน *ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี* ชาวเขาเผ่านี้ยึดมั่นและมีความเชื่อในลัทธิบูชาที่เข้มงวดมาก มีวัฒนธรรมที่เป็นของตนเองยากที่จะเปลี่ยนแปลง ทำให้มีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ครอบครัวของชาวอีเก้อเป็นครอบครัวขยาย ฝ่ายชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน อำนาจในครอบครัวเป็นของฝ่ายชาย
- **เผ่าลีซอหรือเรียกว่าลีซู** เข้ามาตั้งหมู่บ้านในจังหวัดแพร่เมื่อประมาณ พ.ศ.2533 โดยอพยพมาจากอำเภอพบพระ จังหวัดตาก พ.ศ.2540 มีอยู่เพียง 1 หมู่บ้าน ที่บ้านแก่งหลวง หมู่ 5 ตำบลบ้านปิน อำเภอลอง จำนวน 9 หลังคาเรือน 13 ครอบครัว รวม 70 คน มีประชากรร้อยละ 0.65 ของชาวเขาทั้งหมดในจังหวัด ปัจจุบันตั้งหมู่บ้านในพื้นที่ สทก. (สิทธิในที่ทำกิน) เป็นหมู่บ้านชั่วคราว ลักษณะบ้านเรือนเป็นบ้านชั้นเดียวติดพื้นดิน ชาวเขาเผ่านี้มีนิสัยรักความสะอาด มีอาชีพหลัก คือ การปลูกพืชไร่และเลี้ยงสัตว์ *ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี* ชาวเขาเผ่าลีซอมีวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อถือ การปกครองที่

แตกต่างจากคนไทยหรือชาวเขาเผ่าอื่น พวกลีซอมีการสืบสายสกุลทางฝ่ายบิดาและใช้แซ่สกุลเรียกว่า จู ซึ่งเป็นลักษณะคล้ายกับแซ่ของชาวจีน ในหมู่บ้านของพวกลีซอมีหมอพื้นบ้านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการยกย่องและยอมรับว่าเป็นผู้นำด้านการปกครอง

- **เผ่าตองเหลือง** มักเรียกตนเองว่า *มาลาบรี* เป็นชนกลุ่มน้อยพวกคนป่า ในจังหวัดแพร่มีอยู่เพียง 1 หมู่บ้าน ที่บ้านบุญยืน ตำบลบ้านเวียง อำเภอร้องกวาง พ.ศ.2540 มี 13 หลังคาเรือน 13 ครอบครัว รวม 61 คน มีประชากรร้อยละ 0.57 ของชาวเขาทั้งหมดในจังหวัดมีสภาพความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย ใช้ใบตองและไม้ไผ่สร้างเพิงที่พักชั่วคราว เคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยอยู่เสมอระหว่างรอยต่อของพื้นที่จังหวัดแพร่และน่าน ปัจจุบันมีโครงการของเอกชนเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือแต่สภาพความเป็นอยู่ยังคงล้าหลัง ชาวเขาเผ่าตองเหลืองยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของตนโดยไม่ยอมรับการเป็นผู้ผลิตทางการเกษตรเพราะมีความเชื่อว่า **ผิดผี** แต่สามารถรับจ้างทำงานให้คนต่างเผ่าได้ โดยส่วนใหญ่รับจ้างพวกม้งในการทำไร่ซึ่งมักถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องค่าจ้าง ในแต่ละปีเมื่อถึงฤดูกาลที่ต้องเร่ร่อนเข้าป่าเพื่อตีผึ้ง ต้องอพยพไปทั้งหมู่บ้าน ชาวเขาเผ่าตองเหลืองเป็นกลุ่มชนที่รักญาติพี่น้องและชอบการเลี้ยงสุนัข ปัจจุบันอำเภอร้องกวางได้จัดทำบัตรประจำตัวบุคคลที่สูงไว้เพื่อสำรวจข้อมูลในโอกาสต่อไป

ชาวเขาในจังหวัดแพร่ทั้ง 5 เผ่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันในบางท้องที่ สรุปได้ดังนี้

1. ชาวเขาที่อาศัยอยู่บนเทือกเขาสูงในอำเภอสองและอำเภอร้องกวาง พื้นที่ทางไกลการคมนาคม มีสภาพเศรษฐกิจผูกพันกับการเกษตรที่ใช้แรงงานและที่ดินเป็นหลัก จากภาวะจำกัดของที่ดินทำกินที่ลาดชันและวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ทำให้ผลผลิตตกต่ำ สภาพความเป็นอยู่ยากจนและด้อยโอกาสที่จะได้รับบริการขั้นพื้นฐานของรัฐด้านต่างๆ นอกจากนี้ยังสร้างปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างไม่เป็นระบบ
2. ชาวเขาที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ราบในเขตอำเภอลองและอำเภอวังชิ้น เป็นชาวเขาที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมใกล้เคียงกับคนพื้นราบ มีปัญหาด้านแหล่งน้ำ ผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากขาดความรู้ด้านการใช้ประโยชน์ของดิน สภาพความเป็นอยู่ยากจน มีการอพยพในลักษณะเคลื่อนย้ายแรงงานเพื่อไปทำงานทำในสังคมเมือง ปล่อยให้เด็กและคนชราต้องใช้ชีวิตตามลำพังอยู่กับบ้าน ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมติดตามมา เช่น ปัญหาการถูกล่อลวงทั้งหญิงและชาย ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาเด็กและคนชราที่ถูกทอดทิ้ง เป็นต้น รัฐต้องเข้าไปดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้ปัญหาลดน้อยลงและหมดสิ้นไปในที่สุด

กลุ่มชาวจีนและอินเดีย เป็นชาวต่างชาติที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดแพร่เมื่อประมาณเกือบร้อยปีมาแล้ว มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจการค้า คนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ร่วมกับชาวแพร่ด้วยความสงบสุขและได้รับสัญชาติไทยในรุ่นของบุตรหลาน และเป็นกลุ่มชนที่สืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนบางอย่างไว้ได้ เช่น ด้านศรัทธาความเชื่อ เป็นต้น

ข้อมูลด้านการศึกษา

รูปแบบการศึกษาของจังหวัดแพร่ในอดีตก่อนที่จะมีการปฏิรูปการศึกษาสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นแบบเดียวกับเมืองอื่นทั่วไปในประเทศไทย คือ การศึกษาเริ่มจากบ้านเป็นการศึกษา อาชีพ การทำมาหากินตามแบบอย่างบรรพบุรุษในครอบครัว สมาชิกของครอบครัวฝึกฝนการทำงานและเรียนรู้จากการสั่งสอนของคนในครอบครัว แต่สำหรับผู้ที่ต้องการรู้หนังสือส่วนนั้น ต้องศึกษาจากพระสงฆ์ในวัดต่างๆ ด้วยวิธีการบวชเรียน ดังนั้นการรู้หนังสือส่วนใหญ่จึงอยู่ในหมู่ของเพศชาย ส่วนเพศหญิงศึกษางานบ้านจากมารดาหรือญาติฝ่ายหญิง เพื่อเตรียมออกเรือน ตั้งครอบครัวใหม่

การศึกษาสมัยใหม่ที่มีโรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญในการให้ความรู้เริ่มต้นขึ้นเมื่อ พ.ศ.2336 โดยกลุ่มมิชชันนารีชาวอเมริกันในเมืองแพร่ ได้ตั้งโรงเรียนสำหรับนักเรียนชาย-หญิงขึ้นที่บ้านเขตวัน ชื่อว่า **โรงเรียนเจริญราษฎร์** ต่อมา พ.ศ.2456 ได้ย้ายมาตั้งที่บ้านทุ่งจนถึงปัจจุบัน เป็นโรงเรียนที่เก่าแก่ที่สุดในจังหวัด ปัจจุบันเปิดรับนักเรียนเข้าเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

สำหรับโรงเรียนที่ริเริ่มโดยคนไทย ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นก่อนเกิดเหตุการณ์กบฏเงี้ยวเมืองแพร่ เมื่อ พ.ศ.2445 ประมาณ 4-5 ปี โดย เจ้าพิริยเทพวงศ์อุดร เจ้าเมืองแพร่ ได้ตั้งโรงเรียนขึ้นที่บริเวณระหว่างวัดพระบาทและวัดมิ่งเมือง ต่อมาย้ายไปตั้งที่บริเวณหน้าคุ้มเจ้าเมืองแพร่ ซึ่งเป็นคอกม้าของเจ้าเมือง ชื่อว่า **โรงเรียนเทพวงศ์** รับเฉพาะเด็กชายเข้าศึกษา หลังเหตุการณ์กบฏสงบ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น **โรงเรียนตัวอย่างเมืองแพร่** เป็นโรงเรียนรัฐบาลเพียงแห่งเดียว จนถึง พ.ศ.2455 พระยานิกรกิตติการ ข้าหลวงเมืองแพร่ ได้ขอพระราชทานนามโรงเรียนจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้รับพระราชทานนามว่า **โรงเรียนพิริยาลัย** เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เจ้าพิริยเทพฯ ผู้ริเริ่มก่อตั้ง ต่อมาสถานที่เดิมคับแคบ จึงได้ย้ายไปก่อตั้ง ณ บริเวณทุ่งนาด้านทิศตะวันออกห่างจากกำแพงเมืองแพร่ ประมาณ 1.5 กิโลเมตร ริมถนนสายแพร่-น่าน ซึ่งเป็นที่ตั้งของ **โรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่** ในปัจจุบัน เมื่อเมืองแพร่ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดจึงมีฐานะเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดชาย เปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายสามัญ

สำหรับการศึกษาของสตรี ได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ หลังจากที่ราชการได้จัดแบ่งมณฑลการปกครองใหม่ โดยจัดตั้งมณฑลมหาสารคามกำกับดูแลเมืองแพร่ น่านและลำปาง ในปี พ.ศ.2464 กระทรวงธรรมการได้อนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนรัฐบาลฝ่ายสตรีประจำมณฑลมหาสารคามขึ้นในเมืองแพร่ ชื่อว่า **โรงเรียนสตรีนาริรัตน์** โดยใช้อาคารสถานที่ของสโมสรเสือป่า บริเวณที่ว่าการอำเภอเมืองแพร่ในปัจจุบัน จำนวน 2 หลังเป็นสถานที่เล่าเรียนรับเฉพาะนักเรียนหญิง พ.ศ.2469 ราชการประกาศยุบมณฑลมหาสารคาม โรงเรียนสตรีนาริรัตน์จึงเป็นโรงเรียนสตรีประจำเมืองแพร่ และต่อมาเป็นโรงเรียนสตรีประจำจังหวัดแพร่ ในปี พ.ศ.2479 ได้ย้ายมาตั้งอยู่ที่บริเวณหน้าคุ้มเจ้าหลวงเมืองแพร่ ซึ่งเป็นที่ตั้งระยะเริ่มแรกของโรงเรียนพิริยาลัยที่ย้ายออกไปก่อน ปัจจุบันโรงเรียนนาริรัตน์เปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายสามัญ นอกจากโรงเรียนประจำจังหวัดแล้วยังมีโรงเรียนรัฐบาลที่เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอและประจำตำบลอยู่ครบทุกอำเภออีก 17 โรงเรียน มีโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 25 และโรงเรียนการศึกษาพิเศษอีกอย่างละ 1 แห่ง

การศึกษาประชากร ใน พ.ศ.2457 มีการก่อตั้งโรงเรียนประชากรที่เปิดสอนระดับชั้น ประถมศึกษาขึ้นในวัด โดยในรุ่นแรกมี 2 โรง คือ โรงเรียนวัดร่องกาศ และโรงเรียนวัดเหมืองหม้อ จนถึง พ.ศ.2540 มีโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดแพร่ จำนวน 326 โรง ทั่วทั้งจังหวัด

นอกจากการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนแล้ว ยังมีระบบ**การศึกษานอกโรงเรียน**โดยมีศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดแพร่รับผิดชอบดำเนินการครบทั้ง 8 อำเภอ ทำให้ประชากรในจังหวัด แพร่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ในส่วน**การศึกษาของสงฆ์** ได้เริ่มอย่างจริงจังเมื่อเจ้าคุณพระมหาม ังกร (พรหม เกศทัตทิพย์) เจ้าคณะจังหวัดแพร่และพระราชาคณะ ได้ตั้ง**โรงเรียนพระปริยัติธรรมและ โรงเรียนบาลี** ขึ้นในวัดน้ำคือ ถือเป็นโรงเรียนสำหรับพระสงฆ์แห่งแรกในภาคเหนือ จากนั้นวัดต่างๆ ได้ จัดตั้งโรงเรียนขึ้น เช่น โรงเรียนพุทธโกศยวดีพระบาทมิ่งเมืองฯ โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดเหมือง หม้อ อำเภอเมืองแพร่ เป็นต้น ปัจจุบันมีการตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ขึ้นในวัดพระบาทมิ่งเมืองฯ **การศึกษาวิชาชีพ**ของจังหวัดแพร่ ในอดีตได้มีการ ก่อตั้งโรงเรียนช่างเย็บเสื้อผ้า เมื่อ พ.ศ.2480 และก่อตั้งโรงเรียนประกอบอาชีพช่างไม้เมื่อ พ.ศ. 2482 ปัจจุบันโรงเรียนช่างเย็บเสื้อผ้าหรือโรงเรียนการช่างสตรีได้รับการยกฐานะขึ้นเป็น **วิทยาลัย อาชีวศึกษาแพร่** สำหรับโรงเรียนประกอบอาชีพช่างไม้หรือโรงเรียนการช่างชายได้ยกฐานะเป็น **วิทยาลัยเทคนิคแพร่** ใน พ.ศ.2540 ราชการได้ก่อตั้ง**โรงเรียนสาร์พัดช่าง**ขึ้นที่ตำบลเวียงทอง อำเภอสูง เม่น โดยเปิดรับนักศึกษาชาย-หญิงเข้าศึกษาทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาว

ในอดีตพื้นที่จังหวัดแพร่มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะไม้เศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ไม้สัก อาชีพ การทำป่าไม้จึงเป็นอาชีพที่สำคัญ การศึกษาวิชาการป่าไม้หรือวนศาสตร์ในประเทศไทยได้เริ่มขึ้นใน พ.ศ.2478 รัฐบาลได้อนุมัติให้ก่อตั้ง**โรงเรียนป่าไม้แพร่** สังกัดกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นคณะวนศาสตร์ ขึ้นตรงต่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จนถึง พ.ศ.2499 จึงย้ายคณะ ไปรวมกับคณะอื่นที่บางเขน ภายหลังกรมป่าไม้ได้ขออนุมัติตั้งโรงเรียนป่าไม้อีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ.2500 เปิดดำเนินการสอนมาจนถึง พ.ศ.2536 จึงยุบเลิก หยุดรับนักศึกษา ส่วนอาคารสถานที่โรงเรียนป่าไม้ นั้น ทางกรมป่าไม้ได้ใช้จัดตั้งเป็น **สถาบันพัฒนาวิชาการป่าไม้** เพื่อให้การศึกษาวิชาการป่าไม้แก่ ข้าราชการ และบุคคลทั่วไป ตลอดจนเป็นสถาบันการฝึกอบรมตามหลักสูตรต่างๆ ของกรมป่าไม้

การศึกษาระดับอุดมศึกษา มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายสถาบัน ดังนี้

1. **มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่** เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีชื่อเสียง ของประเทศไทย ได้มาตั้งวิทยาเขตที่วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหารเมื่อ พ.ศ.2530

2. **มหาวิทยาลัยนเรศวร** เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา เมื่อ พ.ศ.2536 ระยะแรกใช้สถานที่ของ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแพร่ ภายหลังได้ย้ายไปใช้สถานที่ของโรงเรียนนารีรัตน์จังหวัดแพร่

3. **มหาวิทยาลัยรามคำแหง (สาขาวิทยบริการ)** ได้ก่อตั้งวิทยาเขตในเขตตำบลป่าเมต อำเภอ เมืองแพร่ เปิดการสอนในระดับปริญญาตรี ปัจจุบันได้ขยายจนถึงระดับบัณฑิตศึกษา

4. **มหาวิทยาลัยแม่โจ้เฉลิมพระเกียรติ วิทยาเขตแพร่** เปิดสอนเมื่อ พ.ศ.2534 ที่วิทยาลัย เกษตรกรรมแพร่ เด่นชัย และได้ตั้งวิทยาเขตขึ้นที่บ้านแม่ทราย ร้องกวาง

5. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตั้งศูนย์บริการที่โรงเรียนพิริยาลัย จังหวัดแพร่

6. สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์ หน่วยจังหวัดแพร่ เปิดทำการสอนภาคพิเศษโดยใช้อาคารสถานที่ โรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่ อำเภอเมืองแพร่

สำหรับการสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทางราชการได้สนับสนุนให้จัดตั้งหน่วยงานที่สำคัญขึ้น คือ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ ตั้งอยู่ที่โรงเรียนนารีนรัตน์ และสภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ ตั้งอยู่ที่สำนักงานศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ได้ขยายไปยังอำเภอต่างๆ โดยจัดตั้งสภาวัฒนธรรมอำเภอและสภาวัฒนธรรมตำบลครบในทุกตำบล ปัจจุบันชาวแพร่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่บรรพบุรุษได้ส่งสืบทอดมาด้วยความภูมิใจ ประชากรในจังหวัดแพร่มีความสนใจและให้ความสำคัญด้านการศึกษามาก เห็นได้จากสถิติการศึกษาต่อของนักเรียน ใน พ.ศ. 2540 มีนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสูงถึงร้อยละ 96.61 และศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพรวมถึงร้อยละ 83.75 ของผู้ที่จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษาในอนาคตมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่งมาตั้งวิทยาเขตในจังหวัดแพร่ นอกจากนี้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในจังหวัดแพร่ยังให้การสนับสนุนและบริการด้านการศึกษาแก่ประชาชนทุกระดับอย่างทั่วถึง ทำให้จังหวัดแพร่ได้รับรางวัลดีเด่นระดับประเทศในการบริการประชาชนด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใน พ.ศ.2541 จากสำนักนายกรัฐมนตรี และได้รับเลือกให้เป็นสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดที่มีผลงานดีเด่นของเขตการศึกษา 8

รายชื่อโรงเรียนในจังหวัดแพร่

โรงเรียนมัธยม สพฐ. อำเภอเมือง: โรงเรียนลองวิทยา

อำเภอเมืองแพร่ : โรงเรียนถิ่นโอภาสวิทยา โรงเรียนท่าข้ามวิทยาคม โรงเรียนนารีนรัตน์จังหวัดแพร่

โรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่ โรงเรียนเมืองแพร่ โรงเรียนห้วยม้าวิทยาคม

อำเภอสูงเม่น : โรงเรียนบ้านกาศประชาอนุเคราะห์ โรงเรียนสูงเม่นชนูปถัมภ์

อำเภอหนองม่วงไข่ : โรงเรียนพัฒนาประชาอุปถัมภ์ โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม

อำเภอร้องกวาง : โรงเรียนร้องกวางอนุสรณ์

อำเภอวังชิ้น : โรงเรียนวังชิ้นวิทยา โรงเรียนสรอยเสรีวิทยา

อำเภอเด่นชัย : โรงเรียนวิไลเกียรติอุปถัมภ์

อำเภอสอง : โรงเรียนเวียงเทพวิทยา โรงเรียนสองพิทยาคม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม : โรงเรียนพุทธโกศวิทยวิทยา อำเภอเมืองแพร่

โรงเรียนเอกชน อำเภอสูงเม่น : โรงเรียนเทพนารี โรงเรียนอนุพงศ์พัชรินทร์

อำเภอเมืองแพร่ : โรงเรียนเทพพิทักษ์วิทยา โรงเรียนแพร่ปัญญานุกูล โรงเรียนเจริญราษฎร์ ในเครือสภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย โรงเรียนบริหารธุรกิจพนิชัยการแพร่ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ ในเครือของโรงเรียนเซนต์ฟรัง

ข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

สังคมของแต่ละท้องถิ่นต่างมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เป็นแบบอย่างวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกันมา ตลอดจนถึงสืบทอดจากบรรพบุรุษไปสู่บุตรหลานอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะได้ปรับเปลี่ยนไปตามอิทธิพลสภาพแวดล้อมทางสังคม และกาลเวลา แต่วัฒนธรรมพื้นบ้านที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นแต่ละแห่ง ยังคงเหลือปรากฏอยู่ เป็นเครื่องแสดงลักษณะเฉพาะของกลุ่มชน ทำให้เกิดความรักความผูกพันกัน ตลอดจนเป็นปัจจัยในการส่งเสริมพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าบนพื้นฐานภูมิปัญญาของตนเอง ประวัติศาสตร์ที่ยาวนานนับพันปี ได้สืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านหลายสาขาที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาวแพร่ในปัจจุบันมีหลายประการ ดังนี้

หัตถกรรมทางช่างฝีมือ เป็นงานศิลปะพื้นบ้านที่น่าวัสดุในท้องถิ่นมาประดิษฐ์สิ่งของที่นำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้และมีความสวยงาม ที่ถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญมีหลายประการ ดังนี้

ผ้าหม้อห้อมเมืองแพร่ เป็นผ้าฝ้ายย้อมพื้นเมือง สีกรมท่า ที่สร้างชื่อเสียงให้เมืองแพร่มาช้านาน ชาวแพร่นิยมใช้ทั้งหญิงและชาย ในอดีตทำจากผ้าฝ้ายทอมือสีขาว ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า แล้วนำมาย้อมด้วยสีที่ได้จากการหมักห้อม (พืชล้มลุกในตระกูลคราม ซึ่งชาวบ้านนำเอาส่วนที่เป็นลำต้นและใบมาหมักในหม้อให้ได้น้ำสีกรมท่า) แต่ปัจจุบันมีการใช้ผ้าดิบตัดเย็บแล้วย้อมด้วยน้ำห้อมธรรมชาติ หรือสีหม้อห้อมวิทยาศาสตร์ *เอกลักษณ์ของผ้าหม้อห้อมเมืองแพร่* ชาวเหนือโดยทั่วไปรู้จักและนิยมใช้ผ้าหม้อห้อมเมืองแพร่อย่างแพร่หลาย เนื่องจากเป็นผ้าฝ้าย มีความทนทาน เนื้อผ้ามีน้ำหนักเบา สวมใส่สบาย ไม่ร้อน ไม่เปื้อนง่าย เหมาะกับการสวมใส่ทำงานไร่ นา รูปแบบการตัดเย็บเรียบง่าย คนทุกวัยใส่ได้ในหลายโอกาส ปัจจุบันเสื้อผ้าหม้อห้อมได้รับการพัฒนารูปแบบที่หลากหลาย เช่น เสื้อคอพระราชทานเสื้อเชิ้ต ชาฟารี กางเกงแบบต่าง ๆ เสื้อผ้าเด็ก เสื้อสตรี กระโปรง มีการพัฒนาให้ดูทันสมัยโดยนำไปฟอกสี ทำให้ดูคล้ายผ้ายีนส์แต่สวมใส่สบายกว่า รวมทั้งมีการรณรงค์ฟื้นฟูการแต่งกายแบบพื้นเมือง และส่งเสริมการใช้สินค้าไทย ทำให้ความนิยมในการใช้เสื้อผ้าหม้อห้อมจากจังหวัดแพร่มีมากขึ้น *แหล่งผลิต* ที่สำคัญ 3 แหล่งใหญ่ คือ บ้านทุ่งโฮ้ง ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่ บ้านพระหลวง ตำบลพระหลวง และบ้านเวียงทอง ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น

ผ้าทอตีนจกเมืองลอง ตีนจกเป็นผ้าทอมือเพื่อนำไปต่อเป็นผ้าถุงหรือผ้าซิ่น ทำให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น ผ้าซิ่นที่ต่อเชิดด้วยผ้าทอตีนจก เรียกว่า *ซิ่นตีนจก* คำว่า **ตีนจก** มาจากคำว่า ตีน และจก โดยคำว่า ตีน คือชายผ้าถุง ส่วนคำว่า จก เป็นคำภาษาถิ่นเหนือหรือไทยวน หมายถึงการล้วง ในการทอผ้าชนิดนี้ ชาวไทยวนจะใช้ขนหม่อนหรือไม้แหลมจกหรือล้วงเส้นด้ายสีต่าง ๆ ให้เป็นลวดลายต่างๆ บนผืนผ้า ผ้าที่ทอจึงมีชื่อว่า ผ้าจก *แหล่งผ้าทอตีนจก* ในจังหวัดแพร่มีเพียงแห่งเดียว คือ ที่อำเภอลอง หรือ เมืองลอง ผ้าตีนจกฝีมือช่างทอผ้าเมืองลองในอดีตจะมีความกว้างประมาณ 10 นิ้ว มีลายจกกว้างประมาณ 2 ใน 3 ของตีนซิ่น ส่วนปลายล่างสุดต่อจากลวดลายเป็นผ้าพื้น สีของผ้าพื้นมีหลายสีแล้วแต่ความต้องการของช่างทอผ้า แต่โดยทั่วไปนิยมใช้สีแดง และสีเหลืองเป็นหลัก ในปัจจุบันผ้าทอตีนจกเมืองลองได้พัฒนารูปแบบของผ้าให้หลากหลายขึ้นตามความจำเป็นและความต้องการใช้สอย

เช่น ดินจก เพื่อใช้ต่อเชิงสูงหรือดินขึ้น ผ้าสไบ หรือ ผ้าสะหว่านบ่า เป็นผ้าจกหน้าแคบนำไปใช้ในการแต่งกายแบบพื้นเมืองภาคเหนือ ผ้าคลุมไหล่ เพื่อใช้ห่มคลุมไหล่เมื่ออากาศหนาวเย็น ผ้าเทป หรือผ้าทอตีนจกทั้งผืนที่ใช้ลวดลายซ้ำกัน โดยใช้ลวดลายน้อยกว่าตีนขึ้น เป็นผ้าที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อนำไปตัดเย็บตกแต่งกับผ้าพื้นให้เกิดความสวยงามเมื่อตัดเย็บเป็นเสื้อผ้ารวมทั้งนำไปประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์อื่น เช่น กระเป๋า แฟ้มเอกสาร ของแวนตา *เอกลักษณ์ของผ้าตีนจกเมืองลอง* เช่น มีความหลากหลายของสีพื้น ลวดลายตีนจกที่เลียนแบบธรรมชาติ มีความหลากหลาย อ่อนช้อย กลมกลืนและงดงาม มีหลายขนาดและหลายชนิดให้เลือกใช้ตามประโยชน์ใช้สอย มีความทันสมัยทั้งสีสันและลวดลาย รวมทั้งมีราคาย่อมเยา แต่สิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญของผ้าทอตีนจกเมืองลองในปัจจุบัน คือ คุณภาพของผ้าที่มีความแตกต่างกันตามฝีมือและความชำนาญของช่างทอผ้าซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขต่อไป

ผลิตภัณฑ์และสิ่งประดิษฐ์จากไม้ การทำป่าไม้ในจังหวัดแพร่หมายถึง การตัดไม้สักเพื่อนำไปทำไม้แปรรูปเพื่อประโยชน์ในการก่อสร้างและผลิตภัณฑ์จากไม้ สำหรับการทำผลิตภัณฑ์จากไม้ในจังหวัดแพร่เริ่มขึ้นประมาณยี่สิบกว่าปีมานี้ ที่บ้านห้วยดง ตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น โดยช่างพื้นบ้านนำไม้สักที่เหลือจากการรื้อบ้านเรือนเก่าที่หาได้ง่ายมาทำเป็นเครื่องเรือน เช่น เตียงนอน โต๊ะเก้าอี้ ตู้เสื้อผ้า และจำหน่ายเป็นรายได้เสริม ต่อมาได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากเนื้อไม้มีความสวยงาม โดยแหล่งจำหน่ายสำคัญในปัจจุบัน คือ ที่บ้านห้วยดง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของงานหัตถกรรมจากไม้สักในอดีต ปัญหาอุปสรรคสำคัญ คือ การขาดแคลนไม้ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญ และการทำหัตถกรรมประเภทนี้เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ป่าไม้ในจังหวัดแพร่ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้ประกอบการอาชีพนี้ได้แก้ไขโดยการนำไม้ประเภทอื่นที่หาได้ง่ายและซื้อขายได้โดยไม่ผิดกฎหมาย เช่น ไม้ฉำฉา มาทำสิ่งประดิษฐ์แทนการใช้ไม้สักและไม้หวงห้ามอื่น

ก๊วยสองลอน อาจเรียกว่า งอบ ที่มีรูปแบบและเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากงอบของภาคกลางอย่างเห็นได้ชัดเจน สานจากไม้ไผ่และใช้ใบลานเย็บปิด ปัจจุบันความนิยมในการใช้ก๊วยสองลอนลดลงมาก เนื่องจากมีราคาสูงกว่างอบ แม้ว่าจะมีคุณสมบัติดีกว่า คือ เมื่อสวมใส่แล้วปีกหมวกจะอยู่สูง ทำให้ไม่ปัดถูกหลังหรือไหล่ให้เกิดความรำคาญ ทำให้ชาวบ้านนาแหลมที่เคยสานก๊วยหันไปสานงอบแบบภาคกลางซึ่งมีขั้นตอนง่ายกว่า ใช้เวลาทำต่อน้อยกว่า ประกอบกับตลาดรับซื้องอบมีความแน่นอน โดยมีนายทุนในท้องถิ่นรับซื้อถึงบ้าน จึงมีเพียงครอบครัวคุณยายแฝงจิตต์ประจง ครอบครัวเดียวที่ยังทำการสานก๊วยที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ออกจำหน่ายแก่ผู้สนใจ ในอนาคตหากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ได้ให้ความสนใจสนับสนุนด้านการตลาด การทำก๊วยสองลอนอาจขาดการสืบทอดและเลือนหายไปจากความทรงจำของชาวแพร่ในที่สุด

เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม

เห็นได้จากศาสนสถานที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น อาทิ โบสถ์ วิหาร มักสร้างเป็นอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาลาดสองชั้น มีประตูด้านเดียวและบริเวณใกล้เคียงมักสร้างเจดีย์เป็นรูปทรงแปดเหลี่ยม ฐานสูง เช่น เจดีย์พระธาตุช่อแฮ เป็นต้น ส่วนอาคารบ้านเรือนมักสร้างเป็นบ้านไม้สัก ใต้ถุนสูง

ใช้ไม้สักทำเสาเรือน ตัวบ้านมักสร้างห้องนอนใหญ่เพียงห้องเดียว บริเวณพื้นโล่งที่เหลือ เรียกว่า **เต็น** ใช้ประโยชน์หลายอย่างทั้งพักผ่อน รับแขก ฯลฯ มีการสร้างม้านั่งยาวบริเวณชานพักบันได เพื่อให้นั่งพักผ่อนและมีหลังคามุงลาดยาวตามบันได บ้านบางหลังแบ่งเป็นส่วนผู้ชายหรือผู้หญิงรวมอยู่ด้วย

เอกลักษณ์ทางดนตรี

เครื่องดนตรีพื้นเมืองของจังหวัดในภาคเหนือส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน มักใช้ประกอบการละเล่นหลายอย่าง และเล่นในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่งานรื่นเริงจนถึงงานศพ เครื่องดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ สะล้อ ซอ ซึง ปี่ก้อย ปี่จุม แน เครื่องดนตรีของจังหวัดแพร่ที่ต่างจากจังหวัดอื่น คือ สะล้อ โดยสะล้อของจังหวัดแพร่จะมีขนาดใหญ่และมีนมทำหน้าที่กำกับเสียง ทั้งหมด 9 เสียง ไม่มีรึดอก ลูกบิด ซึ่งสายเรียงขนานกันคล้ายซอด้วง ซออู้ ส่วนสะล้อของจังหวัดอื่นลูกบิดไขว้กันและมีลูกนับ นอกจากนี้ยังมีวง**กระดิงสังคีต** (ฮอกเมืองแป้) เครื่องดนตรีประยุกต์ประเภทดี ประดิษฐ์โดย นายอรุณ ทิพย์วงศ์ ผู้สอนดนตรีพื้นเมืองและกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยล้านนา โรงเรียนพิริยาลัยจังหวัดแพร่ โดยการนำ **ฮอก** หรือ **กระดิง** ที่ผูกคอวัวควายมาปรับแต่งให้ครบตัวโน้ตเสียงดนตรี แล้วเรียงร้อยด้วยโครงหวายตามระดับตัวโน้ต ใช้ไม้ตีคล้ายวงหรือระนาด ใช้แสดงร่วมกับวงดนตรีพื้นเมืองหรือวงดนตรีไทย ได้อย่างไพเราะกลมกลืนและเป็นเอกลักษณ์ของดนตรีพื้นบ้านจังหวัด

เอกลักษณ์ทางอาหารการกิน

ข้าวหนมเส้นน้ำใส (ขนมจีน) จัดเป็นอาหารหลักของชาวแพร่ เมื่อดูเผินๆ จะคล้ายก๋วยเตี๋ยวน้ำใส แต่น้ำใสของข้าวหนมเส้นเมืองแพร่จะมีความหวานจากน้ำต้มกระดูกหมู มีน้ำปลาร้าเป็นเครื่องปรุงให้รส ได้รสชาติที่แตกต่างจากเมืองอื่น แหล่งผลิตที่สำคัญและส่งไปขายทั่วจังหวัด คือ **บ้านเหล่าปางควาย** หรือ **บ้านเหล่าขนมเส้น** นอกจากนี้ยังมีอาหารอีกหลากหลายที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น **ยำจีนใส่ใบมะเฟือง** **ลาบขมิ้น**ใส่มะแข่นหรือใส่เปลือกไม้บางชนิด เช่น ฝักมะริดไม้ เปลือกต้นค้ำ ฯลฯ **สั่ววมใส่เนื้อปลา** หรือเนื้อปูนาต้มสุก **วุ้นน้อย**นี้ **กับน้ำพริกข่า** โดยเฉพาะวุ้นน้อยนี้ น้ำพริกข่าจากบ้านร่องภาค อำเภอสองเม่น หรือที่ตลาดทุ่งไธ้ง ที่นับว่าขึ้นชื่อมาก **แกงโหะ** หรือ **คั่วโหะ** เป็นต้น

เอกลักษณ์ทางขนบธรรมเนียม ประเพณี

ชาวแพร่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ยึดมั่นศรัทธาในศาสนาและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด มีประเพณีบางอย่างที่ควรทราบ คือ

ประเพณีการแห่บอไฟ การจุดบอไฟในจังหวัดแพร่ ส่วนมากใช้จุดในงานวันสำคัญต่างๆ เช่น วันวิสาขบูชา งานฉลองโบสถ์ วิหาร หรือโรงเรียนต่างๆ เป็นต้น

ประเพณีสงกรานต์ มีในเดือนเมษายนของทุกปี ในวันสงกรานต์มีขนบธรรมเนียมอยู่ 4 วัน คือ วันที่ 13 เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์ ชาวเหนือเรียกว่า **วันสังขารล่อง** อันเป็นวันที่อายุได้ล่วงไปอีก 1 ปี ในวันนี้ชาวแพร่จะทำความสะอาดบ้านเรือน ซักเสื้อผ้า เผาขยะมูลฝอย ขำระร่างกายให้สะอาด วันที่ 14 เมษายน เป็น **วันเนา** ถือเป็นวันสันติ สงบกาย วาจา ใจ ไม่ทำร้ายร่างกายและดูดำ

กัน เตรียมของทำบุญ เวลาบ่ายพากันไปชนทรายเข้าวัด เพื่อเตรียมถวายเจดีย์ทรายในวันรุ่งขึ้น วันที่ 15 เมษายน เป็นวัน **พญาวัน** ซึ่งถือกันว่าเป็นวันโชคชัย มีการนำอาหารคาวหวานไปถวายพระที่วัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับ เมื่อเสร็จจากการทำบุญที่วัดแล้ว จะนำดอกไม้ธูปเทียน น้ำอบ น้ำหอม ไปขอขมาผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นญาติพี่น้องและผู้ที่เคารพนับถือเรียกว่า **ดำหัว** การดำหัวนี้เป็น ประเพณีที่แสดงถึงการรู้จักเคารพผู้ที่ควรเคารพ การรู้จักให้อภัยอันเป็นจิตใจของอารยชน ตอนบ่ายไป ชุมนุมที่วัด ฟังธรรมอาณิสสปีใหม่ สรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ วันนี้ถือเป็นวันมหามงคล ต่อจาก วันนี้เรียกว่า **วันปากปี** ชาวแพร่จะทำพิธีบูชาข้าวหรือการตานข้าวปุ้นนั่นเอง

ประเพณีสงกรานต์ จะมีการสาดน้ำซึ่งถือเป็นการอวยชัยให้พรกัน และจะมีการประกวดขบวน เหนียงสงกรานต์ในวันที่ 17 เมษายนของทุกปี มีขบวนของหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ โดยคงความเป็น เอกลักษณะของชาวแพร่ด้วยชุดม่อฮ่อมหรือชุดพื้นเมืองอื่นๆ มีดนตรีพื้นบ้านประกอบการพ้อนรำ

ประเพณีการทำบุญกัณฑ์สลาก (สลากภัต) มีระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม ก่อนถึงวัน ตานสลากชาวบ้านจะจัดเตรียมกัณฑ์สลาก ถ้าเป็นกัณฑ์ใหญ่ เรียกว่า **สลากหลวง** หรือบางครั้งชาว แพร่จัดทำเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย หงส์ นก หรือเสือ เป็นต้น และมีเครื่องอุปโภค บริโภค แล้วนำไปลานมาเขียนคำมุติตาทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ญาติที่ล่วงลับ พอถึงวันตานสลาก ตอนเช้าก็นำเส้นสลากไปรวมกันในโบสถ์ ซึ่งวัดที่มีการตานสลากนั้นจะนิมนต์พระสงฆ์มา แล้วแบ่งเส้น สลากถวายพระสงฆ์ถือไว้ ชาวบ้านก็นำกัณฑ์สลากของตนที่เตรียมไว้เสาะหาเส้นสลากของตนให้พบ ถ้าเป็นสลากหลวงไม่สามารถยกกัณฑ์สลากไปได้ ก็นิมนต์พระสงฆ์ที่ถือเส้นสลากของตน ไปกวาดน้ำ แล้วถวายกัณฑ์สลากเป็นการเสร็จพิธี

เทศกาลที่สำคัญในด้านประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองประจำจังหวัดแพร่มีดังนี้

1. งานประเพณีไหว้พระธาตุช่อแฮแห่งทุ่งหลวง จัดงานบริเวณวัดพระธาตุช่อแฮ ระหว่างวันขึ้น 11 ค่ำ - 15 ค่ำ เดือน 4 (เดือน 6 เหนือ รวบรวมเดือนมีนาคมของทุกปี)
2. งานเทศกาลหม้อห้อมล้อมสะโตกและสงกรานต์จังหวัดแพร่ จัดงานบริเวณ สวนสุขภาพ เฉลิมพระเกียรติ ร.9 ระหว่างวันที่ 14 - 16 เมษายน ของทุกปี
3. งานเทศกาลแห่เทียนพรรษา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (เดือน 10 เหนือ) ของทุกปี
4. งานเทศกาลลอยกระทง ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี
5. ประเพณีฮัดน้ำดำหัว กำหนดให้มีขึ้นกลางเดือน 7 เหนือ นับเวลาตามระบบสุริยคติตรงกับ วันที่ 15 เมษายน ของทุกปี
6. ประเพณีกินสลาก จัดขึ้นระหว่างวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เหนือ เดือน 10 ใต้ ถึงวันแรม 15 ค่ำ เดือนเกียงเหนือ เดือน 12 ใต้ (เดือนเกียง คือ เดือนอ้ายหรือเดือนที่ 1) ค่ำ ภายในเวลา 45 วัน
7. ประเพณีนับถือผีปู่ย่า ประกอบพิธีในเดือน 5 เหนือ (เดือน 3 ใต้) ขึ้น 5 ค่ำ หรือ เดือน 6 เหนือ (เดือน 4 ใต้) ระหว่างขึ้น 6 - 12 ค่ำ
8. ประเพณีกำฟ้าของไทยพวนบ้านทุ่งโฮ้ง วันแรกของพิธีตรงกับวันขึ้น 3 ค่ำ(เดือน 5 เหนือ)
9. การละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเล่นสะบ้า ตีลูก งูกินหาง หมากเก็บ ม้าก้านกล้วย เป็นต้น

10. ประเพณี "ส่งตะวันรับขวัญปีใหม่และวันขนมเส้นเมืองแพร่" จัดขึ้นระหว่างวันที่ 31 ธันวาคม ถึงวันที่ 2 มกราคม ของทุกปี ณ บริเวณสวนสุขภาพเฉลิมพระเกียรติ ร.9

ข้อมูลด้านสาธารณสุข

จังหวัดแพร่ มีโรงพยาบาลครบทุกอำเภอ เป็นโรงพยาบาลทั่วไปขนาด 430 เตียง 1 แห่ง โรงพยาบาลชุมชนขนาด 60 เตียง 1 แห่ง และโรงพยาบาลขนาด 30 เตียง 6 แห่ง ในช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมาจำนวนเตียงผู้ป่วยยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก จาก 670 เตียง เป็น 678 เตียงในปี 2551 อัตราส่วนเตียง 1 เตียงต่อประชากร จาก 699 คน ในปี 2549 ลดลงเหลือ 683 คน สืบเนื่องจากประชากรได้ลดจำนวนลงสถานบริการประเภทสถานีนอนามัย มีครอบคลุมทุกตำบล จำนวน 119 แห่ง โดย 1 แห่งรับผิดชอบประชากรเฉลี่ย 3894 คน

ด้านบุคลากรสาธารณสุข โดยส่วนใหญ่ได้รับจัดสรรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะแพทย์ ปี 2551 มีจำนวนถึง 104 คน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นแพทย์ใช้ทุนตามสัญญา 2 ปี ทำให้อัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มลดลง สำหรับทันตแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน แต่ในส่วนสถานีนอนามัยแนวโน้มบุคลากรลดลง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการถ่ายโอนไปอยู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนโยบายลดจำนวนข้าราชการของรัฐบาล จึงได้รับจัดสรรบุคลากรมาค่อนข้างจำกัด ในขณะที่จำนวนสถานบริการยังคงมีเท่าเดิม ทำให้มีบุคลากรให้บริการแต่ละสถานีนอนามัยลดจำนวนลง

ด้านสถิติชีพของประชากรจังหวัดแพร่ พบว่า แนวโน้มอัตราการเกิดได้ลดลงอย่างมาก ในขณะที่อัตราการตายสูงกว่าการเกิด ส่งผลให้อัตราเพิ่มติดลบ จำนวนประชากรโดยรวมจึงลดลงอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ในช่วง 4 ปี ที่ผ่านมามีแนวโน้มการตายลดลง ทำให้อายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเล็กน้อย จะเห็นว่า เพศชาย จาก 66 ปี เมื่อปี 2548 เพิ่มขึ้นเป็น 67 ปี ในปี 2550 และเพศหญิง จาก 74 ปี เป็น 75 ปี และคาดว่าปี 2551 ก็จะเพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากอัตราการตายได้ลดลงเหลือ 8.63 ต่อประชากรพันคน

จากการวิเคราะห์สถานะสุขภาพ และการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาพบว่าโรคที่คุกคามต่อสุขภาพของคนจังหวัดแพร่ 5 อันดับแรก คือ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง เอชไอวี ไข้เลือดออก มะเร็ง และโรคที่เป็นสาเหตุสำคัญของการตายในลำดับต้นๆ คือ มะเร็ง โดยเฉพาะมะเร็งตับและท่อน้ำดี รองลงมาคือโรค หัวใจ เอชไอวี และไตวาย ฉะนั้นการลดอัตราการตาย จะต้องพยายามลดความรุนแรงจากโรคที่เป็นสาเหตุการตายเหล่านี้

สถานการณ์ปัญหาทางสังคม

สถานการณ์ปัญหาสังคมของจังหวัดแพร่ พบว่าขนาดครอบครัวในจังหวัดแพร่ ได้ลดลงจาก 3.4 คนในปี 2543 เป็น 3.2 คนในปี 2549 มีอัตราการจดทะเบียนสมรสต่อการหย่าร้างในปี 2550 คิดเป็น 2.87:1 กลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น จากปี 2542 จำนวน 53,316 คน เพิ่มขึ้นเป็น 61,620 คน ในปี 2549 ขณะที่ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มสัดส่วนที่ลดลง โดยลดลงจากปี 2542 จำนวน 132,186 คน เป็น 110,951 คน ในปี 2549 และมีคนพิการ จำนวน 10,159 คน

จากการสำรวจข้อมูลการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมของท้องถิ่น พบว่า จังหวัดแพร่ มีผู้ประสบปัญหา(ด้อยโอกาส) ทางสังคมที่ต้องได้รับการพัฒนา จำนวน 65,132 คน คิดเป็นร้อยละ 13.98 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยสามารถจำแนกกลุ่มผู้ประสบปัญหาสังคม ออกเป็น กลุ่มเด็ก (0-18 ปี) จำนวน 8,942 คน กลุ่มเยาวชน (19-25 ปี) จำนวน 6,182 คน กลุ่มสตรี (26-56 ปี) จำนวน 10,030 คน กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 23,607 คน กลุ่มที่มีปัญหาครอบครัว จำนวน 6,182 คน และกลุ่มคนพิการ จำนวน 10,159 คน

ในปี 2550 มีผู้ด้อยโอกาสได้รับบริการสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ,เงินสงเคราะห์ครอบครัว, เงินทุนประกอบอาชีพ) จากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 44,566 ราย จังหวัดแพร่มีอาสาสมัคร จำนวน 13,199 คน และมีองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ จำนวน 17 องค์กร

ข้อมูลสถิติด้านการศึกษา สังคมและวัฒนธรรม (อ้างอิงจากสำนักงานสถิติจังหวัดแพร่)

ตารางที่ 6.20 จำนวนโรงเรียน จำแนกตามสังกัด เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2552

อำเภอ	รวม	สังกัด			
		1/	2/	3/	4/
เมืองแพร่	69	59	10	5	1
ร้องกวาง	35	34	1	1	1
ลอง	46	43	3	-	1
สูงเม่น	40	38	2	-	1
เด่นชัย	24	21	2	1	1
สอง	42	40	2	-	1
วังชิ้น	46	45	1	-	1
หนองม่วงไข่	9	9	-	1	-
รวม	311	289	21	8	7

หมายเหตุ 1/ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2/ สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชน

3/ สำนักประสานและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น

4/ กรมศาสนา

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1,2

ตารางที่ 6.21 จำนวนครู จำแนกตามสังกัด เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2552

อำเภอ	รวม	สังกัด			
		1/	2/	3/	4/
เมืองแพร่	1,527	1,012	309	181	25
ร้องกวาง	392	344	17	23	8
ลอง	477	443	22	-	12
สูงเม่น	505	426	75	-	4
เด่นชัย	318	283	12	20	3
สอง	387	367	15	-	5
วังชิ้น	426	416	4	-	6
หนองม่วงไข่	150	124	-	26	-
รวม	4,182	3,415	454	250	63

ตารางที่ 6.22 จำนวนนักเรียน จำแนกตามสังกัด เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2552

อำเภอ	รวม	สังกัด			
		1/	2/	3/	4/
เมืองแพร่	23,099	16,606	5,944	-	549
ร้องกวาง	6,028	5,220	472	251	85
ลอง	7,142	6,446	572	-	124
สูงเม่น	6,953	5,192	1,696	-	65
เด่นชัย	4,078	3,232	83	732	31
สอง	5,909	5,698	168	-	43
วังชิ้น	5,770	5,614	85	-	71
หนองม่วงไข่	2,310	1,642	-	669	-
รวม	61,289	49,650	9,020	1,651	968

หมายเหตุ 1/ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2/ สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชน

3/ สำนักประสานและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น

4/ กรมศาสนา

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1,2

ตารางที่ 6.23 จำนวนสถานศึกษา อาจารย์และนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา จำแนกตามเพศและสังกัด ปีการศึกษา 2552

สังกัด	จำนวนสถานศึกษา	อาจารย์			นักศึกษา		
		รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
1/	6	410	251	159	8,869	5,739	3,130
2/	2	27	12	15	231	50	181
3/	3	106	48	58	1,916	842	1,074
4/	1	19	15	4	472	434	38
รวม	12	562	326	236	11,488	7,065	4,423

หมายเหตุ 1/ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2/ สำนักงานบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชน

3/ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ : ม.แม่โจ้ - ม.ราชภัฏอุดรดิตถ์ วช.แพร่ - ศูนย์การศึกษาพลศึกษา อบจ.แพร่

4/ มหาวิทยาลัยสงฆ์

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1,2 และสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

ตารางที่ 6.24 จำนวนผู้เรียน/นักศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำแนกประเภทตามการศึกษาและเพศ เป็นรายอำเภอ ปีการศึกษา 2552

อำเภอ	การส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือ			การศึกษาขั้นพื้นฐาน			การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพทักษะชีวิตและสังคม		
	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง
เมืองแพร่	-	-	-	3,021	1,568	1,435	2,327	259	340
ร้องกวาง	-	-	-	2,419	855	1,564	1,069	390	679
ลอง	-	-	-	1,846	1,040	806	-	-	-
สูงเม่น	-	-	-	1,874	977	897	4,148	1,698	2,450
เด่นชัย	-	-	-	1,215	725	490	1,561	616	945
สอง	-	-	-	1,509	894	615	1,196	473	723
วังชิ้น	-	-	-	1,265	695	570	734	203	531
หนองม่วงไข่	20	2	18	1,155	675	480	1,620	382	1,238
รวม	20	2	18	14,304	7,447	6,857	12,655	4,021	6,906

ที่มา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

** จำนวนชายหญิงไม่เท่ากับยอดรวม เพราะ กศน. อำเภอเมืองแพร่ ไม่สามารถแยกชายหญิงได้

ตารางที่ 6.25 จำนวนวัด สำนักสงฆ์ โบสถ์คริสต์ มัสยิด พระภิกษุและสามเณร จำแนกเป็นรายอำเภอ
พ.ศ. 2552

อำเภอ	วัด	สำนักสงฆ์	โบสถ์คริสต์	มัสยิด	พระภิกษุ	สามเณร
เมืองแพร่	82	3	8	-	374	390
ร้องกวาง	25	12	4	-	108	44
ลอง	39	9	4	-	168	135
สูงเม่น	43	4	2	-	176	152
เด่นชัย	22	4	3	1	88	46
สอง	29	4	2	-	131	62
วังชิ้น	29	11	4	-	96	79
หนองม่วงไข่	7	1	-	-	29	31
รวม	276	48	27	1	1,170	939

ที่มา สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่

มุมมองต่อสถานการณ์ทางสังคม การศึกษา วัฒนธรรมของผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ : พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่

สถานการณ์และยุทธศาสตร์งานด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่

ปี 2553 มี 2 ส่วน คือ การประมวลสถิติทางสังคม และข้อมูลการสำรวจของ อบท. ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เด็ก ผู้สูงอายุ สตรี และผู้พิการ รวมไปถึง การสำรวจพฤติกรรมเด็กและเยาวชน การทำงาน สุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้จัดทำเป็นระบบฐานข้อมูล

บทบาทหลัก คือ

: การทำงานในลักษณะของกลไกคณะกรรมการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผ่านการเชื่อมโยงเครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน เช่น มูลนิธิพะเยาเพื่อการพัฒนา ศูนย์แพร่, กลุ่มเรือนเพาะชำ, กลุ่มสหวิชาชีพชุมชน ซึ่งมีหลายภาคส่วนมาร่วมตัวกันเพื่อทำงานด้านเด็กฯ เป็นต้น

: ให้องค์ความรู้กับท้องถิ่น และชุมชน โดยการสร้างหลักสูตรเรื่อง บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่น กฎหมาย สิทธิด้านเด็กและเยาวชน เป็นต้น

: การสร้างสภาพเด็กและเยาวชนที่ค่อนข้างเข้มแข็งทั้งในระดับจังหวัด และระดับอำเภอ โดยมีกิจกรรมหลัก คือ ถนนเด็กเดิน ซึ่งจะมีทุก ๆ วันศุกร์ที่ 2 และ 4 ของเดือน เพื่อเปิดพื้นที่ให้เด็กได้แสดงศักยภาพของตนเอง มีการจัดชุมนุมกิจกรรมต่าง ๆ มีการอัดสปอ์ตเผยแพร่และรณรงค์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งเด็กจะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด

ในด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มี 10 มิติ แต่มิติที่มีความเสี่ยง หรือที่จะต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ มี 3 มิติ คือ การดื่มเหล้า การตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร และการหย่าร้าง

ข้อจำกัดของหน่วยงาน คือ เจ้าหน้าที่มีน้อย มีหลากหลายหน่วยงานที่จะต้องรับผิดชอบและต้องเชื่อมต่อเครือข่ายและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาบูรณาการร่วมกัน กลุ่มเป้าหมายจะอยู่ในพื้นที่ / งานของ พมจ. ไม่ได้ครอบคลุม และเข้าถึงพื้นที่ได้น้อย ส่วนใหญ่ก็จะอาศัยส่วนท้องถิ่นเข้ามาช่วยเพื่อกระจายงาน

กลุ่มเป้าหมาย - เด็กและเยาวชน

○ สถานการณ์การดื่มเหล้าของเด็กและเยาวชน มาจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น 1) มีกิจการร้านค้า ร้านเหล้า สถานบริการความบันเทิงต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และเริ่มแผ่เข้ามาใกล้บริเวณสถานศึกษามากขึ้น 2) วัฒนธรรมการดื่มเหล้าของชาวแพร่ มองว่าเป็นเรื่องธรรมดา จึงอยากทำประเด็น เด็กแพร่ปลอดเหล้า : การปลอดเหล้าโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน โดยเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการดูแลและคุ้มครองเด็กในพื้นที่ของตนเอง โดยวางเป้าหมายว่า ในปี 2554 นี้ เด็กและเยาวชน 80% จะไม่ดื่มเหล้า จากสถิติการดื่มเหล้าในปี 2552 ร้อยละ 23.4 ที่ดื่ม และผลการวิจัย พบว่า การดื่มสุราเป็นอันดับ 1 โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในช่วงอายุ 15 – 19 ปี โดยจะเริ่มดำเนินงานทั้งการรณรงค์ และการออกแบบสำรวจไปยังสถานศึกษา และ กศน. เป็นต้น

○ เด็กตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยเรียน : ซึ่งจัดอยู่ในพื้นที่เสี่ยงเพิ่มขึ้นจากปี 52 จากร้อยละ 10 ในปี 53 เพิ่มขึ้นร้อยละ 14 โดยพบมากในอำเภอเมือง และอำเภอสูงเม่น

○ รื้อครอบครัว : ซึ่งจะแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติดและอาชญากรรมอื่น ๆ ได้ เพราะจากสถิติ พบเยาวชนอยู่ในสถานพินิจเพิ่มขึ้นจากปี 52

ประเด็นที่สนใจอยากจะทำในอนาคต : การสร้างกลไกของสภาเด็กและเยาวชนในเกิดขึ้นในระดับตำบลทุกตำบล เพื่อทำงานด้านปัญหาเฝ้าระวังของเยาวชนในจังหวัด ทั้งสามปัญหาข้างต้น

กลุ่มเป้าหมาย - ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในจังหวัดแพร่มีประมาณ 70128 คน

บทบาทหลักของ พมจ. คือ ในเรื่องของสวัสดิการ เช่น เบี้ยยังชีพ เงินกู้เพื่อประกอบอาชีพ เช่น การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เป็นต้น คลังปัญญาผู้สูงอายุ และการส่งเสริมองค์กรต่าง ๆ ที่ทำงานกับผู้สูงอายุ โดยการให้งบประมาณสนับสนุนผ่านโครงการที่ขอเสนอเข้ามา

ปัญหาของผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงอายุที่ไม่มีคนดูแล / ที่มีความพิการ/ ที่ต้องเลี้ยงดูบุตรหลาน

ประเด็นที่สนใจอยากจะทำในอนาคต : ความสุขกับการใช้ชีวิตของผู้สูงวัย เช่น กิจกรรมการพักผ่อน กิจกรรมที่ทำให้ได้ออกมาจากร้านบ้าง การสร้างโอกาสให้เปิดโลกทัศน์ของผู้สูงวัยผ่านการพาไปทัศนศึกษา (จากบ้านนอก เข้ามาดูอำเภอเมืองแพร่) เป็นกิจกรรมย้อนรอยอดีต ให้ได้มามองในเมืองกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ การเห็นการเปลี่ยนแปลงจากอดีต จนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงเรื่องเล่า และความเชื่อในสมัยก่อน กิจกรรมการมาไหว้พระธาตุ เป็นต้น

2. ผู้ให้สัมภาษณ์ : วัฒนธรรมจังหวัดแพร่

สถานการณ์และยุทธศาสตร์งานด้านวัฒนธรรม การศึกษาและสังคม

หน่วยงานวัฒนธรรมมีบทบาทหน้าที่หลักในงานด้านวัฒนธรรม งานด้านศาสนาในทุกๆศาสนา ทุกประเพณีต่างๆ ทั้งรัฐวิถีและราชวิถี เช่น งานกฐินพระราชทาน และการดูแลคณะสงฆ์ เป็นต้น

โจทย์ในการทำงาน

- 1) ทำอย่างไรให้ประชาชนตระหนัก เห็นความสำคัญ คุณค่า ของ “ของดีที่มีอยู่ในชุมชนของ ตัวเองในเชิงวัฒนธรรม สามารถนำของดีมาเสนอ และต่อยอดเกิดเป็นรายได้ให้กับคนในชุมชนได้”
- 2) ทำอย่างไรให้เด็กและเยาวชนตระหนัก เห็นความสำคัญ คุณค่าและเข้ามามีส่วนร่วม กับ กิจกรรมทางวัฒนธรรม
- 3) ทำอย่างไร ถึงจะสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับประชาชนในมิติของวัฒนธรรม

ในการตอบโจทย์ดังกล่าว วัฒนธรรมจังหวัดจะเน้นเรื่องการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมและ สุขภาพ เช่น **จัดทำโครงการ** เส้นทางท่องเที่ยวไหว้พระธาตุสำคัญในจังหวัดแพร่/ การจัดแรลลี่ ไหว้พระธาตุทั้ง 28 พระธาตุ / การจัดทำคู่มือบอกเส้นทางและสถานที่ / การสืบค้นความเป็นมาของ พระธาตุ / รวมไปถึงการรวบรวมเรื่องความศรัทธาความเชื่อของชาวล้านนา ซึ่งการทำงานต่างๆ นี้ ทางวัฒนธรรมได้เชื่อมกับหลายหน่วยงาน เช่น ส่วนโยธา ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน สำนักพุทธ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบล้านนา รวมไปถึงการจัดอบรมกลุ่มต่าง ๆ และการท่องเที่ยวจังหวัด ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งปีนี้ได้รับงบประมาณอุดหนุนจาก อบจ. 20 ล้านบาท

มีการรณรงค์ เรื่องการแต่งกาย / ภาษาที่ใช้ : โดยการทำสปอร์ต ทำไวนิล นำเสนอผ่าน การจัดรายการวิทยุ ซึ่งจัดทำทุก อบต. เช่น ปีใหม่เมือง ทางวัฒนธรรมได้รณรงค์ให้ประชาชนแต่งกาย ในชุดพื้นเมือง และให้มีการสาธิตน้ำแบบสุขภาพ รณรงค์ให้เด็กและเยาวชนแสดงความกตัญญูต่อผู้มี พระคุณ โดยการด่าหัวแบบดั้งเดิมซึ่งมีพิธีการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดแพร่

มุมมองสถานการณ์ประเด็นปัญหาเร่งด่วนของวัฒนธรรมจังหวัดแพร่

- เกิดวิกฤตศรัทธา : มองถึงความประหลาดของพระสงฆ์ ที่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เช่น การจัด งานฉลองพัทธศ การทำบุญปอยหลวงที่ยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะในการแห่ครัวตานเข้าวัดนั้น ทุกขบวน จะต้องกินเหล้าแล้วแห่เข้ามาในวัด ซึ่งมองแล้วดูไม่ค่อยเหมาะสม

- ความประหลาดของประชาชนที่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เช่น การจัดงานบวชให้ลูกต้องยิ่งใหญ่ เพราะกลัวลูกจะอายุ และเป็นการแสดงถึงการมีฐานะในสังคม งานศพก็เช่นกัน ต้องจัดให้ยิ่งใหญ่ ตั้ง ศพไว้หลายๆ คืน เปลี่ยนดอกไม้แทบทุกคืน มีปราสาท มีการตีหม้อ กลางคืนก็มีการทำอาหารเลี้ยง ปัจจุบันนี้เริ่มมีการเลี้ยงแบบกล่อง ชุดอาหารเบรคแจกให้ผู้เข้าร่วมงาน เพราะคิดว่า เป็นการแสดง ความกตัญญูต่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงมีค่านิยมในการร่วมเป็นสมาชิก ธกส. เป็น สมาชิกผู้สูงวัยต่าง ๆ เพื่อจะได้นำเงินมาจัดงานศพ เป็นบ่อเกิดการเป็นหนี้สินตามมา ดังคำกล่าวที่ว่า คนตายขายคนเป็น อยากให้จัดงานอย่างพอเพียง ประหยัด โดยรักษาแก่นของประเพณีที่ดีงามเอาไว้ เพราะในเรื่องของวัฒนธรรมจะอยู่ในวิถีชีวิตของคนเราตั้งแต่เกิดจนตาย

ประเด็นที่สนใจอยากจะขยับในอนาคต

- เรื่องการปรับทัศนคติของประชาชน ในด้านความเชื่อในศาสนพิธีกรรมต่าง ๆ โดยมีการเก็บข้อมูลความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ขั้นตอนต่าง ๆ จากนั้นควรมีการอบรม และประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปรับทราบ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายนี้ น่าจะเป็นกลุ่มพระสงฆ์ เพราะคนจะเชื่อพระสงฆ์มากกว่า ต้องหากกลุ่มคนที่จะเริ่มต้นให้ได้ก่อน เพราะตอนนี้ยังไม่มีคนกล้าทำ ต้องทำพื้นที่ต้นแบบให้ได้
- การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดื่มเหล้า เพราะประชาชนมองว่า การดื่มเหล้าเป็นเรื่องปกติ และเหล้าก็เข้าไปมีส่วนในทุกกลุ่มในชุมชน ในทุก ๆ งานที่จัดขึ้น ทั้งงานมงคล งานบุญ หรืองานศพ โดยเฉพาะมีผลงานวิจัยออกมาแล้วว่า คนแพร่ดื่มเหล้ามากที่สุดในประเทศไทย ซึ่งประเด็นนี้ เป็นนโยบายเร่งด่วนของผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ด้วย

ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การนำเสนอข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดแพร่นำเสนอข้อมูลมิติทรัพยากรเป็น 3 ด้าน คือ ป่าไม้ ดิน น้ำ และแร่ธาตุโดยแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังนี้

ทรัพยากรป่าไม้

1) พื้นที่ป่าไม้

จังหวัดแพร่มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 2,976,888 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.30 ของเนื้อที่จังหวัด โดยคงเหลือสภาพป่าที่เหลืออยู่ 2,810,975 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 69.92 ของพื้นที่จังหวัด โดยในพื้นที่ป่าที่เหลืออยู่มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ (Zoning) ออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย ป่าเพื่ออนุรักษ์ (โซน c) เนื้อที่ 1,746,046 ไร่ ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (โซน E) 1,202,117 ไร่ และป่าเพื่อการเกษตร (โซน A) เนื้อที่ 28,725 ไร่

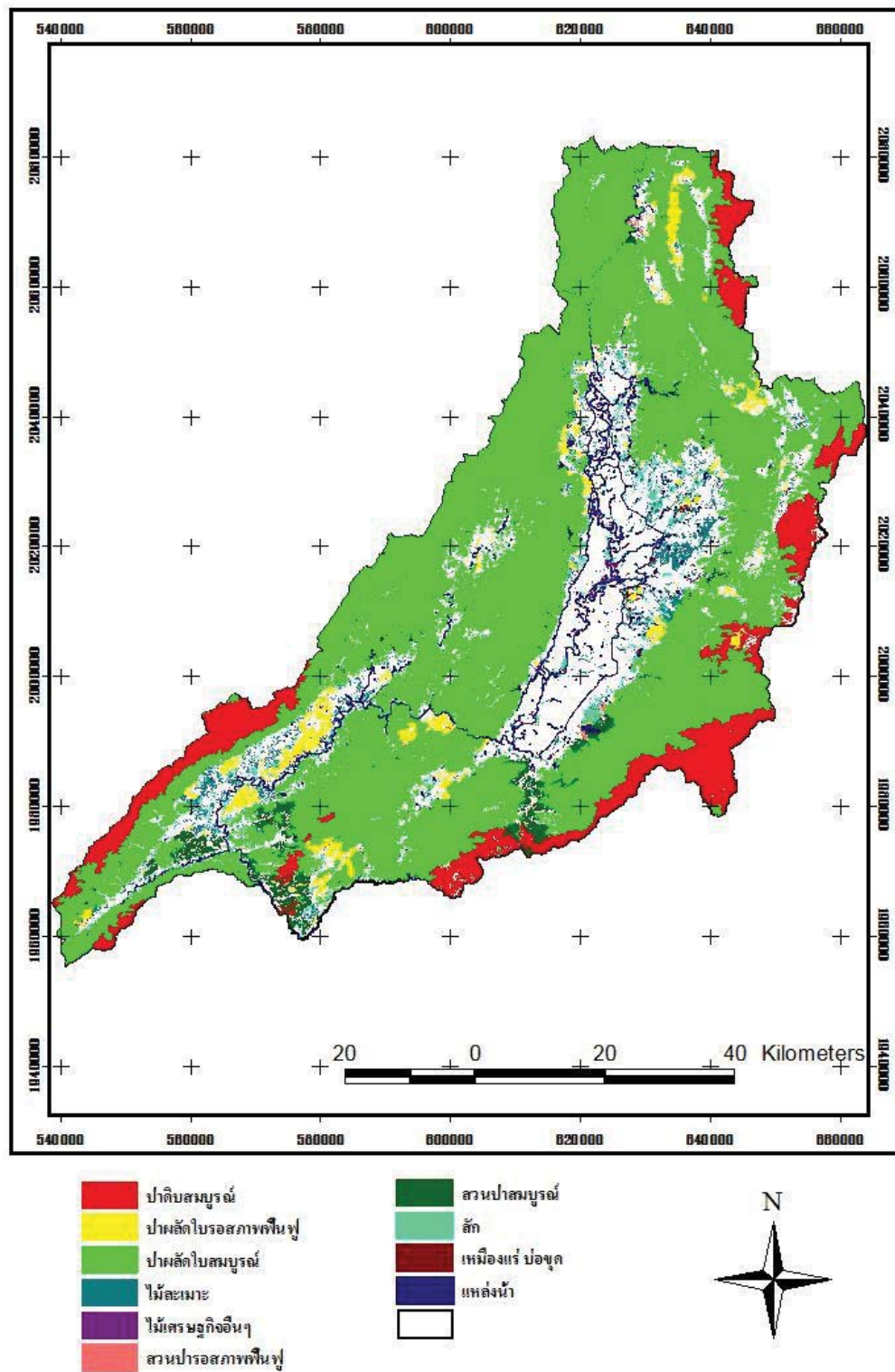
ในเขตจังหวัดแพร่มีอุทยานแห่งชาติ จำนวน 4 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย มีเนื้อที่ 256,250 ไร่ (9ต.ค.24) อุทยานแห่งชาติแม่ยม มีเนื้อที่ 284,218.75ไร่ (1มี.ค.29) อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน มีเนื้อที่624,468ไร่ (30ก.ย.41) และ อุทยานแห่งชาติดอยผาหลวง เนื้อที่ 112,50 ไร่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีจำนวน 2 แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง เนื้อที่ 60,625ไร่ (1ต.ค.27) และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลำน้ำน่านฝั่งขวา เนื้อที่ 146,875ไร่ (11ต.ค.43) สวนรุกชาติ มี 3 แห่ง คือ สวนรุกชาติข้อแฮ เนื้อที่ 50 ไร่ สวนรุกชาติหัวโต เนื้อที่ 95 ไร่ และสวนรุกชาติห้วยทรายขาว เนื้อที่ 39 ไร่ วนอุทยาน มีจำนวน 2 แห่ง คือ วนอุทยานแพะเมืองผี เนื้อที่ 500 ไร่ และวนอุทยานผาหลักหมื่น สำหรับพื้นที่ป่าสงวน มีจำนวน 26 แห่ง ซึ่งในการใช้พื้นที่ป่าสงวนนี้มีการจัดสรรพื้นที่ในการอนุรักษ์ พื้นที่เชิงเศรษฐกิจและการเกษตร ดังนี้

ตารางที่ 6.26 ที่ตั้งและการจัดสรรพื้นที่ในป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดแพร่

ชื่อป่าสงวนแห่งชาติ	ครอบคลุมพื้นที่อำเภอ	พื้นที่รวม	พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์	พื้นที่เศรษฐกิจ	พื้นที่การเกษตร
ป่าบ่อแก้ว แม่สูงและป่าแม่สิน	เด่นชัย , วังชิ้น	137,500	83,660	24,532	0
ป่าแม่กอนและป่าแม่สาย	เมืองแพร่ , สูงเม่น	181,250	158,365	19,959	969
ป่าแม่เก็งและป่าแม่ปง	วังชิ้น	102,275	88,729	5,813	0
ป่าแม่เจ๊ก	สูงเม่น	35,000	31,766	1,282	0
ป่าแม่คำมี	ร้องกวาง	210,000	85,838	117,464	0

ชื่อป่าสงวนแห่งชาติ	ครอบคลุมพื้นที่อำเภอ	พื้นที่รวม	พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์	พื้นที่เศรษฐกิจ	พื้นที่การเกษตร
ป่าแม่แคม	เมืองแพร่	73,750	61,497	0	0
ป่าแม่จ๊ะฝางซ้าย	เด่นชัย	16,875	14,692	1,457	0
ป่าแม่จ๊ะและป่าแม่มาน	เด่นชัย , สูงเม่น	40,625	8,176	32,449	0
ป่าแม่ต้าตอนขุน	ลอง	152,775	127,226	0	11,955
ป่าแม่ต้าฝางขวาตอนใต้	ลอง	52,500	30,176	22,324	0
ป่าแม่ต้าฝางซ้าย	ลอง	104,968	53,474	50,362	0
ป่าแม่ตึก ป่าแม่ถาง และป่าแม่คำปอง	เมืองแพร่ , ร้องกวาง	nd	nd	nd	nd
ป่าแม่ปงและป่าแม่ลอง	ลอง	69,375	10,204	32,514	9,864
ป่าแม่ปาน	เด่นชัย	38,125	22,376	0	14,631
ป่าแม่ปุงและป่าแม่เป้า	สอง	137,500	137,375	0	0
ป่าแม่พวก	เด่นชัย	108,062	80,519	27,206	0
ป่าแม่ยมตะวันตก	สอง	nd	nd	nd	nd
ป่าแม่ยมฝางตะวันออก	วังชิ้น	179,489	51,366	112,586	3,569
ป่าแม่ยาง	ร้องกวาง	59,737	10,695	45,160	3,882
ป่าแม่แย้และป่าแม่สา	เด่นชัย, สูงเม่น	79,687	59,855	19,832	0
ป่าแม่ลานและป่าแม่กา	ลอง	116,250	44,777	65,775	0
ป่าแม่ลู่และป่าแม่แป้น	ลอง	84,375	21,584	59,457	3,334
ป่าแม่สรอย	วังชิ้น	160,625	86,235	45,926	0
ป่าแม่สอง	สอง	359,593	241,748	100,464	1,650
ป่าแม่แฮด	หนองม่วงไข่	11,990	5,882	6,108	0
ป่าห้วยเปี้ยและป่าห้วยบ่อทอง	เมืองแพร่	49,500	37,993	11,507	0
ป่าห้วยป้อม	สอง	17,037	8,046	8,991	0
รวม		2,578,863	1,562,254	811,168	49,854

ที่มา : สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1-19

ภาพที่ 6.14 ทรัพยากรต่างๆของจังหวัดแพร่ (ปี 2552)

ตารางที่ 6.27 ทรัพยากรพื้นที่ป่าชุมชนจังหวัดแพร่ จำแนกตามรายอำเภอ ตั้งแต่ 2549 – 2553

อำเภอ	2549		2550		2551		2552		2553	
	จำนวน (แห่ง)	พื้นที่(ไร่)	จำนวน (แห่ง)	พื้นที่(ไร่)	จำนวน (แห่ง)	พื้นที่(ไร่)	จำนวน (แห่ง)	พื้นที่(ไร่)	จำนวน (แห่ง)	พื้นที่(ไร่)
เด่นชัย	0	0	6	4,143	2	999	1	149	23	6,972
เมืองแพร่	1	1,075	5	1,572	1	146	9	809	48	12,565
ร้องกวาง	6	11,353	14	7,765	0	0	9	3,447	58	28,206
ลอง	6	5,967	6	3,858	2	7,179	9	2,909	38	27,720
วังชิ้น	2	1,493	0	0	0	0	11	7,851	24	10,849
สอง	2	868	0	0	0	0	3	304	45	8,230
สูงเม่น	0	0	1	2,468	2	558	24	8,380	23	8,880
หนองม่วงไข่	1	1,568	0	0	0	0	16	3,170	15	3,170
รวม	18	22,324	32	19,806	7	8,882	82	27,019	274	106,592

ที่มา : สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1-19

2) ลักษณะของป่าไม้ ป่าไม้สำคัญในจังหวัดแพร่มี 3 ชนิดดังนี้

1. **ป่าเบญจพรรณหรือป่าผสมผลัดใบ** มีประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ป่าทั้งหมด มีลักษณะเป็นป่าโปร่ง ประกอบด้วยไม้ขนาดใหญ่ และขนาดกลางหลายชนิด ไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้มะค่าโมง ไม้ตะแบก และมีไม้ไผ่หลายชนิด เช่น ไผ่บง ไผ่ซาง ไผ่รวก ไผ่ไร่ขึ้นอยู่กระจายทั่วไป ในฤดูแล้ง ต้นไม้ส่วนใหญ่จะผลัดใบและเกิดไฟไหม้ป่าแทบทุกปี เมื่อถึงต้นฤดูฝน ต้นไม้จึงผลิใบและเขียวชอุ่มเช่นเดิม ป่าเบญจพรรณในจังหวัดแพร่เคยมีไม้สักขึ้นอยู่ถึงร้อยละ 70-80 ของไม้ชนิดต่าง ๆ แต่ปัจจุบันไม้สักถูกลักลอบตัดฟันจนเหลือที่ขึ้นเองตามธรรมชาติประมาณร้อยละ 20-25

2. **ป่าแพะ หรือ ป่าแดง หรือ ป่าโคก หรือ ป่าเต็งรัง** มีประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่ป่าในทั้งจังหวัด ลักษณะทั่วไปเป็นป่าโปร่ง มักขึ้นอยู่ตามภูเขา เนินเขา ซึ่งมีดินและความชุ่มชื้นอยู่บ้าง ต้นไม้จะมีขนาดใหญ่ ตามพื้นดินของป่าชนิดนี้มีหญ้าชนิดต่าง ๆ ปกคลุมอยู่ ส่วนใหญ่จะผลัดใบในฤดูแล้ง และเกิดไฟไหม้ป่าทุกปี พันธุ์ไม้ที่สำคัญในป่าชนิดนี้ ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้เหียง ไม้พลวง เป็นต้น

3. **ป่าดงดิบเขา หรือ ป่าดงดิบแล้ง หรือ ป่าดิบเขา** มีประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ป่า อยู่ตามภูเขาสูงเหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตรขึ้นไป มีลักษณะเขียวชอุ่มตลอดปี เป็นป่าที่มีความสำคัญต่อการรักษาต้นน้ำลำธารมาก พันธุ์ไม้ที่ขึ้นส่วนใหญ่เป็นไม้จำพวกก่อ เช่น ไม้ก่อเต็ย ไม้ก่อแป้น ไม้ก่อตาหนู เป็นต้น ส่วนไม้ตามพื้นดินมักเป็นพวกผักกูด มอส กล้วยไม้ดิน เป็นต้น

ไม้จากป่าที่ทำให้จังหวัดแพร่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีมาตั้งแต่อดีต คือ ไม้สัก อาชีพป่าไม้โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้สักในพื้นที่จังหวัดแพร่มีมานานกว่าร้อยปีมาแล้ว ตั้งแต่สมัยก่อนการตั้งกรมป่าไม้ ได้มีบริษัทของชาวต่างชาติ เช่น บริษัทอีสต์เอเชียติก บริษัทบอมเบย์เบอร์มา ได้เข้ามาสัมปทานทำไม้ ขณะเดียวกันมีชาวแพร่บางกลุ่มได้สืบทอดอาชีพการทำป่าไม้มาจนถึงปัจจุบัน

ไม้สัก เป็นไม้ที่มีคุณค่ามากที่สุดชนิดหนึ่งของโลก เนื่องจากเนื้อไม้มีคุณภาพสูง มีความคงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ทนทานต่อการทำลายของปลวกและเชื้อราได้ดี เนื้อไม้มีเส้นตรง น้ำหนักเบาแปรรูป และไสกบตกแต่งได้ง่าย มีความคงตัวดี ทนต่อการกรด และไม่ทำให้เหล็กเป็นสนิม รวมทั้งมีลวดลายสวยงาม จึงมีผู้นิยมใช้ไม้สักอย่างกว้างขวางในการปลูกสร้างบ้านเรือน ต่อเรือ แกะสลัก ทำเฟอร์นิเจอร์ ทำให้ไม้สักถูกลักลอบตัดทำลาย และเนื่องจากไม้สักจากธรรมชาติมีไม่เพียงพอกับความต้องการ จึงเกิดการสร้างสวนป่าเพื่อผลิตไม้สักอยู่ทั่วไปในเขตภาคเหนือ สำหรับชนิดไม้สัก ประเทศไทยมีการจำแนกไม้สักตามลักษณะของสีเนื้อไม้ (wood colour) ออกเป็นสักทอง สักขี้ควาย และสักลายดำ และจำแนกตามลักษณะของเนื้อไม้ (wood texture) ออกเป็นสักหิน สักไซ และสักหยวก

สักทอง เป็นไม้ที่มีคุณภาพดีที่สุด เนื้อไม้มีความแข็งปานกลาง ไม่เปราะ มีสีเหลืองทอง เห็นวงปีเด่นชัดเป็นระเบียบ มักพบมากในบริเวณที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์

สักขี้ควาย เป็นไม้สักที่มีเนื้อไม้สีน้ำตาลออกเขียวหรือสีขี้ควายแห้งและสีน้ำตาลดำ

สักลายดำ เป็นไม้สักที่เนื้อไม้มีลวดลายสีดำของวงปี (annual ring)

สักหิน ไม้สักที่มีลักษณะแข็ง เนื่องจากมีการตกผลึกของแร่ทราย (silica) ในเนื้อไม้สูง หรือเนื้อไม้ที่มีเส้นไม่ตรง หรือเส้นสวน (cross grain) ทำให้ยากต่อการเลื่อยไส และตกแต่ง

สักไซ ไม้สักที่มีการตกไซในเนื้อไม้มากกว่าปกติ ทำให้ผิดต่อการเลื่อยไส เนื้อไม้จะมีสีขาวยาวต่างของไซ

สักหยวก ไม้สักที่มีเนื้อสีน้ำตาลอ่อน เมื่อเลื่อยแปรรูปจะเปื่อยยุ่ยหรือเนื้อไม้อ่อนกว่าปกติ อาจเนื่องมาจากเป็นส่วนที่อยู่ขอบนอกของแก่นหรือติดกระพี้

ไม้สักที่ขึ้นอยู่ทั่วไปในป่าเบญจพรรณของจังหวัดแพร่ ส่วนใหญ่เป็นไม้สักที่มีคุณภาพดี มีรายงานของกรมป่าไม้ ระบุว่า ป่าเบญจพรรณในอุทยานแห่งชาติแม่ยมเป็นแหล่งไม้สักทองที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

3) สถานการณ์โดยทั่วไปของทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดแพร่ มีพื้นที่ป่าไม้ 2,766,938 ไร่ หรือร้อยละ 68.29 ของเนื้อที่จังหวัด พบว่าพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดมีแนวโน้มลดลงทุกปี สาเหตุสำคัญเนื่องจากประชากรของจังหวัดมีสัดส่วนจำนวนผู้ยากจนสูง ด้วยข้อจำกัดเรื่องที่ดินทำกิน ทำให้มีการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่เกษตรกรรม อีกทั้งความต้องการไม้ใช้สอยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น จึงน่าจะส่งผลกระทบต่อการบุกรุกแผ้วถางป่ามากขึ้น ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นที่ทางภาครัฐได้ดำเนินการไปแล้ว ได้แก่

(1) พื้นที่ป่า และป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้มีหน่วยป้องกันรักษาป่า จำนวน 23 หน่วย ซึ่งตั้งอยู่ครอบคลุมทั้งพื้นที่จังหวัด ได้ดำเนินการออกตรวจปราบปรามอย่างสม่ำเสมอ

(2) อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์พื้นที่ 13 ได้มีแผนงานดูแลโดยตั้งหน่วยพิทักษ์ขึ้นรอบบริเวณพื้นที่

(3) จังหวัดแพร่ได้ดำเนินการตามแผนยุทธการเวียงโกศัย เพื่อป้องกันปราบปรามและแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยบูรณาการส่วนราชการที่เกี่ยวข้องร่วมกัน ดำเนินการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่มีอยู่มิให้ถูกบุกรุกทำลาย พร้อมทั้งเร่งฟื้นฟูสภาพป่าไม้ที่ถูกบุกรุกทำลายให้ฟื้นคืนสภาพเป็นป่าโดยเร็ว ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วม ในการป้องกันรักษาป่า เพื่อให้ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าของประเทศเอื้ออำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืน

(4) ด้านการตรวจสอบควบคุมโรงงานแปรรูปไม้ และโรงค้าไม้ ปัจจุบันจังหวัดแพร่มีโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม จำนวน 89 โรง โรงงานแปรรูปไม้ (โรงเลื่อย) จำนวน 4 โรง โรงค้าไม้แปรรูป จำนวน 34 โรง และโรงค้าสิ่งประดิษฐ์ จำนวน 216 โรง จังหวัดร่วมกับหน่วยงานของกรมป่าไม้ ได้ดำเนินการตรวจสอบควบคุม ปัจจุบันยังไม่พบว่ามีผลกระทบแต่อย่างใด

(5) ความต้องการที่ดินเพื่อประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดแพร่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีที่ดินทำกินเฉลี่ยครอบครัวละไม่ถึง 10 ไร่ ขณะที่สมาชิกในครอบครัวมีจำนวนมาก นอกจากนี่ยระบบชลประทานที่ยังไม่ทั่วถึง ทำให้ต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ ผลผลิตที่ได้จึงไม่มากพอที่จะเลี้ยงตัวเองทำให้ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ทำให้ต้องเข้าไปทำมาหากินในเขตป่าไม้ และทำ

ไร่เพาะปลูกพืชไร่เข้าไปในเขตป่าไม้มากขึ้นทุกปี นอกจากนี้ การที่ประชากรขาดความรู้ในการทำมาหากินอาชีพอื่น ทำให้ต้องทำงานเผาถ่าน ลักลอบตัดไม้จากป่า ขายเป็นสินค้าแก่นายทุนเพื่อยังชีพ

(6) ความต้องการไม้และของป่า ความต้องการไม้เพื่อการก่อสร้าง และใช้สอยอื่น ๆ ที่มีมากขึ้น ทำให้ราคาไม้ค่อนข้างสูง ทำให้กลุ่มนายทุนคิดอยากจําหน่ายโดยการลักลอบตัดไม้จากป่าซึ่งหาได้ง่าย ลงทุนน้อย จําหน่ายได้กำไรมาก โดยการจ้างชาวบ้านให้เข้าไปตัดไม้ขายให้แก่กลุ่มของตน อีกทั้งในจังหวัดแพร่มีโรงบ่มใบยาสูบที่ใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงเป็นจำนวนมาก ความต้องการเชื้อเพลิงบ่มใบยา มากกว่าปีละ 100,000 ลูกบาศก์เมตร ในขณะที่ทางราชการสามารถจัดหาฟืนให้ได้ประมาณ 15,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี ทำให้ต้องหาไม้ฟืนเถื่อนเพื่อป้อนเตาบ่ม การลักลอบตัดไม้เพื่อใช้ทำฟืนทำให้ป่าไม้ถูกทำลายจนสภาพป่าเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เพราะไม่ได้คำนึงถึงขนาดไม้เพียงแต่ต้องการปริมาณเท่านั้น ทำให้ต้นไม้นขนาดเล็กที่กำลังเติบโตถูกตัดฟันจำนวนมาก จนไม่สามารถเติบโตได้ทัน

(7) กฎหมาย และระเบียบปฏิบัติทางราชการยังไม่เหมาะสม กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ที่ใช้อยู่ล้าหลังไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม กฎหมายไม่สามารถหยุดยั้งการทำลายป่าไม้ได้

(8) ปัญหาอื่น ๆ เช่น พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ประชาชนทำลายป่าไม้โดยรู้ไม่ถึงการณ์ ไม่มีความรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น เป็นต้น

วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดแพร่

ความเสื่อมโทรมของป่าไม้ในจังหวัดแพร่ที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นรุนแรงมาก ส่งผลให้ภาวะความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำติดตามมา ดังนั้นการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้ป่าไม้ที่ถูกทำลายกลับคืนสู่สภาพเดิมจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งชาวแพร่ ที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมได้ให้ความสำคัญ และดำเนินการอนุรักษ์ป่าไม้ด้วยวิธีการดังนี้

1. การบำรุงรักษาสภาพป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยได้กำหนดพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดแพร่ได้รับการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งหมด 27 แห่ง และพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ 4 แห่ง นอกจากนี้สำนักงานป่าไม้เขตและสำนักงานป่าไม้จังหวัดแพร่ ยังได้ดำเนินการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างจริงจัง ป้องกันการบุกรุกขยายพื้นที่เพื่อทำไร่เลื่อนลอย ตลอดจนการป้องกันไฟไหม้ป่า โดยได้เริ่มจัดตั้งหน่วยป้องกันไฟป่าขึ้นที่อำเภอเด่นชัย และขยายไปยังอำเภออื่น ๆ

2. การปรับปรุงพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย จังหวัดแพร่จัดทำโครงการปลูกต้นไม้แบบประชาราษฎร์ โดยการแจกกล้าไม้และขอความร่วมมือจากประชาชนทุกอำเภอร่วมกันปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ โครงการปลูกไม้สักเชิงเศรษฐกิจ ส่งเสริมให้ปลูกไม้สักเพื่อการค้า โครงการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น เช่น มะขาม มะม่วง ส้มเขียวหวาน เพื่อช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าให้กับจังหวัดแพร่ นอกจากนี้สำนักงานป่าไม้เขตแพร่ยังได้ดำเนินการจัดทำสวนป่าโดยปลูกไม้สักเป็นจำนวนมาก ระหว่างปี พ.ศ.2540 – พ.ศ.2545 จังหวัดแพร่ได้มีเป้าหมายที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าของจังหวัดให้ไม่น้อยกว่า 50 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยได้จัดทำโครงการพัฒนาป่าไม้ขึ้นหลายโครงการ เช่น โครงการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจ โครงการ

ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โครงการปลูกป่าภาคเอกชน โครงการจัดการป่าชุมชน โครงการปลูกไม้ไผ่เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจในชนบท เป็นต้น

3. การให้การศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปเพื่อให้ทราบถึงผลกระทบจากการที่ป่าไม้ถูกทำลาย อนุรักษ์ให้เอกชนและประชาชนร่วมมือกับทางราชการในการปลูกป่าและรักษาต้นไม้ สำนักงานป่าไม้เขตแพร่ได้ดำเนินการอบรมเยาวชนผู้นำท้องถิ่นด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ในปี พ.ศ.2536 จังหวัดแพร่ยังได้ดำเนินโครงการเพื่อสักทองและบ้านสักทอง ซึ่งจัดฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการปลูกต้นไม้ การดูแลและรักษาต้นไม้ การบำรุงรักษาป่า รวมทั้งการช่วยเหลือทางราชการในการป้องกัน การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และได้มอบกล้าไม้สักนำไปปลูกในเขตป่าเสื่อมโทรม ที่สาธารณะต่างๆ และขอความร่วมมือในการดูแลรักษา นอกจากนี้กลุ่มรักแม่ยม สถาบันส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน มูลนิธิ วาย.เอ็ม.ซี.เอ. เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ องค์กรร่วมจัดตั้งภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัดแพร่ ได้ร่วมกันจัดนิทรรศการและการเสวนา เรื่อง รักเมืองแพร่ รักแม่ยม ในเดือนกันยายน พ.ศ.2536 เพื่อรณรงค์ให้เยาวชน และประชาชนในจังหวัดแพร่ได้ตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อมและเกิดความตระหนักที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น

การพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกในการรักษา และวางแผนทรัพยากรป่าไม้ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน สำนักงานป่าไม้จังหวัดได้ดำเนินการพัฒนาคนทั้งในส่วนของพนักงาน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกปรับเปลี่ยนทัศนคติ และค่านิยมพื้นฐานที่นิยมใช้ไม้มาจัดทำเครื่องเรือน การสร้างบ้านไม้หลังใหญ่ด้วยไม้ขนาดใหญ่เปลี่ยนเป็นวัสดุอื่นที่หาได้ง่าย ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังส่งเสริมราษฎรให้มีส่วนร่วม มีบทบาทในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน โดยเน้นบทบาทสภาตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหลัก

ทรัพยากรน้ำ

1) สภาพพื้นฐานของทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ ประกอบด้วยน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน จังหวัดแพร่มีแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญ ดังนี้

(1) แม่น้ำยม เป็นแม่น้ำที่ใหญ่ที่สุด และสำคัญที่สุดของจังหวัด ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาผีปันน้ำ ในเขตอำเภอปง จังหวัดพะเยา ไหลผ่านทิศเหนือที่อำเภอสอง ถึงอำเภอวังชิ้น ระยะทางรวม 280 กิโลเมตร ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำน่านที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และไปรวมกับแม่น้ำปิงที่ปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เกิดเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา สภาพโครงสร้างทางน้ำของแม่น้ำยมมีลักษณะแบบกิ่งไม้ ประกอบด้วยลำน้ำสาขา 77 สาขา ในแม่น้ำยมมีปลาน้ำจืด 38 ชนิด มีปริมาณมากที่สุดในช่วงฤดูฝนถึงต้นฤดูหนาว ปลาที่พบมาก ได้แก่ ตะเพียน สร้อย ชิว และรากกล้วย

(2) แม่น้ำแม่คำมี ต้นน้ำเกิดจากบริเวณบริเวณเทือกเขาทางเหนือในเขตอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ไหลผ่านอำเภอร้องกวาง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมที่บริเวณตำบลแม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่

(3) แม่น้ำสอง เกิดจากห้วยต่าง ๆ บริเวณบ้านกงชาด ไหลผ่านบ้านปง บ้านคุ้ม บ้านกลาง บ้านศรีมูลเรือง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณบ้านท่าไร่ อำเภอสอง

(4) **น้ำแม่หลาย** ต้นน้ำเกิดจากห้วยต่าง ๆ ไหลมารวมกับกับน้ำแม่ถาง บริเวณบ้านเวียงไหลผ่าน บ้านปง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมที่บ้านแม่หลาย อำเภอเมืองแพร่

(5) **น้ำแม่สาย** ต้นน้ำเกิดจากภูผาด่าน ในเขตอำเภอเมืองแพร่ ไหลผ่านบ้านป่าแดง บ้านห้วยบ่อทอง บ้านเหล่า แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม ที่บริเวณบ้านสบสาย อำเภอสูงเม่น

(6) **น้ำแม่แคม** ต้นน้ำเกิดจากภูผาด่าน บริเวณดอยม่อนอีไฟ ไหลผ่านบ้านทุ่งอ้วน บ้านดอนแก้ว บ้านสองแคว แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม ที่บริเวณอำเภอเมืองแพร่

(7) **น้ำแม่สาบ** ต้นน้ำเกิดจากภูเขาพราธาม ซึ่งเป็นภูเขากั้นเขตระหว่างอำเภอสูงเม่น กับอำเภอลอง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม ที่บริเวณตำบลบ้านปง อำเภอสูงเม่น

(8) **น้ำแม่คำปอง** ต้นน้ำเกิดจากห้วยต่าง ๆ บริเวณบ้านขุนสถานไหลผ่านบ้านบุญแจ่ม บ้านปากทรายขาว บ้านต้นเลา แล้วไหลมารวมกับลำน้ำแม่ถางที่บ้านห้วยอ้อย อำเภอวังทอง

(9) **น้ำแม่ถาง** ต้นน้ำเกิดจากห้วยต่าง ๆ บริเวณบ้านห้วยอ้อย ไหลผ่านเขาทวดหลวง ลงสู่แม่น้ำหลาย ณ ตำบลบ้านเวียง อำเภอวังทอง

(10) **น้ำแม่มาน** ต้นน้ำเกิดจากภูผาผ่อ ไหลผ่านตำบลหัวฝาย ตำบลบ้านเหล่า ตำบลสูงเม่น แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม บริเวณบ้านร่องเสี้ยว อำเภอสูงเม่น

(11) **น้ำแม่ต้า** ต้นน้ำเกิดจากห้วยต่าง ๆ ทางด้านเหนือสุดของอำเภอลอง ไหลไปรวมกับลำน้ำแม่ถาง ที่บ้านแป้น แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณ บ้านปากต้า อำเภอลอง

(12) **น้ำแม่สรอย** ต้นน้ำเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยแม่ต๊อด กับลำห้วยต่างๆ บริเวณบ้านป่าสัก เป็นลำน้ำแม่สรอย ไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณ บ้านปากห้วย สรอย อำเภอวังชิ้น

แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในพื้นที่ 3 อำเภอตามลำสาขาของแม่น้ำยมมีดังนี้

ตารางที่ 6.28 แหล่งน้ำธรรมชาติจังหวัดแพร่ ปี พ.ศ. 2553

รายการ	แหล่งน้ำ หนอง บึง(แห่ง)			แหล่งน้ำ แม่น้ำ คลอง(สาย)	
	จำนวนแหล่งน้ำ	ที่ใช้ได้ในฤดูแล้ง	พื้นที่เก็บน้ำ (ไร่)	จำนวนแหล่งน้ำ	ที่ใช้ได้ในฤดูแล้ง
เมืองแพร่	9	9	294	10	3
สอง	7	7	145	14	4
หนองม่วงไข่	6	6	235	9	2
รวม	22	22	674		

ที่มา : สำนักงานชลประทานจังหวัด และ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด

น้ำใต้ดิน พื้นที่จังหวัดแพร่ มีสภาพน้ำใต้ดินสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ประกอบด้วย

(1) สภาพน้ำใต้ดินที่ให้ปริมาณน้ำปานกลาง (100 – 200 แกลลอนต่อนาที) น้ำมีคุณภาพดี แต่บางแห่งมีหินปูนเจือปนอยู่ด้วย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอวังยาง ลอง และสอง

(2) สภาพน้ำใต้ดินที่ให้ปริมาณน้ำปานกลาง (100 – 200 แกลลอนต่อนาที) แต่น้ำมีคุณภาพต่ำ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอสอง และวังยาง

(3) สภาพน้ำใต้ดินให้ปริมาณน้ำน้อย (10 – 100 แกลลอนต่อนาที) โดยทั่วไปน้ำมีคุณภาพดีพอบริโภคได้ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอวังขึ้น เค้นชัย สอง และเมือง

(4) สภาพน้ำใต้ดินให้ปริมาณน้ำน้อย (10 – 100 แกลลอนต่อนาที) แต่น้ำมีคุณภาพต่ำ ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอลอง วังยาง สูงเม่น สอง และเมือง

จากการสำรวจของพัฒนาชุมชนตั้งแต่ ปี 2551-2553 พบว่า สภาพน้ำใต้ดินของทั้ง 8 อำเภอ มีทั้งบ่อส่วนตัวและบ่อสาธารณะในปริมาณที่คงที่ ในช่วงปี 2552 มีการขุดบ่อสาธารณะเพิ่มขึ้นในพื้นที่ อำเภอเมือง 2 แห่ง วังยาง 3 แห่ง อำเภอลอง 3 แห่งและอำเภอวังขึ้น 3 แห่ง สำหรับปริมาณการใช้น้ำจากบ่อ พบว่าประชาชน ยังคงใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำใต้ดินในปริมาณคงที่ตลอดระยะเวลา 3 ปี สำหรับในฤดูแล้ง ถึงแม้ปริมาณบ่อสาธารณะจะเพิ่มขึ้นแต่แหล่งน้ำใต้ดินที่ใช้ประโยชน์ได้ก็ยังมีจำนวนเท่าเดิมเมื่อเทียบกับปี 2551 และ 2552 ดังแสดงในตารางที่ 6.29

น้ำฝน

ในปี 2553 จังหวัดแพร่มีฝนตกอย่างต่อเนื่องแทบทุกเดือน ตลอดช่วง 4 ปีที่ผ่านมา ปี 2551 มีปริมาณน้ำฝนตกมากที่สุดคือ 1,245.40 มม. และในรอบ 4 ปี เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดจะอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ดังตารางที่ 6.30

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่ใช้ในการเกษตรของจังหวัด มีปริมาณไม่เพียงพอกับพื้นที่เพาะปลูกในบางพื้นที่จึงต้องอาศัยน้ำจากการชลประทาน ซึ่งน้ำในการชลประทาน นับว่ามีบทบาทเป็นอย่างมากในการกำหนดพื้นที่เพาะปลูกผลผลิตของเกษตรกรในแต่ละปี โดยเฉพาะในช่วงพืชฤดูแล้ง การชลประทานในจังหวัดแพร่ มีครอบคลุมถึงทุกอำเภอ สามารถจัดสรรน้ำครอบคลุมพื้นที่ 564,460 ไร่ โดยมี ฝาย, อ่างเก็บน้ำขนาดกลางและขนาดเล็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของ โครงการชลประทานแพร่ กระจายไปทุกอำเภอ

ตารางที่ 6.29 จำนวนบ่อบาดาลจังหวัดแพร่ที่ใช้ดินฤดูแล้ง เป็นรายอำเภอ ปี 2551-2553

อำเภอ	2551				2552				2553			
	บ่อส่วนตัว		บ่อสาธารณะ		บ่อส่วนตัว		บ่อสาธารณะ		บ่อส่วนตัว		บ่อสาธารณะ	
	ทั้งหมด	ฤดูแล้ง ใช้ได้	ทั้งหมด	ฤดูแล้ง ใช้ได้	ทั้งหมด	ฤดูแล้ง ใช้ได้	ทั้งหมด	ฤดูแล้ง ใช้ได้	ทั้งหมด	ฤดูแล้ง ใช้ได้	ทั้งหมด	ฤดูแล้ง ใช้ได้
เด่นชัย	87	80	82	59	87	80	82	59	87	80	82	59
เมืองแพร่	646	633	236	237	646	633	238	237	646	633	236	237
ร้องกวาง	224	218	132	95	224	218	135	95	224	218	132	95
ลอง	14	12	248	204	14	12	251	204	14	12	248	204
วังชิ้น	64	60	180	147	64	60	183	147	64	60	180	147
สอง	1,085	1,076	131	118	1,085	1,076	131	118	1,085	1,076	131	118
สูงเม่น	673	635	73	66	673	635	73	66	673	635	73	66
หนองม่วงไข่	842	816	46	37	842	816	46	37	842	816	46	37
รวม	3,635	3,530	1,128	963	3,635	3,530	1,139	963	3,635	3,530	1,128	963

ที่มา : พัฒนาชุมชนจังหวัด

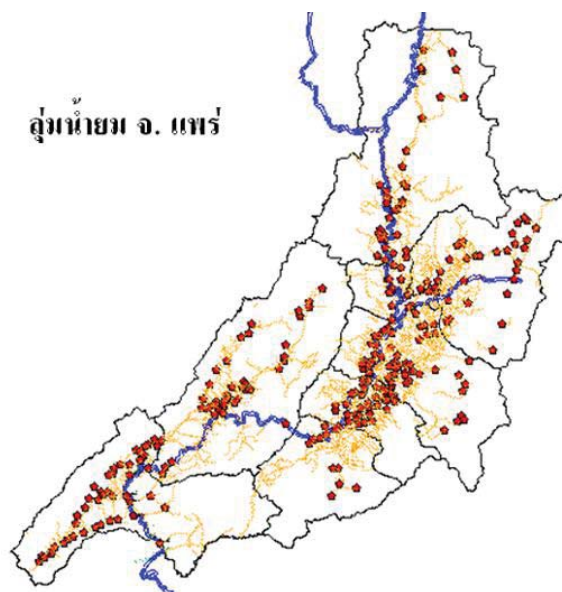
ตารางที่ 6.30 แสดงปริมาณน้ำฝนที่ตกในแต่ละเดือนในจังหวัดแพร่ ในปี พ.ศ. 2550-2553

รายการ	2550		2551		2552		2553	
	ปริมาณ น้ำฝน (ม.ม.)	จำนวนวัน ที่ฝนตก (วัน)	ปริมาณ น้ำฝน (ม.ม.)	จำนวนวัน ที่ฝนตก (วัน)	ปริมาณน้ำฝน (ม.ม.)	จำนวนวัน ที่ฝนตก (วัน)	ปริมาณน้ำฝน (ม.ม.)	จำนวนวัน ที่ฝนตก (วัน)
มกราคม	0.1	1	40.3	2	0	0	32.6	3
กุมภาพันธ์	0.1	2	29.7	6	3.5	2	0	0
มีนาคม	14.7	1	33.6	4	12.6	7	0.04	1
เมษายน	78.9	8	126	10	128.6	10	13.7	3
พฤษภาคม	240.5	24	75.5	20	197.3	15	55.4	10
มิถุนายน	122	19	261.2	18	250.3	21	113	14
กรกฎาคม	87.9	18	259.4	29	116.4	19	110.1	20
สิงหาคม	191.8	20	131.3	19	195.7	18	401.1	28
กันยายน	219	22	167	20	174	19	182.6	17
ตุลาคม	81.1	12	26.7	19	70.9	11	79.6	17
พฤศจิกายน	0.1	5	67.9	3	19.2	3	0	2
ธันวาคม	0	0	26.8	2	0	0	21.3	4
รวม	1,036.20	132	1,245.40	152	1,168.50	125	1,009.44	119

ที่มา : สถานีตรวจอากาศจังหวัด

2) สภาพโดยทั่วไปของกลุ่มน้ำยมในจังหวัดแพร่

สภาพทั่วไปของกลุ่มน้ำยมทั้งหมด มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวมทั้งสิ้น 23,616 ตร.กม. หรือ 14.76 ล้านไร่ (4.58 % ของประเทศ) มีขอบเขตลุ่มน้ำครอบคลุมพื้นที่ 10 จังหวัด ได้แก่ พะเยา น่าน ลำปาง แพร่ ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร และ นครสวรรค์ การบริหารจัดการลุ่มน้ำยม แบ่งออกเป็นลุ่มน้ำสาขา 11 สาขา มีความยาวทั้งหมดประมาณ 735 กิโลเมตร ในพื้นที่จังหวัดแพร่ มีความยาวลำน้ำยม ประมาณ 280 กม. พื้นที่ลุ่มน้ำ 6,283.53 ตร.กม.

ปริมาณน้ำท่า 2,690 ล้าน ลบ.ม. (67% ของปริมาณน้ำท่าในกลุ่มน้ำ) ความจุของลำนํ้ายม 800 -1,200 ลบ.ม. /วินาที กลุ่มนํ้ายมในเขตจังหวัดแพร่ มีลักษณะทางกายภาพ ดังนี้

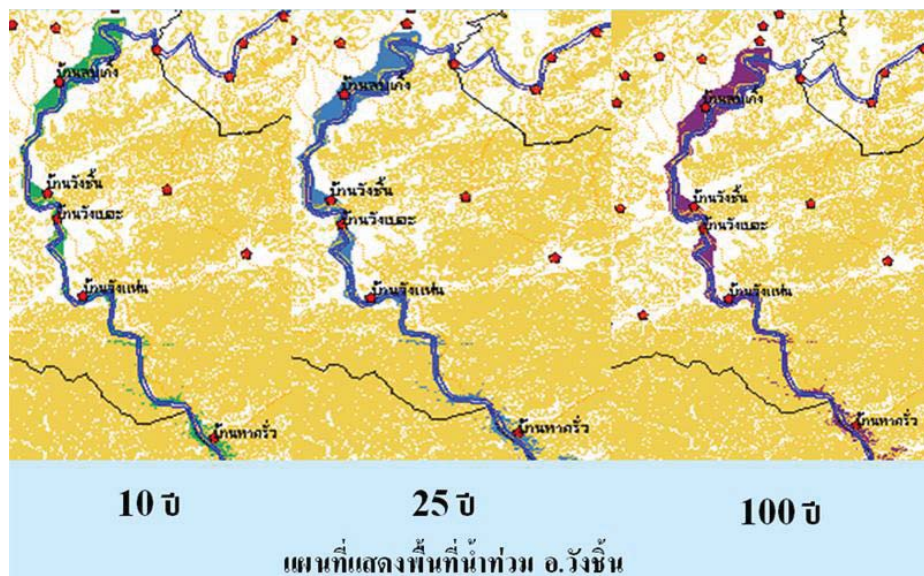
(1) **ลำนํ้าสาขาหลัก** จำนวนลำนํ้าสาขาหลักที่ไหลลงแม่นํ้ายมในเขตจังหวัดแพร่ มี 16 สาขา ได้แก่ นํ้าาง แม่สอง แม่ยางหลวง แม่คำมี แม่ห่าย แม่แคม แม่สาย แม่มาน แม่พวก แม่จอก แม่ต้า แม่ลาน แม่กาง แม่เก็ง แม่พุง และ แม่สรอย

(2) **สภาพน้ำต้นทุน** ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,159 มม. / ปี คิดเป็น 27,394 ล้าน ลบ.ม. / ปี ปริมาณเก็บกักน้ำสูงสุด 528 ล้าน ลบ.ม.ปริมาณน้ำที่นำมาใช้ประโยชน์เฉลี่ย 1,737 ล้าน ลบ.ม. ปริมาณน้ำที่ไหลออกนอกกลุ่มน้ำ 3,965 ล้าน ลบ.ม. โดยมีปริมาณน้ำในฤดูฝน 3,489 ล้าน ลบ.ม. (88%) และฤดูแล้ง 476 ล้าน ลบ.ม.(12%)

(3) **ปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำยมของจังหวัดแพร่** คือ การเกิดอุทกภัยและภัยแล้งเป็นประจำทุกปี มูลค่าความเสียหายเนื่องจากอุทกภัยในลุ่มน้ำยม จะเห็นได้จาก ปี 2538 มีมูลค่าความเสียหาย 3,432 ล้านบาท ปี 2539 มูลค่าความเสียหาย 2,112 ล้านบาท ปี 2545 มูลค่าความเสียหาย 1,404 ล้านบาท

ภาพที่ 6.15 สภาพน้ำท่วมอำเภอวังชัน

ภาพที่ 6.16 การพยากรณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นอำเภอวังชัน (ที่มา :ศูนย์วิจัยภัยธรรมชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต http://www.rsu.ac.th/engineer/NDRC/yom/yom_flood.html)

ปัญหาของทรัพยากรน้ำในจังหวัดแพร่

1. ปัญหาการขาดแคลนน้ำ จังหวัดแพร่มีแหล่งเก็บกักน้ำตามธรรมชาติอยู่น้อยทำให้น้ำมีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการที่จะใช้ในการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรม ซึ่งเกษตรกรมักขยายพื้นที่เพาะปลูกในฤดูแล้งมากเกินกว่าจำนวนน้ำในแหล่งเก็บกักที่จะส่งให้ได้ ทำให้ผลผลิตตกต่ำ และเกษตรกรจำนวนมากไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้

2. ปัญหาน้ำท่วม เป็นปัญหาสำคัญที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น จะเกิดขึ้นในฤดูฝน เมื่อฝนตกหนัก ป่าต้นน้ำไม่สามารถดูดซับน้ำไว้ได้ดีเช่นอดีต น้ำฝนได้ชะหน้าดินที่ไม่มีต้นไม้ปกคลุมแล้วไหลลงสู่แม่น้ำทำให้เกิดตะกอนทับถมจำนวนมากจนแม่น้ำตื้นเขิน ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม ปัจจุบันน้ำที่ท่วมพื้นที่ในจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่เป็นน้ำจากน้ำแม่ยม ซึ่งมักไหลท่วมพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำทุกปี บางปีถ้ามีพายุพัดผ่านระดับของน้ำจะยิ่งสูงมากขึ้น เช่น ปี พ.ศ.2538 เกิดน้ำท่วมใหญ่ในรอบ 40 ปี ของเมืองแพร่

แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในจังหวัดแพร่

การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเป็นวิธีการที่ยั่งยืนที่จะทำให้ท้องถิ่นมีน้ำในการอุปโภคบริโภคอย่างพอเพียงในอนาคต ในจังหวัดแพร่ได้มีการอนุรักษ์น้ำด้วยวิธีการหลายอย่างดังนี้

1. การวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำ หน่วยงานต่างๆได้มีการบูรณาการพัฒนาแหล่งน้ำอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ เช่น สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท โยธาธิการจังหวัด ชลประทาน เป็นต้น มีการส่งเสริมการสร้างฝายประชาอาสา ฝายน้ำล้น แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และอ่างเก็บกักน้ำในทุกอำเภอ เช่น อ่างเก็บน้ำแม่สอง อ่างแม่มาน อ่างแม่ถาง อ่างห้วยขมิ้น อ่างแม่จ๊วะ เป็นต้น นอกจากนี้ หอการค้าแพร่และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องยังได้พยายามหาทางสนับสนุนให้มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ที่จะช่วยให้ประชาชนได้มีน้ำสำหรับการเกษตรกรรมและอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ อีกทั้งยังบรรเทาอุทกภัยในฤดูฝนได้เป็นบางส่วน

2. การปรับปรุงระบบชลประทานและคลองส่งน้ำให้ดี มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการสูญเสียน้ำ โครงการชลประทานขนาดใหญ่ของจังหวัดแพร่ คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่ยม สามารถส่งน้ำให้พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ในเขตอำเภอสอง ร้องกวาง หนองม่วงไข่ เมืองแพร่ สูงเม่น และเด่นชัย นอกจากนี้ยังมีโครงการชลประทานขนาดกลาง และขนาดเล็กอีกหลายโครงการ

3. การสำรวจหาแหล่งน้ำใหม่ให้มากขึ้น หน่วยงานโยธาธิการจังหวัด และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจังหวัดแพร่ ได้ทำการสำรวจแหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดิน ทำการขุดเจาะเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำใหม่ เช่น เจาะบ่อบาดาล ขุดบ่อน้ำตื้น ขุดลอกคูคลอง หนองน้ำในอำเภอต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อเกิดภาวะความแห้งแล้งอย่างรุนแรงหรือฝนทิ้งช่วง จังหวัดแพร่มีหน่วยปฏิบัติการทำฝนเทียมโดยตั้งฐานปฏิบัติการที่สนามบินจังหวัดแพร่

4. ให้การอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ดินและน้ำแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป เกษตรจังหวัด พัฒนาที่ดินจังหวัดได้จัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ผู้นำเยาวชน ตลอดจนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์และตระหนักในความสำคัญของดินและน้ำ

ทรัพยากรธรณีและแร่ธาตุ

ทรัพยากรธรณีที่สำคัญสามารถนำมาผลิตในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ หินอุตสาหกรรม โดโลไมต์ วุลแฟรมและรัตนชาติ มีจำนวนแหล่งหินอุตสาหกรรม จำนวน 8 แห่ง พื้นที่ 3,595 ไร่ มีปริมาณสำรอง 163.02 ล้านเมตริกตัน มีผู้ยื่นขอประทานบัตรเหมืองหิน จำนวน 9 ราย โดโลไมต์ จำนวน 2 ราย และ วุลแฟรม พลวง ,ฟลูโอไรต์และรัตนชาติ ชนิดละ 1 ราย ตามลำดับ ทั้งนี้ โรงงานโม่ บดและย่อยหินที่ขอขึ้นทะเบียนโรงงานทั้งสิ้น 7 แห่ง เปิดประกอบการแล้ว 3 แห่ง มีการอนุญาตถึงเดือนธันวาคม 2550 – 2559

แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรแร่ธาตุในจังหวัดแพร่

1. การดำเนินงานทางด้านวิชาการ หรือเทคโนโลยี เนื่องจากการทำเหมืองแร่ต้องใช้เทคโนโลยี และการลงทุนในระดับสูง การปฏิบัติงานต่าง ๆ จึงต้องให้เหมาะสมกับการลงทุน และได้ผลผลิต คือแร่ตามที่ต้องการ โดยมีการทำลายสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
2. การตรึงราคาเป็นกลไกทางตลาดอย่างหนึ่งที่ควบคุมมิให้มีการนำแร่บางชนิดออกมาใช้ ในปริมาณที่มากเกินไป เพื่อยืดอายุการใช้แร่ธาตุนั้นออกไป เช่น ดีบุก ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันดิบ เป็นต้น

ทรัพยากรดิน

ดินในจังหวัดแพร่แบ่งตามลักษณะกลุ่มดินได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1) **กลุ่มดินนา** ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ดินชนิดนี้อยู่ในบริเวณพื้นที่ราบของอำเภอสอง เมืองแพร่และสูงเม่น เป็นที่ดินที่เหมาะสมสำหรับการทำนา
- 2) **กลุ่มดินไร่** ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ดินชนิดนี้อยู่ในเขตอำเภอสอง ร้องกวาง เด่นชัย อำเภอลอง ใช้ในการปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง
- 3) **กลุ่มดินตื้น** ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เป็นกลุ่มดินที่มีหินโผล่ หน้าดินมีความลึกไม่มากนัก ดินชนิดนี้ครอบคลุมกระจายทั่วทุกอำเภอในจังหวัดแพร่
- 4) **กลุ่มดินภูเขา** เป็นกลุ่มดินที่คลุมพื้นที่กว้างที่สุดประมาณร้อยละ 40 อยู่ในพื้นที่ซึ่งมีความลาดชันสูง มีการพังทลายของหน้าดินมาก ดินกลุ่มนี้มีอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดแพร่¹⁵

ดินในจังหวัดแพร่ พบว่า ดินนาส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ในระดับปานกลาง ส่วนดินบริเวณที่สูงชันเป็นป่าเขาและบางส่วนใช้ในการปลูกพืชไร่ เป็นดินที่มีความสมบูรณ์ในระดับต่ำ

ปัญหาของทรัพยากรดินในจังหวัดแพร่ ที่ต้องได้รับการแก้ไข มี 3 ปัญหาใหญ่ ดังนี้

1. ปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยธรรมชาติแล้วดินในจังหวัดแพร่ มีความอุดมสมบูรณ์ระดับต่ำถึงปานกลาง การเพาะปลูกโดยไม่มีการบำรุงรักษา ทำให้ดินเสื่อมและลดความอุดมสมบูรณ์ลงอย่างรวดเร็ว จึงมีการทิ้งที่ทำกินเดิมไปบุกเบิกที่ใหม่ ก่อให้เกิดปัญหาการทำไร่เลื่อนลอยตามมา

2. ปัญหาการพังทลายของหน้าดิน มักเกิดขึ้นในบริเวณที่มีความลาดชันสูง บริเวณเชิงเขาและเนินเขา ซึ่งแต่เดิมมีสภาพเป็นป่าเขาปกคลุมหน้าดิน แต่ถูกบุกรุกแผ้วถาง ทำให้เกิดการพังทลายของหน้าดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว เกษตรกรจึงต้องบุกรุกถากถางพื้นที่ใหม่เป็นไร่เลื่อนลอย ทำให้พื้นที่ป่าลดลง เกิดปัญหาความแห้งแล้งรุนแรงมากขึ้น

3. ปัญหาดินตื้น จังหวัดแพร่มีดินตื้นอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นปัญหาในการนำไปใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูก เนื่องจากเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตของรากพืช และเป็นปัญหาในการใช้เครื่องมือการเกษตรในการไถพรวน ดินตื้นเหมาะกับพืชบางชนิด เช่น ต้นสัก บริเวณที่มีดินตื้นอาจใช้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์หรือสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ หรือรักษาให้คงสภาพเป็นป่าตามธรรมชาติ

แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรดินในจังหวัดแพร่

ชาวแพร่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเพาะปลูกซึ่งต้องอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินและน้ำ สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่และหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงมีบทบาทในการให้ความรู้แก่เกษตรกรเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดินด้วยวิธีการดังนี้

1. การปรุงแต่งดิน การอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในการทำปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นเช่น เศษเหลือต่างๆ ตามโครงการพัฒนาชนบทและส่งเสริมการใช้ปุ๋ยหมัก เพื่อให้ดินมีความต้านทานต่อการพังทลายสูงขึ้น สามารถดูดซับน้ำ ระบายน้ำและอากาศได้ดีขึ้น ตลอดจนมีปริมาณน้ำและธาตุอาหารเหมาะสมที่พืชจะดูดไปใช้อย่างเต็มที่

2. การจัดระบบการปลูกพืชที่เหมาะสม การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชตระกูลถั่วหลังฤดูการทำนา เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ศูนย์ส่งเสริมฯ ชวนเขา ได้นำระบบเกษตรถาวรบนที่สูงไปใช้ในเขตที่อยู่อาศัยของชาวเขาในอำเภอสอง ร้องกวาง ศูนย์ศึกษาและวิจัยพืชสวนได้จัดการให้ความรู้แก่เกษตรกรในการเพาะปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ตลอดจนการบำรุงรักษาอย่างถูกวิธีซึ่งช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น

3. การจัดรูปที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ.2533 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้ดำเนินโครงการปฏิรูปที่ดินในจังหวัดแพร่ โดยใช้พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมในเขตอำเภอลอง เด่นชัย และทำโครงการพัฒนาการผลิตและเพิ่มรายได้ เช่น การส่งเสริมการปลูกไม้ผล การเกษตรผสมผสาน เป็นต้น ใน พ.ศ. 2540 สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดแพร่ ได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินรวม 8 อำเภอ โดยมีพระราชกฤษฎีกาประกาศเขตป่าบางแห่งในพื้นที่อำเภอลอง วังชิ้น สูงเม่น เมืองแพร่ หนองม่วงไข่ ร้องกวาง และอำเภอสองเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ช่วยให้เกษตรกรได้มีที่ดินทำกินและใช้ที่ดินได้อย่างเหมาะสม

4. การส่งเสริม และให้ความรู้ในการปลูกพืชตามแนวระดับ เพื่อแก้ไขปัญหาการพังทลายของหน้าดินตลอดจนส่งเสริมการนำหญ้าแฝกมาปลูกทำแนวป้องกันดินพังทลายในพื้นที่ความลาดชันสูง

สถานการณ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดแพร่

จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดเล็กๆ มีเนื้อที่ 6,538 ตารางกิโลเมตรเศษ มีพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าที่ถูกควบคุมโดย พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ร.บ.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาแพร่เป็นจังหวัดยังคงความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำยมที่มีปริมาณน้ำมากตลอดทั้งปี เกษตรกรไม่ต้องใช้ปุ๋ยเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์และเป็นการปลูกพืชเพื่อยังชีพไม่เน้นการค้าขาย ทำให้เมืองแพร่มีเสน่ห์มากสำหรับธรรมชาติป่าเขาและลุ่มน้ำ แต่ช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ป่าไม้ถูกทำลายอย่างรุนแรง ทำให้สภาพความสมบูรณ์ของป่าลดลงอย่างรวดเร็ว ลำน้ำสาขาของแม่น้ำยมเหือดแห้ง ส่งผลให้ประชากรย้ายถิ่นไปทำงานในต่างจังหวัดมากจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย คนแพร่ลดจำนวนลงจนต้องลดจำนวน ส.ส. ก่อเกิดสภาพปัญหาอื่นตามมา เช่น การใช้สารเคมีและการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการพาณิชย์เข้ามาแทนที่การปลูกพืชแบบพึ่งพาตนเอง ทำให้ที่ดินเพื่อการเกษตรมีไม่เพียงพอ เกิดการบุกรุกที่ดินป่า เผาทำลายเพื่อยึดพื้นที่ทำการเกษตร หากจำแนกสถานการณ์เกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ พบว่ามีสถานการณ์เกี่ยวข้องในเชิงบวกและลบ ดังนี้

1) การทำลายทรัพยากรโดยพืชเชิงเดี่ยว

เมื่อจังหวัดแพร่เข้าสู่ช่วงจรรยาบรรณ เกษตรกรได้รับการส่งเสริมให้เข้าสู่การปลูกพืชเพื่อการค้าข้าวโพด มันสำปะหลัง กลายเป็นพืชยอดนิยม กลุ่มทุนแข่งขันแย่งชิงลูกค้า มีการปลูกข้าวโพดในเขตชลประทาน การปลูกในเขตที่สูง ส่งผลให้พื้นที่ทั้งในนาข้าวและป่าบนภูเขากลายเป็นพื้นที่ปลูกข้าวโพด มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี แม้ข้าวโพดราคาตกพ่อค้าก็เข้ามาส่งเสริมให้เพิ่มพื้นที่ปลูกให้มากจะได้คุ้มทุนที่ลงไป แต่ถ้าข้าวโพดราคาดีเกษตรกรก็จะเอาอย่างกันบุกรุกพื้นที่และเผาทำลายจนป่าลดลงอย่างรวดเร็ว พื้นที่และลุ่มน้ำในเขตปลูกข้าวโพดกลายเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยสารเคมี และความแห้งแล้ง

2) กลุ่มตัดไม้ทำลายป่า

แพร่เป็นจังหวัดที่มีผู้ประกอบการทำไม้และสิ่งประดิษฐ์จากไม้มากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคเหนือ แม้จะมีการพัฒนาสวนป่าภาคเอกชนและ ออป. แต่ไม่มีไม่เพียงพอ การลักลอบตัดไม้ในป่าจึงมีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้ในปัจจุบัน ทำให้ไม้ใหญ่ในป่าและความหนาแน่นของป่าลดลงจนหมดสภาพการเก็บรักษา น้ำ อีกทั้งสวนป่าที่เกิดขึ้นเป็นการปลูกป่าเชิงเดี่ยวส่งผลให้เกิดการพังทลายของดินสูงมากเนื่องจากภูมิประเทศในจังหวัดแพร่ทั่วไปเป็นพื้นที่ลาดชัน ชาวบ้านใกล้พื้นที่ป่ากลายเป็นผู้รับจ้างตัดไม้ โดยไม่เข้าใจเรื่องความสมดุลของธรรมชาติ ทำให้หลายชุมชนกลายเป็นชุมชนที่ขาดน้ำในฤดูแล้ง สถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นทุกอำเภอของจังหวัดแพร่

3) การขุดแร่โดยขาดการรับผิดชอบและหลีกเลี่ยงกฎหมาย

แพร่กลายเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุเป็นเขตภูเขาไฟ ที่อำเภอสองมีเงิน (ตะกั่ว) มากโดยเฉพาะที่แก่งเสือเต้น ร่องกวางมีดินขาว (โดโลไมต์) นำมาทำปุ๋ยเพื่อการเกษตร ลองมีแร่เหล็กและวุลแฟรมมาก ส่วนที่วังชิ้น เด่นชัย มีสายแร่รัตนชาติ เช่น ไพไลต์ (พลอยสีน้ำเงิน) สายแร่ทองคำ มีแร่เหล็กและมังกานีส ที่ผ่านมาการสัมปทานแร่เป็นการจัดการโดยภาครัฐและนักการเมือง หลังปี 2540 มี

รัฐธรรมนูญที่เปิดสิทธิให้กับชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญปี 2550 ได้ระบุสิทธิชุมชนในเรื่องการดูแลจัดการทรัพยากรไว้ในมาตรา 66 และมาตรา 67 ที่การชุดแร่ต้องผ่านการทำประชาพิจารณ์และต้องได้รับความเห็นชอบจากชุมชน แต่พบว่าเมื่อประชาชนลุกขึ้นมาต่อสู้ รัฐกลับไม่ให้ความสำคัญยังคงใช้วิธีเดิมๆ ที่อุตสาหกรรมเป็นผู้อนุมัติแบบลับๆ และกลุ่มทุนเข้าแอบชุดแร่ การชุดแร่ยังส่งผลกระทบต่อชุมชน เรื่องมลพิษและปัญหาสิ่งแวดล้อม ลำห้วยเต็มไปด้วยโลหะหนักที่เป็นอันตรายปนเปื้อน

4) โครงการของรัฐที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาของจังหวัดแพร่ล้วนเป็นการพัฒนาที่มองแต่โครงสร้างพื้นฐานเป็นการก่อสร้าง ไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งการต่อสู้เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวที่เห็นชัดคือ โครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น แต่โครงการขนาดเล็กยากที่จะต่อสู้ เนื่องจากชุมชนเองก็ขาดความรู้เพียงพอในการต่อต้าน เช่น เมื่อมีน้ำท่วม งบประมาณจะทุ่มไปที่การชุดล่อลวงน้ำทำให้ลำน้ำเสียหาย นำหินปูนเข้าดาบตีสองฝั่ง สร้างฝายซีเมนต์ จนฝายทางวัฒนธรรมต้องเลิกไป

5) การป้องกันของภาครัฐ

การบริหารงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การดูแลหรือแก้ปัญหาทรัพยากรมักไม่ถูกจุด เช่น การแก้ปัญหาป่าไม้ถูกทำลาย อุทยานแห่งชาติต่างๆ สร้างรั้วกันไม่ให้ประชาชนเข้า หรือการสร้างสวนป่าโดยการตัดต้นไม้เดิมทิ้งทั้งหมดแล้วปลูกใหม่ การปลูกป่ามักเน้นไปที่ไม่มีค่าเชิงเศรษฐกิจไม่คำนึงถึงความหลากหลาย ทำให้การพัฒนาก็คือการทำลายป่าในธรรมชาติ ชุมชนมักถูกติดกันด้วยวัฒนธรรม แต่การพัฒนาและการป้องกันของรัฐมักแยกคนออกจากป่า เป็นการแยกวัฒนธรรมชุมชนให้ล่มสลายไปด้วย การฟื้นฟูป่าไม้ที่เน้นการจัดการแบบสั่งการ เช่น กรมป่าไม้สามารถจัดตั้งป่าชุมชนในจังหวัดแพร่ได้ถึง 300 แห่ง แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดการแก้ปัญหาป่าไม้ลดลงแต่อย่างใด

6) การฟื้นฟูภาคชาวบ้าน

นับว่ายังมีอยู่น้อยที่เกิดจิตสำนึกและออกมาร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในจังหวัดแพร่เกิดเครือข่ายทรัพยากร เครือข่ายลุ่มน้ำ ออกมาร่วมกันทำงานในรูปแบบของป่าชุมชน อนุรักษ์สายน้ำ การเกษตรอินทรีย์ การฟื้นฟูสมุนไพรป่าควบคู่ไปกับการรู้เรื่องสุขภาพที่มีอยู่ในชุมชน ใช้หลักความเป็นอยู่ดูแลตนเอง เชื่อมโยงกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

7) การทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรของเครือข่ายทรัพยากรภาคประชาชน

นายสมโรจน์ สำราญชลารัตน์ สื่อมวลชนจังหวัดแพร่ ได้เริ่มเคลื่อนไหวงานด้านสิ่งแวดล้อมโดยการเข้าถึงชาวบ้านที่เดือดร้อนด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมงานวัฒนธรรม โดยใช้ช่องทางการนำเสนอข่าวเป็นหลัก ต่อมาช่วงปี 2538 ได้เริ่มเห็นภาพของภัยพิบัติ น้ำท่วม ฝนแล้ง พายุพัดแรง ที่เริ่มมีสถิติเกิดมากขึ้นและรุนแรงขึ้นทุกวัน รวมทั้งการที่ต้องเข้าร่วมกับชาวบ้านในตำบลสะเอียบเพื่อเป็นสื่อกลางในการนำเสนอเจตนารมณ์ของชาวบ้านที่ต่อต้านโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ เข้าไปนำเสนอข่าวและทำให้ข่าวแพร่กระจายไปตามสื่อต่างๆ จนปี 2540 เข้าร่วมทำงานภาคประชาสังคมภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนเพื่อสังคม (SIF) มีการวางรูปแบบการจัดตั้งองค์กรพัฒนาภาคเอกชนขึ้นในจังหวัดแพร่อย่างเป็นรูปธรรม แต่การทำงานไม่ถนัดนักเนื่องจากความเข้าใจ

ของเครือข่ายกับการพัฒนาภาคเอกชน ซึ่งที่ผ่านมาแพรรันั้นต้องผ่านกระบวนการสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ เรื่องการพัฒนาที่ต้องออกมาจากส่วนราชการเท่านั้น แต่ในส่วนของชาวบ้านที่ทำอยู่ไม่ว่าจะเป็นการรักษาพื้นที่ป่าของชุมชน เรื่องผืนในการปกป้องรักษาพืช รักษาสัตว์ป่า เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องกับงานจัดการสิ่งแวดล้อม ต้องทางราชการเท่านั้น ส่งผลให้การทำงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ในขณะที่กองทุนเพื่อสังคมมีงบประมาณลงพื้นที่เพื่อแสวงหาชุมชนสมัครใจที่จะเข้ามา ร่วมกันทำงานในแนวราบ ในเบื้องต้นใช้วิธีการให้งบประมาณสนับสนุนโครงการที่ชาวบ้านอยากทำ แต่ทางราชการทำให้ไม่ได้ แต่ต้องหาทางให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น สมทบเงิน แรงงาน อุปกรณ์ใช้สอย หรือความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทำให้เกิดภาพของคนในจังหวัดแพร่ที่ทำงานร่วมกันในรูปแบบประชาสังคมมากขึ้น ได้คนที่มีจิตสาธารณะเข้ามาทำงานร่วมกัน

การทำให้สมาชิกที่เป็นคนในชุมชนเชื่อและเดินทางร่วมกัน คือการใช้หลักการที่เป็นรูปธรรม เช่น ชุมชนประชุมร่วมกัน เวทีวิเคราะห์ปัญหาจะต้องเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำให้เกิดการสรุปบทเรียนด้วยตนเอง พูดคุยกัน หากเกิดข้อสงสัยก็พากันออกเดินสำรวจ เข้าป่าเก็บข้อมูลว่า มีต้นอะไร อยู่ที่ไหน ปริมาณมากน้อยเท่าไร ใช้ประโยชน์อย่างไร เช่น ใช้ทำยาสมุนไพร เป็นอาหาร ใช้เป็นตัวกำหนดฤกษ์ยาม ทำนาย เช่น ถ้าเห็นต้นมะเดื่อออกมากบริเวณกลางต้น ชาวบ้านจะทำนายว่าปีนี้น้ำจะมีมากในช่วงกลางฤดูฝน เป็นต้น เครือข่ายทรัพยากรจังหวัดแพร่มีความเข้าใจและเชื่อในวิถีชีวิตของชาวบ้านทำให้การพูดคุยเกิดความไว้วางใจ นอกจากนี้ กิจกรรมเดินป่าสำรวจทำให้เกิดการวิเคราะห์ มองเห็นปัญหา และแนวทางการแก้ไขโดยเรียนรู้จากจากสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง เช่น พบลำห้วยที่น้ำขุ่น พบว่าป่าแถบนั้นเป็นป่าเชิงเดี่ยวที่ปลูกโดย ออป. ส่วนห้วยที่น้ำใส ชาวบ้านพบว่าในบริเวณดังกล่าวมีต้นไม้หลากหลายชนิดขึ้นอยู่ทั่วไป มีทั้งไม้เล็ก จนถึงไม้ใหญ่ ผลสรุปคือ ถ้ามีต้นไม้หลากหลายจะหยุดยั้งการพังทลาย เป็นการกรองไม่ให้มีตะกอนดินออกมา ทำให้น้ำใส การเรียนรู้เช่นนี้เป็นหัวใจของการพัฒนางานป่าชุมชน งานพัฒนาในชุมชน เครือข่ายทรัพยากรจังหวัดแพร่และชาวบ้านได้ดำเนินการเรื่องทรัพยากรมากขึ้น จนเกิดสื่อภาคประชาชน เรียกว่า **“สื่อชุมชนผืนน้ำ”** การณรงค์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านทรัพยากรได้ขยายออกไปอย่างรวดเร็ว จนในที่สุดได้ก่อเกิดเครือข่ายป่าชุมชน และเครือข่ายอื่นๆ เช่น เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำสรอย วัดปางจั่น ต.สรอย อ.วังชิ้น เครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่พุงหลวง หมู่ 15 ต.แม่พุง อ.วังชิ้น ศูนย์เกษตรกรรมธรรมชาติฮอมนบุญโศก บ้านป่าไผ่ ต.ไทรย้อย อ.เด่นชัย เครือข่ายแก้ปัญหาภัยพิบัติห้วยลากปิ่น ต.ห้วยไร่ อ.เด่นชัย เครือข่ายหมอพื้นบ้านจังหวัดแพร่ รวมทั้งภาคีอื่นๆ เช่น พอช. สสส. มูลนิธิสุขภาพไทย กป.อพช.แพร่ อบจ.แพร่ อบต.เด่นชัย อบต.นาพูน อบต.แม่พุง อบต.สรอย กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ฯลฯ โดยมีขอบข่ายการทำงานเพื่อฟื้นฟูลุ่มน้ำ/ป่าไม้/เกษตรกรรมธรรมชาติ/อนุรักษ์พันธุ์พืชท้องถิ่น อย่างยั่งยืน ฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านสุขภาพแบบพื้นบ้าน รวมทั้งฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนและการสื่อสาร

ภาพที่ 6.17 พื้นที่การทำงานด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายภาคประชาชนจังหวัดแพร่

บทสรุป

ข้อมูลพื้นฐานทางด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของจังหวัดแพร่ได้ชี้ให้เห็นถึง “มูลค่า” ที่เด่นชัดเกี่ยวกับทรัพยากรที่จังหวัดแพร่มีอยู่โดยเฉพาะการทำไม้สักในอดีตที่ยังคงหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบันที่ยังเป็นแหล่งผลประโยชน์อันมีมูลค่ามหาศาลที่มีบุคคลหลายกลุ่มคอยจ้องเข้ามาหาผลประโยชน์ จึงทำให้สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดแพร่ยังอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงเนื่องด้วยปัจจัยหลายๆ ด้านที่ไม่ว่าจะเป็น การตัดไม้ทำลายป่าของทั้งชาวบ้านและนายทุน การขยายพื้นที่ทำกินของเกษตรกร อันมีสาเหตุมาจากปัญหาความยากจน เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้น ถึงแม้การกระตุ้นให้เกิดกระแสของการอนุรักษ์ในภาคประชาชนให้เกิดการขับเคลื่อนเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่ของชุมชนตนเอง แต่ก็ยังไม่สามารถต้านกระแสของความยากจนและนายทุนได้เท่าที่ควร

เมื่อการบุกรุกพื้นที่ป่ามากขึ้นผลกระทบที่ตามมาก็คือความแห้งแล้งของแม่น้ำยมซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดก็พลอยได้รับความเสียหาย ส่งผลให้น้ำใต้ดินเหือดแห้งในช่วงฤดูแล้ง น้ำไม่เพียงพอต่อการอุปโภค บริโภคส่วนในฤดูฝนก็มีน้ำหลากท่วมสร้างความเสียหายให้กับเกษตรกรตามมาอย่างเลื่องไม่ได้อีกแม้ว่าจะมีการทำงานภาคประชาชนคอยตรวจสอบปริมาณน้ำ และคุณภาพน้ำอยู่ก็ตามแต่ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่ทั้งหมด โดยสรุปแล้วสถานการณ์ด้านทรัพยากรของจังหวัดแพร่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าและน้ำเป็นสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงที่จะต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ เอกชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกันจัดการโดยปราศจากความขัดแย้ง

ข้อมูลประเด็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดแพร่

เมืองแพร่เริ่มต้นประวัติศาสตร์ของเมืองด้วยการเป็นนครรัฐอิสระ เมื่อเมืองใหญ่ที่มีความสำคัญและเข้มแข็ง เช่น สุโขทัย เชียงใหม่ กรุงศรีอยุธยา ได้ก่อตั้งเป็นอาณาจักร และแผ่อิทธิพลและอำนาจปกครองออกไป เมืองแพร่มักตกอยู่ภายใต้การปกครองในฐานะเมืองประเทศราช เนื่องจากเมืองแพร่เป็นเมืองเล็ก กำลังทหารไม่เข้มแข็ง แต่เมื่อใดอาณาจักรที่ควบคุมเมืองแพร่อ่อนแอลง เมืองแพร่ก็มักตั้งตัวเป็นอิสระ ในระยะหลังอาณาจักรที่เมืองแพร่มีความผูกพันใกล้ชิด คือ อาณาจักรล้านนา เนื่องจากมีเชื้อชาติ ภาษา ศิลปวัฒนธรรมแบบเดียวกัน จึงมีความรู้สึกผูกพันใกล้ชิด จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ บ้านเมืองรวมตัวเป็นปึกแผ่นเดียวกัน เมืองแพร่จึงเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย

เมืองแพร่สมัยกรุงธนบุรี-ก่อนสิ้นยุคเจ้าเมือง

กรุงธนบุรี หลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พม่าได้เข้ามามีครอบครองและได้แต่งตั้งให้พญาเมืองไชยหรือพม่าเรียกว่า มังไชยยะ เป็นเจ้าเมืองปกครองเมืองแพร่ เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชประกาศเอกราช และได้ยกทัพไปขับไล่พม่าที่ยึดครองเมืองเชียงใหม่ ในพ.ศ.2313 เมื่อกองทัพของพระเจ้ากรุงธนบุรีมาถึงเมืองพิชัย มังไชยยะหรือพระยาเมืองไชย ทราบข่าวได้เดินทางมาสวามิภักดิ์ จึงได้รับบำเหน็จความชอบแต่งตั้งให้เป็นพระยาศรีสุริยวงศ์ ครองเมืองแพร่ต่อไป ต่อมา อะแซหุ่นกี้แม่ทัพพม่ายกทัพมารุกรานไทย ได้ยึดครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ รวมทั้งเมืองแพร่จนถึงเมืองพิษณุโลก เมื่อยกทัพกลับได้จับตัวพระยาแพร่มังไชยหรือมังไชยยะไปไว้ที่เมืองยอง

กรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมา พ.ศ.2330 มังไชยยะซึ่งถูกพม่าส่งตัวไปอยู่ที่เมืองยองและคิดสวามิภักดิ์กับไทย ได้ชักชวนพระยายองยกทัพไปโจมตีพม่าที่ยึดครองเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ เจ้าเมืองเชียงแสนที่เป็นชาวพม่าถูกจับส่งไปยังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ได้บำเหน็จความชอบให้พระยายองไปช่วยราชการที่เมืองลำปาง ส่วนมังไชยยะยังคงครองพระทัยอยู่ จึงให้ทำราชการอยู่ในพระนคร หลังจากมังไชยยะสิ้นชีวิต เมืองแพร่ยังมีเจ้าเมืองปกครองต่อกันมา แต่บทบาทของเมืองแพร่ลดน้อยลง จนกระทั่ง พ.ศ.2445 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าหลวงเมืองแพร่ในยุคนั้น คือ เจ้าหลวงพิริยเทพวงศ์อุดร ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญในเมืองแพร่ ได้แก่ เหตุการณ์กบฏเงี้ยวเมืองแพร่ ชื่อของเมืองแพร่ได้รับการกล่าวขานถึงอีกครั้งหนึ่งหลังเหตุการณ์นี้จึงสิ้นยุคเจ้าเมืองแพร่

สิ้นสุดยุคเจ้าเมือง

ในอดีต เมืองแพร่จะมีเจ้าเมืองปกครอง เมื่อเมืองเป็นอิสระ เจ้าเมืองหรือ **เจ้าหลวง** จะมีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองเช่นเดียวกับกษัตริย์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทั่วไป เจ้าหลวงสร้างที่พำนักในเขตกำแพงเมืองแพร่ เป็นบ้านขนาดใหญ่เรียกว่า **คุ้มเจ้าหลวง** ซึ่งเป็นที่ทำการของเจ้าเมืองด้วย

ต่อมาเมื่ออาณาจักรอื่นได้ขยายอำนาจเข้าครอบครองเมืองแพะ การใช้อำนาจของเจ้าเมืองแพะจึงเป็นเพียงผู้แทนพระองค์ของพระมหากษัตริย์นั้นๆ ภายหลังเมื่อมีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 การดำเนินการปกครองเมืองแพะจึงเป็นไปตามรูปแบบที่ราชธานีกำหนด คือ เป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล โดยกระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบจัดแบ่งพื้นที่การปกครองเป็นมณฑล ระยะแรกเมืองแพะขึ้นอยู่กับมณฑลลาวเฉียง หรือมณฑลพายัพ มีตำแหน่งข้าหลวงซึ่งเป็นข้าราชการชาวไทยภาคกลาง เป็นผู้กำกับดูแลเมือง ขณะนั้นตำแหน่งเจ้าเมืองแพะยังคงมีอยู่จนถึง พ.ศ.2445 หลังจากเหตุการณ์กบฏเงี้ยวเมืองแพะสงบลง ตำแหน่งเจ้าเมืองแพะถูกยุบเลิกไป เชื้อสายเจ้าในเมืองแพะที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ตระกูลวังซ้าย วงศ์บุรี มหายศปัญญา ชัดติยวรา แสนศิริพันธ์ แก่นหอม

ก่อนเกิดเหตุการณ์กบฏเงี้ยวเมืองแพะ ดินแดนภาคเหนือของประเทศไทย มีชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกับคนพื้นเมืองที่เรียกตนเองว่า **คนเมือง** ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตแดนติดต่อกัน คือ ลาวและพม่า แต่ชนกลุ่มน้อยที่มีบทบาทในประวัติศาสตร์ของจังหวัดแพะมากที่สุด คือ พวกเงี้ยวหรือไทยใหญ่ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยจากประเทศพม่า คนกลุ่มนี้เข้ามาค้าขาย ขุดพลอยและอาศัยอยู่ในเมืองต่างๆ ของภาคเหนือเป็นเวลานาน เมื่อบริษัทของอังกฤษเข้ามาประกอบการทำไม้ในภาคเหนือ พวกเงี้ยวจำนวนมากได้เข้ามารับจ้างเป็นกรรมกรทำป่าไม้ เงี้ยวเหล่านี้จึงเป็นคนในบังคับของอังกฤษ มีสิทธิที่ไม่ต้องขึ้นศาลไทย หากกระทำความผิดในประเทศ ตามข้อตกลงในสนธิสัญญาเบาริง ที่ไทยทำกับอังกฤษในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เงี้ยวในจังหวัดแพะเป็นผู้ทำมาหากินโดยปกติเหมือนชาวแพะทั่วไป ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกเขตกำแพงเมืองแพะ โดยอาศัยปะปนอยู่กับชาวแพะ ทำให้มีความสนิทสนมกันเป็นอย่างดี

พ.ศ.2434 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าทรงปฏิรูปการปกครองประเทศ จากเดิมที่ให้เจ้าเมืองเป็นตัวแทนของกษัตริย์และมีอำนาจสิทธิ์ขาดในการปกครองมาเป็นการปกครองแบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ในส่วนภูมิภาคได้จัดให้มีการปกครองแบบเทศาภิบาล มีข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นผู้สำเร็จราชการมณฑล เมืองแพะขึ้นกับมณฑลลาวเฉียง หรือมณฑลพายัพ ที่ว่าการมณฑลตั้งอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ และมีนโยบายยุบหัวเมืองประเทศราชให้เป็นลักษณะหัวเมืองชั้นใน การปกครองรูปแบบนี้ทำให้อำนาจของเจ้าเมืองที่มีอยู่เดิมลดลง และให้มีตำแหน่งข้าหลวงประจำเมืองเป็นตัวแทนของส่วนกลาง ซึ่งปรากฏชื่อข้าหลวงเมืองแพะใน พ.ศ.2440 คือ นายฉิม ใน พ.ศ.2442 ทางราชการได้แต่งตั้งให้พระยาไชยบูรณ์เป็นข้าหลวงประจำเมืองแพะ ซึ่งต่อมาได้เป็นพระยาราชฤทธานนท์ และส่งข้าราชการชาวไทยภาคกลางเข้ามาทำงานในตำแหน่งต่างๆ โดยเจ้าเมืองแพะในขณะนั้น คือ เจ้าพิริยเทพวงศ์อุดรหรือพระยาพิริยวิไชย ในระยะแรกที่ร่วมงานกัน ความขัดแย้งยังไม่เกิดขึ้น ต่อมาเมื่ออำนาจสิทธิ์ขาดในการ

ปกครองเป็นของข้าหลวง อำนาจของเจ้าเมืองยิ่งถูกตัดทอนลงมาก อีกทั้งผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่เจ้าเมืองและบุตรหลานเคยได้รับถูกตัดทอนลงจึงก่อให้เกิดความไม่พอใจมากขึ้น

สำหรับพวกเงี้ยว แต่เดิมมีความเป็นอยู่อย่างสงบ ไม่มีการกระทบกระทั่งใคร แต่ครั้นเมื่อรัฐบาลมีการควบคุมหัวเมืองประเทศราชทางภาคเหนือให้กระชับแน่นขึ้น จัดการปกครองกับพวกเงี้ยวชาวเมืองอย่างเข้มงวด จึงทำให้พวกเงี้ยวชาวเมืองมีความรู้สึกว่าเป็นคนกลุ่มน้อย ถูกข้าราชการกดขี่ข่มเหงอยู่เรื่อยๆ ชาวเงี้ยวมีความรู้สึกที่พวกข้าราชการรังเกียจพวกตน ไม่ยอมให้ซื้อที่/ตัดไม้สำหรับสร้างวัด หรือสร้างบ้าน นอกจากนี้แล้วข้าราชการจะไม่ยอมทำหนังสือเดินทางให้พวกเงี้ยวหากไม่มีชาวพื้นเมืองเป็นคนรับประกัน และยังทำการจับกุมเงี้ยวที่ไม่มีหนังสือเดินทางมาคุมขังอีกด้วย ทำให้พวกเงี้ยวมีความไม่พอใจข้าราชการคนไทยภาคกลาง จึงได้วางแผนรวบรวมกำลังพลในเมืองต่างๆ เพื่อเข้าโจมตีเมืองเชียงใหม่ ลำปาง แพร่ น่าน พร้อมกัน แต่แผนการนี้เกิดคลาดเคลื่อนในการประสานงานเรื่องเวลาทำให้พวกเงี้ยวบุกและยึดเมืองแพร่ก่อนเมืองอื่น เจ้าเมืองอื่นๆ จึงรู้ตัวและวางแผนป้องกันเมืองเอาไว้ได้ สำหรับเหตุการณ์กบฏเงี้ยวในจังหวัดแพร่ สรุปได้ว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือความขัดแย้งไม่เข้าใจกันทางวัฒนธรรมของข้าราชการชาวไทยภาคกลางที่เข้ามาปกครองชาวแพร่ ตามความเป็นจริง เจ้าเมืองแพร่และเชื้อสาย ตลอดจนชาวแพร่ทั่วไปต่างเคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง เห็นได้จากการที่เจ้าพิริยเทพวงศ์อุดรมีความผูกพันใกล้ชิดกับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ แม้ภายหลังเหตุการณ์ ที่ต้องออกจากเมืองไปพำนักยังประเทศลาว เจ้าแม่บัวไหลและเจ้าอินแปงภรรยาและบุตรชายของเจ้าพิริยเทพวงศ์อุดร ยังไปอาศัยพักพิงในวังของสมเด็จพระยาดำรงฯ

ชาวแพร่ในยุคนั้นไม่ได้ต่อต้านการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล แต่เกลียดชังข้าราชการที่เป็นคนไทยภาคกลางซึ่งเข้ามาปกครอง โดยมีเหตุมาจากข้าราชการในยุคนั้น ถือว่าตนมีความรู้มีอำนาจ จึงใช้อำนาจปกครองที่ไม่เป็นธรรม ในลักษณะนายกับบ่าว ถ้อยศศักดิ์ ประกอบกับความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่นทั้งด้านภาษาตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น ทำให้เกิดการดูถูกชาวเมือง นอกจากนี้เมื่อมีการเก็บเงินแทนการเกณฑ์แรงงานสร้างถนน เมื่อชาวบ้านจ่ายเงินให้แล้วยังต้องถูกเกณฑ์แรงงานอีก ทำให้ชาวแพร่คิดว่าข้าราชการคนไทยภาคกลางสับปลับ (สับปะหลี่) จึงเกลียดชังคนกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้บรรดานายแขวงที่ออกไปอยู่ตามแขวงมักบังคับกดขี่ให้ทำตามแบบแผนของทางการอย่างเคร่งครัด ราษฎรจึงเกลียดชังเมื่อเกิดกบฏเงี้ยวขึ้น ราษฎรจึงได้โอกาสทำร้ายข้าราชการที่ตนเกลียดชัง

กบฏเงี้ยวเมืองแพร่ พ.ศ.2445 เหตุการณ์กบฏเงี้ยวเมืองแพร่เกิดขึ้นในวันศุกร์ที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2445 เริ่มเมื่อเวลาประมาณ 7.00 น. พวกเงี้ยวโดยการนำของพะกาหม่อง สล่าไป๋ไชย และหม่องจิงนา นำกำลังประมาณ 40-50 คน จากบ้านบ่อแก้ว แขวงเมืองลองและบ้านป่าฝ้าง บุกเข้าโจมตีเมือง

แพร่ทางด้านประตูลี้ จุโคมสถานี่ตำรวจเป็นจุดแรก ตำรวจมีกำลังน้อยกว่าจึงพ่ายแพ้ ร้อนตรีตาตและภรรยา คือ นางคำได้ทำการต่อสู้จนตัวตาย ภายหลังได้รับการยกย่องด้วยการจารึกชื่อไว้บริเวณประตูทางเข้าสถานี่ตำรวจอร อำเภอมืองแพร่จนถึงปัจจุบัน หลังจากนั้นเข้าโคมตีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขตัดสายโทรเลขและทำลายอุปกรณ์สื่อสาร แล้วบุกบ้านพักพระยาไชยบูรณ์แต่ไม่พบตัว

พวกเงี้ยวได้เข้าปล้นคลังหลวง บุกเข้าเรือนจำปล่อยนักโทษเป็นอิสระ นักโทษที่ถูกปล่อยออกมาได้เข้าร่วมกับกองกำลังของพวกเงี้ยว ทำให้กองกำลังมีเพิ่มขึ้นประมาณ 300 คน ระยะแรกที่เงี้ยวบุกนั้นชาวเมืองต่างพากันอพยพหลบหนี พวกเงี้ยวประกาศไม่ทำร้ายชาวเมือง แต่จะฆ่าเฉพาะคนไทยภาคกลางที่มาปกครองเท่านั้น ราษฎรบางส่วนจึงเข้าร่วมมือกับเงี้ยว ทำให้กองกำลังยิ่งเข้มแข็งขึ้น ส่วนพระยาไชยบูรณ์พาครอบครัวหลบหนีออกจากเมืองแพร่ไปทางบ้านมหาโพธิ์หวังไปขอกำลังจากเมืองอื่นมาช่วยปราบเงี้ยว

ตอนสายของวันที่ 25 กรกฎาคม พวกโจรเงี้ยวก็ยึดเมืองแพร่ได้สำเร็จ พากหม่องและสลาไปชัยหัวหน้าโจรเงี้ยวก็มาที่คุ้มเจ้าหลวง เพื่อเชิญให้เจ้าหลวงเมืองแพร่ปกครองบ้านเมืองตามเดิม ตอนบ่ายมีการประชุมระหว่างเจ้าหลวงเมืองแพร่ เจ้านายพื้นเมืองและหัวหน้าโจรเงี้ยว มีการลงนามในสัญญามิตรภาพร่วมรบและมอบอำนาจคืนเจ้าหลวง วันรุ่งขึ้น พวกเงี้ยวได้ลงมือฆ่าข้าราชการและคนไทยจากภาคกลาง ไม่ว่าเด็กหรือสตรีที่จับตัวไว้ และตั้งรางวัลนาจับผู้ที่หลบหนีไป สำหรับพระยาไชยบูรณ์และพระเสนามาตย์ยกบัตรเมืองแพร่มีรางวัลสูงถึงคนละ 5 ชั่ง หรือ 400 บาท วันที่ 27 กรกฎาคม พระยาไชยบูรณ์ซึ่งหลบซ่อนกลางทุ่งนาใกล้หมู่บ้านร่องกาศ ได้ออกมาขออาหารจากชาวบ้านและถูกพบเห็น พวกเงี้ยวจึงนำกำลังไปล้อมจับตัวตัวมาได้พร้อมกับภรรยาและถูกคุมตัวเข้าเมือง ในระหว่างทางถูกพวกเงี้ยวบังคับให้มอบอำนาจปกครองเมือง พระยาไชยบูรณ์ไม่ยินยอม จึงถูกตัดคอบริเวณร่องกวางเคาหรือร่องควา ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งอนุสาวรีย์พระยาไชยบูรณ์ในปัจจุบัน

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าให้ส่งกองทัพจากเมืองใกล้เคียง เข้ามาปราบปรามกองโจรเงี้ยวอย่างเร่งด่วน และให้เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) นำกองทัพหลวงยกมาปราบปรามและสอบสวนสาเหตุการก่อการกบฏพวกเงี้ยวในครั้งนี้ กบฏพวกเงี้ยวถูกปราบปรามได้สำเร็จในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2445 กบฏเงี้ยวถูกจับกุมตัวและภายหลังได้ถูกส่งตัวไปคุมขังยังคุกมหันตโทษในกรุงเทพมหานคร ในการสอบสวนผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าเจ้าพิริยเทพวงศ์บุตรหรือพระยาพิริยวิไชยเจ้าเมืองแพร่มีส่วนสนับสนุนให้เงี้ยวก่อกบฏ แต่เชื่อว่าเจ้าเมืองทราบมาก่อนแล้วว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น แต่ไม่ได้แจ้งให้ทางราชการทราบ ซึ่งถ้าเอาผิดจะกระทบกระเทือนต่อเจ้านายฝ่ายเหนือทุกเมือง เนื่องจากต่างเป็นญาติกัน และเป็นการสร้างความสะเทือนใจให้แก่ราษฎรในภาคเหนือ ต่อมา เจ้าเมืองแพร่และคนสนิทได้หลบหนีไปอยู่ยังเมือง

หลวงพระบาง ประเทศลาว และถูกถอดจากการเป็นเจ้าผู้ปกครองเมืองแพร์ เนื่องจากขาดราชการโดยไม่ได้รับอนุญาต และภายหลังได้ถึงแก่พิราลัยที่ประเทศลาว

สำหรับพระยาไชยบูรณ์ซึ่งเสียชีวิตในเหตุการณ์ครั้งนี้ทางราชการถือว่ามีความดีความชอบจึงได้จัดสร้างอนุสาวรีย์พระยาไชยบูรณ์ **วีรชนผู้ไม่ยอมแพ้** เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงความกล้าหาญของท่าน ณ บริเวณที่ถูกประหาร ปัจจุบันอนุสาวรีย์ตั้งอยู่ที่ริมทางหลวงหมายเลข 101 ถนนยันตรกิจโกศล เขตตำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร์ ห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 4 กิโลเมตร จังหวัดแพร์ได้กำหนดให้วันที่ 25 กรกฎาคมของทุกปีเป็นวันไชยบูรณ์ และจัดให้มีพิธีการวางพวงมาลาสักการะที่บริเวณที่ตั้งอนุสาวรีย์ ปัจจุบันชาวแพร์ให้ความสนใจอนุสาวรีย์แห่งนี้น้อย แม้ทางราชการได้จัดพิธีวางพวงมาลาทุกปี ทั้งนี้เนื่องจากชาวแพร์ยังคงถือว่าพระยาไชยบูรณ์ไม่ได้เป็นวีรบุรุษในความรู้สึกของชาวแพร์ เหตุการณ์กบฏเงี้ยวในครั้งนี้ทำให้สิ้นสุดยุคที่เมืองแพร์มีเจ้าเมืองปกครอง

เมืองแพร์หลังสิ้นสุดยุคเจ้าเมือง-ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

หลังเหตุการณ์กบฏเงี้ยวเมืองแพร์ใน พ.ศ.2445 เจ้าพิริยเทพวงศ์บุตร เจ้าหลวงเมืองแพร์ได้ออกจากเมืองแพร์ไปพำนักยังเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว จึงถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งเจ้าเมือง เนื่องจากขาดราชการนานเกินกำหนดในภาวะที่บ้านเมืองไม่สงบ หลังจากนั้นไม่มีการแต่งตั้งผู้ใดขึ้นเป็นเจ้าเมืองแพร์ ในที่สุดจึงถูกยุบเลิกไป เมืองแพร์ได้เข้าสู่ภาวะความสงบสุขอีกครั้งหนึ่ง การปกครองเป็นไปตามระเบียบแบบแผนของทางราชการโดยเมืองแพร์ขึ้นกับมณฑลพายัพ ซึ่งมีที่ว่าการมณฑลอยู่ที่เมืองเชียงใหม่

พ.ศ.2448 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ประพาสหัวเมืองในมณฑลพายัพ เพื่อให้ทรงคุ้นเคยกับราชการในหัวเมืองมณฑลพายัพซึ่งอยู่ห่างไกล โดยเสด็จฯ ทางชลมารคตามลำน้ำน่านไปยังจังหวัดอุดรดิตถ์ หลังจากนั้นเสด็จฯ โดยกระบวนม้าและช้างผ่านทางช่องเขาพลึงจนถึงเมืองแพร์ ในวันที่ 19 พฤศจิกายน ทรงบันทึกเรื่องราวการเสด็จฯ ผ่านเมืองแพร์ในลิลิตพายัพ การเสด็จฯ ครั้งนี้พลสกริชาชาวแพร์เฝ้ารับเสด็จตามเส้นทางจำนวนมาก ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร์ในขณะนั้นคือ พระยาบริรักษ์โยธิน (เวท) ได้จัดการละเล่นพื้นบ้าน เช่น การแห่บอกลไฟ ดนตรีพื้นเมืองถวายหน้าพระที่นั่ง เมืองแพร์ได้จัดคุ้มเจ้าหลวงเดิม ถวายเป็นที่ประทับแรม การเสด็จมาเมืองแพร์ครั้งนี้ พระองค์ได้เสด็จนมัสการพระธาตุซ่อแฮ และในวันที่ 22 พฤศจิกายน เสด็จฯ จากจังหวัดแพร์ไปจังหวัดลำปาง

พ.ศ.2458 ทางราชการได้ประกาศจัดตั้งมณฑลขึ้นมาใหม่ ชื่อมณฑลมหาสารคามมีเมืองในปกครอง ได้แก่ เมืองแพร่ เมืองน่าน เมืองลำปาง และได้ตั้งที่ว่าการมณฑลที่เมืองลำปางจนถึง พ.ศ. 2469 ทางราชการได้ประกาศยุบรวมมณฑลมหาสารคามเข้ากับมณฑลพายัพตามเดิม

หลังจากที่สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์ พระองค์พร้อมสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมณฑลฝ่ายเหนือและมณฑลพายัพใน พ.ศ.2469 ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จฯ ถึงจังหวัดแพร่ในวันที่ 9 มกราคม อำมาตย์โทพระยากรุงศรีสวัสดิการ (จำรัส สวัสดิสุขโต) ผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ ข้าราชการและภรรยา พร้อมทั้งพ่อค้า คหบดี ทูตเกล้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียน และอ่านคำกล่าวบังคมทูล พระองค์มีพระราชดำรัสตอบและพระราชทานพระแสงราชศัตราสำหรับจังหวัดแพร่ 1 องค์ ซึ่งเป็นพระแสงราชศัตราประจำจังหวัดแพร่มาจนถึงปัจจุบันนี้ ในการนี้ทั้งสองพระองค์ประทับพักแรมที่คุ้มเจ้าหลวง

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ทางราชการยกเลิกการปกครอง แบบมณฑลเทศาภิบาลและจัดแบ่งการปกครองออกเป็นภาค ตั้งเมืองขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญให้เป็นจังหวัด ขึ้นตรงกับภาค จังหวัดแพร่อยู่ในภาคที่ 5 แบ่งการปกครองออกเป็น 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองแพร่ อำเภอสูงเม่น อำเภอลอง อำเภอบ้านกลาง ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอสอง การปกครองลักษณะนี้ดำเนินไปอย่างราบรื่น บ้านเมืองสงบเรียบร้อย จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นบุกประเทศไทยใน พ.ศ.2884 ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นของเสรีไทยจึงเกิดขึ้นและแผ่กระจายดำเนินการไปยังจังหวัดต่างๆ หลายจังหวัดรวมทั้งเมืองแพร่

จังหวัดแพร่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

พ.ศ.2482 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น สภาวะสงครามมาถึงประเทศไทยใน พ.ศ.2484 เมื่อกองทัพเรือญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกที่ชายฝั่งทะเลทางภาคใต้ ส่วนกองทัพบกได้บุกเข้ามาทางจังหวัดพิจิตร สงครามและพระตะบองเพื่อใช้เส้นทางผ่านประเทศไทยไปโจมตีมลายูและพม่า ซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ทหาร ตำรวจ ขุนชนและประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมกันต่อต้านญี่ปุ่นอย่างกล้าหาญและเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก รัฐบาลไทยโดยการนำของจอมพล ป.พิบูลสงครามมีคำสั่งให้หยุดยิงและต่อมาได้ลงนามในสัญญาร่วมมือเป็นพันธมิตรกับฝ่ายญี่ปุ่นท่ามกลางความไม่พอใจของชาวไทยอีกกลุ่มหนึ่ง ทำให้คนไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยการนำของหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำประเทศสหรัฐอเมริกาประกาศต่อต้านนโยบายของรัฐบาล ได้ชักชวนคนไทยในสหรัฐอเมริกา ร่วมก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น ขณะเดียวกันในประเทศไทยนั้น หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของรัฐบาล จึงได้ก่อตั้งองค์การต่อต้านญี่ปุ่นขึ้น โดยชักชวนคนไทยที่มีความรักชาติเข้าร่วมขบวนการ ภายหลังองค์การทั้งสองได้ร่วมมือกันและใช้

เชื่อว่าขบวนการเสรีไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นและเป็นข้อต่อตรงกับสัมพันธมิตร เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการกู้ชาติ มิให้ประเทศไทยถูกปฏิบัติในฐานะของประเทศผู้แพ้สงคราม โดยในต่างประเทศแบ่งสายสมาชิกเสรีไทย เป็น 2 สาย คือ สายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา สำหรับเสรีไทยในประเทศไทยมีศูนย์อำนวยการอยู่ที่กรุงเทพฯ โดยสมาชิกของขบวนการส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ การรวมคนและก่อตั้งขบวนการเสรีไทยในประเทศไทยดำเนินงานอย่างเป็นความลับ จนถึงพ.ศ.2487 จึงมีความเข้มแข็งพร้อมที่จะนำกำลังออกสู้รบต่อต้านญี่ปุ่น

สมาชิกขบวนการเสรีไทยจากต่างประเทศรุ่นแรก เดินทางลี้ภัยลัดเข้ามายังประเทศไทยโดยกระโดดร่มลงที่จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชาวบ้านผู้รักชาติเข้าร่วมขบวนการเสรีไทย เป็นเขตปฏิบัติการของอเมริกัน ผู้นำคนสำคัญในจังหวัดแพร่ คือ เจ้าวงศ์ แสนศิริพันธ์ และนายทอง กันทาธรรม ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น สำหรับนายทองนั้นในอดีตเคยเรียนกฎหมายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นลูกศิษย์ของหลวงประดิษฐมนูธรรมจึงได้รับการติดต่อให้เข้าร่วมขบวนการและได้เดินทางไปรับทราบแผนการที่กรุงเทพฯ แล้วนำมาดำเนินการในจังหวัดแพร่ นายทองมีบ้านอยู่ที่บ้านหนองม่วงไข่ อำเภอเมืองแพร่ เมื่อกลับมาจึงได้ชักชวนนายทวีศักดิ์ สีนธวัช และนายอ้วน ลือวัฒนานนท์ ผู้ซึ่งชาวหนองม่วงไข่ยอมรับนับถือ และเป็นผู้ที่ใจรักชาติให้เข้าร่วมขบวนการ ตลอดจนชักชวนชาวบ้านอื่นๆ ให้เป็นสมาชิก

งานแรกของเสรีไทยในจังหวัดแพร่ คือ การคอยรับและช่วยเหลือเสรีไทยที่เดินทางจากต่างประเทศ เพื่อเข้ามาดำเนินงานโดยการกระโดดร่มลงจากเครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรที่มาส่งพร้อมเสบียง สัมภาระซึ่งเป็นวิทยุรับส่งในคืนวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2487 ผู้เข้ามาชื่อ ร.อ.บุญมาก เทศบุตร และนายวิมล วิริยะวิทย์ แต่เนื่องจากเป็นเวลากลางคืน จึงเกิดการพลัดหลง กลุ่มเสรีไทยจากบ้านหนองม่วงไข่ได้ค้นหาและช่วยเหลือ ร.อ.บุญมาก ออกจากป่าจนปลอดภัยและนำมาซ่อนตัวไว้ในหมู่บ้าน ส่วนนายวิมลถูกชาวบ้านพบและสงสัยส่งตัวให้ตำรวจส่งต่อเข้ากรุงเทพฯ ส่วนสัมภาระต่างๆ ที่ทิ้งมาได้ตกหายไป สมาชิกเสรีไทยในจังหวัดแพร่ได้ช่วยกันค้นหาเป็นเวลาหลายวัน แต่ไม่พบจึงส่งข่าวให้ศูนย์ที่กรุงเทพฯ ได้รับทราบ ต่อมาภายหลังทางศูนย์เสรีไทยได้ให้เสรีไทยในเมืองแพร่จัดหาสถานที่สำหรับทิ้งพลร่มเสบียงอาหารและอาวุธ กลุ่มเสรีไทยได้เลือกแพะเปียง ซึ่งเป็นป่าเต็งรังที่อยู่ใกล้หมู่บ้านหนองม่วงไข่และเมื่อได้รับสัมภาระแล้วจึงแอบลำเลียงมาไว้ในบ้านหนองม่วงไข่ โดยปกปิดเป็นความลับ เนื่องจาก อาจมีคนไปแจ้งข่าวให้พวกญี่ปุ่นซึ่งตั้งกองกำลังที่เด่นชัยได้ทราบ

เนื่องจากพื้นที่เมืองแพร่เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง มีเส้นทางรถไฟสายเหนือที่ญี่ปุ่นใช้ลำเลียงพลเพื่อไปโจมตีพม่าและอินเดีย การตัดเส้นทางดังกล่าวจะทำให้ญี่ปุ่นรุกคืบหน้าไปได้ช้าลง การทำงานของสมาชิกเสรีไทยบ้านหนองม่วงไข่ระยะแรกจึงเป็นลักษณะของกองสอดแนมหาข่าว

เกี่ยวกับจุดที่ตั้งกองกำลังทหารญี่ปุ่นทั้งในเมืองแพร่และเมืองลำปาง แล้วส่งข่าวทางวิทยุให้ฝ่ายสัมพันธมิตรที่เมืองเดลี ประเทศอินเดีย หลังจากนั้นเครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรนำระเบิดมาทิ้งเพื่อตัดกำลังของญี่ปุ่น การทำงานเป็นไปอย่างเสี่ยงภัย เนื่องจากถ้าความลับรั่วไหลย่อมเกิดอันตรายต่อสมาชิกผู้ร่วมขบวนการ การเก็บรักษาความลับจึงเป็นไปอย่างสุดยอดและสมาชิกเสรีไทยเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญและเสียสละอย่างสูงแก่ประเทศชาติโดยไม่หวังผลตอบแทน

ในเวลาต่อมาเริ่มมีผู้ทราบเรื่องแพะเปียงมากขึ้น ประกอบกับมีทหารญี่ปุ่นเข้ามาหาข่าวใกล้พื้นที่แถบนี้ ทำให้ต้องย้ายฐานที่ตั้งไปที่ผาป่อง เขตอำเภอลอง แต่สถานที่คับแคบกั้นดาร์ ไม่เหมาะสม จึงย้ายสถานที่อีกครั้งไปอยู่ที่บ้านห้วยฮ่อม อำเภอวังทอง ภายหลังสถานที่นี้เป็นที่ฝึกฝนยุทธวิธีและการใช้อาวุธแก่อาสาที่จะร่วมต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูประชาบาลและชาวบ้านรวมทั้งหมดประมาณ 500 คน แต่การต่อสู้ไม่ได้เกิดขึ้น เนื่องจากญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตรไปก่อน สมาชิกขบวนการเสรีไทยในจังหวัดแพร่จึงได้สลายตัวไปในที่สุด

พ.ศ.2541 จังหวัดแพร่ได้มีดำริที่จะเชิดชูเกียรติสมาชิกเสรีไทยในจังหวัดแพร่ จึงได้เสนอโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเสรีไทยขึ้นที่ริมทางหลวงหมายเลข 101 ถนนยันตรกิจโกศล ตำบลแม่คำมีรัตนปัญญา อำเภอหนองม่วงไข่ ในอนาคตถ้าโครงการนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอ จังหวัดแพร่จะมีอนุสรณ์สถานแห่งใหม่เพื่อรำลึกถึงความกล้าหาญและเสียสละเพื่อประเทศชาติโดยไม่หวังผลตอบแทนของเสรีไทยชาวแพร่

จังหวัดแพร่หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด ลักษณะการปกครองของจังหวัดแพร่ยังคงเป็นแบบเดิม จนถึง พ.ศ.2500 ทางราชการจึงประกาศยกเลิกการปกครองแบบภาคให้แต่ละจังหวัดขึ้นตรงกับกระทรวงมหาดไทย บทบาทของจังหวัดแพร่ในระยะหลังนี้ไม่มีความโดดเด่น พื้นที่จังหวัดแพร่เหตุการณ์สงบเรียบร้อย จนถึง พ.ศ.2516 คนไทยขัดแย้งกันเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมือง สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้สู้รบกับกองกำลังของรัฐบาล เป็นช่วงที่จังหวัดใกล้เคียงหลายแห่งเกิดเหตุรุนแรง เนื่องจากการก่อวินาศกรรมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ จังหวัดแพร่ในขณะนั้นเป็นเพียงฐานที่ตั้งของกองกำลังทหารที่ส่งไปปราบผู้ก่อการร้ายในจังหวัดน่านและจังหวัดพะเยา

พ.ศ.2527 เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างไทยกับลาวที่บ้านร่มเกล้า กองกำลังทหารจากค่าย ม.พัน 12 อำเภอเด่นชัย ได้ถูกส่งไปรุกรบ และเสียชีวิตจากเหตุการณ์ครั้งนี้จำนวนหนึ่ง ภายหลังจึงได้มีการจัดสร้างอนุสาวรีย์ไว้ที่วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี เพื่อเป็นการยกย่องและระลึกถึงวีรกรรมความเสียสละของเหล่าทหารหาญที่เสียชีวิตในการรบครั้งนี้

เหตุการณ์น้ำสนใจในจังหวัดแพร่หลัง พ.ศ.2516

หลังปี พ.ศ.2516 สภาพบ้านเมืองของจังหวัดแพร่อยู่ในความสงบสุข ปัญหาความขัดแย้งทางความคิด อุดมการณ์ทางการเมืองที่รุนแรงไม่เคยเกิดขึ้นในท้องถิ่น ชาวแพร่มุ่งสนใจในเรื่องการทำการหาเกินกว่าเรื่องอื่น จนกระทั่งเริ่มมีโครงการศึกษาสำรวจเพื่อดำเนินการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

แก่งเสือเต้นเป็นชื่อแก่งหินหรือโขดหินในลำน้ำยมบริเวณหน้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่ยม ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง เป็นบริเวณที่รัฐบาลมีโครงการที่จะสร้างเขื่อนขึ้นในบริเวณนี้ ความเป็นมาของโครงการเริ่มจากการที่โครงการชลประทานแม่ยมที่สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ.2516 ส่งน้ำเข้าพื้นที่เพียงร้อยละ 25 กรมชลประทานได้พิจารณาถึงความจำเป็นในการพัฒนาแหล่งเก็บน้ำในลุ่มน้ำ การศึกษาได้แบ่งบริเวณที่จะมีการสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ คือ บริเวณแก่งเสือเต้น พ.ศ.2529 กรมป่าไม้ได้ดำเนินการจัดตั้งอุทยานแม่ยมมีอาณาบริเวณครอบคลุมพื้นที่ป่าสักธรรมชาติ โดยมีแม่น้ำยมไหลผ่านบริเวณใจกลางอุทยานระยะทางประมาณ 54 กิโลเมตร และพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการแก่งเสือเต้นส่วนใหญ่อยู่บริเวณใจกลางอุทยานแห่งชาติแม่ยม เป็นโครงการกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่มีความจุประมาณ 1,175 ล้าน ลบ.ม. โดยมีพื้นที่รับน้ำทั้งหมด 3,583 ตร.กม.

พ.ศ.2525-2526 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้จ้างบริษัทที่ปรึกษาต่างประเทศทำการศึกษาด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาต้องอพยพประชาชนจำนวนมากออกจากพื้นที่เก็บกักน้ำ และผลตอบแทนทางด้านการผลิตกระแสไฟฟ้ามีเพียงส่วนน้อย เมื่อเทียบกับผลตอบแทนทางด้านการเกษตร การไฟฟ้าฯ จึงโอนงานให้กรมชลประทานเป็นผู้ดำเนินการจนถึงปัจจุบัน

โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำยมตอนล่าง และอาจแก้ไขปัญหาที่ท่วมที่ราบลุ่มภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางบางส่วน เช่น สุโขทัย พิจิตร แต่โครงการจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณอุทยานแห่งชาติแม่ยมและราษฎรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่โครงการ ได้แก่ บ้านดอนแก้ว บ้านดอนชัย ตำบลสะเอียบ อำเภอสองและพื้นที่ในเขตอำเภอยะมาง จังหวัดพะเยาซึ่งเป็นพื้นที่ที่ต้องถูกน้ำท่วมก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ความขัดแย้งเริ่มปรากฏชัดเจนในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2532 เมื่อมีการเสนอโครงการต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีภูมิภาคที่จังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นได้เดินทางมาชุมนุมคัดค้าน ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติให้กรมชลประทานศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม

วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2537 คณะกรรมาธิการติดตามผลการปฏิบัติงานตามมติสภาผู้แทนราษฎรร่วมกับนักการเมืองท้องถิ่นและหอการค้าจังหวัดแพร่ได้จัดให้มีการอภิปรายที่โรงแรมนครแพร่

ทาวเวอร์และชุมชนประชาชนในเขตลุ่มน้ำยมตอนล่างจำนวนนับหมื่นคนที่สนามกีฬาจังหวัดแพร่ เพื่อลงประชามติเรียกร้องให้มีการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น การชุมนุมครั้งนี้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนไม่ได้เดินทางมาเข้าร่วมแต่ได้รวมตัวกันอยู่ที่หมู่บ้านของตนคัดค้านการลงมติดังกล่าว พ.ศ.2539 รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปะอาชาได้อนุมัติในหลักการให้กรมชลประทานออกแบบและก่อสร้างโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น ความขัดแย้งยังคงดำเนินต่อมาจนถึงปัจจุบันครั้งล่าสุด วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2541 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติงบประมาณในการออกแบบและก่อสร้างโครงการแก่งเสือเต้นเพิ่มเติม ฝ่ายพัฒนาเอกชนแสดงความเห็นคัดค้าน เนื่องจากการอนุมัติงบประมาณที่ข้ามขั้นตอนและไม่สอดคล้องกับเศรษฐกิจขอให้จัดทำประชาพิจารณ์โดยชะลอการอนุมัติงบประมาณไว้เพื่อรอผลสรุปที่ได้จากการทำประชาพิจารณ์

ประเด็นข้อโต้แย้งและอุปสรรคของโครงการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น มีดังนี้

1. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการไม่ยินยอมอพยพออกจากพื้นที่เนื่องจากไม่แน่ใจในเรื่องค่าตอบแทนและพื้นที่ทำกินใหม่ที่อาจขาดความอุดมสมบูรณ์ เป็นที่มิเจ้าของจับจองทำกินแล้วอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกันในโอกาสต่อไป

2. พื้นที่โครงการส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานซึ่งเป็นเขตที่มีป่าไม้สักทองที่อุดมสมบูรณ์ผืนใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศ การเสนองานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งในและต่างประเทศต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่า และต่อต้านการสร้างเขื่อนเนื่องจากได้เห็นตัวอย่างจากเขื่อนอื่นๆ ที่สร้างเสร็จแล้วแต่ให้ประโยชน์ในด้านการเก็บกักน้ำและประโยชน์ทางเศรษฐกิจน้อยกว่าที่คาดไว้ ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นในพื้นที่และความหลากหลายทางชีวภาพได้ถูกทำลายลงโดยไม่สามารถนำกลับคืนมาได้

3. ข้อมูลทางกายภาพของบริเวณที่ตั้งเขื่อนยังขาดความชัดเจน ผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านธรณีวิทยายังไม่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ประเด็นรอยเลื่อนของเปลือกโลกที่พบหลายแห่งในบริเวณใกล้เคียงพื้นที่โครงการและแผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง นอกจากนี้ยังพบแนวชั้นหินปูนและรอยผิวดินที่จะทำให้มีโพรงถ้ำใต้ดิน ที่ทำให้การเก็บกักน้ำไม่เป็นไปตามความคาดหวัง

ปัจจุบันความขัดแย้งของการดำเนินโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้นยังคงหาข้อยุติไม่ได้ นับวันความขัดแย้งได้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้นจากความไม่พอใจของกลุ่มประชาชนลุ่มน้ำยมตอนล่างที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและพบปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน กับกลุ่มประชาชนผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสร้างเขื่อน การตัดสินใจอย่างรอบคอบบนพื้นฐานของความรู้และความเห็นอกเห็นใจจึงเป็นทางออกที่ผู้รับผิดชอบจะต้องร่วมกันพิจารณา

ข้อมูลด้านการศึกษาวิจัยในมิติต่างๆ

การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิด้านงานวิจัยที่เกิดขึ้นในจังหวัดแพร่เป็นการศึกษาข้อมูลตั้งแต่ปี 2544 – 2553 โดยยึดพื้นที่อำเภอทั้ง 8 แห่งรวมถึงการวิจัยภาพรวมของจังหวัดที่งานวิจัยเหล่านั้นได้เข้าไปศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลด้านประเด็นงานวิจัยในบทนี้มีได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยทุกฉบับของทุกหน่วยงาน ของทุกกลุ่มสาขาอาชีพได้อย่างครอบคลุม ประเด็นที่นำเสนอเป็นการ Review ให้เห็นโจทย์วิจัยที่เกิดขึ้นของจังหวัดแพร่ภายใต้ประเด็นที่นักวิจัยได้เห็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นๆ หากนำมาวิเคราะห์งานในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเด็นงานวิจัยในพื้นที่จังหวัดแพร่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า

- **การกระจุกและกระจายตัวของประเด็นงานวิจัย** การกระจายตัวของประเด็นงานวิจัยในทั้ง 10 ประเด็น พบว่า การทำงานวิจัยในแต่ละพื้นที่อำเภอมีประเด็นวิจัยที่เกิดขึ้นมากน้อยต่างกัน หากพิจารณาในมิติของพื้นที่ พบว่า พื้นที่อำเภอเมืองมีงานวิจัยเกิดขึ้น 9 ประเด็นขาดเพียงประเด็นที่เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในขณะที่อำเภอสูงเม่นเป็นพื้นที่ที่มีโครงการวิจัยอยู่น้อยที่สุดเพียง 2 ประเด็นคือ สุขภาพกับเกษตร หากพิจารณาเชิงประเด็น พบว่า ประเด็นที่มีงานวิจัยในทุกพื้นที่ก็คือ ประเด็นสุขภาพ รองลงมาคือ ประเด็นเกษตรและสิ่งแวดล้อม และประเด็นที่มีงานวิจัยน้อยที่สุดก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่การศึกษาวิจัยเพียง 2 พื้นที่คือ อำเภอลอง กับอำเภอร้องกวาง ดังตารางที่ 6.31

- **รูปแบบงานวิจัย** รูปแบบการทำงานวิจัยส่วนใหญ่ของจังหวัดแพร่ พบว่า เป็นรูปแบบงานวิจัยเชิงปริมาณมากที่สุดและเป็นงานวิจัยด้านสุขภาพและสาธารณสุขซึ่งดำเนินงานวิจัยโดยบุคลากรในหน่วยงาน เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล อำเภอและจังหวัด ส่วนงานวิจัยอีกประเภทหนึ่งก็คืองานวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งพบมากในประเด็นเกษตร เป็นการดำเนินการทดลองเพื่อทดสอบพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และเทคโนโลยีการเกษตรในส่วนของงานวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังพบน้อย ส่วนใหญ่มักจะอยู่ในประเด็นทางด้านสังคม

- **หน่วยงานที่ดำเนินงานวิจัย** การสืบค้นข้อมูลด้านงานวิจัยจากฐานข้อมูลงานวิจัย คณะกรรมการแห่งชาติ แหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย หน่วยงานวิจัยในภาคราชการ เช่น สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข พบว่าฐานข้อมูลไม่ได้แยกสังกัดของหัวหน้าโครงการและทีมวิจัยไว้อย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่สามารถทราบแหล่งที่มาของนักวิจัยได้ จากข้อมูลที่พบอีกด้านหนึ่งก็คือ ลักษณะงานวิจัยมีทั้งการทำงานวิจัยของหน่วยงานโดยตรง เช่น สาธารณสุข โรงพยาบาล นักวิชาการการศึกษา ส่วนประเด็นวิจัยที่มีความหลากหลาย แตกต่างมักจะอยู่ในสถาบันการศึกษาในจังหวัดแพร่ เช่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ และยังได้มีการรวบรวมงานวิจัยทางคณาจารย์ นักวิชาการได้ดำเนินงานทั้งในและนอกจังหวัดอย่างเป็นระบบ สืบค้นง่าย เป็นต้น

ซึ่งโจทย์วิจัยของแต่ละพื้นที่อำเภอ มีรายละเอียดและความน่าสนใจแตกต่างกัน ดังนี้

1. ประเด็นวิจัยของอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. ปัญหาและกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพบริการสุขภาพ ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับปฐมภูมิจังหวัดแพร่ / ยรรยง สมัย. 2550
2. การวิเคราะห์ต้นทุนกิจกรรมการพยาบาลผู้ป่วย ในโรงพยาบาลสูงเม่น / กัญญารัตน์ อินใจ. 2550
3. กลุ่มอาการพร่องฮอร์โมนเพศชาย และภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพ ในผู้ชายวัยทอง ตำบลแม่ป๋าก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ / นภาพดี อุดสม. 2552
4. การพัฒนาแนวปฏิบัติทางคลินิก สำหรับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในมารดาวัยรุ่น โรงพยาบาลแพร่ / สุนิสา ปัทมาภรณ์พงศ์. 2551
5. การปรับปรุงการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ เรื่อง เศษส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่าคา ป่าม่วง จังหวัดแพร่ / กรรณิการ์ วิทยา. 2550
6. คุณภาพชีวิตการทำงาน ของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลแพร่ / รสสุคนธ์ ศุภวโรดม. 2549
7. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข ในการเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนก ตำบลแม่หล่าย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ / สุพัตรา กิ่งเนตร. 2549
8. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะและการปฏิบัติตัวของประชาชนตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ที่มีต่อโรคพยาธิใบไม้ตับและอัตราการตรวจพบไข่พยาธิใบไม้ตับ/พิษณุธรรมใจ

ด้านการศึกษา/เยาวชน

1. การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านการอ่านและการเขียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลองวิทยา จังหวัดแพร่ / มุกิตา แก้วคำแสน. 2553
2. การวินิจฉัยข้อบกพร่องทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องอัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ / ศุภการณ สว่างเมืองวรกุล. 2552
3. ภาวะโภชนาการและการบริโภคขนม ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 / มันทนา สะปู. 2551
4. ผลของการเรียนการสอนชีววิทยา โดยใช้รูปแบบ ED3U ร่วมกับคอมพิวเตอร์สถานการณ์จำลอง ที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย / ชัยณรงค์ แก้วสุก. 2550
5. สาเหตุการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น ตามทัศนะของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต1 / อุดมลักษณ์ ไชยเดช. 2550
6. การทำหน้าที่ของครอบครัวตามการรับรู้ของเด็กวัยรุ่นที่เสพสุราในจังหวัดแพร่/สุนันทา ศิริวาท. 2548
7. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้านการส่งเสริมค่านิยมวิถีเศรษฐกิจพอเพียงระดับโรงเรียนในเขตเทศบาลแม่หล่ายภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง/วัฒนา วณิชชานนท์,2552

ด้านเกษตร

1. การวิเคราะห์ศักยภาพของสหกรณ์การเกษตรจังหวัดแพร่ ในการทำธุรกรรม ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย / พชรินทร์ พรหมวิหาร. 2551
2. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโครงการพัฒนาเกษตรยั่งยืนบ้านสวนเขื่อน จังหวัดแพร่ / อรรถชาติ โคมสว่าง. 2547
3. การดำเนินงานของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ นอกมุ้งตาข่าย ในอำเภอเมือง จังหวัดแพร่ / สิทธิไวกุล ทิราวงศ์. 2544

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. ศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในเขตลุ่มน้ำสาขาแม่ถาง จังหวัดแพร่ / ดุชนิ เชยทอง. 2551
2. การตรวจวัดคุณภาพน้ำในพื้นที่ป่าไม้ เกษตรกรรม ป่าไม้ผสมเกษตรกรรม โดยใช้ลุ่มน้ำขนาดเล็ก ในลุ่มน้ำสาขาแม่ถาง จังหวัดแพร่ / นภาพร ทิพมาสน์. 2551
3. พฤติกรรมและทัศนคติต่อการจัดการ และอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติแม่ยม จังหวัดแพร่ ของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย / สิทธิกร โนรินทร์. 2552
4. ความคิดเห็นของราษฎรต่อโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แคมและแม่สาย อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ / อธิติ ถาวร. 2548

ด้านอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูป จากผ้าหม้อห้อม ในตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ / สุปรีย์ ผุดผ่องพรรณ. 2553
2. ผลสัมฤทธิ์การดำเนินงาน ของผู้ผลิตสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยระดับประเทศของจังหวัดแพร่ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง / สุรัสวดี เทียนทอง. 2552
3. ต้นทุนและผลตอบแทน การผลิตเสื้อหม้อห้อม ในตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมืองแพร่ / สมิตรา วีรณรงค์กร. 2550
4. รูปแบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพของกลุ่มผ้าต้นมือ ตำบลป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ / แสงพลอย มั่งทอง. 2547
5. รูปแบบการบริหารจัดการ กลุ่มที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพของกลุ่มผ้าต้นมือ ตำบลป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่/นางแสงพลอย มั่งทอง, 2546
6. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มมูลค่าวัสดุเหลือใช้จากการผลิตเห็ดฟางโดยความร่วมมือของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีแพร่กับกลุ่มเกษตรกรพักชำระหนี้ บ้านธรรมเมือง หมู่ 4 ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่/นางสาวฉวีวรรณ วงศ์แพทย์, 2547
7. การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษา กลุ่มตีเหล็กบ้านร่องฟอง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ /ดร.พัชรภรณ์ ลิ้มปึงคนันต์, 2552

8. การพัฒนาระบบการจัดการโลจิสติกส์เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของธุรกิจขนาดย่อม :
กรณีศึกษา ผลิตภัณฑ์หม้อห้อม บ้านทุ่งไธ้ง จังหวัดแพร่ / วิชาสินี บุญธรรม, 2552

ด้านนโยบาย / ผังเมือง

1. การฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ย่านสี่แยกบ้านทุ่ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ / พงศ์พล ว่องเลิศสกุล. 2551
2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและองค์ประกอบทางกายภาพของเมืองแพร่ / วันวิสาข์ มหิทธิหาญ. 2551
3. ความผูกพันต่อองค์การ ของพนักงานศูนย์ไพบรณีย์ ในสังกัดสำนักงานไพบรณีย์เขต 5 ของบริษัท ไพบรณีย์ไทย จำกัด / บุญส่ง เล้าสินวัฒนา. 2551
4. การเมืองและการบริหารท้องถิ่นระดับจังหวัด ภายใต้รูปแบบการเลือกตั้ง ผู้บริหารโดยตรง : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ / อัญญารัตน์ มาจันทร์. 2550
5. รูปแบบการบริหารกำลังคนในราชการส่วนภูมิภาค:กรณีศึกษาสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในพื้นที่ สาธารณสุขเขต 1/วิทยาลัย ทังสุภูติ,

ด้านท่องเที่ยว

1. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในสวนอุทยานแพะเมืองผี จังหวัดแพร่ / ศุภชัย วรรณพงษ์. 2547
2. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา ชุมชนบ้านนาตอง ตำบลช่อแฮ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ / วลัยพร ลิ้มบุญญรัตน์. 2547
3. การจัดการท่องเที่ยวบริเวณวัดพระธาตุช่อแฮโดยความร่วมมือของชุมชนเทศบาลตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ / พระครูวิมลจิตติสุนทร. 2546

ด้านวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์

1. แนวทางการอนุรักษ์เรือนไม้พื้นถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองแพร่ / ชีรวิธ กล่อมแล้ว. 2552
2. การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี 12 เดือน ที่เอื้อต่อวิถีชีวิตชุมชน โดยความร่วมมือของ ชุมชนตำบลช่อแฮและตำบลป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ / พระครูวิมลจิตติสุนทร. 2548
3. จากเวียงโกศัยสู่เมืองแพร่ การศึกษาวิวัฒนาการเพื่อหาแนวทางการพัฒนาพื้นที่อย่างเหมาะสม กรณีศึกษาพื้นที่เขตเทศบาลเมืองแพร่ / วาสนา ภูเกษมสมบัติ. 2548
4. การจัดการท่องเที่ยวบริเวณวัดพระธาตุช่อแฮโดยความร่วมมือของชุมชนเทศบาลตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่/พระครูวิมลจิตติสุนทร , 2545
5. การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี 12 เดือนที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชนโดยความร่วมมือ ของชุมชนเทศบาลตำบลช่อแฮและตำบลป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่/พระครูวิมลจิตติสุนทร -, 2547

ด้านวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์

1. กระบวนการส่งเสริมค่านิยมวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ในเทศบาล แม่ หล่าย จังหวัดแพร่ /ศิริพร พันธุ์ลี

2. ประเด็นวิจัยของอำเภอสอง จังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. แบบแผนการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของสตรี อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / อรทัย เหมืองหม้อ. 2551

ด้านการศึกษา/เยาวชน

1. การพัฒนาระบบประเมินคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาโรงเรียนนารีรัตน์ จังหวัดแพร่ / พิศณุ พงศ์อุดม. 2548
2. การจัดการแหล่งเรียนรู้ป่าห้วยป้อม สู่หลักสูตรสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับ สถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ยอดขวัญ บุญซ้อน. 2548
3. แนวการจัดกิจกรรม ค่าแห่งการเรียนรู้ป่าห้วยป้อม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ยอดขวัญ บุญซ้อน. 2549
4. การจัดการแหล่งเรียนรู้ป่าห้วยป้อมสู่หลักสูตรสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับ สถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอสอง จังหวัดแพร่/นายยอดขวัญ บุญซ้อน, 2547

ด้านเกษตร

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ทศน์ เกียงค์. 2545

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. การเปลี่ยนแปลงด้านอาหาร และบทบาทหญิงชายในบริบทการพัฒนา ของชุมชนสะเอียบ ตำบล สะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / เยาวลักษณ์ ศรีคำภา. 2552
2. การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ของชุมชนรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง กรณีศึกษา ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ปิยะพิศ ขอนแก่น. 2550
3. ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของราษฎรตำบลสะเอียบ ต่อโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ก้องไมตรี เทศสูงเนิน. 2547
4. ผลจากการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โครงการป่าชุมชนเฉลิมพระเกียรติห้วยซ่าน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ปณณิชา ฝ้ายคำตา. 2547
5. ทศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของราษฎรที่อยู่อาศัย ในเขตพื้นที่ อุทยานแห่งชาติแม่ยม ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / อนันตศักดิ์ รุณทอง. 2546

ด้านอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน

1. การเคลื่อนไหวทางสังคมกลุ่มเครือข่ายสุราพื้นบ้าน : กรณีเครือข่ายสุราพื้นบ้าน กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสอง จังหวัดแพร่ / อรรถพล วงศ์ชัย. 2550
2. รูปแบบการใช้ประโยชน์ จากลำห้วยเพื่อเสริมสร้างรายได้และลดปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน โดย ความร่วมมือของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีแพร่ และเกษตรกรผู้ผลิตสุราพื้นบ้าน ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / โสภณ กิติ. 2550

3. การเปรียบเทียบผลตอบแทนของกลุ่มการผลิตกระดาศา และผลิตภัณฑ์ในตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / วชิราภรณ์ ภูระหงษ์. 2545
4. แนวทางการลงทุนทางวัฒนธรรม "สตรีท้องถิ่นสู่สากล" เพื่อส่งเสริมบทบาทสตรีไทยในความมั่นคงทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น : กรณีศึกษาวัฒนธรรมกระดาศา บ้านลองลือบุญ อ.สอง จ.แพร่ / พิระลิ้ม. [2544]
5. ความคิดเห็นต่อนโยบายผลิตสุราเสรี : กรณีศึกษาในเขตตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ธนพล สายยนต์. 2542
6. การศึกษาศักยภาพและคัดเลือกผักพื้นบ้านล้านนาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนห้วยหม้าย / ดวงพร เพิ่มสุวรรณ, 2551

ด้านท่องเที่ยว

1. การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านแม่แรม ตำบลคำปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ด้วยการท่องเที่ยววิถีเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน / เกษราพร ทิราวงศ์, 2552
2. การศึกษาชุมชนเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา บ้านร่องเย็นอำเภอสอง จังหวัดแพร่ / อำนวยพร ใหญ่ยิ่ง, 2552
3. การวิจัยและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ศิริพร พันธุลี, 2552
4. การศึกษาชุมชนเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา บ้านร่องเย็นอำเภอสอง จังหวัดแพร่ / อำนวยพร ใหญ่ยิ่ง, 2552
5. การวิจัยและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / ศิริพร พันธุลี, 2552

ด้านวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์

1. การจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของชนเผ่าตองเหลือง บ้านท่าวะ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ นายยอดขวัญ บุญซ้อน, 2543

ด้านองค์กรชุมชน/กลุ่มสังคม

1. บทบาทภรรยาชาวม้งในหมู่บ้านแม่แรม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ / สุรรัตน์ หงษ์สามสิบเจ็ด. 2548
2. การพัฒนาแผนแม่บทชุมชนโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนห้วยหม้าย/ศิริพร พันธุลี, 2551

3. ประเด็นวิจัยของอำเภอสอง จังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. การวิเคราะห์สถานการณ์การดูแลผู้ที่เป็นโรคจิตเภทที่พยายามฆ่าตัวตาย โรงพยาบาลสูงเม่น จังหวัดแพร่ / จิตราวดี ชุ่มอาวุธ. 2553

2. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบบูรณาการโรงเรียนบ้านผาสุก อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ / อุดม คำชาติ. 2550
3. ความคิดเห็นของผู้ถือบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ต่อโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และการให้บริการของศูนย์สุขภาพชุมชน สถานีอนามัยหัวฝาย อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ / จิราพร ชิดดี. 2545

ด้านเกษตร

1. รูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับกลุ่มเกษตรกรในการผลิตผักปลอดสารพิษของชุมชนตำบลบ้านกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่/นายสถิต เรือนคำ, 2544

4. ประเด็นวิจัยของอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. การปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจำนวนจริงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนร้องกวางอนุสรณ์ จังหวัดแพร่ / วชิราภา เพ็ชรหาญ. 2551
2. การกำหนดตนเองเกี่ยวกับการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด ของผู้ที่เป็นเบาหวาน โรงพยาบาลร้องกวาง จังหวัดแพร่ / วชิรี ผลมาก. 2550
3. ผลการใช้บทเรียนอินเทอร์เน็ต เรื่อง กบฏเงี้ยวเมืองแพร่ ของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนร้องกวางอนุสรณ์ จังหวัดแพร่ / จุฬารัตน์ ด่านผาทอง. 2550
4. ความต้องการการจัดบริการด้านการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพของประชาชน อ.ร้องกวาง จ.แพร่/ วรัญญ รีมย์, 2552

ด้านการศึกษา/เยาวชน

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานศูนย์เด็กเล็ก ในอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ / จิรชาย นาบุญมี. 2552
2. การปรับปรุงการให้บริการหอพักนักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ / ฉลวย จันศรี. 2552
3. กระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่/กรรณิการ์ กาญจันดา, 2553
4. ผลของการสอนโดยใช้งานปฏิบัติเป็นฐานในการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 /ศรีสุดา ทาหาร, 2552

ด้านเกษตร

1. การพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้จุลินทรีย์ท้องถิ่นในการจัดการเกษตรยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มเกษตรกร ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ / ตะวัน ฉัตรสูงเนิน
2. การจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาการปลูกข้าวโพดอย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง /สิทธิไวกุล ทิราวงศ์, 2552

3. การจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ เพื่อพัฒนาการปลูกข้าวโพดอย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง/สิทธิไวกุล ทิราวงศ์,2552

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการสำรวจและประเมินศักยภาพทรัพยากรดิน มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ และบริเวณใกล้เคียงอำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ / มณฑล ศุภปัญญา พงศ์. 2546
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในท้องที่บ้านใหม่จัดสรร ตำบลร่องเข้ อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ / อิทธิเดช รัตนวงศ์. 2545

ด้านท่องเที่ยว

1. ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนตำบลแม่ทราย อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ / กฤษดา ยะการ. 2543
2. วิจัยและพัฒนาศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนมลาบรี อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่/อำนวยการ ใหญ่ยิ่ง,2551
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนลุ่มน้ำแม่ยางหลวง อ.ร่องขวาง จ.แพร่/เกษราพร ทิราวงศ์ ,2551

ด้านอบต.

1. ความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการจัดการฝายต้นน้ำ ในพื้นที่ของหน่วยศึกษาดูงาน พัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำแม่ถาง อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ / เยาวลักษณ์ แก้วยอด. 2549

5. ประเด็นวิจัยของอำเภอลอง จังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. การประเมินการใช้ยาจากสมุนไพร และความคิดเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ ต่อการใช้ในโรงพยาบาลลอง จังหวัดแพร่ / ศุภลักษณ์ ไวกอเร็ต. 2552

ด้านเกษตร

1. การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกร ในเขตลุ่มน้ำห้วยแม่ต้า อำเภอลอง จังหวัดแพร่ / สัจฉิ์ แดงอ่อน. 2550
2. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการเร่งรัดการผลิตสัตว์ด้วยวิธีการผสมเทียมในอำเภอลอง จังหวัดแพร่ / ชมนาด ใจห้าว. 2551

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม จากการเปลี่ยนแปลงป่าชุมชน : กรณีศึกษา บ้านยอดขุนพล ตำบลบ้านปิ่น อำเภอลอง จังหวัดแพร่ / พระมหาศิริสิทธิ์ เป็งวันทา. 2549

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากโครงการถนนชนบท : กรณีศึกษาชุมชนบ้านแก่งหลวง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ / ทรงพล หาญศิริมีชัย. 2543
3. การจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษากุ่มแม่จางไฟ ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ / อารมย์ ชมขวัญ. 2542

ด้านอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน

1. ปัจจัยภายใน และภายนอกที่มีผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเซตวัน ต. ห้วยทุ่ง อ.ลอง จ.แพร่
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านเซตวัน ตำบลห้วยทุ่ง อำเภอลอง จังหวัดแพร่ / นพ. กบคำ. 2550
3. การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของสตรี : ศึกษาเฉพาะกรณี กลุ่มเครือข่ายสิ่งทอ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ / ญาณิศา สารอินตา. 2546

ด้านนโยบาย / ผังเมือง

1. การศึกษาและพัฒนาชุดเครื่องนอนผ้าทอเมืองลอง เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมสินค้าจังหวัดแพร่ ประเภทชุดเครื่องนอน / ปวีณา บุญปาน. 2550

ด้านอบต.

1. การศึกษาผลกระทบของการยุบรวมองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบลบ้านปิน อำเภอลอง จังหวัดแพร่
2. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ที่อเภอลอง จังหวัดแพร่ / วีระเดช เกาทองทัศนีย์. 2545

ด้านองค์กรชุมชน/กลุ่มสังคม

1. ผลกระทบของการยุบรวมองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล : กรณีศึกษาตำบลบ้านปิน อำเภอลอง จังหวัดแพร่ / ฟ้าใส เสนาธรรม. 2551
2. แรงสนับสนุนทางสังคมที่มีผู้สูงอายุได้รับ ในชุมชนบ้านนาแก ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ / ลักษณา ลิ้มประเสริฐ. 2549

6. ประเด็นวิจัยของอำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. การรับรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลวังขึ้น อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ / สมชาย โลกคำลือ. 2549
2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ต่อการเกิดโรคอุจจาระร่วงในอำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ / อุทัย อินตะสุข. 2549
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสุขภาพโดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในเขตบริการบ้านแพะทุ่งเจริญ ตำบลสรอย อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่/นางสมพร จงพิทยา, 2546

ด้านการศึกษา/เยาวชน

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสุขภาพโดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในเขตบริการโรงเรียนบ้านแพะทุ่งเจริญ ตำบลสรอย อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ / สมพร จงพิทยา. 2547
2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก ตำบลนาพูน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ / มงคล ธิเปียง. 2546
3. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก ตำบลวังชัน จังหวัดแพร่ นายมงคล ธิเปียง, 2544
4. กระบวนการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมศักยภาพกลุ่มเยาวชนในการจัดการป่าชุมชน บ้านแม่แปง ตำบลนาพูน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่/นายจเร คำหุ่น, 2544

ด้านเกษตร

1. การศึกษารูปแบบการผลิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกกล้วยไข่ เพื่อการส่งออกในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ จังหวัดแพร่ / จรียา วิสิทธิ์พานิช. 2551

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. ความคิดเห็นของราษฎรต่อการส่งเสริมระบบวนเกษตร ในเขตพื้นที่กั้นชนชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ / ธีระรัฐ พรหมณี. 2549
2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของราษฎรต่อโครงการฟื้นฟูป่าทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่ประสบอุทกภัย ตำบลแม่พุง อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ / ชุมทาง กวาลีสสาม. 2548
3. เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนวังชันวิทยา อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ / กฤติกรณ์ กองแก้ว. 2547
4. ความหลากหลายของมดในป่าบริเวณสวนป่าวังชัน จ.แพร่ / เดชา วิวัฒน์วิทยา. 2543
5. การประเมินค่าผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการปลูกสร้างสวนป่าไม้สักขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ที่สวนป่าวังชัน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ / วีรวุฒิ ครุฑสุวรรณ. 2542

7. ประเด็นวิจัยของอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. รูปแบบการดำเนินงานหมู่บ้านสร้างสุขภาพศึกษากรณี : หมู่บ้านในพื้นที่รับผิดชอบ สอ. ปากปาน อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ / สงกรานต์ ทะตัน. 2547
2. ประชาคมสุขภาพเพื่อแก้ไขปัญหาระบาดของโรคไข้เลือดออกของประชาชนหมู่ที่ 2 3 5 11 12 ตำบลไทรย้อย / ไกร เหมือนหม้อ ,มหชัย บุญตัน,2547
3. การดูแลสุขภาพด้วยตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานศึกษากรณี : สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรชนาวันมหาราชินี ตำบลแม่จั่ว อำเภอเด่นชัย/พัชรีย์ สีตะวัน

ด้านเกษตร

- 1.โครงการการศึกษารูปแบบการผลิตและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกกล้วยไข่เพื่อการส่งออกบนพื้นที่ประสภภัยพิบัติ
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรต่อโครงการผักพื้นบ้าน-สมุนไพรไทย ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ / สุทธิกรณ์ บุญญารัตนานุสรณ์. 2544

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการป้องกันรักษาป่า พื้นที่สวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ / พรรษา สีเหลือง. 2548
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรท้องถิ่นในการจัดการไฟฟ้า บริเวณสวนป่าห้วยไร่ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ / วัฒนพงษ์ สุกใส. 2545
3. ปัจจัยที่สำคัญบางประการที่มีความสัมพันธ์ต่อการถือครองที่ดินและลักษณะการใช้ที่ดินในเขตชลประทาน : กรณีศึกษา สหกรณ์ผู้ใช้น้ำฝายยางแม่จ๊วะ จำกัด ตำบลแม่จ๊วะ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ / สุระศักดิ์ บุญชาญ. 2544
- 4.การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อลดมลพิษจากการเผาถ่านที่เอื้อต่อการพัฒนาอาชีพและสุขภาพของชุมชนโดยความร่วมมือของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีแพร่กับชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลแม่จ๊วะ/ฉวีวรรณ วงษ์แพทย์และคณะ,2553
5. การศึกษาการแก้ไขปัญหาผลกระทบทางอากาศของชุมชนบ้านแม่จ๊วะโดยการผลิตน้ำส้มควันไม้เพื่อการเกษตรอินทรีย์ /ณัฐพร จันทรฉาย,2552

ด้านท่องเที่ยว

1. การวางแผนบริเวณเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร-ธรณี อย่างยั่งยืน ณ แหล่งพลอย บ้านบ่อแก้ว อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ / วราภรณ์ กิตติศรีวรพันธุ์. 2549
2. การมีส่วนร่วมของราษฎรในโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ / ณัฐพงษ์ หอมจันทร์. 2548
3. การศึกษาทบทวนกฎหมายและระเบียบปฏิบัติเพื่อการใช้ทรัพยากรแร่อย่างยั่งยืน กรณีศึกษาการพัฒนาแหล่งพลอยเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณบ้านบ่อแก้ว จังหวัดแพร่ / โชติ ตราชู. 2548
- 4.รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชนบ้านช่วงบุก ต.ห้วยไร่ อ.ด่านซ้าย จ.แพร่/นพ.เกรียงไกร ธนอัศวนนท์และคณะ

8. ประเด็นวิจัยของอำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคพยาธิใบไม้ตับของประชาชน ตำบลน้ำรัต อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ / อินทิรา เทียมแสน. 2551
2. รูปแบบการจัดการระบบสุขภาพภาคประชาชนโดยความร่วมมือของชุมชนบ้านตำหนักธรรม ตำบลตำหนักธรรม อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่. นายมนัส สุนทรศุทรวีต, 2546
3. ประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมชมรมผู้ป่วยโรคเรื้อรัง(เบาหวาน)ในชุมชนน้ำรัต ปี 2547/บุษบา คำสวน, 2547

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. การเปลี่ยนแปลงความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและคุณสมบัติของดินในแปลงสักร่างกายของสวนป่าแม่แฮด อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ / จรัส นีรนาคไพบูลย์. 2545

ด้านองค์กรชุมชน/กลุ่มสังคม

1. ปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวกู้เงินนอกระบบ เพื่อใช้คืนเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา บ้านย่านยาว หมู่ที่ 3 ตำบลน้ำรัต อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ / มณฑิยา คูคำมี. 2547

9. ประเด็นวิจัยของจังหวัดแพร่ในช่วงปี 2544-2553

ด้านสุขภาพ

1. คุณภาพชีวิตการทำงาน ของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดแพร่ / ธาธาทิพย์ อุทัศน์. 2549
2. ความพร้อมในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขระดับต้น ในจังหวัดแพร่ / มยุรี วาหงา. 2549
3. พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านอนามัยครอบครัว ของมารดาชาวเขาเผ่าม้ง จังหวัดแพร่ ปี 2538 / กาญจนา เอกปัญญา. 2540
4. รูปแบบการดำเนินงานเพื่อผลผลิตงานโรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อ จังหวัดแพร่/ภูซังค์ วีรพลิน, 2552
5. ประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์สาธารณสุขชุมชน จังหวัดแพร่/กิตตินันท์ อนรรฆมณี, 2552
6. สภาวะสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดแพร่ปี 2548/กาญจนา เอกปัญญา, 2548
7. การศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ฝิ่นทำให้หน้าขาว จังหวัดแพร่/ประเสริฐ กิตติประภัสร์และคณะ
8. สภาวะโภชนาการและการพัฒนาการของเด็กอายุ 1-3 ปี จังหวัดแพร่/กาญจนา เอกปัญญาและคณะ, 2549
9. การสำรวจคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ปี 2548/ธาดา เจริญกุล, 2548

- 10.ประสิทธิผลการสร้างเสริมพฤติกรรมการบริโภคโดยการใช้รูปแบบบริการเยี่ยมบ้านด้านการ
คุ้มครองผู้บริโภค :กรณีศึกษา 8 อำเภอของจังหวัดแพร่

ด้านการศึกษา/เยาวชน

- 1.ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ การจัดสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทย
บริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่/นายฐิติพงศ์ วงศ์เสนและคณะ,2550
- 2.ความพึงพอใจของนักศึกษาปริญญาโทที่มีต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง /ฐิติพงศ์ วงศ์เสน วลีษฐพล
ปัญญาสงค และคณะ ,2551
- 3.สถานการณ์และปัจจัยการเกิดอุบัติเหตุในเด็กอายุ 1-3 ปี จังหวัดแพร่/กาญจนา เอกปัญญ,ศรินยา
พงศ์พันธุ์ ,2549

ด้านเกษตร

1. ศึกษาความต้องการฝึกอบรม และการจัดหลักสูตรการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรที่
เหมาะสม สำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดแพร่ / ฤทธดา พงษ์การณียภาส. 2550
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ในการปลูก ของเกษตรกรในจังหวัดแพร่ / ขาติ พานเหล็ก.
2551
3. แบบจำลองระบบการเลี้ยงปลานิลในบ่อดินในจังหวัดแพร่ / อนุวัติ อุปนันไชย. 2545
4. แรงจูงใจของเกษตรกรในการเข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ภายใต้การดำเนินงานของ
ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 14 จังหวัดแพร่ / สงวน กันตะบุตร. 2543
5. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตถั่วเหลืองภาคเหนือตอนบน น.สพ.ดร.เอียรชัย อารยางกูร, 2545
6. ระบบการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมือง ในเขตจังหวัดภาคเหนือ
(เชียงใหม่-แพร่,ลำพูน-ลำปาง) รศ.ดร.สมปอง สรวมศิริ, 2549
7. การเตรียมข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจการผลิตกล้วยไข่
จังหวัดแพร่/ถาวร อ่อนประไพ,2552
8. ผลกระทบของปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงจากวัสดุเหลือทิ้ง มูลสัตว์ และเลือดสัตว์ ต่อผลผลิตและ
คุณภาพผลผลิตพืชผักเศรษฐกิจบางชนิด ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย /สมศักดิ์
สายตรง ,สายันต ต้นพานิช
9. การศึกษาเปรียบเทียบชนิดปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงกับปุ๋ยเคมี//สมศักดิ์ สายตรง ,สายันต ต้นพานิช
10. การศึกษาผลของความเข้มข้นปุ๋ยปลาต่อผลผลิตบร็อคโคลี่และปวยเล้งในดินร่วนปนทราย /
สมศักดิ์ สายตรง
11. ผลของระดับความเข้มข้นปุ๋ยน้ำชีวภาพจากเศษผักต่อผลผลิตและคุณภาพผลผลิตผักคะน้าและ
ถั่วฝักยาว//สมศักดิ์ สายตรง ,สายันต ต้นพานิช
12. ผลกระทบของปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงจากวัสดุเหลือทิ้ง มูลสัตว์ และเลือดสัตว์ ต่อผลผลิตและ
คุณภาพผลผลิตพืชผักเศรษฐกิจบางชนิด ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย/วิทยาลัย
เกษตรแพร่,2549

13. การศึกษาเปรียบเทียบชนิดปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูงกับปุ๋ยเคมีต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตพืชผักตระกูลกะหล่ำและตระกูลมะเขือ/วิทยาลัยเกษตรแพร่,2549
14. การศึกษาผลของความเข้มข้นปุ๋ยปลาต่อผลผลิตบร็อคโคลี่และปวยเล้งในดินร่วนปนทราย / วิทยาลัยเกษตรแพร่,2549
15. ผลของระดับความเข้มข้นปุ๋ยน้ำชีวภาพจากเศษผักต่อผลผลิตและคุณภาพผลผลิตผักคะน้าและถั่วฝักยาว/วิทยาลัยเกษตรแพร่,2549
16. การศึกษาสมรรถนะเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็กในการทำงานจริง โดยใช้ไบโอดีเซลจากน้ำมันพืชใช้แล้วเป็นเชื้อเพลิง /ธรรมศักดิ์ พันธุ์แสนศรี,2552
17. การขยายพันธุ์ห้อม (Strobilanthes cusia (Nees) Kuntze) ด้วยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ/กมลพร ปานง่อม,2551
18. การใช้พืชสมุนไพรไทยในการเพิ่มสมรรถภาพการเจริญเติบโตและควบคุมโรคบิดในไก่เนื้อ/ดุจดาว คนยัง,2551
19. ศึกษาความต้องการอบรมและจัดหลักสูตร การถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดแพร่/กฤษฎา พงษ์การณียภาส,2549

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. ความต้องการไม้สัก ของผู้ประกอบการกิจการอุตสาหกรรมไม้ ที่ได้จากการขึ้นทะเบียนที่ดินเป็นสวนป่าในจังหวัดแพร่ / มรกต อินทรภู. 2549
2. การจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการทรัพยากรของโรงเรียนป่าไม้ จังหวัดแพร่ / กาญจน์เชจร ชูชีพ. 2544
3. การประยุกต์ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการประเมินระดับความเสี่ยงภัยธรรมชาติบริเวณลุ่มน้ำแม่สูง จังหวัดแพร่ / โปรตปราน คำอ่อน. 2548
4. การประเมินพื้นที่น้ำท่วม โดยใช้ MIKE 11 และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์บริเวณลุ่มน้ำยม จังหวัดแพร่ / พรรณวดี อารยวงศ์วาฬ. 2544
5. การพัฒนาข้อเสนอโครงการเรื่องการศึกษาแผ่นดินถล่มและการแก้ไขที่ยั่งยืน/รศ.ดร.วรกร ไม้เรียง , 2545

ด้านอาชีพ/วิสาหกิจชุมชน

1. ศึกษาความต้องการฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสม สำหรับผู้ประกอบการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในพื้นที่จังหวัดแพร่ / วรณอุบล สิงห์อยู่เจริญ. 2551
2. การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาจากท้องถิ่น ในเขตจังหวัดแพร่ / กฤษฎา เชาววัฒิน. 2545
3. กลยุทธ์การตลาดของกลุ่มสตรี : กรณีศึกษาผ้าทอจก ในจังหวัดแพร่ / ฐานิดา อรุณพันธ์. 2546
4. การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตสุราพื้นบ้านของชุมชนในประเทศไทย กรณีศึกษา การผลิตเหล้าขาวในจังหวัดเชียงรายและแพร่ / ปิยวรรณ สุขศรี. 2544

5. การปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ปลาสาม ด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยีชีวภาพ กรณีศึกษาพื้นที่
จังหวัดแพร่และจังหวัดพะเยา /อังคณา ชมพุมิ่ง,2553
6. การศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำมันหอมระเหยจากพืชท้องถิ่นในจังหวัดแพร่ /พัชรเพ็ญ
เพ็ญจำรัส,2552

ด้านนโยบาย / ผังเมือง

1. บทบาทการบริหารงานของระบบผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ เพื่อการพัฒนา : กรณีศึกษา
จังหวัดแพร่ / อุบลวรรณ อยู่สุข. 2551
2. การเพิ่มขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในการจัดเก็บภาษีน้ำมัน / พาเกียรติ สมาน
บุตร. 2551
3. ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติตามมาตรการ ในโครงการพัฒนาความรู้ด้านปราบปรามยาเสพติดโดยใช้
คอมพิวเตอร์ : กรณีศึกษาสถานีตำรวจ ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดแพร่ / วชิรศักดิ์ ศรีประสม.
2549
3. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ที่มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองท้องถิ่น : กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตเลือกตั้งที่สอง จังหวัดแพร่ / ศิริวรรณ ปราศจากศัตรู. 2548
4. โครงการวิจัยและพัฒนาเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในการจัดเก็บ
ภาษีน้ำมัน /คุณพาเกียรติ สมานบุตร, 2550

ด้านท่องเที่ยว

1. การรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจังหวัดแพร่ /
มหาวิทยาลัยศิลปากร. [2543]

ด้านวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์

1. พลวัตการสร้างและการรับรู้ประวัติศาสตร์เมืองแพร่ พ.ศ.2445-2549 / ชัยพงษ์ สำเนียง. 2551
2. วิเคราะห์บทสวดชัย จังหวัดแพร่ / วราภรณ์ ดังก้อง. 2549
3. จัดประชุมวิชาการโดยชุมชนมีส่วนร่วม "มหกรรมฟื้นฟูภาษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น" /ศ.ดร.สุวิไล เปรม
ศรีรัตน์, 2552

ด้านองค์กรชุมชน/กลุ่มสังคม

1. วิทยาการชุมชน จังหวัดแพร่ / สุรพงษ์ มาตรฐานตรี. [2550]
2. ผลสัมฤทธิ์ของรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อข่าวสารความรู้ : กรณีศึกษา สถานีวิทยุกระจายเสียง
แห่งประเทศไทย จังหวัดแพร่ / ศตพล กัลยา. 2550
3. การวิจัยประเมินศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง จังหวัดแพร่ พ.ศ. 2546 /
ประเสริฐ แพงพิบูลย์. 2546
4. การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดแพร่ / แสง ขาวแก้ว. 2543
5. วิทยาการชุมชนจังหวัดแพร่/ นางสาวสิริลักษณ์ อัครเศรษฐพงศ์, 2545

ข้อมูลด้านยุทธศาสตร์และนโยบายในการพัฒนาจังหวัดแพร่

วิสัยทัศน์ (VISION) “เมืองแพร่ที่น่าอยู่ ประตูล้านนา เศรษฐกิจก้าวหน้า ประชาเป็นสุข”

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมเศรษฐกิจตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าประสงค์ : สร้างรายได้ แก้ไขปัญหาความยากจนโดยพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรพร้อมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ :

- (1) จัดหาและเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภคพร้อมทั้งการจัดระบบการบริหารจัดการน้ำอย่างครอบคลุมและทั่วถึง
- (2) พัฒนาและขยายเขตโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค
- (3) ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าด้านเกษตรกรรม หัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าวิสาหกิจชุมชนให้มีคุณภาพและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สร้างมูลค่าให้กับสินค้าพร้อมทั้งส่งเสริมความรู้ด้านการตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน
- (4) การส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความเข้าใจตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับประชาชน
- (5) ส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการให้มีประสิทธิภาพ สามารถแข่งขันได้ในระดับภูมิภาค และส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ประกอบการรายใหม่
- (6) ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพ พร้อมทั้งแสวงหาองค์ความรู้ใหม่มาใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพเพื่อยกระดับฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น
- (7) ส่งเสริมและพัฒนาการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม ส่งเสริมการศึกษาและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในจังหวัด

เป้าประสงค์ : ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรงมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สังคมมีความสงบสุขโดยการส่งเสริมอาชีพ สร้างจิตสำนึกในการดูแลสุภาพอนามัย และเพิ่มโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

กลยุทธ์ :

- (1) พัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนวัยทำงาน ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสทางสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

(2) สนับสนุนการมีส่วนร่วมเพื่อความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ชุมชนเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

(3) บูรณาการและส่งเสริมให้มีการสนับสนุนการทำงานพร้อมทั้งสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาความปลอดภัยและประชาชนเพื่อให้เกิดความสามัคคีและสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ของตนเอง

(4) ส่งเสริมให้ประชาชนได้เล่นกีฬาออกกำลังกายและมีพฤติกรรมทางด้านการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมเพื่อลดอัตราการเจ็บป่วยและโรคจากการทำงานของประชาชนลง

(5) พัฒนาคุณภาพการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนได้รับการศึกษาที่ได้มาตรฐานทั้งในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

(6) การส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมและความเสมอภาคให้แก่ชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การป้องกันและแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ : เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสุขภาพของกลุ่มจังหวัดล้านนาตะวันออก โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

กลยุทธ์ :

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกป่าเศรษฐกิจ ต้นไม้ และพืชคลุมดินเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกในการป้องกันดูแลรักษาพื้นที่ป่า การป้องกันปัญหาไฟป่า ปัญหาหมอกควันและส่งเสริมการพัฒนาป่าชุมชน

(2) จัดให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการป้องกันและบรรเทาปัญหาอุทกภัย น้ำป่าไหลหลาก ปัญหาภัยแล้งอย่างเป็นระบบ

(3) จัดให้มีระบบบำบัดและกำจัดขยะที่ถูกต้องลักษณะและได้มาตรฐาน พร้อมทั้งสามารถรองรับขยะที่เกิดขึ้นได้อย่างพอเพียง

(4) จัดให้มีระบบเตือนภัยครอบคลุมทุกพื้นที่เสี่ยงภัย และเพิ่มศักยภาพเครือข่ายในการป้องกันและเตือนภัยจากสาธารณภัยอย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิภาพ

(5) พัฒนารฐานข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ทันสมัยและนำเอนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสุขภาพเพื่อให้เกิดรายได้ในจังหวัด

เป้าประสงค์ : พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสุขภาพเพื่อให้เกิดรายได้ในจังหวัด

กลยุทธ์ :

- (1) การส่งเสริม อนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในจังหวัดโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสุขภาพพร้อมทั้งแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่แสดงถึงความแตกต่างเพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว
- (2) พัฒนาบุคลากรและสร้างแนวคิดใหม่เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความสามารถทางการแข่งขัน
- (3) สิ่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดและกับประเทศเพื่อนบ้าน
- (4) พัฒนาการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาดด้านการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย
- (5) พัฒนาองค์ความรู้และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความตระหนักและเห็นคุณค่าของต้นทุนด้านการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การบริหารจัดการภาครัฐและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

เป้าประสงค์ : ทุกภาคส่วนบูรณาการในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการทำงานโดยการเสริมสร้างวัฒนธรรม การทำงานให้มีค่านิยมร่วมที่ดีงามเพื่อสนองตอบต่อความต้องการและเกิดความพึงพอใจของประชาชน

กลยุทธ์ :

- (1) เสริมสร้างและปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมและหลักธรรมาภิบาลให้แก่บุคลากรภาครัฐในการสร้างค่านิยมร่วมให้มีวัฒนธรรมการทำงานที่ยึดเอาความซื่อสัตย์สุจริต ความถูกต้องชอบธรรม รวมไปถึงการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เกิดความรวดเร็วในการทำงานเพื่อให้บริการและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน
- (2) พัฒนาและขยายระบบการบริหารจัดการภาครัฐให้ประชาชนได้รับการบริการที่ดีและเข้าถึงได้อย่างสะดวก
- (3) ส่งเสริม สร้างแรงจูงใจและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการทำงานร่วมกับภาครัฐและเอกชนเพื่อสร้างกลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของภาครัฐอย่างต่อเนื่อง
- (4) ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นใช้ภูมิปัญญาในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง
- (5) เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างความเข้มแข็งของประชาชนให้มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน เกิดความสามัคคีไม่ให้เกิดการแทรกแซงและถูกโน้มน้าวจากฝ่ายต่างๆ

วิสัยทัศน์ “เมืองแห่งการเรียนรู้ คุณภาพชีวิตที่ดี มีความรักในถิ่นกำเนิด เชิดชูวัฒนธรรมล้านนา”

นโยบายและแนวทางการพัฒนา (2554-2556)

1. นโยบายด้านการพัฒนาการศึกษา

- มุ่งพัฒนาเยาวชนให้เป็นบุคคลเก่งเรียนรู้คุณธรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข
- จัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องทุกโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่เพื่อให้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาและมีคุณภาพ
- ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาในทุกระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัด และโอกาสการเรียนรู้ของแต่ละคน
- ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาในทุกระดับ ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับ อาชีวศึกษา การศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ อย่างต่อเนื่องในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น
- ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษามีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้
 - สนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องของสถาบันพลศึกษาวิทยาเขต สุโขทัย ศูนย์ศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่
 - ศึกษาหาแนวทางในการจัดตั้งวิทยาลัยพยาบาลเพื่อสร้างโอกาสในการศึกษา การประกอบอาชีพและช่วยเหลือประชาชนในจังหวัดแพร่
 - เชื่อมโยงสถาบันการศึกษาทุกระดับกับสถาบันการศึกษาทั้งในและ ต่างประเทศ เพื่อให้เด็ก เยาวชนในจังหวัดแพร่ได้มีโอกาสเข้าศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้น
- ส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้เพื่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- จัดตั้งคณะกรรมการสภาที่ปรึกษาทางการศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เพื่อให้คำแนะนำและร่วมดำเนินการวางแผนเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการศึกษา ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่

2 นโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ

- ส่งเสริมการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนโดยสร้างงานและสร้างอาชีพให้แก่ประชาชน เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวและจัดการด้านการตลาดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอาชีพ
- ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดแพร่ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้
 - ส่งเสริมและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในจังหวัดแพร่ให้มากขึ้น
 - สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและให้มีกระแสเงินหมุนเวียนในจังหวัด
 - ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนได้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน
 - ส่งเสริมการประกอบอาชีพภาคอุตสาหกรรมและหัตถกรรมเพื่อเพิ่มรายได้แก่ผู้ประกอบการอาชีพ
 - ส่งเสริมการประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมและการตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต การเกษตรและเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้วยการส่งเสริมการแปรรูปโดยการเชื่อมโยงกับสหกรณ์ภาคการเกษตร
 - ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ทำให้ผู้มาเยี่ยมเยือนจังหวัดแพร่เพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยการจัดประชุม อบรม สัมมนาและการแข่งขันกีฬาในระดับภูมิภาค ระดับประเทศและระดับนานาชาติเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน
 - ส่งเสริมการลงทุน โดยจัดตั้งศูนย์รวบรวมข้อมูลสถิติภาคอุตสาหกรรม การพาณิชย์และการให้บริการ เพื่อให้นักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศมาลงทุนในจังหวัดแพร่
 - ส่งเสริมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ สิ่งประดิษฐ์และเครื่องใช้ ซึ่งทำด้วยไม้สักที่ถูกต้องตามกฎหมายให้มีคุณภาพ เน้นให้เป็นเอกลักษณ์และความมีชื่อเสียงของจังหวัดแพร่
- จัดตั้งคณะกรรมการสภาที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจและสังคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เพื่อให้คำแนะนำและร่วมดำเนินการในการวางแผนทางและแก้ไขปัญหา ด้านเศรษฐกิจและสังคม

3 นโยบายด้านการพัฒนาสังคมและสาธารณสุข

- ป้องกัน รักษาและส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้
 - ส่งเสริมการให้ความรู้และสนับสนุนการให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง
 - ส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหายาเสพติด

- ส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันการระบาดของโรคติดต่อ
- ส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็ก สตรีมีครรภ์ คนชรา ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส
- ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสาธารณสุข
- ส่งเสริมและสนับสนุนการแพทย์แผนไทย
- ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมในชุมชน โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้
 - ส่งเสริมกิจกรรมด้านการศาสนาของทุกศาสนา
 - อนุรักษ์ สืบสานแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ส่งเสริมวัฒนธรรม เอกลักษณ์และประเพณีท้องถิ่น
- ให้การสังคมสงเคราะห์แก่ เด็ก เยาวชน สตรี คนชรา ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส
- สนับสนุนการกีฬาและนันทนาการ
- ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
- จัดตั้งคณะกรรมการสภาที่ปรึกษาด้านการพัฒนาสังคมและสาธารณสุขขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เพื่อให้คำแนะนำและร่วมดำเนินการวางแผนหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านสังคมและสาธารณสุข

4 นโยบายด้านการพัฒนาการเมืองและการบริหาร

- ส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของประชาชนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและการบริหารงานของท้องถิ่นพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและทักษะเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดสวัสดิการให้แก่บุคลากรอย่างทั่วถึง
- ส่งเสริมการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมให้ดีขึ้น
- ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ให้แก่องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน ประชาชนและองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง
- ปรับปรุงและพัฒนารายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ให้มีประสิทธิภาพ
- จัดหาและติดตั้งอุปกรณ์ในการป้องกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในพื้นที่สำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่และในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงภัยต่อการเกิดอันตรายในจังหวัดแพร่
- จัดทำแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- จัดตั้งคณะกรรมการสภาพที่ปรึกษาด้านการพัฒนาเมืองและการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เพื่อให้คำแนะนำและร่วมดำเนินการวางแผนหาแนวทางและแก้ไขปัญหาการพัฒนาการเมืองและการบริหาร

5. นโยบายด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

- พัฒนาการใช้ที่ดิน โดยมีแนวทางการดำเนินการพัฒนาระบบการวางผังเมืองรวม
- ก่อสร้างและพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอย่างทั่วถึง
- ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งน้ำ
- จัดตั้งคณะกรรมการสภาพที่ปรึกษาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เพื่อให้คำแนะนำและร่วมดำเนินการวางแผนเพิ่มแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

6. นโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลรวม
 - การศึกษาข้อมูลความเป็นไปได้ในการใช้พลังงานทดแทน
 - การศึกษาข้อมูลสารสนเทศด้านสิ่งแวดล้อม
- สร้างจิตสำนึกและความตระหนักให้แก่ประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า
- บำบัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดถึงดำเนินกิจกรรมตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- ส่งเสริมการปลูกป่าไม้เบญจพรรณและป่าไม้เศรษฐกิจ
 - สนับสนุนกิจกรรมปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าในการแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อน
 - ส่งเสริมการปลูกป่าไม้เศรษฐกิจเพื่อนำไม้มาใช้สอยในครัวเรือน การพานิชย์และอุตสาหกรรม
- จัดตั้งคณะกรรมการสภาพที่ปรึกษาการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เพื่อให้คำแนะนำและร่วมดำเนินการวางแผนหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. นโยบายด้านความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จัดทำฐานข้อมูลในการพัฒนา โดยสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นเพื่อรวบรวมข้อมูลรายละเอียดประชากร แต่ละบุคคล ข้อมูลรายละเอียดสภาพต่างๆ ของระบบสาธารณสุขปึก สาธารณสุขการ แหล่งน้ำ ความต้องการของประชาชน และข้อมูลทรัพยากรด้านต่างๆ ในพื้นที่อาจจะทำการพัฒนาให้เป็นประโยชน์กับท้องถิ่น ตลอดจนการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันและการให้บริการสาธารณะที่สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ทำให้ประชาชนเกิดความรัก ศรัทธา และเชื่อมั่นในหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เปรียบเสมือนบันไดที่เชื่อมประสานระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นของตนอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ทางจังหวัดแพร่ยังได้กำหนดแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดแพร่เป็นแนวทางให้แต่ละพื้นที่นำไปกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ดังนี้

1. ด้านการอนุรักษ์ พันธุ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
2. การสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
3. การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
4. การจัดหาแหล่งน้ำที่มีคุณภาพสำหรับอุปโภค-บริโภคอย่างเพียงพอ
5. การจัดทำผังเมืองและการพัฒนาระบบคมนาคมและขนส่งให้ทั่วถึง
6. การพัฒนาระบบไฟฟ้าและโทรศัพท์ในพื้นที่ขาดแคลน
7. การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ
8. การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการลงทุน
9. การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและได้มาตรฐาน
10. การอนุรักษ์ส่งเสริมและฟื้นฟูศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
11. การส่งเสริมการกีฬา สร้างสุขภาพและการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
12. การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิต
13. การพัฒนาวิสัยทัศน์ คุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น
14. การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถมีคุณธรรม
15. การพัฒนาอาคารสถานที่และเครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอและทันสมัย
16. การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง
17. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดทำแผนชุมชน

ซึ่งตามแนวนโยบายการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งก็มีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ปัญหาและศักยภาพในการพัฒนา ยกตัวอย่าง เช่น

นโยบายการพัฒนาเทศบาลตำบลแม่จ๊ะ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่

1. จัดให้มี และบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
2. รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะรวมทั้งกำจัดมูลฝอยและ สิ่งปฏิกูล
3. ป้องกันโรค และระงับโรคติดต่อ
4. ป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย
5. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
6. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
7. คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดี
9. ให้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
10. ให้น้ำการบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่าง
11. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
12. ให้น้ำการบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
13. ให้น้ำและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
14. ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครัวเรือน
15. บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
16. การพาณิชย์และ การส่งเสริมการลงทุน
17. การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
18. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกัน และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
19. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
20. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
21. การจัดวางผังเมือง

นโยบายการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านปาง ตำบลบ้านปาง อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

1. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
2. ให้น้ำเพื่อการบริโภค บริโภค และการเกษตร
3. บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน
4. ส่งเสริมการศึกษา

5. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
6. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
7. ส่งเสริมและสนับสนุนการออกกำลังกายและกีฬา
8. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
9. สร้างการบริหารการจัดการที่ดี
10. คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

นโยบายการพัฒนางานองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอวังยาง จังหวัดแพร่

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น สร้างกระบวนการกิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างชุมชน
2. จัดให้มีน้ำเพื่อการบริโภค อุปโภค และเพื่อการเกษตร
3. ส่งเสริมการศึกษา
4. การจัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่า
5. ส่งเสริม ปลูกฝัง คุณธรรมแก่ประชาชนตามหลักศาสนา
6. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น
7. ส่งเสริมอาชีพและทำมาหากินของประชาชน
8. ป้องกัน ระวังโรคติดต่อ การส่งเสริมอนามัยครอบครัว
9. การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล
10. ยึดหลักการบริหารจัดการที่ดี ในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล
11. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางระบายน้ำ และจัดการด้านวิศวกรรมจราจร
12. จัดให้มีไฟฟ้าสาธารณะ และระบบประปา
13. รักษาความสงบเรียบร้อยมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย
14. สังคมสงเคราะห์เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
15. การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

เทศบาลตำบลเด่นชัย ตำบลเด่นชัย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่

- 1) นโยบายด้านการศึกษา สังคม และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง
 - 1.1 ส่งเสริมปัจจัยพื้นฐานของนักเรียน ได้แก่ เสื้อผ้า อาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ให้แก่นักเรียนขาดแคลน ด้อยโอกาส
 - 1.2 ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสื่อเทคโนโลยีการศึกษา ห้องสมุดดิจิทัล อุปกรณ์วิทยาศาสตร์ การค้นคว้าทดลอง และอื่นๆ
 - 1.3 ส่งเสริมสนับสนุนโครงการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีความสุขและมีปัญญา ได้แก่ กิจกรรมศึกษานอกสถานที่ ฝึกฝนอาชีพ เล่นดนตรี เล่นกีฬา เป็นต้น

- 1.4 ส่งเสริมสนับสนุนโครงการภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การเรียนรู้จากชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
 - 1.5 ส่งเสริมกิจกรรมเด็ก เยาวชน และประชาชน โดยการจัดการแข่งขันกีฬา กิจกรรมนันทนาการอื่นๆ เพื่อเป็นการพัฒนาทางสุขภาพกาย จิตใจ และสติปัญญาและให้ห่างไกลจากสิ่งเสพติด
 - 1.6 ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพอนามัยของเด็ก เยาวชน และประชาชนให้มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีโดยถ้วนหน้า โดยให้ความสำคัญกับการดูแลการส่งเสริมและป้องกันสุขภาพของตนเองมากขึ้น
 - 1.7 ส่งเสริมสถานประกอบการ ร้านจำหน่ายอาหาร ให้มีการผลิตและจำหน่ายอาหารให้เป็นไปตามหลักสุขาภิบาล มีความสะอาดปลอดภัย ราคายุติธรรม ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค โดยการตรวจสอบขอความร่วมมือและใช้มาตรการทางกฎหมายโดยเคร่งครัด
 - 1.8 ผนึกส่งเสริมให้มีการรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในเขตเทศบาลโดยความร่วมมือจากประชาชนทุกหลังคาเรือน เพื่อพัฒนาจัดระเบียบบริเวณหน้าบ้านตนเองให้หน้าบ้านน่าอยู่น่ามอง เพื่อให้เทศบาลตำบลเด่นชัยเป็นเมืองสะอาด น่าอยู่อย่างยั่งยืน
 - 1.9 ให้การสงเคราะห์เด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาส และให้ประชาชนมีศักยภาพทางสังคม พัฒนาจากภาระให้เป็นโอกาส เป็นพลังในการพัฒนาท้องถิ่นและเป็นผู้ที่จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคม
 - 1.10 ส่งเสริมชมรมผู้สูงอายุให้ได้ถ่ายทอด สืบสานงานประเพณีพิธีกรรมที่สำคัญ
- 2) นโยบายด้านเศรษฐกิจ
- 2.1 ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน ในด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ด้านการบรรจุภัณฑ์ การตลาด ตามนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการประกอบธุรกิจการค้าขนาดกลาง ขนาดย่อม เพื่อให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน
 - 2.2 ส่งเสริมพื้นที่ตลาดศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ฯ เป็นศูนย์ผลิต แสวงสินค้าและศูนย์ฝึกอบรมการส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมธุรกิจอำเภอเด่นชัย
 - 2.3 ส่งเสริมสนับสนุนกองทุนหมู่บ้าน เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ การแก้ไขปัญหาของชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม การยอมรับและการไว้วางใจซึ่งกันและกัน
 - 2.4 ส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยการจัดศูนย์ข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนอนุรักษ์โบราณสถานและทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

3) นโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 3.1 ปรับปรุงระบบการจับเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยที่เป็นไปตามมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการคัดแยกขยะ บริการเก็บขยะอย่างทั่วถึง
- 3.2 ปรับปรุงภูมิทัศน์ถนน ปลุกต้นไม้ริมทางเดิน โดยการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ต้นไม้ที่ร่มรื่น เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม โดยประสานกับแขวงการทางในส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของแขวงการทางจังหวัดแพร่
- 3.3 ปรับปรุงสวนสาธารณะชุมชนกึ่งกลาง และสวนสาธารณะชุมชนปากพวง โดยการปรับปรุงสวนหย่อมและไม้ดอกไม้ประดับให้เขียวขจีร่มรื่นสวยงาม และปรับปรุงระบบให้น้ำ ลานกีฬา จัดวางโต๊ะ เก้าอี้ ม้านั่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ประชาชน ได้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายตลอดจนกิจกรรมนันทนาการต่าง
- 3.4 ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และจัดให้มีการประกวดชุมชนสวยงามสะอาดน่าอยู่
- 3.5 ประสานกับการรถไฟแห่งประเทศไทย เพื่อพัฒนาภูมิทัศน์และความเป็นระเบียบเรียบร้อยบริเวณพื้นที่รถไฟ

เทศบาลตำบลสอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

1. นโยบายด้านการศึกษา การจัดการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยดำเนินการ

- 1.1 ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเทศบาลตำบลสอง เพื่อเป็นแหล่งสำหรับศึกษาค้นคว้าข้อมูลความรู้ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนและเยาวชนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และรักการอ่านหนังสือมากขึ้น
- 1.2 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสองให้ได้รับการศึกษาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
- 1.3 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา
- 1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ
- 1.5 ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาความรู้ทักษะในด้านประกอบอาชีพแก่ประชาชน

2. นโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพคน เสริมสร้างให้คนมีคุณธรรม จริยธรรม มีสุขภาพแข็งแรง ครอบครัวอบอุ่น และสังคมมีความเอื้ออาทรกัน โดยดำเนินการ

- 2.1 ให้การสังคมสงเคราะห์แก่เด็ก เยาวชน สตรี คนชรา ผู้ติดเชื่อเอดส์ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส

2.2 ป้องกัน / แก้ไขปัญหายาเสพติด และ การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตลอดจน
ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในการควบคุมป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้หมดไปจากชุมชน

2.3 ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ และรายได้เสริม เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นฐาน
ของการพึ่งตนเอง ชุมชนมีงานทำ และมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

2.4 ส่งเสริมสถาบันครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม เกิดความรัก ความอบอุ่น และ
เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของสมาชิกในครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์

3. นโยบายด้านการพัฒนาการเกษตร พัฒนาศักยภาพและความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น เพิ่ม
ประสิทธิภาพและลดต้นทุน การผลิต ส่งเสริมการพัฒนาการผลิตทางการเกษตรและยกระดับ
ราคาสินค้าเกษตรให้สูงขึ้น โดยดำเนินการ

3.1 พัฒนาคณะความรู้ให้แก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต

3.2 ประสานงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการซื้อ-ขาย ผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้เกิดความ
เป็นธรรมแก่เกษตรกร

3.3 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชและอุปกรณ์การเกษตรที่จำเป็น

4. นโยบายด้านสาธารณสุข ส่งเสริมให้ประชาชนภายในเขตเทศบาลมีคุณภาพชีวิตที่ดี การ
เสริมสร้างสุขอนามัยที่ดีให้แก่ประชาชน โดยเน้นระบบในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ โดย
การดำเนินการ

4.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนและ
ส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน

4.2 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจในพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง และการ
ดูแลสุขภาพด้วยตนเองแก่ประชาชน

5. นโยบายด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และส่งเสริมการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญา
ท้องถิ่น อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ศาสนา โบราณสถาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในฐานะที่
เป็นทุนทางสังคม โดยดำเนินการ

5.1 ส่งเสริมกิจกรรม การอนุรักษ์ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ให้คงอยู่ต่อไป

5.2 การพัฒนาสังคมระดับชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งด้วยมิติทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม

6. นโยบายด้านที่อยู่อาศัย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นความสะอาด
สวยงาม ร่มรื่น ส่งเสริมการปลูกไม้ดอกไม้ประดับและไม้ยืนต้นและอนุรักษ์และฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น การบริหารจัดการทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน รัฐบาล และชุมชนโดยการ
ดำเนินการ

- 6.1 ปรับปรุงพื้นที่กำจัดขยะมูลฝอย
- 6.2 การคัดแยกขยะในชุมชนและโรงเรียน
- 6.3 ส่งเสริมให้ประชาชนบำบัดน้ำเสียในครัวเรือน
- 6.4 ส่งเสริมและสนับสนุน การพัฒนาศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

7. นโยบายด้านการพัฒนาจัดระบบโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน เป็นการพัฒนาที่มีความจำเป็นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น โดยดำเนินการ

- 7.1 พัฒนา ปรับปรุง และขยายเส้นทางการจราจรให้สามารถใช้สัญจร และขนส่งได้อย่างสะดวกและปลอดภัย
- 7.2 จัดหาแหล่งน้ำให้มีเพียงพอสำหรับการเกษตรและการอุปโภคบริโภค
- 7.3 จัดให้มี ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ อย่างครบถ้วนเพียงพอต่อความต้องการ โดยการก่อสร้างปรับปรุง ซ่อมแซม ท่อระบายน้ำ สะพาน ติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะ ฯลฯ ให้ได้มาตรฐานและทั่วถึง ตลอดจนประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดให้มีระบบคมนาคมขนส่ง ที่เหมาะสม
- 7.4 ดำเนินการวางและจัดระบบผังเมืองร่วมกับส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ให้แล้วเสร็จตามที่กฎหมายกำหนดไว้

8. นโยบายด้านการกีฬาและนันทนาการ ส่งเสริมและพัฒนาด้านการกีฬาเพื่อสุขภาพ โดยดำเนินการ

- 8.1 ส่งเสริม และสนับสนุนการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬา นันทนาการ กิจกรรมเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป
- 8.2 พัฒนาสถานกีฬาให้สวยงามเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย และจัดการแข่งขันกีฬาระดับอำเภอและจะพัฒนาให้ได้มาตรฐานสากลต่อไป

9. นโยบายด้านการเมือง การปกครอง จะยึดมั่น เทิดทูน และรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ โดยยึดหลักการที่ถูกต้อง เพื่อให้บังเกิดความสุขความเจริญแก่ประชาชนและท้องถิ่น โดยดำเนินการ

- 9.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน องค์กรเอกชน ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสื่อมวลชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินวิถีชีวิตตามครรลองระบอบประชาธิปไตย
- 9.2 บริหารราชการเทศบาลตำบลสองให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

โดยสรุปแล้วนโยบายการพัฒนาและแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดแพร่มีความเชื่อมโยงกันทั้งตั้งแต่ระดับจังหวัดเรื่อยมาถึงแนวทางในการพัฒนานโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลแต่การจัดลำดับความสำคัญของแต่ละประเด็นนั้นแตกต่างกันไปตามสถานการณ์เร่งด่วนของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอและตำบล

บทที่ 7

บทสรุปและวิเคราะห์ความต้องการงานวิจัยและพัฒนา

บทสรุป

จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดหนึ่งใน 17 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่โบราณและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะเป็นแหล่งไม้สักทองผืนใหญ่ของประเทศ มีภูมิปัญญาที่โดดเด่น เช่น การทอผ้าตีนจก ผ้าหม้อห้อม การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากไม้ ผลิตภัณฑ์จากเหล็ก และสุรากลั่นพื้นบ้าน มีทำเลที่ตั้งเป็นประตูสู่ล้านนา สามารถเชื่อมโยงการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดและประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยสามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าทางรถไฟของภูมิภาค

พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 เป็นภูเขา มีพื้นที่ราบเพียงร้อยละ 20 โดยลาดเอียงไปทางทิศใต้ตามแนวไหลของแม่น้ำยม คล้ายกันกระทะ แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 78 ตำบล 708 หมู่บ้าน 18 ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดแพร่มี 84 แห่ง แบ่งเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 23 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 59 แห่ง ประชากรทั้งหมด 462,090 คน พื้นที่ราบของจังหวัดจะอยู่ระหว่างหุบเขา มี 2 แปลงใหญ่ คือ ที่ราบบริเวณพื้นที่อำเภอร้องกวาง เมืองแพร่ สูงเม่น และเด่นชัย ซึ่งเป็นที่ราบแปลงใหญ่ และอีกหนึ่งแปลง คือ บริเวณที่ตั้งอำเภอลอง และวังชิ้น ซึ่งที่ราบดังกล่าว ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองแพร่คือ **“เมืองไม้สัก วิถีชีวิตวัฒนธรรมล้านนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่มาตรฐานสากล”** ในมุมมองการพัฒนาของสภาพนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการให้เป้าหมายของการพัฒนาที่น่าสนใจ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่สากล ทำให้วัฒนธรรมของเมืองแพร่ลือชื่อเป็นที่ประทับใจ ผลิตผลทางการเกษตรปลอดภัยต่อผู้บริโภค มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย ส่วนราชการให้บริการและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศักยภาพของจังหวัด

จากการระดมความคิดเห็นเพื่อการวิเคราะห์ตนเองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่พบว่า จังหวัดแพร่มีทุนและศักยภาพ รวมถึงโอกาสและอุปสรรค ดังนี้

ทุน ศักยภาพ

1) มีอากาศดี ทรัพยากรธรรมชาติมีความสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนานักกิจกรรมด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวได้

- 2) มีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการปลูกป่าและฟื้นฟูสภาพป่า เช่น การปลูกสักทอง ไม้ไผ่ และความหลากหลายทางชีวภาพที่จะเป็นฐานเศรษฐกิจของจังหวัด
- 3) มีผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่างที่จะสามารถสนับสนุนกิจกรรมด้านเศรษฐกิจของจังหวัด เช่น การทอผ้า การย้อมผ้า การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ และสินค้า OTOP อื่นๆ
- 4) มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ตำนานศิลปะพื้นบ้านและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น รวมทั้งประชาชนมีอุปนิสัยสุภาพ อ่อนโยน มีน้ำใจ เป็นมิตรต่อนักท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไม่แพงมากนัก ซึ่งน่าจะเป็นโอกาสในการสนับสนุนและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้
- 5) มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถานและแหล่งธรรมชาติที่บริสุทธิ์สวยงามซึ่งสามารถใช้เป็นต้นทุนสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด
- 6) มีการรวมกลุ่มกันของภาคประชาชนหลายกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรี ผู้สูงอายุ กลุ่มเครือข่ายป้องกันรักษาป่าและแจ้งเตือนอุทกภัย ดินโคลนถล่ม น้ำป่าไหลหลากสามารถใช้เป็นศักยภาพเพื่อต่อยอดการพัฒนา
- 7) มีบริการด้านสาธารณสุขและกองทุนด้านสุขภาพของตำบลครอบคลุมทุกพื้นที่
- 8) อัตราการศึกษาต่อของประชากรในจังหวัดแพร่มีสูง ประกอบกับการมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายซึ่งเป็นโอกาสในการพัฒนาในด้านอาชีพที่ดีขึ้น
- 9) มีโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงกับจังหวัดภาคเหนือตอนบนและภาคเหนือตอนล่าง (Land Bridge) ในฐานะประตูสู่ล้านนาและสามารถพัฒนาให้เป็นเมืองศูนย์กลางแห่งการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว
- 10) มีการนำเทคโนโลยีมาใช้สำหรับบริการประชาชน เพื่อให้เกิดความรวดเร็วในการบริหารและบริการประชาชน

จุดอ่อน

- 1) ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน เนื่องจากมีหนี้สิน ว่างงาน มีปัญหาด้านสุขภาพ การลงทุนทางการเกษตรไม่คุ้มค่า ไม่มีตลาดรองรับ เกษตรกรไม่มีความรู้ในการประกอบอาชีพ
- 2) สถาบันครอบครัวมีความอ่อนแอ มีความรุนแรงในครอบครัว เด็กถูกระงับทำล่วงละเมิด ปัญหาการค้ำมนุษย์ ความไม่พร้อมของคู่สมรส ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง
- 3) การเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ มีแนวโน้มสูงขึ้น (ความดัน เบาหวาน มะเร็ง) และมีการเจ็บป่วยด้วยโรคใหม่ๆ สูงขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่ถูกต้อง
- 4) ปัญหาเด็กและเยาวชนในจังหวัดแพร่ขาดคุณธรรมและทักษะในการดำรงชีวิต จากปัญหาเบื้องต้นก่อให้เกิดปัญหาเด็กถูกละเลยและเป็นผู้ถูกระงับทำมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนำไปสู่ปัญหาการค้ำมนุษย์และการละเมิดทางเพศ ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว

5) คุณภาพการศึกษาต่ำกว่ามาตรฐาน (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน) และมีสถานศึกษาเพียงบางแห่งที่ผ่านเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ ซึ่งมีจำนวนน้อยมากทำให้นักเรียน นักศึกษาขาดองค์ความรู้ / โอกาสในการศึกษาต่อ

6) ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย และขาดโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ทำให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายและถูกเอารัดเอาเปรียบ มีคดีความกันมากขึ้น

7) แหล่งกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตรที่ไม่เพียงพอกับน้ำต้นทุน การบริหารจัดการด้านทรัพยากรน้ำยังไม่เป็นระบบ ทำให้เกิดปัญหาอุทกภัยในฤดูฝนและปัญหาขาดน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง

8) ประชาชนบางส่วนยังไม่ตระหนักและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะมีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า ขาดแคลนวัตถุดิบ เช่น ไม้ไผ่ ไม้สัก เพื่ออุตสาหกรรมป่าไม้ และประชาชนในพื้นที่มีค่านิยมที่ผิดๆ เช่น การนำไม้ท่อนซุงมาสร้างบ้านเรือน รวมทั้งขาดการวิเคราะห์และการทำวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่เสี่ยงภัยอย่างเป็นระบบ ไม่มีการบริหารจัดการพื้นที่ป่าอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ยังมีการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ ลักลอบเผาป่าเป็นประจำ ทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบนิเวศน์ ก่อให้เกิดน้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่มและอุทกภัยในฤดูฝน และความแห้งแล้งในฤดูแล้ง

9) การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ขาดศูนย์กลางการประชาสัมพันธ์ ไม่ได้นำทรัพยากรการท่องเที่ยวและทุนทางสังคมที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดพัฒนาช้ากว่าที่ควรจะเป็น

10) สินค้าที่ระลึกของจังหวัดแพร่ยังไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นทำให้สินค้าขาดความสนใจจากนักท่องเที่ยว

11) ขาดระบบคมนาคมที่สะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น เส้นทางคมนาคมทางอากาศทางบก เชื่อมต่อระหว่างจังหวัด และขาดระบบขนส่งมวลชนในจังหวัด ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ได้รับความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว

12) การจัดการขยะมูลฝอยและน้ำเสียยังไม่มีประสิทธิภาพ

โอกาส

1) รัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหาค่าความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนรวมทั้งนโยบายเอื้อต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและ SMEs สนับสนุน ICT และส่งเสริมอาชีพ เศรษฐกิจ และการทำเกษตรอินทรีย์ สามารถสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งนโยบายของรัฐเอื้อต่อกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น เช่นการศึกษา สาธารณสุข ผู้สูงอายุและผู้พิการ

2) รัฐมีนโยบายสนับสนุนโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำยมเพื่อแก้ไขปัญหาค่าความยากจนและภัยแล้ง

3) นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะด้าน Logistic สนับสนุน การเชื่อมโยงการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวเกี่ยวกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้ง นโยบายการเปิดตลาดการค้าเสรีกับประเทศเพื่อนบ้าน (FTA) ทำให้ตลาดกว้างขึ้น

4) การปฏิรูประบบราชการและนโยบายการพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการเป็นการเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารจัดการในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของจังหวัด

5) นโยบายการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเปิดโอกาสให้ภาค ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของภาครัฐมากขึ้นเป็นการเพิ่มโอกาสการ พัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

6) นโยบายของภาครัฐด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

7) สังคมโลกให้ความสนใจเรื่องภาวะโลกร้อน ทำให้เกิดกระแสการอนุรักษ์และการรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อจำกัด

1) แนวคิดแบบพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวทำให้วิถีชีวิตประชาชนเปลี่ยนไปไม่เป็นไปตามแนวคิด ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพ

3) ภาคราชการถูกแทรกแซงจากระบบการเมือง ทำให้การทำงานไม่ตรงกับความต้องการของ ประชาชนอย่างแท้จริง

4) สภาวะเศรษฐกิจถดถอย และการเกิดโรคระบาดต่างๆ ที่เป็นผลกระทบในวงกว้างทั้ง ภายในและต่างประเทศ ทำให้กีดอุปสรรคต่อการส่งเสริมและพัฒนาจังหวัด

5) ข้อระเบียบ กฎหมาย และนโยบายบางประการไม่เอื้อต่อการประกอบอาชีพของท้องถิ่น บางประเภท เช่น การผลิตสุราพื้นบ้าน การทำสิ่งประดิษฐ์จากไม้ เป็นต้น

6) มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูงอยู่บ่อยครั้ง ทำให้การบริหารงานของจังหวัดไม่ต่อเนื่อง

สถานการณ์โดยภาพรวมของจังหวัดแพร่

ทีมวิจัยได้ศึกษาเอกสารจากโครงการจัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวจังหวัดแพร่ที่สนับสนุน โดยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ได้จัดเวทีและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็น สถานการณ์ที่เกิดขึ้นของจังหวัด เพื่อกำหนดการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาเมื่อปีพ.ศ. 2552 ซึ่งทีมวิจัยได้ประมวลภาพข้อมูลจากโครงการและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นถึง สถานการณ์ที่เป็นปัจจุบันรวมถึงความคิดเห็นต่อทิศทางการพัฒนางานวิจัยและพัฒนาที่สอดคล้องกับ การวิเคราะห์ตนเองที่ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ได้จัดทำขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการท่องเที่ยว

1.1 เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดแพร่มีความหลากหลายทั้งในด้านของสถาปัตยกรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สามารถใช้เป็นต้นทุนสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด นอกจากนี้จังหวัดแพร่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ตำนาน ศิลปะพื้นบ้านและวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น แต่ยังคงขาดการพัฒนาอีกทั้งขาดการบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดยังขาดการเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายการท่องเที่ยว ขาดการจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐและเอกชน จึงทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดแพร่มีจำนวนน้อย และเลือกเป็นเพียงแค่จังหวัดผ่านเท่านั้น

1.2 สินค้าของที่ระลึกของจังหวัดแพร่ยังไม่มีโดดเด่นทางด้านเอกลักษณ์ ทำให้สินค้าท้องถิ่นขาดความสนใจจากนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- พัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวของจังหวัดแพร่
- งานวิจัยพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยเน้นการร่วมมือกันระหว่างทุกภาคส่วนในการเข้ามาบริหารจัดการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น
- งานวิจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2) ด้านการเกษตร

2.1 จังหวัดแพร่ยังคงมีปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการผลิตผลแปรรูปทางการเกษตร ด้านการตลาด ด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร การปลูกฝังแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแก่คนในชุมชน

2.2 เนื่องจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นมหาวิทยาลัยการเกษตร อีกทั้งยังอยู่ในพื้นที่จังหวัดแพร่ จึงได้มีงานวิจัยของนักศึกษาและคณาจารย์ที่สะท้อนให้เห็นความต้องการของท้องถิ่น เบื้องต้นพบว่าจังหวัดแพร่มีสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญเช่น ข้าว ข้าวโพด พริก ถั่วเหลือง อีกทั้งยังมีการแปลงความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นลักษณะเฉพาะของเมืองแพร่เช่น การทำหม้อห้อม การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ การแปรรูปไม้สัก ซึ่งออกมาในรูปแบบของการผลิตสินค้า OTOP ของจังหวัด

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- งานวิจัยในเรื่องการของการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตร จึงทำให้ชุมชนไม่สามารถเพิ่มรายได้จากการทำการเกษตรได้ด้านการพัฒนาผลิตผลทางการเกษตร

3) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3.1 สถานการณ์ปัญหาสังคมของจังหวัดแพร่ พบว่าขนาดครอบครัวในจังหวัดแพร่ลดลง มีอัตราการจดทะเบียนสมรสต่อการหย่าร้างในปี 2550 คิดเป็น 2.87:1 กลุ่มผู้สูงอายุมี

แนวโน้มสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มสัดส่วนที่ลดลง นอกจากนี้แล้วจากการสำรวจข้อมูลการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมของท้องถิ่น พบว่าจังหวัดแพร่ มีผู้ประสบปัญหา(ด้อยโอกาส) ทางสังคมที่ต้องได้รับการพัฒนา ร้อยละ 13.98 ของประชากรทั้งจังหวัด โดยสามารถจำแนกกลุ่มผู้ประสบปัญหาสังคม ออกเป็น กลุ่มเด็ก (0-18 ปี) จำนวน 8,942 คน กลุ่มเยาวชน (19-25 ปี) จำนวน 6,182 คน กลุ่มสตรี (26-56 ปี) จำนวน 10,030 คน กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จำนวน 23,607 คน กลุ่มที่มีปัญหาครอบครัว จำนวน 6,182 คน และกลุ่มคนพิการ จำนวน 10,159 คน

3.2 ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดแพร่มีฐานะยากจนเนื่องจากมีหนี้สิน มีอัตราการว่างงานที่สูง ทำให้คนในท้องถิ่นย้ายถิ่นที่อยู่ไปขายแรงงานในต่างจังหวัด กลุ่มคนที่ยังคงอาศัยอยู่ในท้องถิ่นจึงเป็นผู้สูงอายุที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของสุขภาพ การเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ มีแนวโน้มที่สูงขึ้น

3.3 ปัญหาด้านการว่างงาน : ไม่ค่อยมี ถึงมีก็น้อย เรื่องแรงงานต่างด้าว ก็มีน้อย เนื่องจากจังหวัดแพร่เป็นจังหวัดเล็ก ๆ และยังเป็นจังหวัดที่ยังเน้นการทำการเกษตรอยู่ภาคอุตสาหกรรมยังน้อย จึงไม่ค่อยมีปัญหาในด้านนี้

3.4 ปัญหาด้านความยากจน : ส่วนใหญ่คนจนในเมืองแพร่ คือ คนที่ไม่ใช่ชน มีที่ดินแต่ไม่ปลูก ไม่ทำ หากมองเป็นพื้นที่ที่มีรายได้น้อย คือ อำเภอลอง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชนเผ่าเผ็ดตองเหลือง อยู่บนดอยสูง และพื้นที่ก็ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- หาแนวทางหรือลดอัตราการย้ายถิ่นของประชากรวัยทำงานให้อยู่ในท้องถิ่น เพื่อที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน
- งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ ทักษะทางด้านแรงงานเพื่อสนับสนุนอาชีพของคนในท้องถิ่น

4) ด้านการพัฒนาอาชีพ / วิสาหกิจชุมชน

4.1 ของดีเมืองแพร่ คือ เสื้อหม้อฮ่อม ซึ่งทางจังหวัดก็มีการณรงค์ให้ใส่เสื้อหม้อฮ่อม โดยเฉพาะในสถานที่ราชการ เสื้อหม้อฮ่อมมีการพัฒนามาเรื่อย ๆ ทั้งรูปแบบ ลวดลาย ที่ทันสมัยและสวยงามมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เป็นเจ้าของกิจการนั้น คือ คนที่มีเงินอยู่แล้ว ส่วนชาวบ้านก็จะมารับจ้างในการตัดเย็บ ทำให้มีรายได้เสริม

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- กลุ่มผู้ประกอบการยังต้องการงานวิจัยเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมธุรกิจในครัวเรือน พบว่ากลุ่มผู้ประกอบการยังต้องการความรู้ในเรื่อง การตลาดเพื่อส่งออกสินค้าชุมชน การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง เกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการ การจัดทำแผน

ธุรกิจ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจ การรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการสินค้าท้องถิ่น ความรู้เรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

- เน้นการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์หลักของจังหวัด ทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพ ของวัตถุดิบ การแปรรูปบรรจุภัณฑ์ การวิจัยพัฒนา การสนับสนุนด้านการเงิน และการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม และมีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดทั้งระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ จังหวัดแพร่สินค้า OTOP ที่จำหน่ายได้มากที่สุด ได้แก่ ผ้าหม้อห้อม ผ้าตีนจก ผลิตภัณฑ์จากไม้สัก เช่น ของชำร่วย เฟอร์นิเจอร์ ไม้ของใช้ที่ทำจากเศษไม้สักๆ ผลิตภัณฑ์จากไม้ ยางพารา ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์หวายและ สุนัขกลั่น

5) ด้านสังคม วัฒนธรรม

5.1 การกินเหล้าของประชาชนในจังหวัดแพร่กลายเป็นวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใดก็ตาม เช่น แม่บ้าน พ่อบ้าน กลุ่มเยาวชน บางครอบครัว ตีไปด้วยกันทั้ง พ่อ แม่ ลูก ถือว่าเป็นเรื่องปกติ

5.2 เกิดวิกฤตศรัทธา มองถึง ความประพฤติของพระสงฆ์ ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีในการ ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เช่น การจัดงานฉลองพัทธศ การทำบุญปอยหลวงที่ยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะในการแห่ครัว ตานเข้าวัดนั้น ทุกขบวนจะต้องกินเหล้าแล้วแห่เข้ามาในวัด ซึ่งมองแล้วดูไม่ค่อยเหมาะสม

5.3 ความประพฤติของประชาชน ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีในการฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เช่น การจัดงานบวชให้ลูกต้องจัดให้ยิ่งใหญ่ มีมหรสพ ทั้งดนตรีต่าง ๆ เพราะมีฐานคิดที่ว่า ถ้าจัดเล็ก ๆ แล้ว จะอาย และเป็นการแสดงออกถึงการมีฐานะในสังคม การจัดงานศพก็เช่นกัน ต้องจัดให้ยิ่งใหญ่ ตั้งศพ ไว้หลาย ๆ คืน มีการเปลี่ยนดอกไม้แทบทุกคืน มีปราสาท มีการดื่มเหล้า มีการจัดเลี้ยงกลางคืน เพราะมีฐานคิดว่า เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงมีค่านิยมในการร่วมเป็นสมาชิก ธกส. สมาชิกผู้สูงวัยต่าง ๆ เพื่อเมื่อตอนเสียชีวิตจะได้นำเงินก้อนนั้นมาจัดงาน ศพ เป็นบ่อเกิดการเป็นหนี้สินตามมา ดังคำกล่าวที่ว่า คนตายขายคนเป็น การจัดงานทุกอย่างใน ชุมชนนั้นควรจัดอย่างพอเพียง ประหยัด โดยรักษาแก่นของขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมเอาไว้

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดื่มเหล้าเพื่อลดอัตรา พฤติกรรมการดื่มเหล้าในจังหวัดแพร่

- การปรับทัศนคติของประชาชน ในด้านความเชื่อในศาสนาพิธีกรรมต่าง ๆ โดยมีการเก็บข้อมูลความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นตอนต่าง ๆ ควรมีการอบรม และ ประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปรับทราบ กลุ่มเป้าหมายควรจะเป็นกลุ่มพระสงฆ์ เพราะคนจะเชื่อพระสงฆ์ มากกว่า ต้องหากกลุ่มคนที่จะเริ่มต้น เพราะตอนนี้ยังไม่มีคนกล้าทำ ต้องทำพื้นที่ต้นแบบให้ได้

- การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดื่มเหล้า เพราะประชาชนมองว่า การดื่มเหล้า เป็นเรื่องปกติ และเหล้าก็เข้าไปมีส่วนในทุกกลุ่มในชุมชน และในทุก ๆ งานที่จัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น

งานมงคล งานบุญ หรืองานศพ โดยเฉพาะมีผลงานวิจัยออกมาแล้วว่า คนแพร่เต็มเหล้ามากที่สุดในประเทศไทย ซึ่งประเด็นนี้ เป็นนโยบายเร่งด่วนของผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ด้วย

6) ด้านเด็ก เยาวชนและผู้สูงอายุ

- 6.1 การจับกลุ่มกันดื่มสุราในวัยรุ่น (ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี)
- 6.2 เด็กและเยาวชนติดเกมส์ ยังมีร้านเกมส์ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ซึ่งยังเป็นปัญหาที่ยังแก้ไขไม่ได้
- 6.3 พฤติกรรมการเสพยาเสพติดในวัยรุ่น การติดยาเสพติด
- 6.4 พฤติกรรมการก่ออาชญากรรมจากสถิติ พบเยาวชนอยู่ในสถานพินิจเพิ่มขึ้น
- 6.5 เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม ปัญหาเรื่องท้องในวัยเรียน การมีเพศสัมพันธ์ที่มีอายุลดน้อยลงเรื่อย ๆ สถิติเด็กตั้งครรภ์ในอายุ 14 ปี เพิ่มขึ้น พบมากในอำเภอเมือง และอำเภอสองเม่น

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- ทาง อบจ. แพร่ มีแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยจัดทำโครงการให้เด็กและเยาวชนได้มีกิจกรรมมากขึ้น เช่น โครงการกีฬาปลอดยาเสพติด โครงการจ้างเด็กและเยาวชนมาทำงานในภาคฤดูร้อน การส่งเสริมให้จัดตั้งกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนในทุก ๆ อบต. เป็นต้น
- โครงการ เด็กแพร่ปลอดเหล้า โดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน โดยเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการดูแลและคุ้มครองเด็กในพื้นที่ของตนเอง
- การป้องกันเด็กตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยเรียน : ซึ่งจัดอยู่ในพื้นที่เสี่ยงเพิ่มขึ้น
- การสร้างรั้วครอบครัว : จะแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติดและอาชญากรรมอื่น ๆ ได้
- การสร้างความสุขกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมการพักผ่อน กิจกรรมที่ทำให้ได้ออกมาจากร้านบ้าง การสร้างโอกาสให้เปิดโลกทัศน์ของผู้สูงอายุ ผ่านการพาไปทัศนศึกษา กิจกรรมย้อนรอยอดีต ได้เห็นการพัฒนาเมืองในด้านต่าง ๆ เห็นการเปลี่ยนแปลงจากอดีต จนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงเรื่องเล่าและความเชื่อในสมัยก่อน กิจกรรมการมาไหว้พระธาตุ เป็นต้น
- แนวทางในการพัฒนาเรื่องคุณภาพชีวิตและสังคม ควรที่จะมีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ส่งเสริมการศึกษา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการทำงาน และส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางสังคม

7) ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

- 7.1 เรื่องน้ำนับเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัด เมื่อฤดูฝน ก็เกิดปัญหาน้ำท่วม เมื่อฤดูร้อน ก็เกิดปัญหาภัยแล้ง ขาดแคลนน้ำโดยเฉพาะในภาคการเกษตร ทำให้เกิดปัญหาในการแย่งน้ำกันเป็นประจำเมื่อฤดูร้อนมาถึง ซึ่งประเด็นเรื่องน้ำนี้ ถ้าจะเริ่มแก้ปัญหา ก็จะสามารถเชื่อมโยงไปถึง

หลาย ๆ ภาคส่วนที่จะเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานในภาครัฐ และภาคเอกชน เช่น เกษตรกร ที่เป็นผู้ใช้น้ำโดยตรง ถ้ามีน้ำเพียงพอตลอดปีนั้น ก็จะส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาชีพตลอดปี ลดปัญหาการว่างงาน และอาจมีอาชีพเสริม เช่นการเพาะพันธุ์ปลา หรือ การเลี้ยงปลาในกระชังได้ ส่งผลถึงคุณภาพชีวิตของประชากรที่ดีขึ้น สามารถเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง และพึ่งตัวเองได้ในที่สุด นั้นหมายถึง สถานภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดแพร่ที่ดี *ชลประทาน* ในเรื่องของการกักเก็บน้ำในฤดูฝน การบริหารจัดการน้ำ รวมไปถึงการสร้างฝายแม้วเพื่อชะลอการไหลของน้ำ ซึ่งทาง อบจ. ได้มีการสนับสนุนงบประมาณในการสร้าง แต่ยังมีปัญหา เพราะว่าฝายที่สร้างนั้นพังเนื่องจาก ระยะห่างของฝายนั้นห่างกันเกินไป การสร้างฝายที่ไปกั้นบริเวณที่น้ำไหลเชี่ยว เป็นต้น ทั้งกรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติ ในเรื่องของการอนุรักษ์ป่า การปลูกป่า การป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นที่ในภาคการเกษตร เป็นต้น

7.2 ประเด็นของการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น ที่ยังหาข้อตกลงกันยังไม่ได้ อย่างไรก็ตาม มีข้อเสนอ ในการส่งเสริมการทำฝายแม้ว เพราะจะสามารถชะลอการไหลของน้ำได้ แต่ต้องมีความรู้ ในการสร้างอย่างเป็นระบบ และไม่เบียดเบียนพื้นที่เพาะปลูกของชาวบ้านได้ด้วย

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การแก้ไขปัญหาเรื่องการจัดการน้ำในฤดูแล้ง และกักเก็บน้ำในฤดูน้ำหลาก

8) ด้านการเกษตร

8.1 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพด /ข้าว / ถั่วเหลือง และพริก เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 5 ไร่ ต่อ ครอบครัว แม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำยม ปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคการเกษตรในจังหวัดแพร่ คือ ฝนแล้ง น้ำท่วม วาตภัย ศัตรูพืช โรคระบาด ราคาผลผลิตตกต่ำ คุณภาพผลผลิต

8.2 สถานการณ์ทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในช่วงปีที่สำคัญช่วงปี 2553 คือ ผลผลิตพริก ราคาตกต่ำ ทั้งของพื้นที่อำเภอลอง อำเภอเมือง และอำเภอร้องกวาง

8.3 ในพื้นที่อำเภอลอง และอำเภอร้องกวาง ระบบน้ำและการเกษตรดี มีพืชพรรณหลากหลายชนิด นับว่าเป็นอำเภอที่มีความอุดมสมบูรณ์ในระดับต้น ๆ ของแพร่

8.4 การพึ่งตัวเองของเกษตรกรลดน้อยลง มีการซื้อเมล็ดพันธุ์ทุกปี ไม่มีการเก็บเมล็ดพันธุ์เหมือนเมื่อก่อน ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น

8.5 ปัญหาที่พบในการพัฒนาสินค้าการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับผลิตสินค้าเกษตรโดยปราศจากการใช้สารเคมี เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ และในระยะเริ่มแรกของการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต จะได้ผลผลิตน้อย เนื่องจากถูกแมลงศัตรูพืชทำลาย

ข้อเสนอแนะด้านงานวิจัยและพัฒนา

- การบริหารจัดการแหล่งน้ำ ระบบการส่งน้ำโดยเรียนรู้จากต้นแบบทุ่งกุลาร้องไห้

- สนับสนุนการปรับปรุงแบบเป็นเกษตรผสมผสาน ที่นาของทุกคน ควรจะต้องมีสระน้ำ เพื่อเพิ่มความชื้นใต้ดิน เพื่อเลี้ยงปลา ปลุกฝกรอบสระน้ำ ในสระน้ำก็ยังมีผักบุ้ง ผักกระเฉด และยังใช้เป็นพื้นที่กักเก็บน้ำไว้ใช้ ซึ่งถ้าทำได้จะตอบโจทย์เรื่องความมั่นคงทางด้านอาหารได้
- องค์ความรู้ทางวิชาการและพัฒนาเทคโนโลยีเทคโนโลยีในการเก็บรักษาพืชแต่ละชนิด เช่น องค์ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีของพืชแต่ละชนิด เช่น การเพิ่มผลผลิต การยืดอายุผลผลิต การเร่งผลผลิต วิทยาการด้านปุ๋ย การบำรุงรักษา การปราบศัตรูพืชโดยลดการใช้สารเคมี การบริหารจัดการผลผลิต การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ การเข้าถึงช่องทางการตลาด
 - ด้านพืช การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สนับสนุนส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี เช่น การผลิตโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ ตรวจสอบและออกใบรับรองการผลิตพืชที่ปลอดภัยและเหมาะสม (GAP) การใช้พันธุ์พืชที่ทนทานต่อโรคเพื่อลดการใช้ยาฆ่าแมลงและใช้สมุนไพรในการป้องกันแมลงศัตรูพืช ตลอดจนการผลิตรูปแบบเกษตรอินทรีย์ หรือส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกยางพารา เพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เนื่องจากยาง พาราไม่ต้องใช้สารเคมี และไม่ต้องดูแลรักษามากนัก
 - ด้านสัตว์ การออกใบรับรองฟาร์มได้มาตรฐาน ตรวจสอบสารเร่งเนื้อแดงในสุกร การควบคุมโรคปากเท้าเปื่อย โรคพิษสุนัขบ้า ตลอดจนฝึกอบรมเกษตรกรให้รู้จักการเลี้ยงสัตว์อย่างถูกต้อง และเหมาะสม
 - ด้านประมง มีการออกใบรับรองการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างถูกต้อง และเหมาะสมแก่เกษตรกร (GAP) ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

9) การกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวทางในการพัฒนาในเรื่องของการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นใช้กรอบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเน้นการดำเนินงานเชิงรุก การลดขั้นตอน และระยะเวลาการให้บริการ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการ และการอำนวยความสะดวกในการบริการ

แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ ต้องมีการพัฒนาความสามารถในการบริหารเพื่อสร้างและพัฒนาศักยภาพการบริหารทรัพยากรบุคคลในภาคราชการ ให้กับผู้บริหารของจังหวัดและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านบุคคล เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของจังหวัด และหน่วยงานไปสู่ความสำเร็จ ส่งเสริมกำลังคนให้มีความพร้อมในการบริหารราชการ โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การตอบสนองความต้องการของประชาชน ผู้รับบริการและเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตามแนวทางการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่กำหนดให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางและ เป้าหมายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี คือ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดแพร่

ทีมวิจัยได้นำเอาแผนยุทธศาสตร์จังหวัดแพร่ การวิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาจังหวัดแพร่ ทำให้คณะวิจัยพบว่า จังหวัดแพร่มีปัญหาและความต้องการในการพัฒนาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม วิถีชีวิต การท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชน ไปจนถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มการวิเคราะห์ได้ดังนี้ (อ้างอิงจากเฉลิมชัย ปัญญาดีและคณะ, 2553)

(1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

- 1.1. การหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในท้องถิ่น
- 1.2. การหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของคนในท้องถิ่น
- 1.3. การพัฒนาสมรรถนะแรงงานในท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดปัญหาหนี้สินของคนในท้องถิ่น
- 1.4. การวิจัยหาแนวทางในการลดการย้ายถิ่น การขายแรงงานนอกพื้นที่ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว
- 1.5. การศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม ให้ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุในท้องถิ่น
- 1.6. การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการป้องกันโรค การรักษา ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ และเด็กในท้องถิ่น
- 1.7. การวิจัยเพื่อส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับคนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริมพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของท้องถิ่นให้คงอยู่
- 1.8. การพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเอง ดูแลครอบครัวได้อย่างมีความสุข
- 1.9. การส่งเสริมวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.10. หาแนวทางหรือลดอัตราการย้ายถิ่นของประชากรวัยทำงานให้อยู่ในท้องถิ่นเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน
- 1.11. งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ ทักษะทางด้านแรงงานเพื่อสนับสนุนอาชีพของคนในท้องถิ่น
- 1.12. ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดื่มเหล้าเพื่อลดอัตราพฤติกรรมการดื่มเหล้าในจังหวัดแพร่
- 1.13. การปรับทัศนคติของประชาชน ในด้านความเชื่อในศาสนพิธีกรรมต่าง ๆ ในพระสงฆ์
- 1.14. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดื่มเหล้า

(2) การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

- 2.1. แนวทางในการป้องกัน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ในท้องถิ่น

2.2. การวิจัยเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ หาแนวทางในการป้องกัน เพื่อลดการเกิดไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่

2.3. การหาแนวทางในการให้ความรู้ ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้

2.4. การหาแนวทางในป้องกันการเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำยม อ่างเก็บน้ำ

2.5. การหาแนวทางในการร่วมกันขององค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

2.6. การหาแนวทางในการป้องกันอุทกภัยทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างบ่อยครั้งในพื้นที่

2.7. การวิจัยเพื่อพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ในท้องถิ่น

2.8. การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการลดการตัดไม้เพื่อใช้ในเชิงพาณิชย์ เช่นการปลูกป่า หรือการหาอาชีพอื่นให้กับคนในท้องถิ่นเพื่อชดเชยปัญหาการตัดไม้

2.9. การป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากป่าจังหวัดแพร่

2.10. แนวทางการจัดทำฝ่ายแบบผสมผสานและกึ่งถาวรและปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ป่าเพื่ออนุรักษ์ต้นน้ำ

(3) การกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น

3.1. การหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลคนในท้องถิ่นให้มีความสุข

3.2. การวิจัยเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการเข้ามามีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเรื่องต่างๆ ในพื้นที่จังหวัด

3.3. การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อท้องถิ่นของตน

3.4. การวิจัยเพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็ง

3.5. พัฒนาในเรื่องของการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นใช้กรอบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเน้นการดำเนินงานเชิงรุก การลดขั้นตอน และระยะเวลาการให้บริการ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการ และการอำนวยความสะดวกในการบริการ

(4) เศรษฐกิจ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตของท้องถิ่น

4.1. การศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อความยั่งยืนเช่นการผลิตผ้าหม้อห้อม การตีมีดทำดาบ การทำเครื่องจักรสาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้

4.2. การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มผลผลิตของผลิตผลทางการเกษตรเพื่อการส่งออก

- 4.3. การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
- 4.4. การวิจัยเพื่อหารูปแบบในการส่งเสริมให้จังหวัดเป็นเมืองอาหารปลอดภัย
- 4.5. พัฒนาส่งเสริมการเกษตรปลอดภัยและอุตสาหกรรมเกษตร เพื่อให้เกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความปลอดภัยจากสารพิษต่างๆ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ช่วยขจัดปัญหาความยากจนได้ในระดับหนึ่ง
- 4.6. การวิจัยเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ชุมชน
- 4.7. การหาแนวทางในการสร้างความร่วมมือของคนชุมชนที่จะสร้างความรู้ ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชน
- 4.8. การศึกษาเพื่อหาแนวทางในการต่อยอดงานวิจัยของคณาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย ออกสู่เชิงพาณิชย์
- 4.9. การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมผลิตผลการเกษตรให้มีการใช้สารเคมีอย่างเหมาะสม ปลอดภัยต่อผู้บริโภค
- 4.10. การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่นการแปรรูปเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก
- 4.11. การวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของแรงงานในการทำสินค้าชุมชน
- 4.12. การหาแนวทางในการพัฒนาความรู้เฉพาะด้านสำหรับผู้ประกอบเช่นการค้าระหว่างประเทศ การจัดทำแผนธุรกิจ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ
- 4.13. การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและยกระดับสู่มาตรฐานสากลเพื่อความเข้มแข็งชุมชน
- 4.14. งานวิจัยเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมธุรกิจในครัวเรือน เช่น การตลาดเพื่อส่งออกสินค้าชุมชน การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำธุรกิจขนาดเล็ก และขนาดกลาง การให้ความรู้เกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการ การอบรมหรือให้ความรู้ในเรื่องของการจัดทำแผนธุรกิจ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจ การรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการสินค้าท้องถิ่น การให้ความรู้เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

(5) การท่องเที่ยว

- 5.1. การวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และจัดการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน
- 5.2. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเป็นโครงข่าย เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นมากขึ้น
- 5.3. การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสามารถจัดการการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นได้
- 5.4. การศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

5.5 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่นการท่องเที่ยวชนเผ่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

5.6 งานวิจัยพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นโดยเน้นการร่วมมือกันระหว่างทุกภาคส่วนในการเข้ามามีบริหารจัดการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

5.7 งานวิจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5.8 รูปแบบการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา

5.9 การส่งเสริมและพัฒนาเส้นทางทางการท่องเที่ยว

(6) เด็ก เยาวชน และผู้สูงอายุ

6.1 การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนในท้องถิ่น เช่นยาเสพติด การติดเกมส์ เพศสัมพันธ์วัยอันควร การพนัน

6.2 โครงการ เด็กแพร่ปลอดภัย : การปลอดภัยโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน โดยเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการดูแลและคุ้มครองเด็กในพื้นที่ของตนเอง

6.3 การป้องกันเด็กตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ในวัยเรียน : ซึ่งจัดอยู่ในพื้นที่เสี่ยงเพิ่มขึ้น

6.4 การสร้างรั้วครอบครัว : ซึ่งจะแก้ไขปัญหาด้านยาเสพติดและอาชญากรรม

6.5 การสร้างความสุขกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ

(7) ด้านการเกษตร

7.1 งานวิจัยในเรื่องการของการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตร จึงทำให้ชุมชนไม่สามารถเพิ่มรายได้จากการทำการเกษตรได้ด้านการพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร

7.2 การบริหารจัดการแหล่งน้ำ ระบบการส่งน้ำโดยเรียนรู้จากต้นแบบคือ หุ่นจำลองให้

7.3 สนับสนุนการปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรผสมผสาน

7.4 พัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและพัฒนาเทคโนโลยีเทคโนโลยีในการเก็บรักษาพืชแต่ละชนิด

